

Oikeustieteellinen tiedekunta
Helsingin yliopisto

**INSTITUTIONALISTINEN
KRIMINAALIPOLITIIKAN TEORIA
JA
SUOMALAISEN RIKOSOIKEUDEN
MUOTOUTUMINEN 1910-LUVULTA
2010-LUVULLE**

Esko Häkkinen

AKATEEMINEN VÄITÖSKIRJA,

joka Helsingin yliopiston oikeustieteellisen tiedekunnan suostumuksella
esitetään julkisesti tarkastettavaksi salissa P674, Porthania, perjantaina 20.
marraskuuta 2020 klo 12.

Helsinki 2020

ISBN 978-951-51-6744-6 (nid.)
ISBN 978-951-51-6745-3 (PDF)

Unigrafia
Helsinki 2020

ABSTRACT

Institutionalist Criminal Policy Theory and the Development of the Finnish Criminal Justice System from the 1910s to the 2010s

This study concerns the relationship that the severity of punishment and the dominance of penal legislation in societal regulation have with the institutions of welfare state, political economy, and democratic politics. It consists of four independent research articles (three in English and one in Finnish) and an overview (Finnish). All articles are included as attachments.

Article 1 (Finnish) introduces the neo-institutionalist explanatory penal theory. Contemporary research on penal policy widely accepts the connection between the strength of the welfare state and penal severity. It is understood that economic deregulation and welfare state retrenchment led to mass imprisonment and a culture of control from the 1970s onwards, especially in the United States. Comparative research shows that the punitive turn has had a less significant impact on countries with welfare states that have proven to be more durable, such as Finland. Differing political institutions may be an underlying independent predictor for determining both the strength of a welfare state and penal severity.

Article 2 combines neo-institutionalist and neo-Durkheimian perspectives to construct a causal hypothesis concerning the effect of democratic corporatism and the welfare state on punishment in society. Corporatist unionization and organization increase market regulation and indirectly push a state to create social security. Society's increased welfarist regulation decreases its emotional motivation to employ harsh punishment.

Article 3 applies this hypothesis to the development of Finnish criminal justice before and after the Second World War. Pre-war Finnish criminal justice was exceptionally harsh. Corporatist interest representation was recognized in the 1940s, the labour market regulation increased, and by the 1960s, the central government had created a comprehensive system of social insurance. Welfare state development continued from the 1970s to 1980s. Overall, throughout this period, penal severity decreased.

Article 4 is a longitudinal content analysis of crime control politics in the Finnish parliament from the 1970s to 2010s. An economic recession and geopolitical change shocked the preceding social order, causing the expansive phase of welfare state development to end and an ambivalent phase in criminal justice politics to begin.

KIITOKSET

Tutkimuksen on mahdollistanut Suomen Kulttuurirahaston (3 vuotta) sekä Olga ja Kaarle Oskari Laitisen säätiön (1 vuosi) yhtäjaksoinen rahoitus.* Väitöskirjan ovat esitarkastaneet kriminaalipolitiikan perinpohjaisesti tuntevat Jussi Pajuja (myös vastaväittäjä) ja Tapio Lappi-Seppälä sekä ohjanneet Heikki Pihlajamäki ja Ari Hirvonen. Kiitän Pihlajamäkeä ja Lappi-Seppälää, joka ohjasi väitöskirjan taustalla olleen maisterintutkielmani, lisäksi väitöskirjatyön aloittamiseen kannustamisesta. Väitöskirjan alkupiste on oikeusnotaarilopputyössäni, jonka tein ja johon sain aiheen Jukka Kekkosen ja Johanna Kirjalaisen pitämässä seminaarissa, ja samoihin aikoihin asioin Helsingin yliopiston opintopsykologipalveluissa, mistä oli sittemmin ratkaisevaa hyötyä tutkimustyön vaatiman opiskelutekniikan kehittämisessä. Kiitän myös kaikkia väitöskirjan tekstejä eri rooleissa kommentoineita ja sen tekemisessä muilla tavoin tukeneita. Käytössäni ovat olleet maksuttomat henkilökohtaiset työpisteet ensin muutenkin erinomaisesti palvelevalta eduskunnan kirjastolta ja sitten Helsingin yliopiston oikeustieteelliseltä tiedekunnalta, jonka ihmisiä (mm. työnohjaajiani) leimaa kokemukseni mukaan hämmentävä ystävällisyys.

* Suomen Kulttuurirahaston rahoitus on myönnetty Tupakkatehdas Fennian, Toivo Eklundin sekä Saara ja Teuvo Kallion rahastoista. Helsingin yliopiston humanistis-yhteiskuntatieteellinen tutkijakoulu on lisäksi myöntänyt väitöskirjatyön loppuunsaattamisapurahan.

SISÄLLYS

Abstract.....	iii
Kiitokset.....	iv
Sisällys	v
Kuviot	vii
Alkuperäisjulkaisut	viii
1 Johdanto	1
2 Historiallisvertaileva kriminaalipolitiikan teoria	5
2.1 Rankaisemisen talouspolitiikasta.....	5
2.2 ...Kulttuuriseen käänteeseen	13
2.3 Skandinaavisia ja suomalaisia näkökulmia kriminaalipolitiikan teoriaan.....	20
3 Tutkimuksen metodologia ja metateoria	28
3.1 Realismi yhteiskuntatieteessä	28
3.2 Uusi institutionalismi	30
3.3 Institutionalistinen hyvinvointivaltiotiede.....	35
3.4 Institutionalistinen Durkheim.....	39
3.5 Tapauksessa tutkiminen ja sisällönanalyysi	44
4 Institutionalistinen kriminaalipolitiikan teoria.....	53
4.1 Uusi institutionalismi vertailevassa kriminaalipolitiikassa...	53
4.2 Uusdurkheimiläinen muotoilu institutionalistisesta kriminaalipolitiikan teoriasta	59
5 Suomalaisen kriminaalipolitiikan muotoutuminen	69
5.1 Itsenäisen Suomen kriminaalipolitiikan muotoutuminen	69
5.2 Lievenemisvaiheen päättyminen.....	80
6 Päätelmät	89

6.1	Tiivistelmä.....	89
6.2	Pohdinta.....	91
	Lähteet	96
	Alkuperäisjulkaisut kokoteksteinä.....	125

KUVIOT

Kuvio 1	Suomen vankiluku 1880–2010	24
Kuvio 2	Rankaisemisen lievenemisen kausaalimalli	68
Kuvio 3	Kriminaalipolitiikkaa käsittelevien aloitteiden ja kysymysten osuus kaikista eduskunnassa valtiopäivillä 1975 II–2010 ..	85
Kuvio 4	Kirjalliset kysymykset huumeista: neljien valtiopäivien liukuva summa	86
Kuvio 5	Kirjalliset kysymykset väkivallasta: neljien valtiopäivien liukuva summa	87
Kuvio 6	Kirjalliset kysymykset seksuaalirikoksista: neljien valtiopäivien liukuva summa	87

ALKUPERÄISJULKAISUT

Väitöskirja perustuu seuraaviin vertaisarvioituihin julkaisuihin:

- 1 Esko Häkkinen, Kansantalous-, hyvinvointi- ja demokratiamalli rikosoikeuden vaihtelujen selittäjinä. *Oikeus* 45(3) 2016, s. 330–350.
- 2 Esko Häkkinen, Welfare, corporatism, and criminal justice: comparing Durkheim and the new institutionalists. *Distinktion: journal of social theory* 21(2) 2020, s. 235–255.
- 3 Esko Häkkinen, Welfare state development and Finnish criminal justice reform from the 1910s to the 1960s. *Punishment & society*. Ennakkojulkaistu 13.10.2020.
- 4 Esko Häkkinen, Increasing salience of crime control in Finnish parliamentary data from the 1970s to the 2000s. *Bergen journal of criminal law and criminal justice* 6(2) 2019, s. 152–177.

1 JOHDANTO

Donald Blackin mukaan voidaan puhua lain *määrästä* kuten valitusten, pidästyksen, rangaistusten, korvausten ja kuulemisten määrästä. Blackin mukaan voidaan puhua myös lain *laadusta* kuten lain rangaistuksellisuudesta tai ennallistavuudesta. Blackin määritelmän mukaan *oikeusteoria* on lain määrän ja laadun selittämistä muilla sosiaalisilla tekijöillä.¹ On paljon oikeusteoriaa, joka ei mahdu tähän määritelmään, mutta juuri tätä tukimusta se sattuu kuvaamaan hyvin. Voidaan sanoa, että tässä tutkimuksessa selitetään laadultaan rangaistuksellisen oikeuden määrää ja sen suhdetta laadultaan hyvinvointivaltiollisen sääntelyn määrään poliittisilla, sosiaalisilla ja kansantaloudellisilla instituutioilla. Lain määrä ei Blackin määritelmässä tarkoita pykälien määrää, eikä se tarkoita sitä tässäkään. Rikosoikeuden määrällä tarkoitetaan rankaisemisen ankaruutta ja hallitsevuutta yhteiskunnallisessa sääntelyssä². Aineellisesti tutkimus käsittelee rikosoikeutta. Lähestymistavaltaan tutkimus on yleistä oikeustutkimusta. Tutkimuksen teoriapohja on peräisin sosiologiasta, yhteiskuntapolitiikasta ja politiikan tutkimuksesta. Siinä näkyy sosiologinen yhteiskuntatieteellinen traditio: sosiaalisen todellisuuden monitasoisuuden asettamat rajoitteet toimijuudelle, skeptisyys rationaalisuuden olettamia kohtaan, yhteiskunnallisen kontekstin korostaminen, kuvailevuus ja empiirisuus formaalien olettamien sijaan sekä usko klassikoiden kestävään merkitykseen. Tutkimuksen metodologia on yhteiskuntatieteellistä. Empiirisesti tutkimus käsittelee Suomen historiaa. Tutkimus käsittelee rikoskontrollia eikä rikollisuutta, ja suhtautuu pääsääntöisesti agnostisesti rikoskontrollin takana olevaan kokonaisrikollisuuteen. Empiirisen näytön mukaan rankaisemisen määrä ja rikollisuuden määrä kehittyvät yhteiskunnissa yleisesti ottaen toisistaan itsenäisesti. Jos yhteyksiä on, ne aiheutuvat luultavammin politiikka-reaktioista huomiota herättävään vakavaan rikollisuuteen erityisesti sen tason pysyessä pitkään korkeana kuin rikollisuuden volyymin muutosten suorasta vaikutuksesta rankaisemisen käyttöön.³

Tutkimuksen osajulkaisujen idea on muodostaa yhtenäinen kokonaisuus, jossa on tavanomaisessa järjestyksessä teoria (artikkelit 1 ja 2) ja empiria (artikkelit 3 ja 4). Teorian ja empirian suhde on tosin tässä kuten yleensäkin häilyvä: Teoreettisellakin tutkimuksella on aina jokin aineisto. Toisaalta tämän tutkimuksen empiirisistä analyyseistä vain jälkimmäisessä on systemaattinen

¹ Black 1976, s. 3–8.

² Suomalaisessa rikosoikeushistoriassa on ajateltu, että lievyys ja ankaruus ovat kriminaalipolitiikan keskeisin ulottuvuus, johon nähden rikosoikeusteoriat ovat vain valikoidusti luettuja legitimaatioita (ks. Hannula 1981, s 171; Pihlajamäki 1991a; Pihlajamäki 1991b).

³ Ks. Lappi-Seppälä 2017, s. 203–225. Ks. myös Cavadino – Dignan 2002, s. 34–40, 43–44; Lappi-Seppälä 2008, s. 332–342.

ensikäden aineisto. Artikkeliki 1 on johdanto institutionaaliseen selittävään kriminaalipolitiikan teoriaan ja alustava katsaus sen hedelmällisyydestä suomalaisen kriminaalipolitiikan analyysiin. Artikkelissa 2 muotoillaan täsmällinen kausaalihypoteesi hyvinvointivaltion ja demokratian vaikutuksesta rikosoikeuteen, jota artikkelissa 3 sovelletaan suomalaisen kriminaalipolitiikan kehityksen selittämiseen ennen ja jälkeen toista maailmansotaa. Kriminaalipolitiikkaa eduskunnassa käsittelevä artikkeli 4 täydentää analyysin kohti nykyhetkeä.

Tutkimus käsittelee rikosoikeuden suhdetta sosiaalipolitiikkaan. Jukka Kekkonen on tutkinut *sosiaalipolitiikan* käsitteelle annettua merkitystä ja sosiaalipolitiikalle kriminaalipolitiikan näkökulmasta asetettuja toiveita suomalaisessa kriminaalipolitiikan tutkimuksessa. Kekkonen mukaan sosiaalipolitiikka käsitettiin 1960- ja 1970-luvun kriminaalipolitiikan tutkimuksessa rakenteelliseksi välineeksi tasa-arvon lisäämiseen ja puutteen poistamiseen. Sitten sosiaalipolitiikka on alettu ymmärtää rikollisuutta ennaltaehkäiseviksi interventioiksi ja tilannetorjunnaksi. Kekkonen valittaa, että molemmista sosiaalipolitiikkakuvista puuttuu klassinen ajatus sosiaalipolitiikan integroivasta tarkoituksesta.⁴ Tässä tutkimuksessa tuo koheesiota luova funktio ja sen vaikutus kriminaalipolitiikkaan otetaan tosissaan.

Tutkimuksen teoreettinen osa käsittelee selittävää institutionalistista kriminaalipolitiikan teoriaa. Kun rikosoikeutta alun perin alettiin tutkia yhteiskuntasidonnaisena ja selitettävissä olevana ilmiönä, monet tutkimusalan pioneerit kuten Michel Foucault liittivät rikosoikeuden kehityksen teollistumisen ja kapitalismin kaltaisiin ilmiöihin. Vertailut ovat kuitenkin osoittaneet, että rikosoikeus vaihtelee huomattavasti kehittyneiden talouksien välillä. Taloudellinen ja teknologinen kehitys ei johda yhdenlaiseen rikosoikeuteen. Kriminaalipolitiikan tutkimuksessa on viime vuosikymmeninä herättänyt huomiota rikoskontrollin koventuminen ja vankeuden lisääntyminen erityisesti Yhdysvalloissa ja muissa englanninkielisissä maissa. Suuntaus on liitetty 1970-luvulta alkaneeseen uusliberaaliin käänteeseen länsimaaisessa talous- ja sosiaalipolitiikassa. Hyvinvoinnin ja inklusion heikentämisestä on seurannut kontrollin ja rankaisemisen lisäämisen tarve. Selitys on saanut vahvistusta mutta myös tarkennusta vertailevista tutkimuksista. Ajankohtainen vertaileva kriminaalipolitiikan tutkimus tukee käsitystä rikosoikeuden yhteydestä hyvinvointivaltion ja kansantalouden institutionaalisiin puitteisiin mutta korostaa näiden puitteiden erilaisuutta eri maissa. Toisin sanoen yhdysvaltalaisen kriminaalipolitiikan muutosten pitkittäisessä tutkimuksessa havaittu yhteys hyvinvointivaltiokehitykseen on tullut toistetuksi poikittaisvertailuissa maiden välillä: Muutos kriminaalipolitiikassa on ollut rajuja englanninkielisissä maissa, joissa uusliberaali käänne on ollut selkein.

⁴ Kekkonen 2003. Sosiaalipolitiikan käsitteestä ja rikosoikeudesta ks. myös Barnard 1980, s. 152–154, 165–172.

Manner-Euroopan ja erityisesti Pohjoismaiden koordinoituissa markkina-talouksissa hyvinvointivaltio on osoittautunut kestävämmäksi ja suodattanut talouden muutosta ja sen vaikutusta kriminaalipolitiikkaan. Hyvinvointi-valtion ja sosiaalisen kriminaalipolitiikan suhteellista kestävyyttä Manner-Euroopassa ja Pohjoismaissa on puolestaan selitetty inklusiota ja harkintaa tukevilla poliittisilla instituutioilla.

Tutkimuksen empiirinen kohde on Suomen itsenäisyyden ajan kriminaali-poliittinen historia laajemman teoreettisen kategorian tapauksena. Suomalai-sen kriminaalipolitiikan historia voidaan jakaa kolmeen vaiheeseen. Kriisien ajanjaksoa sisällissodasta toisen maailman sodan loppuun määrittivät ankara rangaistuskäytäntö ja täydet vankilat. Sodan jälkeen alkanut lievenemis-kehitys huipentui 1970-luvun ympärillä lukuisiin vankeuden käytön vähentä-miseen tähdänneisiin uudistuksiin ja rikoslain kokonaisuudistuksen valmiste-luun pohjoismaisen uusklassismin hengessä. Lievenemisen vaihe päättyi 1990-luvulla. Suomen tapauksen osalta tavoitteeni ovat suomalaisen kriminaalipolitiikan vaiheiden selittäminen rankaisemista koskevan yhteiskuntateorian valossa ja kriminaalipolitiikan ankaruuden, kansan-talouden ja hyvinvointivaltion sekä politiikan instituutioiden välille oletetun suhteen koetteleminen Suomen tapauksen kautta tarkastelemalla niiden kes-kinäistä pitkittäistä vuorovaikutusta Suomessa.

Suomella on analyyttistä arvoa myös moniin muihin maihin nähden 1970-luvun ympärillä vastavirtaan kulkeneena poikkeavana tapauksena. Lievene-misen vaihe Suomessa on kiinnostanut ulkomaisia vertailijoita, mutta tuoreen ja kansainvälistä keskustelua tuntevan lähdemateriaalin puutteen vuoksi sitä on käsitelty nykyiitekehityksen kannalta epätydyttävällä tavalla. Suomalaisen poliittisen kulttuurin luonne muuttui kärjistyneestä konfliktista kohti konsen-susta korporatistisen järjestelmän tunnustamisen myötä toisen maailman-sodan jälkeen ilman perustuslaillisen järjestelmän muutosta. Hyvinvointi-valtiollinen sääntely alkoi kehittyä ja rangaistuspoliittinen lientyä. Suomalai-sen kriminaalipolitiikan lieventymisen osalta tässä tutkimuksessa kiinnite-täänkin aiempaa suurempaa huomiota erityisesti niihin 1940-luvulta käynnis-tyneisiin laajempiin yhteiskunnallisiin muutoksiin, jotka edelsivät ja synnytti-vät valmiudet 1970-luvun tienoon näkyville uudistuksille.

Tämä yhteenveto jatkuu aluksi kriittisellä katsauksella institutionalismille vaihtoehtoihin ja niin sanottua uutta institutionalismia ajallisesti edeltäviin selittäviin rangaistusteorioihin (*Rankaisemisen talouspolitiikasta kulttuuri-seen käänteeseen*). Kyseisten teorioiden kautta tulee samalla avattua ikku-noita yleisesti länsimaiseen rikosoikeushistoriaan keskiajalta nykyaikaan. Kä-sittelen sitten kriminaalipolitiikkaa Pohjoismaissa ja aiempaa teoreettista tut-kimusta suomalaisesta rikosoikeushistoriasta (*Skandinaavisia ja suomalaisia näkökulmia kriminaalipolitiikan teoriaan*). Sen jälkeen esittelen laajasti tä-män tutkimuksen metodologiaa, lähestymistapaa ja taustateorioita. Kahdesta tulosjaksosta *Institutionalistinen kriminaalipolitiikan teoria* vastaa artikke-leita 1 ja 2 ja *Suomalaisen kriminaalipolitiikan muotoutuminen* artikkeleita 3

ja 4. Yhteenveto päättyy tutkimuksen johtopäätöksiin. Alkuperäisartikkelit ovat liitteinä yhteenvedon lopussa.

2 HISTORIAALLISVERTAILEVA KRIMINAALIPOLITIIKAN TEORIA

2.1 RANKAISEMISEN TALOUSPOLITIIKASTA...

”Rankaisemisen ja yhteiskunnan” (*punishment and society*) tutkimuksen modernin nousun aloitti 1970-luvulla marxilaisvaikutteisen kansantaloudellisen selittämisen kausi. 1980-luvulta alkaen niin sanotun kulttuurisen käänteen teoreetikot ottivat etäisyyttä taloudelliseen determinismiin. Tällä vuosituhannella suuntauksien joukkoon on liittynyt painotukseltaan vertaileva institutionaalinen lähestymistapa, jota käsitellään alempana tämän yhteenvedon tulososassa. Kolmijaottelu on toki keinohekoinen jäsentely ja erityisesti kulttuurisen lähestymistavan edustajat ovat kirjavahko joukko lähinnä hyvin kaupan taloudellisen näkökulman vastustamisen yhdistäviä kirjoittajia. Tässä jaksossa kuvaan ja kommentoin edellä mainituista ensin ensimmäisen polven marxilaisvaikutteisia teorioita – karkeasti ottaen Foucaultia edeltäjiineen ja seuraajineen, minkä jälkeen etenen seuraavassa jaksossa kulttuurisen käänteen teorioihin. *Teoria* merkitsee tässä ja seuraavassa jaksossa yleisesti ottaen historiallista sosiologiaa, jossa kokonaisnäkökulma menee yksityiskohtien täsmällisyyden edelle ja selitystaso on korkea ja käsitteellistetty. Useimmat käsitellyistä analyyseistä näkevät rikosoikeuden muotoutumisen historiallisena prosessina ja tuskin mitkään kiistävät kontekstuaalisuuden ja historian merkitystä.

Neuvostoliittolainen oikeusteoreetikko Jevgeni Pašukanis kirjoitti oikeudellisen yhteiskuntarakenteen synnystä ja rikosoikeuden roolista pääteoksessaan *Yleinen oikeusteoria ja marxismi* (1924). Oikeusteoreettisina lähtökohtinaan Pašukanis kritisoi ”porvarillisen oikeustieteen” pyrkimystä puhtaaseen normatiivisuuteen epätieteellisenä. Hän ei kuitenkaan halunnut redusoida oikeudellista pelkkään sosiaaliseen tai psykologiseenkaan. Pašukanis halusi osoittaa oikeuden historiallisesti determinoiduksi mutta vaikutuksiltaan todelliseksi ylärakenteeksi ja kiisti siis oikeuden olevan marxilaisessa mielessä pelkästään ideologiaa. Taloudellisen tuotannon kehitys muodostaa eri vaiheissaan reaalisuhteita, jotka eturistiriitojen kautta muuttuvat oikeudellisiksi. Tällainen oikeussuhde on omanlaisensa sosiaalinen suhde. Oikeuden juuret olivat varhaisessa vaihdantataloudessa – eivät valtiovallassa – ja alussa oli nimenomaan yksityisoikeus. Kapitalismi teki työn tuotteesta tavarat ja ihmisestä oikeussubjektin. Valtiota kapitalismi alkoi kaivata markkina- rauhan luomiseksi ja oikeuden toimeenpanijaksi. Pašukaniksen ennustus siitä, mitä tapahtuu kommunismissa, avaa parhaiten sen, kuinka radikaalia hänen taloudellinen determinisminsä on: Koska kaikki yhteiskunnallinen heijastaa taloudellista rakennetta, tuon rakenteen muuttamisen seuraukset ovat

totaalisia. Vallankumouksen jälkeistä siirtymäkautta, jossa taloudelliset suhteet uudistetaan, seuraa luokkaedun ja yksilön edun sulautuminen ja moraalinen, oikeuden ja valtion lakkaaminen. Oikeudellinen rakenne on perustavasti porvarillinen. Siirtymäkaudella sen käyttöön joudutaan vielä turvautumaan, mutta mitään uutta vallankumouksellista oikeutta ei sen tilalle tule.⁵

Rikosoikeudella oli Pašukaniksen mukaan keskeinen asema varhaisen oikeuden institutionalisoitumisessa. Oikeuden ala alkoi määrittyä rikkomusten kautta, ja rikosoikeuden rituaalit kehittivät erityisen oikeudellisen muodon tunnusmerkkejä. Rikosoikeudessa pyhä kosto muuttui vastikkeelliseksi juriidiseksi kostoksi. Kirkon sovituksen ideologia julkisoikeudelliseksi rikosoikeuden. Kapitalismissa rikosoikeus on luokkaherruutta lujittavaa riistettyjen kurittamista ja terrorisointia. Koska rikosoikeuden vastikkeellisuus perustuu sen vastaavuuteen yhteiskuntarakenteen kanssa, sen muuttaminen muuksi kapitalismin ja oikeudellisen muodon kontekstissa on toivotonta.⁶

Vankilareformin ongelmat kiinnostavat vain suppeaa asiantuntijapiiriä; laajojen piirien huomion keskipisteenä on rikoksen törkeyden ja tuomion vastaavuus. Jos yleinen mielipide katsoo tuomion oikeamieliseksi, niin asia päättyykin tavallaan siihen ja rikollisen tuleva kohtalo ei kiinnosta juuri ketään.

Pašukanis 1985, s. 156.

Tosiasiassa yleisöä tapaa kiinnostaa ehkä enemmän rangaistuksen riittävyys kuin tarkka vaihdannallinen mittaaminen, mutta radikaalin determinismin takana mielenkiintoisin ajatuksen siemen Pašukaniksen teoriassa on se, että kriminaalipolitiikkaa voi vuosisatojen jälkeen yhä sitoa sen syntykonteksti ja sen siinä saama rikosoikeudellinen muoto. Rikosoikeuden asema meta-oikeutena sitoo kriminaalipolitiikkaa tiukemmin oikeudellisen muodon oletamiin kuin nuorempia yhteiskuntapolitiikan alueita.

Marxilaisen rangaistussosiologian varsinainen klassikko on kuitenkin Georg Ruschen ja Otto Kirchheimerin *Punishment and Social Structure* (1939). Columbian yliopistoon Yhdysvaltoihin kansallissosialismia paenneen uusmarxilaisen Frankfurtin koulun Kirchheimer muokkasi ja laajensi kirjan koulusta erkaantuneen Ruschen käsikirjoituksesta⁷. Pašukaniksen tapaan joskin huomattavasti hienostuneemmin ja perusteellisemmin oikeus esitetään historialliseksi ja kontekstuaaliseksi ilmiöksi, joka heijastaa kansantalouden ja tuotannon muuttuvia tarpeita. Luokkaherruuden lujittamisen sijaan

⁵ Ks. Pašukanis 1985, s. 36–142. Keskustelusta oikeuden "kuolettumisesta" varhaisessa neuvostoliittolaisessa oikeusteoriassa ks. Scheinin 1988. Teoria ei legitimoinut todellista kehitystä, ja Pašukanis joutui perääntymisyrityksistä huolimatta poliittisen teloituksen uhriksi 1937 (ks. Head 2004).

⁶ Ks. Pašukanis 1985, s. 143–164.

⁷ Ks. Horkheimer 1939; Melossi 1980. Frankfurtin koulusta yleisesti ks. McLellan 2003, s. 289–295.

Rusche ja Kirchheimer antavat rikosoikeudelle kuitenkin käytännöllisemmän talouspoliittisen funktion:

Insofar as the basic economic needs of a commodity producing society do not directly determine the creation and shaping of punishments, that is to say, insofar as convicts are not used to fill out the gaps in the labor market, the choice of methods is largely influenced by fiscal interests.

Rusche – Kirchheimer 1939, s. 7.

Ruschen ja Kirchheimerin rikosoikeushistoria alkaa keskiajalta, jolloin Euroopassa oli vielä tilaa uudisraivaukselle. Rikosoikeus oli vertaisten rauhan ylläpitämiseen tähtäävää sovittelua. Keskusvalta alkoi kuitenkin asettua osapuoleksi rikosoikeudessa muun muassa sakkojen keräämisen taloudellisen houkuttelevuuden vuoksi. Uudenajan alkua kohden maa täyttyi, mistä seurasi irtolaisten ja aseellisten joukkojen määrän lisääntyminen. Nousevan porvariston kanssa liittoutunut keskusvalta vahvistui. Eriarvoistunut ja ylijäämäväestön ongelman kohdannut yhteiskunta alkoi korostaa tuomitun statuksen merkitystä rangaistukselle. Ruumiin- ja kuolemanrangaistus nousivat kukoistukseensa. Ihmishengen hinta laski pohjalukemiin, ja kunnnotonta väestöä tuhoitiin teloittamalla. Noituudesta syytetyt, juutalaiset ja lainsuojattomat jouduivat syntipukkeina kansan väkivaltaisten purkausten kohteiksi. Vähitellen ylijäämäväestölle alkoi kuitenkin olla käyttöä. Vaihdantatalouden kehitys nosti työvoiman kysyntää, ja valtiolliset sodat varasivat ja tappoivat runsaasti miehiä. Valtio pyrkiikin nyt syntyvyyden nostamiseen, työvoiman liikkuvuuden parantamiseen sekä lapsi- ja pakkotyön lisäämiseen. Keskiaikainen almujen antamisen ihannointi korvaantui porvarillisella työn etiikalla ja taloudellisen joutilaisuuden torjumisella ja kriminalisoimisella. Työrangaistus laitoksessa syntyi pisimmälle taloudellisessa kehityksessä ennättäneissä Alankomaissa ja alkoi levitä. Välimerellä eri puolilta tuotua vankityövoimaa käytettiin kaleerilaivoissa. Britanniaa vankeja lähetettiin mustan orjuuden laajenemiseen asti kroonisesti työvoimapulaisiin Pohjois-Amerikan siirtokuntiin.⁸

Teollistumisen alussa väestönkasvu ja koneellistaminen keikauttivat taas työvoiman kysynnän ja tarjonnan suhteen. Porvaristo ajoi liberaalin optimismin hengessä läpi talouden ja työmarkkinoiden vapauttamisen. Näissä olosuhteissa uudistukset syöksivät työväen kurjuuteen, ja optimismi vaihtuikin pian malthusilaiseen synkkyyteen. Rikollisuus lisääntyi 1800-luvun alkupuoliskon ajan. Porvaristo vaati ankaraa reaktiota. Valistuksen kaudella porvaristo oli kamppailussaan aatelisvirkakunnan mielivaltaa vastaan puolustanut tuomiovallan itsenäisyyttä ja oikeusturvaa. Nyt saksalaisessa idealismissa laillisuus löi kättä retribuution kanssa. Työvoiman ylitarjonta tuhosi rangaistustyön taloudellisen perustan Euroopassa, ja sitä alettiin pitää uhkana

⁸ Rusche – Kirchheimer 1939, s. 8–71.

vapaille työläisille. Käyttöön tullut eristysrangaistus oli ylijäämän varastointia moraalisen ideologian varjolla. Vähempään oikeuttamisen logiikan mukaan alaluokan syvä köyhyys edellytti kurjia vankilaoloja pelotteen säilyttämiseksi. Yhdysvalloissa sen sijaan uudisraivaus tasasi jatkuessaan työvoiman tarjontaa ja ylläpiti siten vankityön käyttöä Auburn-mallin mukaisessa vapausrangaistuksessa. Britanniaista vankeja voitiin jonkin aikaa lähettää Australiaan, kunnes käytäntö ajautui ristiriitaan vapaan siirtolaisuuden kanssa.⁹

1800-luvun jälkipuoliskolla liberaali talousjärjestelmä asettui ja työväenluokan työllisyys sekä elintaso paranivat. Vankeusrangaistukset lyhenivät ja vankilaolot paranivat. Vankeutta korvattiin ehdollisilla tuomioilla ja sakolla. Porvarillisen keskiluokan vakiinnutettua valtansa se oli valmis höllentämään ehdottomuudestaan muodollisen yhdenvertaisuuden suhteen, mikä ilmeni sosiologisen rikosoikeuskoulun syntyä. Vähempään oikeuttamisen mekanismi asetti kuitenkin yhä esteen aidosti sosiaalisen kriminaalipolitiikan muotoutumiselle ja maksukyvyttömiä ryhmä rajat sakon yleistymiselle.¹⁰

Ruschen ja Kirchheimerin teoria on perusosiltaan melko yksinkertainen. Sitä määrittää *ekonomismi* eli oletus talouden kentän lainalaisuuksien pätemisestä kaikilla sosiaalisen maailman kentillä. Rankaisemisen ankaruus asetuu tasolle, jossa se riittää pelotteeksi yhteiskunnan huonoimmassa asemassakin oleville. Pelotteen ja vähempään oikeuttamisen keskeisyys on erityisen ilmeistä Ruschen säilyneissä alkuperäisteksteissä, joissa myös asetetaan toivoa sosiaaliturvan kyvyille vastaavasti lieventää rankaisemista saman mekanismin kautta¹¹. Rikollisuus samaistuu Ruschella ja Kirchheimerilla pitkälti omaisuusrikollisuuteen ja sen kriminologinen syyteoria implisiittisesti sosiologiseen paineteoriaan: rikollisuus kumpuaa ennen kaikkea aineellisesta puutteesta. Sekä kirjan käytännön rangaistusteoria (pelotteeseen rajoittuva yleisestävyys) että kriminologinen syyteoria ovat hyvin kapeita. Paitsi että rankaisemisen yhteydet poliittisiin muotoihin ja sen yhteisöllisiin tai kulttuurisiin merkityksiin jäävät käsittelemättä, teoria on ydinalueellaankin materiaalisessa selittämisessä kankea. Vaikka rankaisemisella ja epätasa-arvolla onkin epäilemättä yhteys, se tulee tuskin kattavasti selitetyksi tässä. Rankaisemisen ja uudisraivauksen suhteeseen viittaaminen ajoittain on sen sijaan eräs kirjan kiehtovampia seikkoja: varmasti kriminaalipolitiikan historiassa on osaltaan kyse siitä törmäyksestä, johon valtio joutuu sopeutumattomuuden ja toiseuden kanssa ottaessaan suvereenin vallan ja vastuun toisiin valtioihin rajoittuvasta maa-alueesta ja sen väestöstä, jolloin mahdollisuutta jännitteen ratkaisuun karkotuksen tai muun sellaisen kautta ei enää ole.

⁹ Rusche – Kirchheimer 1939, s. 72–137.

¹⁰ Rusche – Kirchheimer 1939, s. 138–176.

¹¹ Ks. Rusche 1980; Rusche 2014.

Alun perin laimean vastaanoton saanut *Punishment and Social Structure* nousi uusintapainoksensa vuonna 1969 myötä esikuvan asemaan rikosoikeus-sosiologian renessanssin alkaessa 1970-luvulla¹². Italialaiset Dario Melossi ja Massimo Pavarini analysoivat vankilaa köyhdyttävää tehdaskuria kapitalismissa valvonnan avulla tuottavana laitoksena. Yhdenvertaisuus- ja laillisuusperiaatetta noudattava vankeusrangaistuksen mittaaminen edustaa kapitalismin vaihdannallista ajan hyödykkeistävää logiikkaa. Horisontaaliset siteet katkaiseva ja vertikaaliselle vallalle alistava rangaistuksen täytäntöönpano prosessoii sitten vangista riippuvaisen ja järjestäytymättömän työläisen.¹³ Tunnetummin vankilan ja kurin liitti toisiinsa kuitenkin Foucault'n *Tarkkailla ja rangaista* (1975). Universaalin teoretisoinnin sijaan Foucaultiakin kiinnosti rankaisemisen historiallinen ja kontekstuaalinen määräytyneisyys: Friedrich Nietzschen innoittama *genealogia* tai ”nykyisen historia”¹⁴. Foucault'n pyrki-
mys oli selittää vapausrangaistuksen yleistymisen ja ruumiinrangaistuksen häviäminen 1800-luvulla. Hän liitti tähän ilmiöön myös rankaisemisen piiloutumisen julkisuudesta, rankaisemisen byrokratisoitumisen ja seuraamusalan ammattikunnan synnyn sekä erityisestävän paradigman valta-aseman käytännön rangaistusteoriassa. Rangaistuksen kohde siirtyi ruumiista sieluun ja teosta tekijään. Siitä tuli ”ruumiiden talouspolitiikan” uutta luova instrumentti. Keskeistä Foucault'n selitystavalle on käsitys tiedon ja vallan vuorovaikutteisesta suhteesta.¹⁵ Foucault'n työhön vaikutti myös Max Weberin käsitys modernista rationaalistumisena ja vieraantumisenä¹⁶.

Ruumiinrangaistus oli itsevaltiaan oikeutta. Absolutismin kaudella rangaistus toimi hallitsijan ylivoimanosoituksena ja kostona tottelematonta alamaista kohtaan. Salaisen ja inkvisitoriaalisen tutkinnan jälkeen tuomitun syyllisyys demonstroitiin näytöksellisessä ja julkisessa lavarangaistuksessa. Katsojien roolina oli ottaa opiksi. Käytännössä yleisö oli kuitenkin arvaamatonta ja omapäistä, ja tarkoitetut osat saattoivat vaihtua piirteiltään karnevalistis-sakin kansannousuissa, joista tuli ajan mittaan kasvava riesa julkiselle rankaisemiselle. Samaan aikaan teollistuvan yhteiskunnan porvaristo alkoi asettaa uusia vaatimuksia oikeusjärjestelmälle. Porvaristo halusi itsevaltiaan näyttävän rangaistuspolitiikan takana eläneen laajan laittomuuksien talouden hallintaan tehokkaammalla, tiheämmällä, ennakoitavalla ja sanktiovarmalla rikosoikeudella. Tehokkuus merkitsi myös sitä, että rangaistusten pelotteen tuli olla riittävää – ei ylenpalttista. Uusi rikosoikeus oli erityispreventiivistä, ja

¹² Ks. De Giorgi 2013, s. 41–46; Simon 2013, s. 60–63.

¹³ Melossi – Pavarini 1981.

¹⁴ Ks. Simon 2013, s. 68–69. ”Ranskalaisen teorian” kolmannesta aallosta ml. Foucault'sta yleisesti ks. Gane 2003, s. 101–174

¹⁵ Ks. Foucault 2005, s. 7–46.

¹⁶ Garland 1990, s. 177–180.

sille oli luonteenomaista alkuun tunnusmerkistöjen objektiivisuuden lisääminen ja ajan mittaan myös tuomittujen itsensä kriminologinen ja kliininen objektiiksi tekeminen.¹⁷

Julkinen ruumiinrangaistus vaihtui muurien taakse piilotettuun vankeuteen. Vankeuden ajatus ei kuitenkaan tullut uudistusmielisiltä rangaistus-teoreetikoilta, jotka ideoivat monimutkaisia ja julkisia mielteisiin vaikuttavia ja tekoihin sisällöltään sovitettuja rangaistuksia. Näiden visioitujen rangaistusten oli tarkoitus puhutella yleisöä ja palauttaa tuomitun oikeussubjektius. Vankeutta uudistajat pitivät lähinnä pakkokeinona, ja se assosioitiin hallitsijan mielivaltaan. Vankeus *rangaistuksena* oli muualla tapahtuneen ihmistieteellisen teknologisen vallankumouksen – kurin – tuote. Kurin tavoite oli kustannustehokas ihmispaljouden poliittinen hallinta ja tuottava hyödyntäminen. Kuri merkitsi vallan liittoutumista tiedon kanssa. Kurin tekniikka kehittyi armeijassa, luostarissa, kouluissa, sairaaloissa ynnä muissa laitoksissa. Sen innovaatioihin kuului ihmisten eristämisen, sijoittamisen ja roolittamisen taito, päiväjärjestyksen, fyysisten suoritusten ja liikkeiden tarkka määrittäminen, standardoiminen ja kehittäminen sekä kasvatuksen ja koulutuksen jaksottaminen eteneviksi vaiheiksi ja luokiksi. Laitoskurista muodostui ruumiillista, läpitukenveaa ja levittäytyvää. Valvova valta integroitui ja piiloutui arkkitehtuuriin ja hierarkkisiin organisaatioihin. Kurin suhteesta yksilöön tuli normaalistavaa ja objektiiksi tekevää. Siihen kuului puuttuminen poikkeavuuksiin ja pakotettu näkyvillä olo arvioinnin ja ominaisuuksien kirjaamisen kautta. Yksilöstä tuli luokitteluihin ja asteikoille sijoitettava *tapaus*. Modernissa yhteiskunnassa laitosturi levisi kaikkialle ja valtiollistui tuottavuutta lisääväksi taloudelliseksi voimaksi. Laitosturi korvasi yhteisökeskeisyyden valtasuhteena valtion ja yksilön ontton dikotomian leimaamassa maailmassa. Utilitaristifilosofi Jeremy Benthamin luonnostelema laitosmalli *panoptikon* on Foucault’lle 1700-luvun lopulta kehittymään lähteneen kurin yleistämisen ideaalimalli.¹⁸ Panoptikonissa pyöreän tilan reunoilla selleissä olevat ihmiset sisäistävät tilan keskellä mutta piilossa olevan valvontakopin jatkuvan potentiaalisen tarkkailun.¹⁹

Vankilassa tämä kurin tekniikka kulminoitui ja samalla leikkasi taloudellisen sovitustalogiikan kanssa. Vankilassa kurista tuli totaalista, eristävää ja orjuuttavaa, ja sitä määritti toimeenpanoviranomaisten valta ja yksilöllinen mitaaminen. Vankien panoptinen valvonta ja arviointi synnytti kriminologian ja *lainrikkojan* sen luokittelun ja tutkimuksen kohteeksi. Kriitikot havaitsivat kyllä heti, että vankila ei paranna eikä estä uusimista. Vankilan peruskonseptiin sidotuilla eri aikojen uudistajilla ei ole kuitenkaan ollut tarjota kuin eri aspekteja painottavia mutta silti vain vankilan peruseriaatteita uusintavia ratkaisuja. Vankilasta teki elinvoimaisen sen piilofunktio: 1700- ja 1800-luvun

¹⁷ Foucault 2005, s. 47–143.

¹⁸ Foucault 2005, s. 144–312.

¹⁹ Bentham 1791, s. 1–9, 21–24.

vaihteessa kansan laittomuudet ja oikeutta hyväksikäyttävän omistavan luokan vastustaminen uhkasivat politisoitua ja kietoutua vallankumouksellisuuteen samalla, kun tihenevä kontrolli ja laajenevat kriminaalisoinnit kohdistivat rikosoikeuden yhä suurempiin joukkoihin. Vankila loi *rikollisuuden*: lainrikkomisen näkyväksi ja hallittavaksi tehdyn rajatun muodon, joka oli valvottavissa ja eristettävissä kansasta. Sitä vastustavasta *poliisista* oli poliittista hyötyä. Rikollisten ja kansan välille luotiin (vain osin onnistunut) vastakkainasettelu.²⁰

Foucault'n teoriassa on joitain merkittäviä ongelmia. Foucault'n omaan aikaan mennessä vankilasta oli hänen mielestään tullut jäävuorenhuippu painostavan normaalistavalle pakkolaitosjatkumolle, joka legitimoitui ja luonnollisesti rankaisuvallan ja portaikollaan kytki kaiken poikkeavuuden rankaisemiseen. Tarkkailusta ja rankaisemisesta oli tullut niin yleistynyttä, että Foucault piti mahdollisena itse vankilan häviämistä tarpeettomana.²¹ Yleisenä trendinä 1970-luvun jälkeen on kuitenkin pidetty vankilan käytön lisääntymistä. Foucault'n elimellisesti vankilaan liittämä erityisestävyys romahti ainakin ideaalina juuri kirjan kirjoittamisen aikoihin²². Vankila on voinut hyvin ilman yksilöllistä mittaamistakin, jonka käytön laajuus ei koskaan ollutkaan niin laajaa kuin Foucault väittää. Tehokkuus ja jatkuva rationaalistuminen eivät ylipäänsä vaikuta päälimmäsiltä rankaisemista määrittäviltä piirteiltä ”punitiivisen käänteen” länessä. Marxilaisen ekonomismin tapaan Foucault'ta vaivaa liiallinen usko kritiikkinsä kohteiden nerokkuuteen. Foucault sivuuttaa sen mahdollisuuden, että hänen kuvaamansa laitosturin innovaatiot olivat usein puutteellisia, epäonnistuneita ja epätoivoisiaakin formaaliin päättelyyn perustuvia sosiaaliselle todellisuudelle vieraita ratkaisuyrityksiä uudenlaisten epäluonnollisten yhteisöjen kuten massa-armeijoiden koossa pitämiseen. Foucault'n käsittelytavasta tulee paikoitellen vaikutelma, että todellisuus olisi niin sosiaalisesti rakentunut, että kunkin aikakauden filosofiat tekevät pelkällä olemassaolollaan itsestään tosia ja toimivia. Vankilan kohdalla Foucault ei osaa päättää, onko se tehokkaan kontrollin huipentuma vai epäonnistunut kurin tuolla puolen olevien yksilöiden varasto. David Garland kirjoittaa Foucault'n pessimistisestä kontrolliuskosta:

This notion of punishment, devoid of irrational or counter-productive features, and directed exclusively to the task of regulating conduct, seems to come very close to the utilitarian idea set out by Jeremy Bentham in An Introduction to the Principles of Morals and Legislation. There is, however, a curious difference between the two. Whereas Bentham set out his rationalistic control framework as an ideal to aim for, and deplored the ritualistic, non-utilitarian actualities

²⁰ Foucault 2005, s. 315–400. Ks. myös Hurri 2010, s. 211–217.

²¹ Foucault 2005, s. 401–424.

²² Foucault'n aikalainen Bottoms (1980, s. 20–21) huomautti ”sielun kurittamisen” loistaneen poissaolollaan 1970-luvun rangaistuskriisin jälkeisissä uusissa visioissa.

of punishment which he observed in practice, Foucault seems to assert that 'Benthamism' is, in fact, a deep description of the actual nature of modern punishment.

Garland 1990, s. 163.

Ruschen ja Kirchheimerin sekä Foucault'n analyyttistä perintöä on jatkanut Alessandro de Giorgi teoksessaan *Re-thinking the Political Economy of Punishment* (2006), jossa hän sovittaa sitä 1970-luvulta alkaneen länsimaisen uusliberaalin yhteiskuntapoliittisen käänteen oloihin. De Giorgi tutkii fordismiksi kutsutun hyvinvointivaltiollisuuden ja keynesiläisyyden kauteen kytkeytyvän työmarkkinamallin romuttumisen vaikutusta rikoskontrolliin. Fordismin jälkeistä aikaa määrittää työn ja pääoman välisen yhteiskuntasopimuksen päättymisen. Pääoman liikkuvuus on vapautunut – työvoiman ei niinkään. Vapaa pääoma on luonut hajautetut maailmanlaajuiset työmarkkinat. Lisääntyvä palvelutyö on jäänyt tehdastyötä koskenutta sääntelyä vaille. Toisaalta sitä tuottoisampaan informaatiotyöhön soveltuu huonosti vanhanaikainen käskytysojohto. Pikkuseikkojen kurilla ei enää ole paikkaa työläisten hallinnassa. Se onkin korvautunut uusilla kontrollitekniikoilla: todellisella ja virtuaalisella pääsynrajoittamisella, segregoivalla valvonnalla ja varastoivalla säilöönnotolla ja vankeudella. Moderni kontrolli pyrkii ennemmin ihmispaljoudet hajottavaan desosiaalistamiseen kuin normaalistavaan sosiaalistamiseen tai integroimiseen. Erityisen puhtaana sitä sovelletaan maahanmuuttajiin.²³

Siltaa seuraavina esiteltäviin kulttuurisiin teorioihin ja jäljempänä esiteltäviin institutionaaliinkin edustaa Loïc Wacquant, joka käsittelee meidän aikamme massavankeutta talouspolitiikkana, jonka funktiot ovat kuitenkin sekä materiaalisia että symbolisia ja joka on ainakin osittain tietoisien poliittisen valinnan tulosta. Vankilan nousun syy on ”sosiaaliturvattomuus”, jonka taustalla on eriarvoistava talouden muutos. Sille on ominaista työn kaksijakoistuminen ja suoranainen työn katoaminen. Työ on muuttunut muille kuin hyväosaisille epävarmuuden ja fragmentaation lähteeksi. Se hajottaa työväenluokan ja tekee kollektiivisen toiminnan ja poliittisen edustuksen saamisen mahdottomaksi. Huono-osaiset yhdyskunnat muuttuvat *paikoista*, joihin kuulutaan, *tiloiksi*, jotka hylkivät ja vieraannuttavat.²⁴ Wacquant kehottaa analysoimaan sosiaali- ja rangaistuspolitiikkaa *köyhyyspolitiikkoina*, joilla on sama kohderyhmä, historia, käyttäytymisfilosofia ja tavoite. Nimestään huolimatta *uusliberalismia* sellaisena, jona se tosimaailmassa esiintyy, määrittää voimakas köyhyyden sääntely. Vankilan funktiot ovat uusliberalismissa työläisten taivuttaminen epävarmoille työmarkkinoille, ylijäämän ja häiriköiden

²³ De Giorgi 2006.

²⁴ Wacquant 2008, s. 234–236, 241–247, 263–267.

varastointi sekä ansaitsevien kansalaisten tyynnyttely.²⁵ Köyhyyden kaksois-sääntelyn vahvistuminen on talouden vapauttamisen kääntöpuoli, jota tarvitaan syrjäytymisen hallintaan ja legitimitetin rakentamiseen. Rangaistuspolitiikka on tietoinen osa uusliberaalin järjestyksen pystytystä, ja sen levittäminen muun muassa newyorkilaisen nollatoleranssimallin muodossa on osa uusliberalismin levittämistä ja amerikkalaistamista.²⁶ Erilaiset hyvinvointivaltiomallit tuottavat silti yhä suuria eroja maiden välillä köyhyydessä ja sen jakautumisessa. Wacquant tarjoaa rangaistuspolitiikalle vaihtoehdoksi hyvinvointivaltion vahvistavaa uudistamista, joka irrottaisi yksilön perushyvinvoinnin riippuvuuden työmarkkinoista.²⁷

Rankaisemisen talouspolitiikan lähestymistavan ansioita ovat havainto rankaisemistapojen kriisiytymisen yhteydestä taloudellisiin murroskohtiin ja huomion antaminen kontrollikäytännöille ja rangaistusten täytäntöönpanolle. Jonathan Simon ehdottaa, että rangaistusinstituutioiden vääjäämätön alttius epäonnistumisille hyväksytään niin kauan, kun ne istuvat laajempaan sosiaaliseseen rakenteeseen²⁸. Lähestymistavan ongelmat liittyvät usein oman sosiaalisemman tai itsenäisemmällä tavalla sosiologisen selitystavan ja maailman-kuvan puutteeseen. Käytäntöjä tutkiessa myös suhteellisuuden taju voi olla uhattuna: etsivä löytää kaikista kontrollimuodoista kaikkialla lähitarkastelussa traagisia piirteitä, jotka on sitten mahdollista liittää vaikkapa länsimaisiin trendeihin tai globalisaatioon unohtaen esimerkiksi erot mitta-kaavassa eri maiden välillä.

2.2 ...KULTTUURISEEN KÄÄNTEESEEN

Rankaisemisen talouspolitiikan teoriat haastoi 1980-luvulta alkaen joukko uusia vahvemmin kulttuuria painottavia teorioita. Jo käytännöllisen rangaistusteorian suuressa klassikossa Cesare Beccarian *Rikoksesta ja rangaistuksesta* -kirjassa (1764) Beccaria, joka uskoi suhteellisuusperiaatteeseen ja ankaruuden laskevaan rajahyötyyn rankaisemisessa, selittää rankaisemisen historiallista lieventymistä herkkätuntoisuuden voimistumisella:

Kun kansa on tuskin jättänyt villeyden tilan taakseen, voi ihmisten ko-vettuneisiin mieliin vaikuttaa vain tavallista ankarammilla ja tuntu-vammilla rangaistuksilla. Raivokas leijona on nujerrettava salaman-iskulla, kun kiväärin luodit eivät siihen tehoa. Mutta ihmisten mielet

²⁵ Wacquant 2012. Ks. Wacquant 2009.

²⁶ Wacquant 2014.

²⁷ Wacquant 2008, s. 267–270, 276–279.

²⁸ Simon 2013, s. 67, 83.

pehmenevät sivilisaation kehittymisen myötä ja he käyvät herkemiksi, jolloin rangaistuksia on lievennettävä, jos halutaan säilyttää asioiden ja tunteiden välinen suhde muuttumattomana.

Beccaria 1998, s. 123.

Paremminkin herkistymisteorian kannattajana ja kehittäjänä tunnetaan sosiologi Norbert Elias. Elias tutki ihmiskäyttäytymisen vähittäistä muutosta keskiajalta moderniin aikaan ja piti sille ominaisena itsekurin ja pidättäytymisen vahvistumista. Eliaksen *sivilisaatioteorian* mukaan hierarkkisten yhteiskuntien mukanaan tuoma totteleminen yleistyi vähitellen itsehillinnän muodossa kaikkiin ihmissuhteisiin erityisesti eliitin parissa. Ilmiöön kuului erilaisen rivojen ja ruumiillisten näkyjen vähittäinen piilottaminen sekä väkivallan käytön siirtyminen valtion yksinoikeudeksi.²⁹ Pieter Spierenburg soveltaa Eliaksen teoriaa rikosoikeushistoriaan samalla Foucaultia haastaen kirjassaan *The Spectacle of Suffering* (1984), joka käsittelee lavarangaistusten kukoistusta ja kuihtumista uudenajan alun Länsi-Euroopassa.

Spierenburgin mukaan rikosoikeuden kehitys kulki käsikädessä valtiotekenteen kehittymisen kanssa. Rankaiseminen nimittäin edellyttää hierarkiaa. Keskiajan feodaaliyhteisöissä vapaat rankaisivat kyllä (maa)orjiaan. Vapaiden välillä sen sijaan oikeutta haettiin koston kautta. Vahingonkorvauksen luonteinen sakko yleistyi keskiajalla oikeudellisena yrityksenä lisätä sovitte-
lua. Ruhtinaskuntien synty ja samaan aikaan sosiaalinen kerrostuminen kaupungeissa mahdollisti vapaiden siirtymisen rankaisemisen piiriin. Oman käden oikeus säilyi silti pitkään rikosoikeuden rinnalla ja väkivaltaisuus hyväksyttynä. Spierenburg spekuloi, että yleinen tapa kohdella lavarangaistusten toimeenpanosta vastanneita pyöveleitä paariana heijasti siirtymävaihetta, jossa persoonatonta ja intohimotonta väkivaltaa pidettiin kunniattomana ja jossa pyöveli sai lisäksi viestintuojana vihan niskaansa omakätisen koston anastamisesta.³⁰

Alkuun ruhtinaan väkivaltamonopoli oli horjuvaa ja siksi oikeuden tuli näkyä. Kaupungeissa hirsipuu oli tärkeänä pidetty laillisuuden visuaalinen osoitus erityisesti ulkopuolisille. Lavarangaistukset olivat pääsääntöisesti ruumiillisia – muut rangaistukset toimeenpantiin piilossa. Silpomisrangaistukset tosin harvinaistuivat jo varhain. Rikosoikeus henkilöityi pitkään hallitsijaan. Aluksi kyse oli hallitsijan asettumisesta kostajan rooliin. Myöhemmin rikoksen alettiin nähdä loukkaavan *ruhtinaanrauhaa*, mitä ilmensi pakkomielle rikoksen sovittamiseen silloinkin, kun tekijä oli kuollut (ml. itsensä murhannut) tai syyllisenä pidettiin eläintä. Julkiset rangaistukset olivat tuttu näky ainakin kaupunkilaisille. Yleisö koostui kaikista yhteiskuntaluokista, ja lapsia tuotiin pitkään varta vasten katsomaan. Näytteille jätetyt teloitettujen ruumiit eivät ihmisiä häirinneet. Näyttöä Foucault'n väitteelle kansannousujen vaarasta ei

²⁹ Garland 1990, s. 216–225.

³⁰ Spierenburg 1984, s. 1–29.

juuri ole. Yleisö mellakoi lähinnä silloin, kun rangaistukset olivat osa jonkin kapinan tukahduttamista. Myös halu kontrolloida rikollisuutta pysyi Spierenburgin mukaan vakaana eikä noussut teollistumisen myötä. Siirtymä julkisesta rankaisemisesta vapausrangaistukseen oli pitkä eikä yhtäkkinen prosessi ja selittyy yhteiskuntamorfologisella kehityksellä eikä tuotantotavan vaihtumisella. Herkkyys rankaisemisen näkyä kohtaan muuttui. Ihmisten välinen samaistuminen voimistui, ja sen kohdistuminen laajeni yhteiskuntaluokkien välisen keskinäisen riippuvuuden vahvistuessa. Yleisö alkoi tuntea rangaistavien kärsimyksen. Silpomisen häviämisen jälkeen toinen merkki oli kiinteiden rangaistuslavojen korvaantuminen ajan kuluessa vain tarpeen mukaan pystytettävillä. Kidutus lakkautettiin eri puolilla 1700-luvun jälkipuoliskolla. Humanitaarinen kritiikki kidutusta kohtaan oli vuosisatoja vanhaa eikä suinkaan valistuksen keksintö, eli kyse oli kontekstin kypsymisestä vastaanottavaiseksi muutokselle. Teloitettujen esille jättö lopetettiin osana laajempaa kuoleman yksityistymistä. Lopulta julkisesta rankaisemisesta luovuttiin 1800-luvun kuluessa erityisesti keski- ja yläluokan maun muutoksen seurauksena.³¹

Spierenburgin selitystavassa – ryhmäidentifikaation laajenemisessa keskinäisen riippuvuuden voimistuessa modernisoituvassa valtiossa – on myös durkheimiläisiä piirteitä (ks. jäljempänä), vaikka kirjan lähdeluettelossa Émile Durkheim ei esiinny. Spierenburg käsittelee valtionmuodostuksen ja rikosoikeuden kehityksen suhdetta historiassa ansiokkaasti, ja ajatus herkimisestä jonkinlaisena itseään vahvistavana psyykkisenä kierteenä on jossain määrin uskottava. Paikoin Elias vaikuttaa kirjassa jälkihuomautukselta, mitä vahvistaa se, että tutkimuksen keskiössä olevan määrällinen analyysi lavarangaistuksen käytöstä Amsterdamissa vuosina 1650–1750 kertookin yllättäen ”vastatrendistä” eli lavarangaistuksen osuuden ja ankaruuden *kasvusta*, joka vaatii Spierenburgilta oman sinänsä uskottavan selityksensä: Amsterdamin aristokratisoitumisen tuolla jaksolla. Sosiaaliset etäisyydet kasvoivat alemmista luokista tulevien rangaistavien ja yläluokan välillä.³²

Rankaisemisen sosiaalitutkimuksen toisena merkittävänä eliaslaisena on kunnostautunut John Pratt. Artikkelissaan rankaisemisesta ja sivilisaatioprosessista Pratt ei kuitenkaan vakuuta sivilisaatioprosessin hyödyllisyydestä rankaisemisen selittäjänä. Ilmeinen haaste sivilisaatioteorialle – hieman kuten Foucault’lle – on punitiivinen käänne ja moderni rangaistushaluisuus. Tähän on Prattin mukaan ratkaisu: Sivilisoitumisen ohessa voi tapahtua myös desivilisoitumista. Sitä paitsi sivilisoitumisen seuraukset voivat olla sivistymättömiä ja desivilisoitumisen sivistyneitä.³³ Tällainen satunnaisuus saa

³¹ Spierenburg 1984, s. 43–109, 183–207. Kidutuksen lakkauttamista edelsi sen väheneminen jopa 1500-luvulta alkaen eräänä syynä näytövaatimuksiin joustavuutta tuoneiden alennettujen rangaistusten yleistymisen (ks. Pihlajamäki 2007, s. 557–559, 584–592).

³² Ks. Spierenburg 1984, s. 110–182.

³³ Ks. Pratt 2013.

sivilisaatioprosessin kuitenkin vaikuttamaan enemmän kuvailuvälineeltä kuin teorialta. Yksi Prattin tutkimuksista on yhdessä Anna Erikssonin kanssa julkaistu *Contrasts in Punishment* (2013): historiallinen vertailu kriminaalipolitiikan muotoutumisesta englanninkielisissä maissa (Australia, Englanti ja Uusi-Seelanti) ja Pohjoismaissa (Norja, Ruotsi ja Suomi). Se selittää erot rankaisemissa maaryhmien välillä syvään juurtuneilla kulttuurisilla eroilla. Luokkajärjestelmä, siirtolaisuus (englanninkielisissä maahanmuutto ja Pohjoismaissa maastamuutto), kirkko, koulutus ja valtion rooli toimivat historiallisesti kaikki jakavina ja epäluuloa lisäävinä voimina englanninkielisessä maissa ja yhdistävinä ja luottamusta lisäävinä Pohjoismaissa. Samat vaihtuvat sosiaali- ja kriminaalipoliittiset virtaukset saavuttivat kulloinkin molemmat maaryhmät, mutta niitä sovellettiin aivan eri tavoin erilaisissa kulttuurisissa oloissa. Hyvinvointivaltiosta tuli englanninkielisessä maissa tarveharkintainen ja Pohjoismaissa universalistinen. Sellivankeudesta muodostui englanninkielisessä maissa pelote ja Pohjoismaissa eräänlainen moraalinen retriitti. 1970-luvun rikosoikeudellinen uusklassismi merkitsi englanninkielisissä maissa kilpajuoksua karumpaan ja Pohjoismaissa rankaisemisen erottamista sosiaalipolitiikasta.³⁴ Syväkulttuuri siis determinoi. Alkuperäinen risteyskohta jää kuitenkin menneisyyden hämärään, sillä se, miksi kaikki yhteiskuntarakenteet alkujaan yhdessä asettuivat osoittamaan yhteen suuntaan englanninkielisissä maissa ja toiseen Pohjoismaissa, ei tule selitetyksi. Sivilisoitumisen kannalta vaikuttaa yllättävältä, että pisimmälle sivistyminen ja kesyyntyminen etenevätkin syrjäisissä ja epähierarkkisissa maissa. Ehkä katse olisikin parempi kohdistaa sosiaalisiin etäisyyksiin, joiden merkitystä Pratt kyllä korostaakin³⁵.

Toisen samankaltaisen vertailun on tehnyt oikeushistorioitsija James Q. Whitman kirjassaan *Harsh Justice* (2003), jossa englanninkielistä maailmaa edustavat Yhdysvallat ja Manner-Eurooppaa Ranska ja Saksa. Painotuksessa on se ero, että kun Prattille ja Erikssonille Pohjoismaat ovat poikkeuksia yleisestä, Whitmanin mielestä Yhdysvallat on se, joka on lähtenyt omille teilleen. Whitman tarjoaa täsmällisemmin rajattua tekijää erojen selittäjäksi: *statusta*. Yhdysvaltalaista rikosoikeutta leimaa muodollisen yhdenvertaisuuden kaapuun puettu nöyryyttäminen – ranskalaista ja saksalaista taas kunnioitus henkilöä kohtaan. Uudenajan alkupuolella sekä Ranskassa ja Saksassa että Yhdysvaltojen emämaassa Englannissa status vaikutti rankaisemiseen. Esimerkiksi mestaus oli yläluokkainen teloitustapa ja hirttäminen alaluokkainen. Huoli korkean statuksen vankien riittävän hyvästä kohtelusta jatkui Manner-Euroopassa läpi 1800-luvun. Varsinkin Ranskassa tähän vaikutti poliittisen vankeuden runsaus. Toisen maailmansodan jälkeisinä vuosikymmeninä erityiskohtelu levitettiin sitten kaikkia rangaistavia koskevaksi. Vahvalla valti-

³⁴ Pratt – Eriksson 2013. Ks. myös Pratt 2011; Pratt – Eriksson 2012.

³⁵ Ks. Pratt 2013, s. 94–97.

olla oli varaa armollisuuteen ja kykyä eliitin aristokraattisten ja paternalististen ihanteiden edistämiseen. Yhdysvalloissa egalitarismi taas merkitsi kansanomaisuutta ja etuoikeuksien karsimista ja siten korkean statuksen rankaisemisesta luopumista. Kehitys oli alkanut jo 1700-luvun Englannissa. Vankeus ei 1800-luvun Yhdysvalloissa poliittisen ja velkavankeuden puuttuessa koskenut eliittiä. Ihmisarvoajattelu jäi kehittymättä yhdysvaltalaisessa oikeuskulttuurissa.³⁶ Whitmanin selitys sopii parhaiten ehkä juuri Yhdysvaltojen poikkeuksellisuuden taustan avaamiseen. Yleisemmäksi teoriaksi se on hieman spesifi. Ranska ja Saksa tuskin sellaisinaan ja keskinäisinä eroineen (erit. kansallissosialismin vaihe) voivat edustaa koko mannereurooppalaista kehitystä.³⁷ Ensimmäisinä ja poikkeuksellisessa ympäristössä länsimaiseksi demokratiaksi kehittyneet Yhdysvallat jäivät valtionmuodostukseltaan löyhemmiksi ja joissain suhteissa arkaaisemmiksikin kuin eurooppalaiset kansallisvaltiot.

Edellisessä jaksossa käsiteltyjä rankaisemisen talouspolitiikan tutkijoita yhdisti usko rankaisemisen historiallisuuteen ja kontekstuaalisuuteen ilmiönä. Sama on pätenyt tähän mennessä käsiteltyihin kulttuurisen käänteen edustajiin, joista ainakin osa on ollut vieläkin varovaisempia yleistävän teorian kehittämisessä. Kulttuuriin käsitteenä liitetäänkin usein nimenomaan kontingenssi ja erityisyys, mutta asian voi nähdä toisinkin. Kulttuurisosiologi Philip Smith asettaa teoksessaan *Punishment and Culture* (2008) tavoitteeseen nimenomaan universaalimman sisällön hakemisen kulttuuriselle rangaistusteorialle. Tutkimuksen kohteena ovat rankaisemisen *merkitykset*. Tärkein innoittaja Smithille on ”myöhäiskauden kulttuurinen Durkheim” (vrt. jäljempänä). Rankaisemisen merkitykset liikkuvat järjestyksen ja epäjärjestyksen, puhtauden ja epäpuhtauden sekä pyhän ja epäpyhän kaltaisten kaksoisjakojen mailla. Rankaisemisen kohde on liikkuva ja liukas. Sen kulttuurin luonne on vain vahvistunut viestintäteknologian kehittyessä, ja sen irrationaalinen luonne on säilynyt (vrt. Foucault). Smith modernisoi Durkheimin kulttuurikäsitystä muun muassa Mihail Bahtinin sekä Mary Douglassin käsitteiden avulla. Bahtinin *keskuksen* ja *periferian* käsitteet opettavat näkemään rankaisemisen keskuksen viestinä, jonka luentatapoja keskus ei kuitenkaan hallitse, mitä se yrittää erilaisin korjauksin ratkaista. Douglassin *saasteen* käsite opettaa, että varsinkin vuotavat ja ruumiilliset ilmiöt ovat alttiita muuttumaan sellaisiksi, että ne koetaan epäpyhäksi ja puhdistamista vaa-
tiviksi.³⁸

Smith soveltaa välineitään joukkoon ikonisia tapausesimerkkejä rankaisemisen historiasta: Ruumiinrangaistusten kaudella omapäisesti reagoiva yleisö sai julkiset teloitukset näyttämään farsseilta uudistajien silmissä. Julkisesta

³⁶ Whitman 2003.

³⁷ Ks. myös Lacey 2008, s. 29–40.

³⁸ P. Smith 2008, s. 1–33. Bahtinin sosiaalisen ”heteroglossian” analyysistä ks. Bakhtin 1981, s. 259–275. Douglassin puhtauden analyysistä ks. Douglas 2000.

toimeenpanosta luopuminen olikin keskuksen yritys kontrolloida rangaistuksen merkitystä. Vapausrangaistuksen yleistyttyä 1800-luvulla Lontoolaisesta Newgaten vankilasta tuli epäjärjestyksen ja moraalittomuuden symboli. Sellaiseksi sen teki sen rajojen epämääräisyys. Vierailijat kulkivat vankilassa vapaasti. Eri vankiryhmät olivat sekaisin. Vankilan pelättiin konkreettisesti saastuttavan ympäristönsä taudeilla. Ilmapiiriin vastasi uusi puhtausfundamentalistinen Pentonvillen vankila, jossa eristys vei vangeilta mielen-terveyden ja jonka arkkitehdillä oli pakkomielle tehokkaaseen ilmanvaihtoon. Giljotiini, sähkötuoli ja myrkkyruike puolestaan ovat kukin vuorollaan olleet yrityksiä tuottaa varma ja ”semioottisista liiallisuuksista” vapaa teloitusmuoto. Rajatilakauhu – esimerkiksi kysymys siitä kuinka kauan tietoisuus säilyy giljotiinin irrottamassa päässä – on saastuttanut ne kaikki ja toisaalta herättänyt myös goottilaista lumoa.³⁹

Smith osoittaa käyttämiensä käsitteiden olevan mielenkiintoisia välineitä tapausanalyysiin ja tavoittaakin varmaan tiettyjä universaaleja piirteitä suhtautumisessa rankaisemiseen, mutta auki kirjoitettua kokonaisnäkökulmaa ne eivät muodosta ja maailma näyttää niiden läpi lopulta kovin sattumanvaraiselta. Smith onkin ilmeisesti sittemmin muuttanut rankaisemisen kulttuurisosiologialle asettamaansa tavoitetta, sillä tuoreemmassa artikkelissaan hän kuvaa sitä paikallisuudesta ja kontingenssista kiinnostuneeksi rankaisemisen ”säätiiteeksi” suhteessa yleistävämpään rangaistusilmaston tutkimukseen⁴⁰.

Rikosoikeussosiologian ja sen kulttuurisen käänteen suurin elävä nimi on kuitenkin Garland erityisesti *The Culture of Control* -kirjansa (2001) siivittämänä. Kirjan nimellä voi tulkita olevan kaksoismerkitys: Yhtäältä siinä tutkitaan kontrollikulttuurin muutosta, mikä on lähestymistapa. Toisaalta siinä esitetään väite erityisen ”kontrollikulttuurin” synnystä 1900-luvun lopun Britanniassa ja Yhdysvalloissa. Garlandia voi kuvata pluralistiksi⁴¹, ja kirjassa onkin vahvoja viitteitä myös Foucault’n (genealogia) ja Pierre Bourdieun (*kenttä*)⁴² menetelmiin.

Garland tutkii käännettä, jota hänen mukaansa määrittää erityisestävän ideaalin romahdus, rangaistusten ankaroituminen ja vankilan käytön lisääntyminen, kriminaalipolitiikan dramatisoituminen ja politisoituminen, uhrin nousu, kriminologian ja rikostorjunnan muutos sekä kaupallisten ja liikkeenjohdollisten käytäntöjen nousu. Moderniin aikaan tullessa valtio oli pitkän ajan kuluessa ominut itselleen vastuun rikoskontrollista ja sosiaalisten ongelmien ratkaisemisesta. Koitti hyvinvointivaltiollistumisen kausi, jota määrittä suunnitteluoptimismi ja sosiaalisen asiantuntijuuden vahvuus. Kriminologiaa

³⁹ P. Smith 2008, s. 34–94, 120–168.

⁴⁰ Ks. Smith 2013.

⁴¹ Ks. Garland 1990, s. 277–281.

⁴² Käsitteestä ks. esim. Bourdieu 1995, s. 264–275, 297–304; Ylhäinen 2010, s. 159–165. Sen soveltamisesta rikosoikeussosiologiaan ks. Page 2013.

kiinnosti patologinen rikoksentekijä ja kriminaalipolitiikkaa kuntoutus. Keynesiläinen talouspolitiikka, korporatismi sekä talouden ja sosiaalimenojen kasvu ylläpitivät keskinäiseen riippuvuuteen perustuvaa solidaarisuutta. 1970-luvulla hoitoideologiaa vastaan hyökättiin kuitenkin äkisti vasemmalta ja oikealta. Usko kriminaalikuntoutukseen romahti. Yhteiskunnallisen asiantuntijavallan painopiste siirtyi sosiaaliammattilaisista kohti oikeuden ja talouden piirejä. Murroksen taustalla oli joukko erityisesti keskiluokan mielialpiteisiin vaikuttaneita rakennetekijöitä: Öljykriisiä seuranneen taantuman aiheuttama tuloerojen kasvu ja työmarkkinoiden kaksijakoistuminen ja toisaalta kasvaneet odotukset hyvinvointipalveluille saivat keskiluokan siirtymään yksityisen sektorin asiakkaisiksi. Asumista, yhdyskuntia ja mediaa kohdanneet muutokset, sosiaalisten hierarkioiden höltyminen ja rikollisuuden lisääntyminen ja sen näkyvyyden kasvu saivat keskiluokan huolestumaan sosiaalisen muutoksen hallitsemattomuudesta. Keskiluokka koki, että sen sijasta hyvinvointivaltio hyödyttikin moraalitonta alaluokkaa. Sosiaalista kontrollia tuli kiristää (*uuskonservatismi*) ja taloudellista hellittää (*uusliberalismi*). Kriminaalipoliittisella kentällä toimijat reagoivat uuteen rakenteeseen kahdella keskenään jännitteisellä tavalla. Viranomaistasolla vastaus oli tehostaminen, yksityistäminen, tavoitteiden uudelleen määrittely ja tilannetorjunta. Poliittisella tasolla vastaus oli kriminalipolitiikan uskottavuuden palauttamisen, ehdottomuuden sekä ekspressiivisuuden retoriikka ja linja. Kriminaalipolitiikan institutionaalinen arkkitehtuuri on säilynyt jokseenkin ennallaan. Kontrollikulttuuri sen sisällä on muuttunut. Rikosoikeuden autonomia politiikasta on heikentynyt. Ehdonalaisen tehtäväksi on tullut yleisön suojeleminen ja vankilan tehtäväksi vaarattomaksi tekeminen. Tekijän ja uhrin suhde nähdään nollasummapelinä. Kontrollin kriminologia on arkirutiinien kriminologiaa tai toisaalta antimodernia toiseuden kriminologiaa. Talouden näkökulma ja kieli ovat levinneet sekä viranomaisten itsearviointiin että tapaan tulkita rikollisuutta. Rajat taloudelliselle järjellellylle asettaa kuitenkin poliittinen hinnalla millä hyvänsä -asenne.⁴³

Teos ansaitsee paikkansa tutkimusalan modernina klassikkona ja heijastaa Garlandin perusteellista teoreettista pohjatyötä. Kulttuuri on tässä monitasoisessa analyysissä vain yksi kerros. Monisyisyys on samalla sen suurin rajoite. Ei ole epäselvää, kumpaa päätä lähemmäs tämä teoria asettuu rikkaan ja taloudellisen skaalalla. Garland on toisaalla eritellyt kulttuurisen asemaa ja käyttökelpoisuutta rankaisemisen sosiologiassa. *Kulttuurisella* viitataan jonhonkin sosiaalisesta, taloudellisesta ja poliittisesta erilliseen voimaan. Se voidaan käsittää kapeasti joksikin taiteeseen ja vapaa-aikaan liittyväksi, mutta tähän harvoin tyydytään. Laajemmin *merkitykseksi* ymmärrettynä kulttuurinen on kuitenkin metodologinen fiktio, jota ei tosimaailmassa voi lopulta erottaa ei-kulttuurisesta. Se käy työkaluksi varsinkin alustavaan tutkimukseen, mutta

⁴³ Garland 2001. Empiiriseksi tueksi ajatukselle punitiivisuuden yhteydestä myöhäismoderniin ahdistukseen ks. Hirtenlehner 2011.

selitykseksi se ei riitä. Sosiaalisessa selittämisessä merkityksen ohella on analysoitava sosiaalista syy-yhteyttä. Tämä piirre yhdistää kulttuurisosiologian klassikoita kuten Durkheimiä, Eliasta ja Bourdieutä. Kulttuuria käytetään analysoinnissa kulttuurisen ohella myös *kulttuurien* merkityksessä. Esimerkiksi verrataan ranskalaisen, saksalaisen ja yhdysvaltalaisen kulttuurin vaikutusta rankaisemiseen. Tällöin uhkana on kulttuurin totalisointi, joka on Garlandin mukaan erityisen kyseenalaista globalisaation heikentäessä maakohtaisia eroja.⁴⁴

Smithiä lukuun ottamatta kukaan tässä jaksossa käsitelty kirjoittaja ei tutki merkitystä ainakaan kokonaan irrallaan sosiaalisesta selittämisestä. Kulttuurin totalisoinnin osalta Prattin ja Erikssonin käsittelytavassa on vaaran merkkejä. Garland liioittelee silti ehkä globalisaation merkitystä. Kulttuurisen käänteen lähestymistavoissa rikosoikeuden muutos tapahtuu joskus kuin institutionaalisessa tyhjiössä. Erityisesti tämä koskee poliittista rakennetta. Spierenburg havaitsi valtionmuodostuksen suhteen rikosoikeuden kehitykseen. Valtiorakenteen ja rikosoikeuden kehityksen suhteen analysoinnin tulisi kattaa myös myöhempi modernin yhteiskunnan synty. *Tähän haasteeseen vastaa tässä tutkimuksessa käsiteltävä institutionalistinen kriminaalipolitiikan teoria.*

2.3 SKANDINAAVISIA JA SUOMALAISIA NÄKÖKULMIA KRIMINAALIPOLITIIKAN TEORIAAN

Nykyään Pohjoismaat edustavat kansainvälisissä vertailuissa lievää kriminaalipolitiikkaa ja vahvan hyvinvointivaltiollista sosiaalipolitiikkaa. Sekä *Pohjola* että *Skandinavia* ovat kuitenkin suhteellisen nuoria ja moniselitteisiä käsitteitä, ja Pohjoismaiden historiallista erillisyyttä muusta Euroopasta usein liioitellaan. Aidoin pohjoismaisen erityisyyden ajanjakso rajoittuu kylmän sodan kauteen.⁴⁵ Rankaisemisen osalta 1700- ja 1800-luvulla ulkomaalaiset vierailijat ennemmin kauhistelivat kuin ihailivat pohjoismaisia vankiloita⁴⁶. Vankilan käyttö oli Pohjoismaissa huipussaan 1800-luvulla, minkä jälkeen se väheni yhtenevästi, kunnes Suomi erkaantui Skandinavian laskusuuntaisesta kehityksestä 1910-luvulle tultaessa nousevilla vankiluvuillaan⁴⁷.

Rikosoikeuden lieveneminen liitetään Pohjoismaissa demokratisoitumiseen ja työläisväestön poliittisen vallan kasvuun. Kekkosen ja Heikki Ylikankaan teoriassa aluksi vaihdannan vaatima oikeusvaltio, myöhemmin työväenliikkeen synty ja lopulta yleinen äänioikeus demokratisoivat ja tasa-

⁴⁴ Garland 2006.

⁴⁵ Østergård 1997.

⁴⁶ Smith – Ugelvik 2017a, s. 10–12

⁴⁷ Christie 1968, s. 169–171.

arvoistivat yhteiskuntaa ja kavensivat sosiaalisia etäisyyksiä, mikä johti varhaiselle uudelle ajalle tyypillisen ankaran rikosoikeuden lieventymiseen ja vankeusrangaistuksen yleistymiseen ruumiinrangaistusten kustannuksella⁴⁸. Kontrollia poliittisen konfliktin määrällä ja luokkien välisellä valtasapainolla selittävän Leif Lenken mukaan 1900-luvun alkupuoliskolla demokratisoituminen ja erityisesti sosiaalidemokraattivalta johtivat rikosoikeutta inhimillistäviin uudistuksiin ensin Norjassa ja sitten Ruotsissa ja Tanskassa. Suomessa jakaantunut vasemmisto pääsi harvoin valtaan ja luokkakonflikti oli erittäin syvää Skandinaviaan nähden. Reformien makuun päästiin Suomessakin myöhemmin poliittisen liennytyksen ja työväenluokan vaikutusvallan kasvun myötä.⁴⁹ Myös Roddy Nilsson liittyy sosiaalidemokraattivallan alkamisen rikosoikeusreformiin Ruotsissa. Nilssonin mukaan hyvinvointivaltion kultakaudella kuntoutus samaistui ruotsalaisessa vankeinhoidossa työhön.⁵⁰ Robert Andersson analysoi tämän työlinjan vaikutusta ruotsalaiseen hyvinvointivaltiolliseen kriminaalipolitiikkaan kriittisesti: Yhteiskunnassa, jossa työstä tuli oikeus, irtolaisuus ja työttömyys alettiin nähdä haluttomuutena osallistua ja epäsolidaarisuutena. Siksi irtolaisuussääntely säilyi Ruotsissa aina 1980-luvulle asti hallinnollisena väliinään puuttua yhteiskuntasopimuksen rikkojiin. Sen jälkeenkin osa entisaikojen irtolaiskontrollista tosiasiallisesti jatkui mielenterveys- ja päihdepolitiikan nimien alla.⁵¹

Vaikka hyvinvointivaltiollistakin kriminaalipolitiikkaa on siis käsitelty kriittisesti, pohjoismaiset tutkijat vaikuttavat yksimielisiltä siitä, että *sodanjälkeistä hyvinvointivaltion kultakautta seurasi jonkinasteinen punitiivinen käänne*. Christian Borch ajoittaa käänteen hyvinvointivaltion jälkeiseen ”kehittyneeseen liberalismiin” Tanskassa peräti jo 1970-luvun tienoille. Borchin mukaan kehittyneen liberalismiin tanskalaista kriminaalipolitiikkaa määrittää siirtymä erityisestävästä rikosoikeusideologiasta yleispreventioon, yhdyskuntasuunnitteluun ja tilannetorjuntaan sekä rangaistusankaruus ja suoranainen totalitaarisuus.⁵² Anderssonin mukaan taas huomion kääntäminen rajattuihin rikostyyppisiin kuten huumeisiin antoi hoitoideologian kaatumisen jälkeiselle ruotsalaiselle rikosoikeuspolitiikalle olemassaolon tarkoitusta 1970-luvulta. *Oikeustajun* käsite nousi ruotsalaiseen kriminaalipoliittiseen diskurssiin 1980-luvulla, ja uhri korvasi rikoksentekijän oikeuslaitoksen ensisijaisena asiakkaana. Ajan mittaan rikosongelmien konstruointi

⁴⁸ Kekkonen – Ylikangas 1982. Ks. myös Kekkonen 1991.

⁴⁹ Lenke 1980, s. 5–16.

⁵⁰ Nilsson 2017.

⁵¹ Andersson 2017, s. 109–115.

⁵² Borch 2005. Hyvinvointivaltiollisen kauden päättymisestä tanskalaisessa kriminaalipolitiikassa ks. myös Fransen 2017, s. 97–100. *Kehittyneen liberalismiin* käsitteestä ks. Larsson – Letell – Thörn 2012.

paisui käsitykseksi rikollisuuden uhasta koko yhteiskunnan säilymiselle.⁵³ Huume politiikka tarjosi kanavan yksilöinterventioihin varsinaisen rankaisemisen menetettyä yksilöllisyyteensä⁵⁴. Huume kontrolli on nähty yleisemminkin Pohjoismaissa ikkunana rangaistusten kiristämiseksi, oikeusturvan heikentämiseksi sekä kontrolliresurssien ja -valtuuksien lisäämiselle⁵⁵. Henrik Tham mainitsee seksuaalirikokset toisena kiristyvän kriminaalipolitiikan alueena Ruotsissa. Itse seuraamusjärjestelmää koskevassa sääntelyssä on Thamin mukaan siirrytty lieventävästä suunnasta ambivalenssiin. Tham näkee lain ja järjestyksen välineenä poliittiselle oikeistolle tavoittaa äänestäjiä yli luokkarajojen ja käännyttää heitä laajemmin yksilön vastuun arvojen taakse vetäytyvän hyvinvointivaltion kontekstissa.⁵⁶ Ruotsalainen rikosoikeusteoreetikko Nils Jareborg kirjoittaa ”hyökkäävän” rikosoikeuden noususta. Hyökkäävässä rikosoikeudessa uskotaan ankaruuteen ja vankeuteen tavoite rationaalisina rikosentorjunnan välineinä, kun klassisessa puolustavassa rikosoikeudessa rikosoikeuden tehtävä oli toimia yksilöä rankaisemisen väärinkäytöltä suojaavana oikeusturvamekanismina.⁵⁷ Jareborgin on joskus ilmeisesti tulkittu liittävän hyökkäävän rikosoikeuden vastoin edellä viitattuja näkemyksiä juuri hyvinvointivaltioolliseen tavoitteelliseen julkisoikeuteen⁵⁸. Jareborg ei kuitenkaan esitä hyökkäävää rikosoikeutta nimenomaan pohjoismaisena tai vahvistuvien hyvinvointivaltioiden ilmiönä. Jareborg ei myöskään sinänsä vastusta tavoitteellista rikosentorjuntaa. Hän vain ei pidä sitä *rikosoikeuden* vaan laajasti käsitetyn yhteiskuntapoliittisen kriminaalipolitiikan tehtävänä. Victor Shammas korostaa norjalaisen kriminaalipolitiikan vaiheiden yhdenmukaisuutta hyvinvointivaltion vaiheiden kanssa: Rankaiseminen lieveni varhaisen hyvinvointivaltiokehityksen myötä. Sama suunta jatkui sodan jälkeen anteliaan hyvinvointivaltion kaudella päättyen vuosituhannen vaihteeseen yksityistämisen ja tuloerojen kasvun alkaessa määritellä norjalaista yhteiskuntapolitiikkaa.⁵⁹ Tapio Lappi-Seppälä ajoittaa yleispohjoismaisen punitiivisen käänteen 1990-luvulle mainiten huumeet sekä väkivalta- ja seksuaalirikokset kiristymisen alueina. Thamin tapaan Lappi-Seppälä ei havaitse samanlaista jyrkkää käännöstä seuraamusjärjestelmän sääntelyssä.⁶⁰

Suomalainen rikosoikeushistoria kulki siis kuitenkin omaa tietään Skandinaviaan nähden viimeistään 1910-luvulta alkaen. Suomalaisten vankilukujen

⁵³ Andersson 2002.

⁵⁴ Ks. Andersson 2012, s. 163–165; Andersson 2017, s. 115–120.

⁵⁵ Ks. Träskman 1995.

⁵⁶ Tham 1995, s. 91–98, 111–115.

⁵⁷ Jareborg 1995.

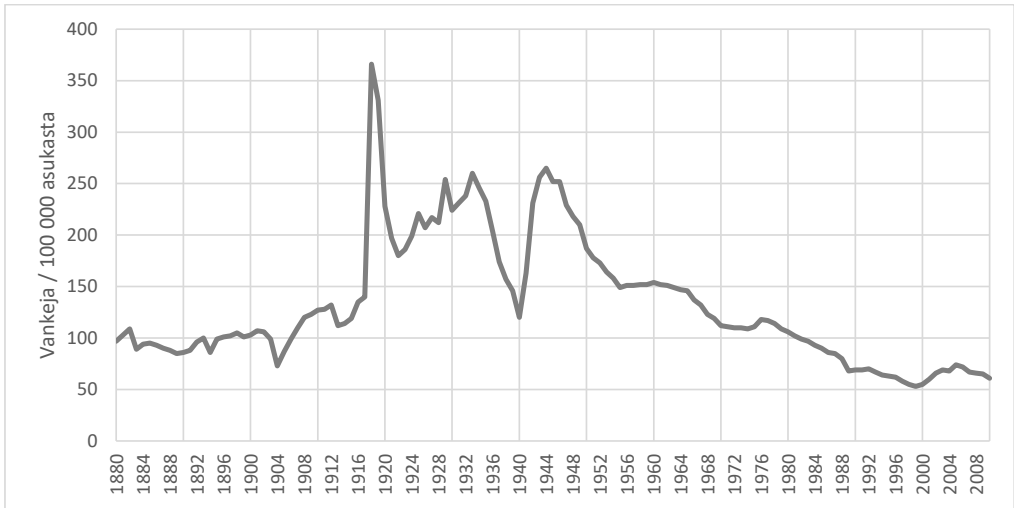
⁵⁸ Ks. Lahti 2000, s. 147.

⁵⁹ Shammas 2017.

⁶⁰ Lappi-Seppälä 2007, s. 244–262; Lappi-Seppälä 2012b, s. 93–99; Lappi-Seppälä 2016b, s. 25–

nousun (kuvio 1) selittämiseen on erityisesti keskittynyt Ilari Hannula, joka selittää ilmiötä yhteiskunnallisella kuohunnalla, taloudella ja politiikalla tutkimuksessaan *Rikosoikeudellinen järjestelmä kriisissä* (2004). Hannula ajoittaa kaksi yhteiskunnallisten ja taloudellisten kriisien kanssa yhteen ajoituvaa vankeuskriisiä vuosille 1918–1921 ja 1929–1932. Vankeuskriisien lainsäädännöllisen perustan oli synnyttänyt vuoden 1889 rikoslaki ja sitä edeltäneet asetukset, jotka olivat vakiinnuttaneet Suomeen rangaistusvankeuden instituution ja synnyttäneet käytännön tuomita varkausrikolliset ehdottomaan vankeuteen. Vuosisadan vaihteen taloudellinen kehitys synnytti luokkakonfliktin, joka kulminoitui sisällissodaksi vuonna 1918. Voittanut puoli konsolidoi valtansa vankeudella aiheuttaen ensimmäisen vankeuskriisin. Toisen vankeuskriisin synnytti 1930-luvun alun lama ja poliittinen kriisi. Jälleen vankeutta käytettiin vallan turvaamiseen. Tällä kertaa materiaaliset resurssit asettivat rajat rankaisemisen lisäämiselle, mikä ilmeni kaksijakoisena osin vankeuden rajoittamiseen pyrkivänä lainsäädäntönä. Rikosoikeusideologia vaikutti rankaisemiseen vain laadullisesti. Rankaisemisen määrällisen ankaruuden ratkaisi haluttu ankaruustaso. Rikosoikeuden käyttäminen valtakamppailun välineenä pysäytti Suomessa rangaistuskäytännön lievenemiskehityksen. Rakennetekijöiden ja kriisien aiheuttama ankaroitumien jatkui jopa 1960-luvulle asti, jolloin vankien määrän suuruuteen lopulta havahduttiin. Hannula pyrkii varkaustuomioita tutkimalla empiirisesti erottamaan, mikä oli tuomitsemiskäytännön osuus vankeuden lisääntymiseen. Yksikkö-rangaistusten arviointi pysyi tuomioistuimissa vakaana läpi kahden kriisin, mutta varkaustuomioiden yhdistäminen ennen kaikkea valtiorikostuomioihin ja uusimisen huomioonottaminen aiheuttivat vaihtelua rangaistustasoon.⁶¹

⁶¹ Ks. Hannula 2004, s. 12–17, 42–62, 201–257, 311–441, 461–465. Myös aikaisemmassa artikkelissaan Hannula (1981, s. 171–173) selittää suomalaista kriminaalipolitiikkaa yhteiskunnallisilla tekijöillä ja poliittisilla voimasuhteilla. Vankilan käyttöönotto liittyi kapitalistiseen tuotantotapaan siirtymiseen. Ankaroitusvaiheita määritteli oikeistovalta. Vankeuden sisältönä oli työ ja työhön kasvattaminen.

Kuvio 1 Suomen vankiluku 1880–2010⁶²

Myös Timo Aho pitää 1889 lakia ratkaisevana perustana Suomen vankilukukehitykselle. Sisällissota ei ollut välitön syy vankeuden kasvulle, sillä poliittiset vangit pois lukien korkeimmat vankimäärät nähtiin vasta sen jälkeen. Aho pitää ilmiötä monisyyisenä ja vaikeasti selitettävänä. Useimpien muuttujien vaikutus vankilukuun ei ollut suoraviivaista. Aho pitää kuitenkin poliittista vastakkainasettelua ja poliittisia suhdanteita tärkeinä selittäjinä.⁶³ Lappi-Seppälä pitää korkeiden vankilukujen vaihetta kolmen rangaistuspiikin aiheuttamana pitkittyneenä poikkeustilana. Ensimmäisen rangaistuspiikeistä aiheutti sisällissota, toisen 1930-luvun alun lama yhdistettynä rikosaaltoon ja kieltolakiin ja kolmannen jatkosota. Kriisit johtivat rangaistusarvojen inflaatioon. Lappi-Seppälä korostaa myös hyvinvointivaltiokehityksen puuttumista rikosoikeuden yhteiskunnallisesta kontekstista.⁶⁴

Ankaran vaiheen päätyminen liitetään suomalaisessa tutkimuksessa 1960-luvun yhteiskunnalliseen murrokseen ja asiantuntijoiden tietoiseksi tulemiseen suomalaisen kriminaalipolitiikan poikkeuksellisuudesta. Suhtautumisen muuttuminen vankeuteen liittyi laajempaan laitosvastaisuuteen, jota edusti näkyvimmin 1967 perustettu Marraskuun liike. SDP julkisti seuraavana vuonna reformistisen kriminaalipoliittisen toimintaohjelmansa, ja Nils

⁶² 1880–1949: Hannula 2004, s. 487. 1950–2010: von Hofer – Lappi-Seppälä – Westfelt 2012, s. 68–69.

⁶³ Aho 1981, s. 239–240, 245–251, 260–264.

⁶⁴ Lappi-Seppälä 2007, s. 228–230; Lappi-Seppälä 2009, s. 348–349; Lappi-Seppälä 2011, s. 165–167; Lappi-Seppälä 2013b, s. 18–20.

Christien vankilukuvertailu toi yleiseen tietoisuuteen Suomen tilanteen poikkeavuuden Skandinaviaan nähden.⁶⁵ Vallitsevalle tilanteelle ei ollut juuri puolustajia. Käynnistynyttä uudistusprosessia leimasi asiantuntijayksimielisyys.⁶⁶ Ruotsalaisen Hans von Hoferin mukaan Suomi edustaa tapautta, jossa opposition puute loi poliittisen tilaisuuden vähentää vankeutta⁶⁷. Perustan prosessille muodosti rikosoikeusajattelun muutos kohti oikeusturvaa korostavaa uusklassismia ja kriminaalipolitiikan uusi realistisempi tavoitteenasettelu⁶⁸. Vankeuden vähentämisen resepti koostui lyhyemmistä ehdottomista rangaistuksista sekä ehdollisen ja ehdonalaisen vankeuden lisäämisestä. Rikoslajeista vankeutta vähentäviä uudistuksia kohdistettiin erityisesti varkauksiin ja rattijuopumukseen. 1990-luvulla vankeuden vähentämistä jatkettiin uudenlaisten vaihtoehtoseuraamuksien käyttöönnotolla.⁶⁹ Rikoskehityksen ja vankilukukehityksen vertaaminen Suomen ja Skandinavian välillä osoittaa, että oli mahdollista vähentää vankeutta dramaattisesti ilman, että siitä olisi seurannut ilmeistä rikollisuuden lisääntymistä: vaikka vankilukukehitys poikkesi selvästi Skandinaviasta, rikoskehitys oli Suomessa hyvin samankaltaista kuin Skandinaviassa.⁷⁰

Patrik Törnudd korostaa nimenomaan lainmuutosten merkitystä vankeuden vähentämisessä suomalaisessa legalistisessa oikeuskulttuurissa⁷¹. Lieventymisen kautta eniten analysoineen Lappi-Seppälän yhteenvedossa taas lieventymisessä oli kyse tietoisesta asiantuntijavetoisuuden ja -yksimielisyyden

⁶⁵ Lappi-Seppälä 2013b, s. 20–22; Lappi-Seppälä 2016a, s. 168–171. Ks. Christie 1968. Vanhentunut rikoslaki ja yhteiskunnallinen epätasa-arvo nähtiin uhkana luottamukselle oikeuslaitokseen. Juristikunnalta vaadittiin yhteiskunnallista valvotuneisuutta. (Ks. Blom 1970, s. 127–135.)

⁶⁶ Törnudd 1993, s. 1–5.

⁶⁷ Von Hofer 2003.

⁶⁸ Lappi-Seppälä 1998b, s. 3–4; Lappi-Seppälä 2000, s. 27–29; Lappi-Seppälä 2007, s. 230–233; Lappi-Seppälä 2009, s. 349–351. Ns. minimoimis- ja jakamistavoitteesta ja muista kriminaalipolitiikan periaatteista ks. Lappi-Seppälä 1998a, s. 1297–1298; Törnudd 1996. Myös durkheimiläisellä funktionalismilla oli rooli keskustelussa kriminaalipolitiikan tavoitteista (ks. Uusitalo 1969). Moitteesta ja välillisestä yleispreventiosta rangaistuksen tarkoituksena ks. Andenaes 1971; Anttila 1975; Lappi-Seppälä 1995, s. 141–148; Lappi-Seppälä 1998a, s. 1300–1302; Törnudd 1995, s. 45–47. Rajoittavasta uusklassismista ks. Bottomley 1980. Suomalaisen rikosoikeustieteen ideologisesta periodisoinnista ks. Lahti 1977.

⁶⁹ Aho 1997; Lappi-Seppälä 2000, s. 29–36; Lappi-Seppälä 2007, s. 233–237; Lappi-Seppälä 2009, s. 352–360. Poliisioikeudessa siirryttiin samaan aikaan poliisin yleisvaltuudesta kohti säädeltyä toimivaltaa ja poliisin parlamentaarista valvontaa (ks. Kostiainen 2018a, s. 372–378).

⁷⁰ Lappi-Seppälä 1998a, s. 1289–1290; Lappi-Seppälä 1998b, s. 21–26; Lappi-Seppälä 2000, s. 36–37; Lappi-Seppälä 2003, s. 156–157; Lappi-Seppälä 2007, s. 237–239; Lappi-Seppälä 2009, s. 360–362; Lappi-Seppälä 2013a, s. 705–716. Ks. myös Lappi-Seppälä 2011, s. 182–199. Historiallisesta rikoskehityksestä Suomessa ja Ruotsissa ks. Vuorela 2018.

⁷¹ Törnudd 1993, s. 6–12.

määrittämästä politiikasta, jota kuitenkin edelsi oikeuskäytännön lieventyminen ja jota edesauttoi tuomarien valmius omaksua lieventävä politiikka. Myös suomalaisen median maltillisuudella oli osansa politiikan onnistumisessa.⁷² Kekkonen on tarttunut huomioon rangaistuskäytännön muutoksen edeltävyydestä suhteessa uudistuskauteen ja kritisoi rikosoikeuseliitin 1960-luvun lopun uuden kriminaalipoliittisen tavoitteenasettelun ja ajattelun korostamista vankeuden vähenemisen syynä. Hän kuvaa sitä suomalaisen kriminaalipolitiikan eräänlaiseksi viralliseksi sankaritarinaksi. Kekkonen pitää vankiluvun laskun syynä sosiaalisen luottamuksen palautumista sisällissodan jälkeen päälle jääneen syvän poliittisen konfliktin vihdoin lientyessä.⁷³ Itse poikkivertailevaa tutkimusta (ks. jälj.) aiheesta tehnyt Lappi-Seppälä on sittemmin korostanut myöhäistä hyvinvointivaltiokehitystä alkuun päästyään taustatekijänä, joka synnytti suomalaisessa yhteiskunnassa varan yhteisvastuulliseen suhtautumiseen rikollisuuteen ja vaikuttaen siihen, millaisen paikallisen sisällön uusklassinen rikosoikeusideologia Suomessa sai⁷⁴.

Lieventymisen kausi päättyi Lappi-Seppälän mukaan 1990-luvulla punitiiviseen käänteeseen, joka ilmeni lainsäädännön ja oikeuskäytännön kiristymisenä sekä kriminaalipoliittisen retoriikan koventumisena. Lappi-Seppälä liittää käänteeseen 1990-luvun lamaan, työttömyyteen, hyvinvointivaltioon kohdistuneisiin leikkauksiin, eriarvoistumiseen ja Suomen geopoliittisen aseman muuttumiseen Neuvostoliiton hajoamisen ja Euroopan unionin myötä.⁷⁵ Rikoslain osalta punitiivinen käänne näkyi Skandinavian tapaan erityisesti tiukempina kriminalisointeina huume-, väkivalta- ja seksuaalirikosten alueilla. Rangaistusjärjestelmän sääntelyn osalta kehitys ei ole ollut samaan tapaan yksipuolisen koventavaa.⁷⁶ Käsitykset 1990-luvusta kriminaalipoliittisen käänteeseen vuosikymmenenä ja sen syistä ovat jakaneet useat muutkin tutkijat⁷⁷.

Tämän tutkimukseen historiallisessa analyysissä pyrin institutionalistista teoriaa soveltamalla suomalaisen rikosoikeuden kehityksen aiempaa johdonmukaisempaan kontekstualisointiin sen institutionaaliseen taustaan. Suomalaisista kriminaalipolitiikan vaiheita periodisoi sen itsenäistymisen vaiheeseen ajoittuva erkaneminen, lievenemisen vaihe sekä 1990-luvun käänne. Lievenemisen osalta pelkkä 1960-lukuun keskittyminen ei riitä, sillä rangaistus-

⁷² Lappi-Seppälä 1998b, s. 19–21; Lappi-Seppälä 2000, s. 37–38; Lappi-Seppälä 2003, s. 157–159; Lappi-Seppälä 2007, s. 239–244; Lappi-Seppälä 2009, s. 362–364.

⁷³ Ks. Kekkonen 2001.

⁷⁴ Lappi-Seppälä 2003, s. 159–162; Lappi-Seppälä 2009, s. 365; Lappi-Seppälä 2013b, s. 24–25.

⁷⁵ Lappi-Seppälä 2003, s. 162–171; Lappi-Seppälä 2009, s. 366–377; Lappi-Seppälä 2013b, s. 41–44.

⁷⁶ Ks. Lappi-Seppälä 2013b, s. 25–32.

⁷⁷ Ks. Kinnunen 2008, s. 68–70; Koskela 2009, s. 33–34, 47–48, 67–68; Sirén – Aaltonen – Kääriäinen 2010, s. 29–30.

käytännön lievenemisen alku edeltää sitä. Miten demokratisoituminen, poliittinen konflikti ja sen akkommodaatio sekä hyvinvointivaltio vaikuttivat suomalaisen kriminaalipolitiikan muotoutumiseen?

3 TUTKIMUKSEN METODOLOGIA JA METATEORIA

3.1 REALISMI YHTEISKUNTATIETEESSÄ

Tämän tutkimuksen metodologiaa ja käsitystä teorian ja havaintojen suhteesta määrittää yhteiskuntatieteellinen realismi. Metodologit Jonathon Moses ja Torbjørn Knutsen jaottelevat yhteiskuntatieteen metodologiat kahden perusluokkaan: naturalistisiin ja konstruktivistisiin⁷⁸. *Naturalistisia* metodologioita yhdistää *fundamentalistinen* käsitys tiedon kohteen olemuksesta (*ontologiasta*) eli usko havainnoijasta itsenäiseen ja sosiaalisesti merkitykselliseen tosimaailmaan. *Konstruktivistisia* yhdistää antifundamentalismi.⁷⁹ Naturalistisiin lukeutuvia metodologioita on kutsuttu painotustensa mukaan esimerkiksi *positivismiksi* ja *realismiksi*. Konstruktivistisiin metodologioihin taas on luettu *hermeneutiikka* ja *poststrukturalismi*.⁸⁰

Ilkka Niiniluodon erittelyn mukaan realistisessa tieteenkuvassa totuus on merkityssuhde kielen ja todellisuuden välillä (*korrespondenssiteoria*). Vaikka varmoihin totuuksiin ei päästäisikään, totuutta on mahdollista ainakin lähestyä erityisesti tieteellisen tutkimuksen avulla. Myös suoran havainnoinnin ulkopuolella olevilla väittämillä voi olla totuusarvo. Tämä pätee erityisesti teorioihin mutta myös normeihin sosiaalisina faktoina tai *jos...niin* -tyyppisinä teknisinä normeina.⁸¹ Moderni yhteiskuntatieteellinen realismi hyväksyy muuten pitkälti konstruktivistisen naturalismin kritiikin, mutta sille on ominaista kausaaliväittämien keskeisyys ja usko merkityksellisiin mutta suoran havainnoinnin ja toimijakäsitysten ulkopuolella oleviin rakenteisiin⁸². Tässä mielessä realismia voi pitää positivismin ja konstruktivismin väliin asettuvana maltillisena keskitenä. Realismi kuitenkin eroaa molemmista ensinnäkin niiden filosofisesta ahdistuneisuudesta poikkeavalla optimistisellä käsityksellään selittämisen mahdollisuudesta ja toiseksi todellisuuden monitasoisuuden hyväksymisellä toimijakeskeisen *metodologisen individualismin* vaatimuksen sijaan.

Realistifilosofi Mario Bungen mukaan tieteellinen selittäminen on toimintatavan kuvaamista eli mekanismin osoittamista. Mekanismi tarkoittaa

⁷⁸ Moses – Knutsen 2012.

⁷⁹ Furlong – Marsh 2010, s. 184–191.

⁸⁰ Jaotteluista ks. della Porta – Keating 2008; Furlong – Marsh 2010. (Uus)positivismista politiikan tutkimuksessa ja oikeustieteessä ks. Lane 2003, s. 336–342

⁸¹ Niiniluoto 2006.

⁸² Furlong – Marsh 2010, s. 204–205. Ks. Kratochwil 2008; Moses – Knutsen 2012, s. 145–168.

prosessia konkreettisessa (vrt. käsitteellisessä) systeemissä. Tieteellisen selityksen on oltava lisäksi lainomainen. Mekanismi ilman lakia on tilapäinen selitys. Toisaalta laki ilman mekanismeja on pinnallinen selitys. Mekanismit ovat monesti näkymättömiä havainnoinnille. Siksi mekanismin löytäminen on usein tiedetyn valossa arvaamista.⁸³ Positivismia ja konstruktivismia yhdistää *empirismi*: teoria on havainnoista yleistämistä. Realismissa sen sijaan teoria viittaa havaintojen takana olevaan todellisuuteen. Selittäminen on monimutkaisten tapahtumien takana olevien yksinkertaisten kausaalimekanismien teoretisointia. Kausaalimekanismi käsitetään realismissa laajasti ja arkisesti. Se kattaa ihmisteot: sosiaalinen merkitys ja aikomus voivat olla tapahtuman syitä. Selittämistä on se, että osoitetaan paras selityskykyisen ilmiö, jonka olemassaolo voidaan perustella. Sosiaalinen maailma on *avoin järjestelmä*, jossa kausaalimuuttujat eivät pääse toimimaan irrallaan toisistaan. Siksi yhteiskuntatiede kykenee kyllä selittämiseen mutta on heikko ennustamaan. Sama pätee avoimia järjestelmiä tutkiviin luonnontieteisiin. Avoimuus ei kuitenkaan ole absoluuttista, minkä vuoksi säännönmukaisuus kuten yhteisvaihtelu toimii vihjeenä kausaalisuhteen olemassaolosta.⁸⁴

Realismi tunnustaa sosiaalisen todellisuuden eritasoisuuden ja luopuu reduktiotavoitteesta. Sosiaalisen maailman eri tasoiksi voidaan jaotella esimerkiksi yksilöllinen, yksilöiden välinen, institutionaalinen, instituutioiden välinen (kansallinen) ja kansainvälinen.⁸⁵ Eri tasojen itsenäinen kausaali-voima voidaan selittää *relationalisen emergenssin* käsitteen avulla: Tason emergentit ominaisuudet ovat sen komponenttien suhteissa. Emergenssi merkitsee kokonaisuuden ominaisuuksia, jotka johtuvat sen osien järjestymistavasta ja jotka puuttuvat osilta itseltään. Tällaiset ominaisuudet ovat *emergenttejä*. Sitä vastoin *resultantit* ominaisuudet kuten massa tulevat suoraan osilta itseltään eivätkä edellytä tiettyä järjestystä. Kokonaisuus on emergentti, jos sillä on emergenttejä ominaisuuksia. Selitys, joka perustuu pelkkien osien ohella myös niiden suhteisiin, on nimenomaan emergentin kokonaisuuden tason selitys, joka ei redusoidu kokonaisuuden osiin. Esimerkiksi selitys, joka perustuu organisaation järjestäytymistapaan eikä vain sen jäseniin on institu-

⁸³ Bunge 2004. Mekanismin käsittämisestä konstruktivismissa ks. Pouliot 2015.

⁸⁴ Töttö 2006. Teorian käsitteen monista merkityksistä yhteiskuntatieteessä ks. Heiskala 2012, s. 85–90. Realismin käsitys selittämisestä muistuttaa Max Weberin yhteiskuntatieteenfilosofiaa. Weberille ymmärtäminen ja selittäminen eivät olleet toisistaan erillisiä. Säännönmukaisuuden osoittaminen ei ole selitys vaan tutkimuksen lähtöpiste ja selittämisen kohde. Sosiaalinen merkitys ei Weberin mukaan ole este selittämiselle vaan tilaisuus päästä pelkän yhteisvaihtelun havainnoinnin taakse, jollaista luonnontieteelle ei ole käytettävissään. (Ekström 1992.) Ottamalla merkitysadekvaattisuuden (ks. Weber 1964, s. 94–100) osaksi selittämistä realistisen kausaaliselittämisen voi nähdä sillanrakentajana naturalismin ja konstruktivismin välillä (ks. Moses – Knutsen 2012, s. 309–311; Parsons 2010, s. 83–88).

⁸⁵ Brante 2001, s. 176–186.

tionaalisen tason selitys. Toisin kuin metodologinen individualismi relationaalinen emergenssi on johdonmukaista. Kausaalivoiman perusta on kaikilla tasoilla sama. Esimerkiksi ihmisyyksilön itsenäinen kausaalivoima perustuu hänen biologisten komponenttiansa relaatioihin.⁸⁶ Pekka Kuuselan mukaan antireduktionistisessa realismissa historiallisuus on keskeistä rakenteen ja toimijuuden vuorovaikutuksen ymmärtämisessä. Kuusela siteeraa yhteiskuntatieteenfilosofi Margaret Archeria, joka puhuu ”morfogeneettisestä” eli rakenteen synnyttävästä kierrosta, jossa rakenne edeltää toimijaa ja toiminta edeltää rakenteen kehittymistä (*morfogeneesiä*) tai uusiintumista (*morfostaasia*).⁸⁷

3.2 UUSI INSTITUTIONALISMI

Tämän tutkimuksen lähestymistapa kriminaalipolitiikan teorian ja historian tutkimiseen on institutionalistinen. Poliitiikan tutkimisessa *institutionalism* merkitsee suuntautumista poliittisen toiminnan muotojen tutkimiseen ja olettaa, että näillä muodoilla on merkitystä toteutuvan politiikan kannalta. Jos esimerkiksi demokratian paremmuutta diktatuuriin nähden perustellaan sillä, että demokratia tuottaa inhimillisempää politiikkaa kuin diktatuuri, tai yleistä äänioikeutta perustellaan sillä, että yleinen äänioikeus tuottaa tasa-arvoisempaa politiikkaa kuin pelkkä maanomistajien tai miesten äänioikeus, vedotaan institutionalistiseen perusteluun. Aivan itsestään selviä tällaiset käsitykset eivät toki ole. Voidaan esimerkiksi väittää, että talouden maailmanlaajuiset rakenteet tuottavat ainakin kehityssuunnaltaan samanlaista politiikkaa eri maissa riippumatta siitä ovatko ne menetelmällisesti demokraattisia taikka kommunistipuolueen tai kenraalien hallitsemia.

Varhaista modernia politiikantutkimusta 1800-luvun lopulta alkaen määritti juuri institutionalismi. Instituutioiden muodikkuus ilmeni samaan aikaan myös institutionalistisena taloustieteenä, organisaatioteoriana sosiologiassa sekä valtiosääntöteorian ja historiallisen koulukunnan suosiona oikeustieteessä. ”Vanhaa institutionalismia” vaivasi hiljaisuus teoriasta ja menetelmistä, ääneen lausumaton normatiivisuus sekä kapea keskittyminen perustullaillisiin muotoihin, jotka tavattiin käsittää holistisina ja historiallisesti ja kulttuurisesti ainutlaatuisina kokonaisuuksina. Institutionalismi jäikin ensin behavioristisen vallankumouksen ja sitten rationaalisen valinnan vallankumouksen jalkoihin. Institutionalismi on kuitenkin tehnyt paluuta 1980-luvulta alkaen.⁸⁸ *Uuden institutionalismin* lähestymistapoja yhteiskuntatieteessä voidaan jaotella esimerkiksi sosiologiseen institutionalismiin, ratio-

⁸⁶ Elder-Vass 2007.

⁸⁷ Kuusela 2006, s. 88–96.

⁸⁸ Ks. Lowndes – Roberts 2013, 22–28; Peters 2012, 1–23.

naalisen valinnan institutionalismiin ja historialliseen institutionalismiin. Sosiologinen institutionalismi korostaa instituutioiden roolia sosiaalistavina voimina, jotka muotoilevat yksilökäsityksiä soveliaasta käytöksestä ja rooli-odotuksista ja tutkii erityisesti erilaisia yhteisöjä. Rationaalisen valinnan institutionalismille instituutiot ovat strategisen toimijapelin sääntöjä, ja tutkimus sen alalla on tyypillisesti formaalia, tilastollista tai kokeellista. Historialliselle institutionalismille ovat tavanomaisia makrotason tapaustutkimukset ja vertailut ja kiinnostus aikaulottuvuuteen ja polkuriippuvuuteen.⁸⁹ Yhteiskuntateorian traditiossa *instituutiot* on käsitetty pelin säännöiksi, konstituioiviksi normatiivisiksi ja diskursiivisiksi faktoiksi, rutinoituneeksi käyttäytymiseksi tai yksinkertaisesti tavoiksi ja asennoitumisiksi, jotka eivät välttämättä vaadi syntyäkseen erityistä motivaatiota tai merkitystä. Nämä erilaiset käsitykset eivät ole toisensa poissulkevia.⁹⁰ Instituutiot luovat politiikassa jatkuvuutta, strukturoivat päätöksentekoa, säännöstelevät valtaa, muovaavat intressejä ja sekä avaavat että sulkevat mahdollisuuksia⁹¹. Tässä tutkimuksessa ei sitouduta rationalistisiin olettimiin toimijuudesta. Merkittävä osa instituutionaalisesta noudattamisesta voi olla puhtaasti tavanomaista tai laskelmoimattomalla tavalla sosiaalisesti merkityksellistä.

Vivien Lowndesin ja Mark Robertsin mukaan poliittiset instituutiot ilmenevät institutionalistisessa tutkimuksessa sääntöinä, käytäntöinä ja narratiiveina. Instituutiot ovat yksilöstä erillisiä sosiaalisia toimintatapoja. Säännöt ovat muodollisia ja tyypillisesti kirjoitettuja. Käytännöt ovat mallista opittua sopivaa käyttäytymistä. Narratiivit ovat uskottavuuden ja vakuuttavuuden kannalta tärkeitä tapoja pukea sanansa. Hyväksytyjen narratiivien rikkominen voi herättää hämmennystä tai pilkkaa. Säännöt, käytännöt ja narratiivit voivat toimia yhdessä ja siten tehdä instituutioista vahvasti määrääviä. Toisaalta erityisesti murrosvaiheissa ne voivat olla keskenään ristiriidassa. Jos esimerkiksi sukupuolten tasa-arvoa lisätään muodollisessa päätöksenteossa mutta miehet tekevät päätökset edelleen keskenään epämuodollisesti, säännöt ovat muuttuneet mutta käytännöt eivät. Poliittisten instituutioiden tutkiminen on sääntöihin perehtymistä, käytäntöjen havainnointia, narratiivien tulkintaa ja kaikkien keskinäissuhteiden arviointia.⁹²

Michael Hill varoittaa kuitenkin, että hyvin laajasti määritelty instituutiokäsite voi uhata käsitteen selityskykyä. Jos instituutio merkitsee kaikkea, se lakkaa samalla merkitsemästä mitään. Hillin mukaan yksi *vertailemisen* hyve tapahtui se sitten pitkittäin tai poikittain onkin se, että se pakottaa selkeyteen ja taloudellisuuteen instituution käsitteen merkityksen suhteen.⁹³ Vertaile-

⁸⁹ Lowndes – Roberts 2013, s. 28–40.

⁹⁰ Gronow 2008.

⁹¹ Hill 2013, s. 73–76.

⁹² Lowndes – Roberts 2013, s. 46–76.

⁹³ Hill 2013, s. 81–84.

vassa tutkimuksessa instituutiot ymmärretään tyypillisesti välitason suodattajiksi talouden pohjan vaikutukselle politiikkaan. Instituutioita käytetään itsenäisinä muuttujina selittämään suhteellisia eroja. Tässä tarkoituksessa yleisimmin poliittisiksi instituutioiksi on käsitetty ainakin perustuslait, poliittiset organisaatiot sekä politiikat – erityisesti yhtenäiset politiikkakokonaisuudet. Institutionalismien sanomaksi voi ajatella sen, että paikallisilla normeilla on väliä. Suhteessa lakiin uusinstitutionalismi on normien maailman tosissaan ottava ulkoinen näkökulma oikeuteen⁹⁴. Siksi sen soisi kiinnostavan oikeustieteessä.

Jos siis instituutiot käsitetään aineettomiksi rakenteiksi, jotka eivät ole ainakaan täysin kulttuurisidonnaisia, tullaan niiden historiallisen vaihtelun merkityksellisyyteen. Historiallisen institutionalismin tuoma keskeinen lisä uusinstitutionalismille on ollut instituutioiden vakautta selittävä *polkuriippuvuuden* käsite. Yhden johtavista analyyseistä käsitteestä on kirjoittanut Paul Pierson: Kapean määritelmän mukaan polkuriippuvia ovat itseään uusintavat lukkiutuvat prosessit. Taloustieteessä itseään uusintavaa polkuriippuvuutta selitetään mittakaavaedulla eli nousevalla rajahyödyllä. Laskeva rajahyöty synnyttää tasapainotilan. Nouseva rajahyöty sen sijaan synnyttää itseään vahvistavia erkanevia polkuja. Nousevaa rajahyötyä selittäviä tekijöitä ovat suuret perustamiskustannukset ja kiinteät kustannukset sekä oppimis- ja koordinaatiovaikutus eli omaksujien määrän mukana kasvava houkuttelevuus ja niitä ennakoivat ja vahvistavat odotukset. Polkuriippuvuuteen on taloustieteessä kiinnitetty huomiota erityisesti teknologiatutkimuksessa ja talousmaantieteessä. Pierson uskoo, että polkuriippuvuus on politiikassa talouteen verrattuna korostuneen yleistä. Itseään uusintavuudelle altistavia piirteitä politiikassa ovat kollektiivisen koordinoinnin ja odotusten sovittamisen keskeisyys, institutionaalisuus, hierarkkisuus, merkitysten sosiaalisuus ja monimutkaisuus, voimakkaat oppimisvaikutukset sekä vallan sementointi. Lisäksi monet talouden maailman korjaavat mekanismit eivät politiikassa päde. Jännittävää itseään uusintavassa polkuriippuvuudessa on asioiden tapahtumisen järjestyksen kriittisyys ja se, että kontingenteilla sattumuksilla voi olla suuret ja kestävät seuraukset, jos ne tapahtuvat varhain polkuriippuvassa prosessissa. Toisaalta liittyminen prosessiin, kun poliittinen tila ja asemat on jo jaettu, voi olla myöhäistä. Se korostaa historian tärkeyttä selittäjänä ja toisaalta nakertaa funktionalistisia selityksiä: instituution ei tarvitse olla optimaalinen tai edes tarpeellinen säilyäkseen.⁹⁵ Itseään uusintavuuden mekanismeja voi etsiä myös taloustieteen ulkopuolelta kuten sosiologisen institutionalismin ihmiskuvasta ja soveliaisuuden logiikasta. Sosiaalisen polkuriippuvuuden voi

⁹⁴ R. Smith 2008, s. 48.

⁹⁵ Pierson 2000; Pierson 2004, s. 17–48. Ks. ja vrt. myös Mahoney – Schensul 2006. Uusinstitutionalismista taloustieteessä ks. Nee 2005, s. 49–55

käsittää myös esimerkiksi historiallisina mentaliteetteina tai jaettuna ymmärryksenä⁹⁶.

Muutoskohtia, jotka käynnistävät polkuriippuvia prosesseja on tavanomaisesti selitetty ulkoisilla šokeilla. *Jaksottaisen tasapainon* mallin mukaan politiikkaa määrittävät vakaat vaiheet, joita erottavat toisistaan äkilliset muutokset⁹⁷. Ruth Berins Collierin ja David Collierin mukaan tällaisilla taitekohdilla on kolme vaihetta: lähtötilanne, muutoksen tuottava kriisi ja kriisin jälkeensä jättämä perintö. Risteysvaihe voi olla nopea tai pitkä. Kriisille annettua merkitystä ja sen tärkeyttä tulee arvioida kontekstissa. Muutos ja jatkuvuus lähtö- ja jälkitilan välillä paljastuvat vertailemalla.⁹⁸ Taitekohdat voi ajatella kontingentteina ikkunoina toimijavalinnalle. Kaikkia tilaisuuksia ei kuitenkaan käytetä, ja vuorovaikutus toimijoiden välillä voi tuottaa seurauksia, joita kukaan yksinään ei tavoitellut. Kriisin merkityksen ohella myös toimijaintressillä voi ajatella olevan sosiaalisesti konstruoitu luonne.⁹⁹ Pierson muistuttaa lisäksi siitä, kuinka niukasti instituutiovaihtoehtoja toimijoilla monesti on valittavanaan. Pyrkimys sopivuuteen vaikuttaa valintaan ja on kulttuuripiirin ja kulttuurisen hetken rajaama.¹⁰⁰

Tässä tutkimuksessa nojataan pitkälti ajatukseen jaksottaisesta tasapainosta, mutta mallia on myös kritisoitu. Wolfgang Streeck ja Kathleen Thelen esimerkiksi kehottavat vähittäisen ja sisäsyntyisen institutionaalisen muutoksen analyysiin. Instituutiot ovat tulkinnanvaraisia, alttiita kiertämiselle sekä epätäydellisesti toimeenpantuja ja tuottavat odottamattomia seurauksia. Toisin sanoen instituutiot jättävät runsaasti tilaa peukaloinnille: Instituution tehtävä voidaan siirtää toiselle instituutiolle. Pienet muutokset instituutioon voivat aiheuttaa siihen vuodon, joka vie siltä tuen. Instituution ylläpito saatetaan laiminlyödä tarkoituksellisesti. Vanhalle instituutiolle voidaan antaa uusi tarkoitus, tai se voi menettää merkityksensä muuttuneessa ympäristössä. Streeckin ja Thelenin mielestä vähittäinen institutionaalinen muutos sekoitetaan herkästi uusiintumiseen: monet institutionalistit kieltäytyvät näkemästä länsimaisen viimeisen puolen vuosisadan poliittisen muutoksen radikaaliutta, koska se on tapahtunut vähittäin vakiintuneen institutionaalisen arkkitehtuurin sisällä. Streeck ja Thelen esittävät, että tällainen vähittäinen muutos, jota he nimittävät *liberalisaatioksi* on normaalitila sellaisina pitkinä aikakausina, joita määrittää suurten ulkoisten šokkien puute.¹⁰¹ Monilta

⁹⁶ Moses – Knutsen 2012, s. 227–228.

⁹⁷ Hay 2002, s. 150–163.

⁹⁸ Collier – Collier 1991, s. 27–39.

⁹⁹ Capoccia 2016.

¹⁰⁰ Pierson 2004, s. 110–112, 160–162.

¹⁰¹ Streeck – Thelen 2005. Dynaamisesta institutionaalisesta muutoksesta ks. Myös Fioretos – Falleti – Sheingate 2016; Mahoney – Thelen 2010; Thelen – Conran 2016. Historiallisen institutionalismin piirissä vähittäisen muutoksen huomioon ottamisen on esitetty vaativan ennen kaikkea aatteiden ja diskurssien vakavasti ottamista (ks. Schmidt 2010; Steinmo 2008, s. 129–133).

Streeckiin ja Theleniin viittaavilta jää kuitenkin huomaamatta tämä viimeksi mainittu kontekstuaalinen ehto. Streeck ja Thelen vaikuttavat sanovan, että jaksottaisen tasapainon malli on perusteltu puhuttaessa sellaisista ajanjaksoista, joina šokeja riittää. Vain sellaisina ajanjaksoina, joina toimijoilla on riittävästi aikaa sopeutua institutionaaliseen ympäristöönsä, strategisen toimijuuden merkitys kasvaa suureksi. Toiseksi ei ole vaikeaa keksiä esimerkkejä sellaisista ulkoisista šokeista, joilla länsimaista kehitystä myös toisen maailmansodan jälkeen voidaan selittää. Tällaisia ovat esimerkiksi energia-kriisit ja kylmän sodan päättyminen. Tulisi pitää myös mielessä, että käyttäytymisen vakaus ja ennustettavuus on pitkälti juuri se määrittävä asia, joka tekee instituutioista hyödyllisiä tutkijoille analyyttisinä perusyksiköinä ja rakenteina¹⁰². Samaa voinee sitä paitsi sanoa instituutioiden hyödyllisyydestä arkielämässä kaikille ihmisille.

Ajallisella ulottuvuudella on institutionaalisessa analyysissä muitakin antoja kuin polkuriippuvuuden ja muutoksen havainnointi. Historiallisella kehityskontekstilla kuten aineellisella ja aatteellisella kehitysvaiheella voi olla ratkaiseva merkitys tapahtuman seurauksille. Toiseksi sekä syyt että seuraukset voivat olla prosesseina paitsi nopeita myös hitaita. Esimerkki hitaasti kumuloituvasta syystä tai seurauksesta on sukupolvikorvaantuminen. Ajallisen kontekstin huomioiminen käytännössä on hypoteesin ajallisen pätevyyden lausumista ja ajallisen ulottuvuuden sisällyttämistä tutkimusmenetelmään ja teoriaan. Se ei sen sijaan tarkoita yleistämisestä luopumista ja historialliseen ainutkertaisuuteen tyytymistä.¹⁰³ Ratkaisevaa sen kannalta, ”toistuuko historia”, on kategoriamääritelmien väljyys. Kaikki historiaa tutkivat vähintään homogenisoivat tapauksen sisällä ja hyväksyvät instituutioiden ja rakenteiden toistumisen uusiintumisen muodossa. Toisaalta kausaaliselittäminen ei edellytä sellaisenaan toistuvia tapauksia.¹⁰⁴

Pierson kirjoittaa kiinnostavasti myös siitä, kuinka tärkeää historiallinen ulottuvuus on institutionaalisen vallan näkyväksi tekemisessä. Samaan aikaan, kun taloudellinen eriarvoisuus (erit. Yhdysvalloissa) kasvaa, (erit. yhdysvaltalaisella) politiikan tutkimuksella on suuria vaikeuksia löytää poliitikasta valtaa. Tutkimuksissa esimerkiksi vaalirahoituksella havaitaan olevan hämmästyttävän vähän vaikutusta päätöksentekoon. Jotkut tutkijat ihmettelevät, miksi politiikassa on suhteessa intressien suuruuteen niin vähän rahaa. Kyse on siitä, että suuri osa vallasta ei olekaan lainkaan konfliktin alaista. Tällaista valtaa on politiikan alan määrittely sekä agenda- ja mielipidevalta. Mitä epätasaisemmin valta on jakautunut, sitä näkymättömämmäksi se tulee. Pelkän kiistellyn vallan havainnointi antaa vääristyneen kilpaillun ja pluralistisen kuvan politiikasta. Pierson hakee analogiaa taas taloustieteestä: samaan tapaan kuin tieto yrityksen tilasta on jo sen osakkeen hinnassa – kurssilasku ei

¹⁰² Peters 2012, s. 174–177.

¹⁰³ Pierson 2004, s. 75–77, 82–92, 169–172.

¹⁰⁴ Collier – Mazzuca 2006.

kerro siitä, että yrityksellä menee huonosti, vaan siitä, että sillä menee luultua huonommin – yhteiskunnallinen valta on jo vallitsevassa jaossa eikä päivänpoliittisissa kiistoissa. Valta institutionalisoidaan perustuslaillistamisella sekä politiikoilla ja politiikkakokonaisuuksilla, ja se piiloutuu ajassa. Tällaisen valtan näkeminen edellyttää makrohistoriallista näkökulmaa. Relevantit toimijat ovat järjestäytyneitä ryhmiä äänestäjien sijaan.¹⁰⁵

3.3 INSTITUTIONALISTINEN HYVINVOINTIVALTIOTEORIA

Institutionalismilla on vahva asema hyvinvointivaltiotieteissä. Institutionalistinen kriminaalipolitiikan teoria taas pohjaa vahvasti institutionalistiseen hyvinvointivaltiotieteen. Tässä jaksossa esittelen institutionaalisen kriminaalipolitiikan teorian ymmärtämisen kannalta keskeisintä vertailevaa yhteiskuntapolitiikan tutkimusta. Käsiteltävät vertailut myös ansiokkaasti avaavat instituutiokäsitteen merkitystä selitysvälineenä edellä Hillin tarkoitamalla tavalla.

Kirjassaan *The Three Worlds of Welfare Capitalism* (1990) Gøsta Esping-Andersen luo kolmiluokkaisen jaottelun kehittyneiden maiden hyvinvointivaltiomalleista. 1800-luvulta alkaen kehittyneissä maissa lakiin ja järjestykseen sekä sodankäyntiin keskittyneet yövärtijavaltiot ovat järjestäen muuttuneet hyvinvointivaltioiksi, joilla on kasvava määrä toimintoja ja politiikkasitoumuksia. Ne poikkeavat kuitenkin laadullisesti merkittävästi toisistaan, ja niitä voidaan ryhmitellä näiden erojen mukaan. Esping-Andersen luokittelee hyvinvointivaltioita niiden dekommodifikaatioasteen ja stratifikaatiojärjestelmän perusteella. *Dekommodifikaatio* tarkoittaa yksilöhyvinvoinnin riippuvuuden katkaisemista markkinoista. Tällainen yksilöautonomian vahvistaminen vähentää yhteiskunnallista kamppailua ja mahdollistaa ylliluokkaisen sosiaalisen solidaarisuuden. Esping-Andersen hahmottelee kolme ideaalityypistä hyvinvointivaltioregimiä: *Liberaaleja* hyvinvointivaltioita määrittelee vähimmäistasoinen dekommodifikaatio, viimesijainen sosiaaliturva ja ihmiset kahteen luokkaan jakava stratifikaatiojärjestelmä. *Konservatiivisia* hyvinvointivaltioita määrittelee keskitasoinen dekommodifikaatio, statushierarkisuus, perinteisten instituutioiden vahvuus ja perhe sosiaalipolitiikan perusyksikkönä. *Sosiaalidemokraattisia* hyvinvointivaltioita määrittelee korkea-asteinen dekommodifikaatio, vahva yksilön autonomia ja sitoutuminen korkean työllisyysasteen ylläpitämiseen. Käyttäen eri operationalisointeja dekommodifikaation ja stratifikaation mittaamiseen Esping-Andersen luokittelee 18 kehittyntä maata empiirisesti

¹⁰⁵ Pierson 2016. Hieman samankaltainen ajatus politiikasta vallitsevan jaon haastamisena esiintyy myös Rancièren (2001; 2009) kriittisessä demokratiateoriassa (ks. myös Hirvonen 2010).

mallin kategorioihin. Karkeasti ottaen liberaaleja hyvinvointivaltioita ovat kehittyneet englanninkieliset maat, konservatiivisia hyvinvointivaltioita Manner-Euroopan maat ja sosiaalidemokraattisia hyvinvointivaltioita Pohjoismaat. Esping-Andersen siirtyy instituutioiden kuvailemisesta institutionaaliseen selittämiseen analysoidessaan sosiaalipolitiikan ja työmarkkinoiden järjestelmätason vuorovaikutusta. Toisistaan poikkeavat yhteiskunnalliset instituutiot linkoavat jälkiteolliset työmarkkinat toisistaan poikkeaville poluille, eikä sekä liberaalin teorian että marxilaisen teorian edustaman teknologisen materialismin ennustamaa lähentymistä siksi tapahtu.¹⁰⁶

Pierson taas on analysoinut, kuinka hyvinvointivaltiomalli muotoilee politiikkaa jälkiteollisessa ympäristössä. Toimittamansa *The New Politics of the Welfare State* -kirjan (2001) artikkeleissaan Pierson väittää, että hyvinvointivaltioita nykyään haastavat paineet eivät johdu globalisaatiosta talouden avautumisen merkityksessä vaan (jaetuista) kotimaisista kehityskuluista: palvelutyön lisääntymisestä johtuvasta tuottavuuden ja talouden kasvun hidastumisesta, julkisen talouden velkaantumisesta, väestön ikääntymisestä ja kotitalousrakenteen muutoksista. Syillä on väliä, koska ne määräävät uudistusagendan sisällön ja avaintoimijoiden sijoittumisen poliittiselle kentälle.¹⁰⁷ Pierson painottaa strategista toimijuutta ja käsittää instituutiot intressejä muotoileviksi pelin säännöiksi¹⁰⁸. Uuden hyvinvointivaltiopolitiikan perusjännite kulkee hyvinvointivaltioon kohdistuvien kotimaisten paineiden ja hyvinvointivaltion laajan äänestäjätuen välillä. Hyvinvointivaltion sosiaalipolitiikat ovat luoneet omat rakenteensa ja eturyhmänsä. Yritykset välttää vetopisteet ja varmistaa uudistusten kestävyys ja legitimizeetti siirtävät mediaanipäättäjää kauas mistään radikaaleista uudistuksista. Uudistusagenda koostuu menopatoamisesta, ”rekommodifikaatiosta” ja politiikkojen uudelleen kalibroinneista. Pierson odottaa menopatoamisen olevan kaikkia hyvinvointivaltioita yhdistävä piirre. Sen ohella liberaaleissa hyvinvointivaltioissa korostuu rekommodifikaatio eli käytännössä tuloerojen kasvattaminen, sosiaalidemokraattisissa hyvinvointivaltioissa sosiaalipolitiikkojen mallittainen kannustinrationalisoiva uudelleen kalibrointi ja konservatiivisissa hyvinvointivaltioissa sosiaalipolitiikkoja nykykulttuurin tarpeita vastaaviksi päivittävät mittavat taloudellisesti kompensoidut uudelleen kalibroinnit.¹⁰⁹

Peter Hall ja David Soskice vertailevat kansantalouden instituutioita toimittamansa *Varieties of Capitalism* -kirjan (2001) johdantoartikkelissaan. Hallin ja Soskice lähtökohta on ajatus yrityksestä oman suhdeverkostonsa

¹⁰⁶ Esping-Andersen 1990, s. 1, 21–29, 35–77, 191–229. Esping-Andersenin luokittelusta ja Euroopan sosiaalisesta mallista ks. Laitinen-Kuikka 2005. Eri hyvinvointivaltiomallien onnistumisesta köyhyyden poistamisessa ja kansantaloudellisesta menestyksestä ks. Huber – Stephens 2001, s. 119–123.

¹⁰⁷ Pierson 2001c.

¹⁰⁸ Pierson 2001b.

¹⁰⁹ Pierson 2001a. Vrt. Streeck 2005, s. 277–278.

keskipisteenä. Yrityksen sidosryhmiin kuuluvat ammattiyhdistykset, oppilaitokset, rahoittajat, toiset yritykset ja yrityksen omat työntekijät. Näiden suhteiden koordinointi on liiketoiminnan keskeinen haaste. *Liberaaleissa* markkinatalouksissa suhteiden koordinointi tapahtuu pääasiassa markkinainstituution kautta. *Koordinoiduissa* markkinatalouksissa yritykset nojaavat paljolti muihin tiedonvaihdon, hallinnan, sanktioimisen ja harkinnan instituutioihin. Tällaiset instituutiot tapaavat kertyä ja esiintyä yhdessä, koska ne usein vahvistavat toinen toisensa tuottoja ja täydentävät toisiaan. Hall ja Soskice nimeävät kuusi (englanninkielistä) liberaalia markkinataloutta ja kymmenen (pääasiassa pohjois- ja mannereurooppalaista) koordinoitua taloutta. Nämä kaksi luokkaa eivät kuitenkaan ole tyhjentäviä, ja muitakin markkinatalousmalleja esiintyy. Koordinoitujen markkinatalouksien instituutiot edistävät esimerkiksi yritysten kykyä investoida vaikeasti realisoitaviin kohteisiin ja inhimilliseen pääomaan sekä vaihtaa tietoa omien työntekijöidensä ja toisten yritysten kanssa. Esimerkiksi ansiosidonnainen työttömyysturva vähentää työntekijän ottamaa riskiä hänen sitoutuessaan yhteen yritykseen ja hankkiessaan vain siinä yrityksessä hyödyllistä osaamista. Institutionaalinen kehys vaikuttaa eri taloudellisten toimintamuotojen kannattavuuteen luoden oman *institutionaalisen suhteellisen etunsa*. Riippuvuus institutionaalisesta suhteellisesta edusta vähentää yritysten liikkuvuutta oletetusta ja merkitsee sitä, että vastoin sovinnasta käsitystä globalisaatio ei johda talouspoliittiseen lähentymiseen. Talouspolitiikassa instituutiokehys määrää ne välineet, joilla valtio voi lisätä taloudellisen koordinoinnin tehokkuutta. Valtion kyky tehdä uskottavia sopimuksia eturyhmien kanssa on riippuvainen valtion ja eturyhmien välisestä valtatasapainosta. Suhteessa eturyhmiin liian vahvalla valtiolla on vähemmän politiikkavaihtoehtoja käytössään. Vaikutusvallaltaan heikkojen eturyhmien liberaaleissa markkinatalouksissa valtio voi koordinoitua tehostaakseen turvautua lähinnä vain markkinainstituution vahvistamiseen sääntelyä purkamalla.¹¹⁰

Arend Lijphartin institutionaalinen analyysi demokraattisista poliittisista järjestelmistä erottaa kaksi tyyppiä: konsensusdemokratian ja enemmistödemokratian. Kirjassaan *Patterns of Democracy* (uudistettu painos 2012) Lijphart määrittelee *konsensusdemokratian* sisällyttäväksi ja kompromissihakuiseksi demokratian tyyliksi. Toimeenpanovallan ja puoluejärjestelmän osalta konsensusdemokratialle tyypillisiä instituutioita ovat koalitio- tai vähemmistöhallitukset, valtatasapaino hallituksen ja parlamentin välillä, monipuoluejärjestelmä, suhteellinen vaalitapa ja korporatistinen eturyhmäedustus. Yhteistä näille instituutioille on vallanjako instituution sisällä. *Enemmistödemokratiaa* taas määrittää poissulkeminen ja vastakkainasettelu, ja sille ovat tyypillisiä minimivoittavat enemmistöhallitukset, hallitusjohtoisuus, kaksipuoluejärjestelmä, enemmistövaalitapa ja pluralistinen

¹¹⁰ Hall – Soskice 2001. Vrt. esim. Luhmann 2004, s. 479–490.

intressiedustus. Lijphart puolustaa konsensusdemokratian paremmuutta ti-
lastollisesti aineistollaan, joka kattaa 36 vapaata maata vuosina 1945–2010.
Kansantaloudellisesti konsensusdemokratiat pärjäävät yhtä hyvin kuin
enemmistödemokratiat. Sen sijaan demokratian toimivuuden, poliittisen osal-
listumisen ja vapauden, tasa-arvon sekä demokratiaan kohdistuvan kiinnos-
tuksen ja tyytyväisyyden mittareilla demokratia on niissä korkealaatuisempaa.
Lisäksi konsensusdemokratiat toteuttavat enemmistödemokratioita ”lem-
peämpää” politiikkaa sosiaalimenoilla, ympäristöpolitiikalla, vankiluvulla ja
kuolemantuomion käytöllä sekä annetun kehitysavun määrällä mitattuna. Po-
liittinen väkivalta ja sisäinen konflikti ovat konsensusdemokratioissa harvi-
naisempia. Toimeenpanovallan ja puoluejärjestelmän instituutioiden ohella
Lijphart tutkii myös federalistisuuden ja keskusvaltaisuuden instituutioita.
Näiden osalta Lijphartin hypoteesissa konsensusdemokratiaa määrittelee fe-
deralismi, parlamentin kaksikamarisuus, perustuslain jäykkyys, tuomio-
istuimille delegoitu perustuslaillisuusvalvonta ja keskuspankin itsenäisyys –
toisin sanoen vallanjako instituutioiden välillä. Nämä instituutiot ryhmittyvät
kyllä Lijphartin aineistossa keskenään mutta eivät edellä mainittujen
toimeenpanovallan ja puoluejärjestelmän instituutioiden kanssa, eivätkä ne
korreloi demokratian laadun tai lempeyden kanssa.¹¹¹

Lijphartin viimeksi mainitun tuloksen kannalta kiinnostava on Duane
Swankin kirjassaan *Global Capital, Political Institutions, and Policy Change
in Developed Welfare States* (2002) esittämä teoria ja empiirinen analyysi po-
liittisten instituutioiden vaikutuksesta hyvinvointivaltioreformiin talouden
muutoksessa. Swank pitää hyvinvointiystävällisenä nimenomaan *keskitettyä*
konsensusdemokratiaa. Globalisaatioteesin mukaan maailmanlaajuiset
pääomamarkkinat johtavat pääomapakoon raskaista hyvinvointivaltioista,
vahvistavat pääoman poliittista vaikutusvaltaa ja johtavat uusliberaaliin
talouspoliittiseen paradigmaan. Swankin vastateesin mukaan poliittiset insti-
tuutiot muotoilevat politiikkareaktiot pääomamarkkinoiden avautumiseen,
koska ne ratkaisevat sen, ketä politiikassa kuullaan. Erot poliittisissa institu-
utioissa ehkäisevät talouspoliittista lähentymistä. Swankin teorian mukaan
hyvinvointivaltiota suojelevia instituutioita ovat intressikorporatismi, suhteel-
linen vaalitapa, keskittynyt valtiovalta ja universaali sosiaalipolitiikka itses-
sänsä. Korporatismi vahvistaa järjestäytyneen työn institutionaalista valtaa,
suosii konsensuspääätöksentekoa ja lisää sosiaalista luottamusta. Suhteellinen

¹¹¹ Lijphart 2012. Lijphart on käyttänyt konsensusdemokratiasta synonyymisesti myös *vallanjaon*,
akkommodaation ja *konsosiationaalisen demokratian* käsitteitä (Lijphart 1998, s. 100–101).
Konsensusdemokratian parlamentaarista dynamiikasta ks. Lewin 1998. Korporatistisesta demokrati-
asta esitettiin uhkakuvii vrt. Hearn 1985, s. 172–177. Lijphartin poliittisia järjestelmiä vertailevan
pitkän tutkimusohjelman alku oli kiinnostus demokratian toimimistavoista Alankomaiden, Belgian ja
Sveitsin kaltaisissa vanhastaan monikulttuurisissa maissa (McRae 1997, s. 280–283), mikä selittää
Lijphartin kiinnostusta liittovaltiomuotoon ja siihen liittyviin instituutioihin. Demokratialuokitteluista
ks. myös esim. Habermas 1994.

vaalitapa takaa laajan poliittisen edustuksen ja suosii konsensuspäättöksentekoa. Keskittyneisyys ehkäisee hyvinvointimyönteisten koalitioiden ja niiden ohjelmavallan fragmentoitumista ja tukee luottamusta valtioltaan. Hyvinvointivaltio itsessään luo omat tukiryhmänsä ja vahvistaa sosiaalista luottamusta. Swankin 15 maata vuosina 1965–1993 kattavassa aineistossa näillä instituutioilla on merkittävä positiivinen yhteys sosiaalimenoihin. Pääomamarkkinoiden vapauttamisella ei ole yhteyttä menoleikkauksiin eikä merkkejä lähentymisestä näy. Merkkejä ei näy myöskään hiipivistä vaikutuksista kuten veropohjan tai korporatistmin rapautumisesta. Suurten budjettialijäämien kontekstissa pääomaliikkeiden kasvulla näyttää kuitenkin olevan jonkin verran merkitystä hyvinvointikulutukselle. Swankin päätelmä on, että demokratian muodolla on väliä. Poliittiset instituutiot suodattavat pääomamarkkinoiden vaikutusta. Vahvaa hyvinvointivaltiota voi uhata liittovaltiokehitys sekä korporatistmin ja sosiaaliturvan universalistmin heikentyminen. Swank epäilee kuitenkin Saksan tapauksen perusteella, että liittovaltiomuoto ei ole välttämättä hyvinvointivaltiolle haitallinen, jos se istutetaan vasta hyvinvointivaltion rakentamisen jälkeen.¹¹²

3.4 INSTITUTIONALISTINEN DURKHEIM

Tässä tutkimuksessa sovelletaan realistista ja institutionalistista luentaa Durkheimin yhteiskuntateoriasta institutionalistisen kriminaalipolitiikan teorian kehittämiseen. Tämä jakso taustoittaa ja perustelee tuota luentaa. Durkheim jakoi nykyaikaisen realismin käsityksen kausaaliselittämisen tärkeystä ja korosti instituutioiden ja normatiivisen järjestyksen kausaali-voimaa yhteiskunnassa. Durkheimiä voi pitää varhaisena hyvinvointivaltio-teoreetikkona. Durkheimin asema rikosoikeussosiologian perustajien joukossa on kiistämätön.

Durkheimin metodologiassa keskeisiä elementtejä olivat *sosiaalisen faktan* käsite ja relationaalinen emergenssi, avarakatseisuus sekä kausaaliselittäminen. Durkheimin mukaan sosiaaliset tosiasiat ovat yksilöpsykeen ulkopuolisia ja yksilöllisistä ilmaisuistaan itsenäisiä yksilöä sosiaalisesti rajoittavia voimia. Niiden ulkopuolisuus yksilöön nähden seuraa niiden emergentistä luonteesta. Sosiaaliset faktat ovat sosiaalisen järjestäytymistavan luomia ilmiöitä, jotka eivät palaudu osiensa summiksi. Kombinaation luomat ilmiöt sijaitsevat kokonaisuudessa eivätkä sen osissa. Sosiaaliset faktat konkreettisesti edeltävät yksilöä: synnymme instituutioiden maailmaan, joskin uusiakin koko ajan muotoutuu. Durkheimin mukaan instituutioiden synnyn ja toiminnan tutkiminen on sosiologiatieteen keskeinen tehtävä. Koska sosiaaliset faktat ovat todellisia, niiden tutkimiseen ei riitä pelkkä käsiteanalyysi. Durkheim kuvaa empiirisen metodinsa objektiivisesti eli ennakkokäsityksistä

¹¹² Swank 2002. Ks. myös Swank 2001.

vapaasti määriteltyjen ja sitten yksilövaihteluista vakaiksi operationalisoitujen tutkimuskohteiden havainnoimiseksi. Havainnointi taas on vertailua pitkittäin ja poikittain. Havaitut korrelaatiot vaativat sitten tuekseen järkeenkäyvän teorian kausaalisuhteesta, jotta sosiaalinen fakta tulisi todistetuksi.¹¹³

Durkheimin tutkimusohjelman ytimessä oli moraaliteoria. Durkheimin tutkimuskohteet kuten laki ja uskonto valikoituivat sen mukaisesti. *Moraali* merkitsi Durkheimille yhteiselon mahdolliseksi tekeviä ja siten yhteiskunnan olemassaololle elintärkeitä normeja¹¹⁴. Moraali on siis määritelmällisesti tai tautologisestikin jotain yhteiskunnalle välttämätöntä. Durkheim on tulkittu eri luennoissa sosialistista protofasistiksi ja liberaalista konservatiiviksi. Konservatiivinen luenta liittyy moraalin käsitteen itsensä viljelyyn ja Durkheimin huoleen oman aikansa eurooppalaisten yhteiskuntien moraalista alennustilasta. Tästä normittomuudesta Durkheim käytti sitä kirjaimellisesti merkitsevää *anomian* käsitettä, joka alkoi sittemmin elää omaa elämänsä sosiologisessa teoriassa saaden merkityksiä, joita sillä ei Durkheimin teoriassa ollut¹¹⁵. Durkheim ei kuitenkaan ajanut konservatiiviseen tapaan vanhan moraalin palauttamista vaan uuden moraalin luomista vanhan rapistuvan tilalle. Kirjoittaessaan tästä uudesta moraalista konkreettisesti Durkheim puhuu käytännössä yksinomaan taloudellisesta sääntelystä. Markkinaliberaaleja ja kommunistisia sosialisteja Durkheim kritisoi toistuvasti omistusoikeuden tai toisaalta omistussuhteiden uudelleen jakamisen (ks. esim. Pašukaniksesta edellä) yksipuolisesta korostamisesta eli Durkheimin käsittein *negatiivisen solidaarisuuden* merkityksen korostamisesta aktiivisen positiivisen sääntelyn merkityksen kustannuksella.

Durkheimin tulkinnassa auttaa Durkheimin historiallinen kontekstuaalisointi. August Comten oppilaiden ulkopuolelta tullut Durkheim (1858–1917) johti ranskalaisen sosiologian toista aaltoa. Durkheimin keskeinen ammatillinen tavoite oli sosiologian yliopistollistaminen.¹¹⁶ Durkheim ei kirjoittanut tyhjiössä vaan lainasi kaikkein kuuluisimpiakin käsitteitään ranskalaisilta aikalaisajatteliijoilta¹¹⁷. Durkheimiä turhautti todellisen yhteiskunnallisen muutoksen vähäisyys kaiken kuohunnan alla suuren vallankumouksen jälkeisessä Ranskassa¹¹⁸. Hänen kantava normatiivinen ohjelmansa oli ranskalaisen

¹¹³ Durkheim 1982, s. 16–30, 43–68, 132–143.

¹¹⁴ Ks. esim. Durkheim 1990, s. 361. Durkheim (1938, s. 19–143) käsittelee moraalin käsitettä perusteellisesti moraalikasvatusta käsittelevissä luennoissaan. Durkheim korostaa moraalien sosiaalista ja kategorista luonnetta.

¹¹⁵ Gofman 2014, s. 55–60.

¹¹⁶ Gane 2003, s. 48–51.

¹¹⁷ Ks. Hayward 1960a, s. 21–25.

¹¹⁸ Ks. Gane 1984, s. 325–326.

yhteiskunnan vakauttaminen, taloudellinen oikeudenmukaisuus ja yksilön vapauden vahvistaminen¹¹⁹. Poliittisesti Durkheim kuului niin sanottuun solidaaristiseen liikkeeseen, joka edusti kolmatta tietä vaihtoehtona markkina-liberalismille ja kommunismille hakien liittolaisia kuitenkin enemmän vasemmalta kuin oikealta ja joka ajoi varhaishyvinvointivaltiolaisia uudistuksia verotukseen, sosiaaliturvaan ja työoikeuteen¹²⁰. Vaikka hyvinvointivaltio-politiikan keskeinen taustatekijä oli ”sosiaalinen kysymys” eli kaupunkilaisen työläisväestön kasvu ja yhteiskunnallinen aktivoituminen, se oli aatteellisesti monilähteistä ja sai konservatiivisia, sosialistisia ja sosiaaliliberaaleja muotoiluja. Hyvinvointivaltioideologiaa, jonka ensimmäistä aaltoa elettiin Durkheimin aikaan, määrittä ajatus kesytetyn ja lakiin sidotun valtion legitimitistä ja aktiivisesta roolista keskinäisen riippuvuuden ja yhteistyön yhteiskunnassa. Hyvinvointi nostettiin arvona vapauden rinnalle.¹²¹ Durkheim ei käytä *hyvinvointivaltion* käsitettä, koska hyvinvointivaltion moderni käsitehistoria alkaa vasta 1940-luvun Iso-Britanniasta. Hyvinvointivaltiolaisen *politiikan* historia alkaa kuitenkin jo 1880-luvun Keski-Euroopasta, ja Durkheim uskoi tällaisen yhteiskuntapolitiikan voivan luoda uudenlaisen solidaarisuuden toiminnallisesti eriytyneissä kehittyneissä yhteiskunnissa.¹²² Durkheimiä kontekstualisoi myös yhdistymisvapauden vähittäinen vahvistuminen Ranskassa vallankumousoikeuden radikaalin yhdistysvastaisuuden jälkeen¹²³. Valtiointerventionismin kasvun kontekstissa ammattiyhdistysliikkeen integroiminen tasavaltalaiseen demokratiaan nähtiin keinona luoda yksilöä suojaava vastavoima valtiolle¹²⁴.

Durkheimin kantava tutkimuskiinnostus oli Durkheimin kaipaaman uuden moraalien syntyehdot. Käsitteellinen yhteiskunnallisen järjestäytymistavan ratkaisuudesta moraaliselle puolelleen johti Durkheimin korporatistiseen poliittiseen teoriaan.¹²⁵ Durkheim näki korporatismien ratkaisuna talouden sääntelemättömyyteen¹²⁶. Durkheim kuuluu ammatillisen järjestäytymisen poliittisesti tulkinneen sosiologian kaanoniin, jonka teemoja ovat olleet muun muassa ammatillisen järjestäytymisen demokratisoiva potentiaali ja

¹¹⁹ Alexander 2005, s. 137.

¹²⁰ Ks. Hayward 1961; Tiryakian – Morgan 2014, s. 250–254. Solidaarisuuden käsitteen ohjelmallistumisesta 1800-luvun jälkipuoliskolla ja ”sosiaalisesta kysymyksestä” ks. Smith – Sorrell 2014, s. 222–226.

¹²¹ Ks. Freeden 2003, s. 7–10, 20–27. Organisisitiseista yhteiskuntakuvasta, universalismista, hallitusta reformista ja hyvinvoinnista englantilaisessa vuosisadan vaihteen sosiaaliliberalismissa ks. Freeden 1978.

¹²² Ks. Flora – Heidenheimer 1981, s. 17–24.

¹²³ Hayward 1960b, s. 185–188.

¹²⁴ Ks. Jabbari 2006.

¹²⁵ Ks. Gouldner 1958; Joas 1993.

¹²⁶ Tiryakian 1994, s. 7–9.

työmarkkinajärjestöjen näkeminen kansalaisyhteiskunnassa tapahtuvan taloudellisen sääntelyn paikkoina ja jonka jatkumoa myös uus-institutionalistinen hyvinvointivaltiotiede ”kapitalismineen” on¹²⁷. Durkheimin korporatismissa on elementtejä 1800- ja 1900-luvun vaihteen sosiologisesta parlamentarismipessimismistä¹²⁸ kuten huoli poliittisesta konfliktista ja ajatus enemmistöparlamentarismin kyvyttömyydestä kirkastaa poliittinen tahto. Nationalistisista näkökulmista poiketen Durkheim näkee kuitenkin valtion yhteiskunnasta erillisenä instituutiona eikä kansan kollektiivisen henkilöyden ilmentymänä ja modernin valtion instrumenttina yksilön vapauden toteuttamiseen eikä itsetarkoituksena, jonka puolesta yksilöiden tulisi uhrautua.

Durkheimiä ohjasi käytännöllinen ja normatiivinen tahto parantaa yhteiskuntaa. Tämä näkyy Durkheimin retoriikassa, jossa toivottava muuttuu ”normaaliksi” eikä normaalius toisaalta ole väijäämätöntä. Durkheim määrittelee *normaalityypiksi* sen, mikä on keskimääräistä kussakin sosiaalisessa tyypissä sille luonteenomaisissa olosuhteissa¹²⁹. Määritelmä on epäonnistuneen falsifioimaton. Käytännössä keskimääräisestä tulee jotain harvinaista, mutta se selittyykin menneiden ehtojen vallitsevuudella, mikä puolestaan on patologista. Tämä Durkheimin tyyli vaikeuttaa sen hahmottamista, kirjoittaako hän senhetkisestä todellisuudesta, lähitulevaisuudesta vai kuvitellusta ideaalista. Durkheim tavoittelee ”normaaliudella” paremminkin rakenteellista johdonmukaisuutta. Esimerkiksi yksilön arvostuksen kasvun perusta ja turva modernissa on erikoistumisen arvon konkreettisuudessa kasvussa. Yksilöllisyydelle suotuisinta sääntelyä vuorostaan tuottaisivat instituutiot, joihin toiminnallinen erikoistuminen on sisäänrakennettua (korporatismi). Miellyttävää Durkheimin näkökulmassa on joka tapauksessa ajatus siitä, että mielekäs yhteiskunnallinen tavoitteenasettelu vaatii empiirisen todellisuuden ymmärtämistä.

Tutkimuksessani luen Durkheimin alkukauteen sijoittuvaa oikeusteoriaa ja noin keskikauteen sijoittuvaa poliittista teoriaa toisiaan täydentävinä¹³⁰. Kekintö ei ole uusi, ja minua on erityisesti innoittanut Jürgen Mackertin metodologialtaan realismia edustava tulkinta¹³¹. Toisaalta monet Durkheimin nykyluennat (esim. Smith edellä) korostavat radikaaliakin ajan myötä tapahtunutta muutosta Durkheimin ajattelussa. Tämä ei ole varsinaisesti ongelma omalle luennalleni, koska en tutkimuksessani mene Durkheimin myöhäistuotantoon, jonka erilaisuutta tavallisesti eniten korostetaan, ja koska moti-

¹²⁷ Ammattiliikkeestä poliittisessa sosiologiassa ks. Streeck 2005, s. 256–260.

¹²⁸ Ks. Lagerspetz 2013, s. 9–13.

¹²⁹ Ks. Durkheim 1982, s. 71–83.

¹³⁰ Durkheimin oikeussosiologiasta ks. esim. Vogt 1993, s. 73–82. Durkheimin poliittisesta sosiologiasta ks. Giddens 1971a; Müller 1993; Palumbo – Scott 2003; Prager 1981.

¹³¹ Ks. Mackert 2004, s. 311–315. Ks. myös Black 1984, s. 220–233; McNeill – Dawson 2014.

vaationi ei ole ensisijaisesti aatehistoriallinen eikä minun siinä mielessä tarvitsekaan tehdä oikeutta ”todelliselle” Durkheimille. Itsestäni vimma löytää Durkheimin ajattelusta muutoksia tuntuu joka tapauksessa alkuperäistekstejä lukiessa vieraalta. Ominaisempaa Durkheimille on samoihin teemoihin ja kantoihin palaaminen eri töissään uudestaan ja uudestaan. Jo Durkheimin alkukauden töissä esiintyviä ajatuksia kuten *yksilön kultin* käsite esitetään muutosta korostavissa luennoissa toistuvasti virheellisesti myöhemmin lisäyksinä¹³². Koska argumentti jatkuvuudesta Durkheimin tuotannossa kuitenkin liittyy minusta nimenomaan institutionalismin ja todellisuuden monitasoisuuden näkemiseen Durkheimin teoriassa, jatkan sen puolustamista hie-
man. (Asiasta kiinnostumaton voi jatkaa seuraavaan jaksoon.)

Tunnettu muutosargumentin kannattaja Jeffrey Alexander kuvaa Durkheimin siirtyneen alkukauden materialistisesta determinismistä kohti loppukauden symbolismia uskonnon antropologian löytämisen myötä. Alexander väittää, että Durkheim, joka kiisti radikaalin muutoksen ajattelus-
saan eikä koskaan irtisanoutunut alkukautensa töistä, oli itse sokea tälle muu-
tokselle.¹³³ Mielestäni avain johtoajatuksen löytämiseen Durkheimin töistä on juuri edellä viitatussa moraaliteorian keskeisyyden havaitsemisessa. Juuri normatiivisen järjestyksen merkityksen korostaminen on se tekijä, joka erot-
taa alkukaudenkin Durkheimin reduktionistisesta materialismista. Uuden
moraalin syntyehdot ja moraaln riippuvuus sosiaalisesta organisaatiosta ku-
ten poliittisista instituutioista taas olivat kantavat teemat Durkheimin
tutkimustyössä. *Sosiaalinen tyyppi* eli konkreettisen materiaalsen yhteisön
luokka puolestaan luo lähtökohdat sosiaalisten rakenteiden syntymiselle. Mo-
raali vaatii aina yhteisön syntyäkseen, ja yhteisö tarvitsee sitä säilyäkseen.
Koska moraaln on yksilöön nähden ulkopuolista, se tulkitaan taas usein uskon-
nollisesti. Mark Cladisn sanoin Durkheim ei ollut materialisti eikä idealisti
vaan keinotekoisien dikotomioiden ja reduktionismin vastustaja. *Idea-
maailma on riippuvainen aineellisesta maailmasta mutta ei redusoidu sii-
hen*. Sosiaalinen maailma on todellinen ja ansaitsee tulla tutkituksi sellai-
sena.¹³⁴

Jatkuvuus tässä suhteen näkyy Durkheimin viimeisessä päätyössä *Uskontoelämän alkeismuodoissa* (1912). Durkheim pyrkii havainnoimaan toisen käden kirjallisuutta käyttämällä varhaista uskontoa yksinkertaisessa sosiaalisessa tyypissä kehittääkseen uskonnon- ja tiedonsosiologiaa. Durkheimin mukaan toisin kuin antropologit, jotka etsivät ihmis-
uskonnollisuuden yleismaailmallisia piirteitä, hän tutkii nimenomaan sitä, kuinka uskonto ilmenee tietyssä sosiaalisessa tyypissä. Metodians noudattaen Durkheim aloittaa määrittelemällä tutkimuskohteensa ennakkokäsityksiä välttämällä. Durkheim päätty määrittelemään uskonnon pyhän järjestelmäksi ja

¹³² Ks. esim. Lukes – Prabhat 2012, s. 369–373.

¹³³ Alexander 2005. Vrt. Gane 2003, s. 51–59.

¹³⁴ Cladis 1992.

moraaliseksi yhteisöksi. Uskonnon alkuperä on sosiaalinen. Yhteisön voima on yksilöön nähden ulkoinen, ajallisesti edeltävä ja rajoittava. Siksi se tuntuu yliluonnolliselta. Kokemus yhteisön voimasta luo jaon pyhään ja arkipäiväiseen. Yhteisö luo myös yksilön ja persoonallisuuden synnyttämällä kyvyn kategorisoida eli jaettuun ajatteluun, joka vapauttaa yksilön vaistonvaraisesta käyttäytymisestä. Uskonto on siinä mielessä todellista, että se perustuu sosiaalisiin faktoihin. Ei ole kuitenkaan syytä privilegioida niiden uskonnollista tulkintaa. Yhteen kokoontunut yhteisö synnyttää idean itsestään. Se perustuu sosiaaliseen muodostelmaan mutta luo seurauksia, jotka eivät redusoidu siihen.¹³⁵

Durkheim ei ole uskonnon sosiologiassaan tullut kauas jäljempänä käsiteltävästä varhaisesta oikeusteoriastaan, jossa Durkheim toteaa yhteenliittymisen luovan sosiaalisen maailman, joka alkaa tuottaa perustastaan riippumattomia seurauksia, jonka kausaaliveima vain vahvistuu ja joka rikastaa ihmisen psyykkisen elämän luoden yksilön¹³⁶. Durkheim ei siis myöhäistyössäänkään suinkaan hylkää sosiaalisen maailman materiaalista perustaa vaan korostaa sen ratkaisevaa merkitystä. Juuri sen vaikutuksen tutkiminen tekee Durkheimin uskonnon sosiologiasta hänen itsensä mielestä sosiologiaa. Durkheim ei edes harkitse, että uskonnon syntymiselle voisi olla erilaisia perustoja eri paikoissa. Durkheimin mukaan uskonnon varhaismuoto on aina totemismi, ja ainoa selittäjä uskonnon muodolle on sosiaalinen tyyppi. Uskontoa ja yleisemmin sosiaalista maailmaa irrallaan sen aineellista perustasta tutkinutta loppukauden kulttuuriantropologi Durkheimiä ei koskaan ollut. Totta on, että uskonnon määritelmä paisuu Durkheimin uskonnon sosiologiassa verrattuna Durkheimin varhaisempiin töihin. Tutkiessaan uskontoa Durkheim alkaa ehkä liiallisuuksiin asti nähdä uskontoa kaikkialla. Se taas on vain inhimillistä.

3.5 TAPAUKSESSA TUTKIMINEN JA SISÄLLÖNANALYYSI

Institutionalistisen kriminaalipolitiikan teorian jälkeen tässä tutkimuksessa käsitellään kriminaalipolitiikan muotoutumista Suomen tapauksessa. Tämä jakso käsittelee tapauksessa tutkimisen menetelmää ja sitä tässä tutkimuksessa täydentävää sisällönanalyysin menetelmää. Poliitiikkaprosessien empiirinen tutkimus on tavallisesti laadullista tapaustutkimusta¹³⁷. Yhteiskunnan tutkimista mutkistaa ihmisen reflektiivisyys ja siitä seuraava yleistysten rajallisuus ja kontekstuaalinen ehdollisuus. Yhteisvaihteluun perustuva positivismi

¹³⁵ Durkheim 1980, s. 43–64, 100–108, 192–199, 239–243, 368–383.

¹³⁶ Ks. Durkheim 1990, s. 315–320. Vrt. Andrews 1993; Hawkins 1979.

¹³⁷ Hill 2013, s. 8–12.

tinen deduktiivis-nomologinen malli ei erota syy-yhteyttä näennäisestä yhteydestä ja on vaikeuksissa epävarmojen pienten todennäköisyyksien yhteyksien kanssa. Alexander Georgen ja Andrew Bennettin mielestä realistisen tieteenfilosofian kehitys kääntää katseen juuri kausaalimekanismien tapauksessa tutkimiseen.¹³⁸ Moses ja Knutsen julistavat tapauksessa tutkimisen uuden aiempaa nöyemmän ja kontekstiherkemmän yhteiskuntatieteen eturintamaksi¹³⁹. Charles Tillyn mukaan siinä ovat yhteiskuntatieteellisen selittämisen näkymät:

If we are to arrive at explanations, we will have to construct relevant, verifiable causal stories resting on differing chains of cause-effect relations, relations whose efficacy can be demonstrated independently of those stories. Those stories will feature strong contingency and path-dependency. Their validity will ultimately depend not on Millian experimental logic, not on deductions from covering laws, not on precise multivariate analyses, but on the demonstrated presence and robustness of the causal mechanisms they enchain.

Tilly 1997, s. 50.

Tilly kutsuu ”poliittisten prosessien historialliseksi analysoinniksi” sellaisten julkiseen valtaan liittyvien sosiaalisten tapahtumasarjojen, joiden luonteeseen aika ja paikka vaikuttavat olennaisesti, systemaattista kuvailua ja selittämistä. Konteksti merkitsee, koska instituutiot, ymmärrys ja käytännöt kertyvät ajassa, koska toimijat refleктоivat käyttäytymistään menneeseen ja koska erilaiset syyt voivat johtaa samankaltaisiin lopputuloksiin.¹⁴⁰

Yhteiskuntatieteellisessä tapaustutkimuksessa *tapaus* on yhtä aikaa ainutlaatuinen ja osa joukkoa eli *jonkin tapaus*. Tapaus luodaan antamalla sille analyttinen merkitys, käsitteellistetään muotoilemalla sille viitekehys ja havainnoidaan tutkimalla se empiirisesti. Nämä askeleet tapahtuvat dynaamisessa suhteessa toisiinsa.¹⁴¹ Hyvä tapaustutkimus määrittelee asemansa suhteessa teoriaan. Suhteita on erilaisia. Lijphartin tunnettua luokittelua mukaillen tapaustutkimus voi olla ainakin puhtaasti kuvaileva, teorialla selittävä, hypoteeseja luova, teoriaa testaava tai teorian näkökulmasta poikkeavalta vaikuttavaa tapausta luotaava¹⁴². Tapaustutkimuksen erityinen vahvuus on käsitteellinen validiteetti¹⁴³. Toisin sanoen menetelmä ei edellytä muuttujien kapeaa operationalisointia. Tehty tapaustutkimus voidaan liittää muiden tutkimusten

¹³⁸ George – Bennett 2005, s. 129–137.

¹³⁹ Moses – Knutsen 2012, s. 312.

¹⁴⁰ Tilly 2002, s. 570.

¹⁴¹ Vennesson 2008, s. 226, 228–232.

¹⁴² Ks. Lijphart 1971, s. 691–693.

¹⁴³ George – Bennett 2005 s. 19.

kokonaisuuteen¹⁴⁴ ja kysymyksenasettelultaan riittävän selvä tutkimus voidaan toistaa uusissa tapauksissa¹⁴⁵.

Politiittisen muutoksen tutkimiseen voi tyypitellä kolme strategiaa. Synkronisessa analyysissä tutkitaan yhtä aikapistettä erittelemättä tarkemmin sen suhdetta menneeseen tai tulevaan. Staattinen vertailu kahden tai useamman aikapisteen välillä kertoo muutoksen laajuudesta. Diakroninen eli liukuvasti pitkittäinen analyysi kertoo sekä muutoksen laajuudesta että prosessista.¹⁴⁶ Yksi tapa tehdä historiallinen tapaustutkimus olisi siis vertailla aikapisteitä. Kontrollloitua vertailua voidaan tehdä paitsi poikkileikkauksessa myös aikasarjassa¹⁴⁷. Aikapisteiden vertailu olisi yhteiskuntatieteellisistä sovelluksista lähimpänä edellä Tillyn sitaatissaan viittaamaa John Stuart Millin eron menetelmän (*method of difference*) henkeä¹⁴⁸.

Kausaalimekanismien tutkimiseen tarvitaan kuitenkin diakronista analyysiä. Kausaaliprosessin tapauksessa tutkimisen menetelmästä on poliittikan tutkimuksessa joskus käytetty alun perin Georgen käyttämää *prosessin-jäljityksen* käsitettä¹⁴⁹. Prosessinjäljityksessä tutkitaan lähdeaineistoa syyn ja seurauksen välisen kausaaliketjun selvittämiseksi. Kyse ei ole pitkittäishavaintojen vertailusta, eikä havaintopisteiden määrän lisääminen ole itseisarvo. Tavoitteena on havaintojen linkittäminen. Kausaaliprosessin tapauksessa tutkimisesta tekee poikkeuksellisen havaintomenetelmän yhteisvaihtelun taakse kausaalipäätelyssä meneminen. Se on erityisen vahva takuisten kausaalisuhteiden selvittämisessä.¹⁵⁰ Sekä mikro- että makroprosesseja voidaan jäljittää. Kausaaliketju rekonstruoidaan teorian analyysitasolla.¹⁵¹ *Mikroperustaisuus* kausaalimekanismeilla selittämisessä edellyttää kuitenkin *ikään kuin* -tyyppisistä olettamista pidättäytymistä. Selitys ei saa olla ainakaan tietoisessa ristiriidassa alemman tason mekanismeista tiedetyn kanssa. Prosessien tilallisten ja ajallisten yhteyksien on oltava ehjiä.¹⁵² Luonteva ja laajuudeltaan riittää ajallinen raja, katkottomuus prosessin kuvauksessa, hypoteesin kannalta keskeisten kausaalilinkkien vahvistuminen ja vaihtoehtoisten selitysten vääräksi osoittautuminen ovat kukin täytyessään analyysin johtopäätösten vakuuttavuutta lisääviä seikkoja¹⁵³. Prosessin-jäljityksen ontologia on mekanistinen ja deterministinen. Mekanistinen kausaalikäsitys tarkoittaa sitä, että kausaalimekanismit käsitetään todellisina

¹⁴⁴ Steinmo 2008, s. 135.

¹⁴⁵ George – Bennett 2005, s. 86.

¹⁴⁶ Hay 2002, s. 142–150.

¹⁴⁷ George – Bennett 2005, s. 81–82.

¹⁴⁸ Ks. Moses – Knutsen 2012, s. 100. Eron menetelmästä ks. Mill 1941, s. 255–256, 575.

¹⁴⁹ Ks. George 1979, s. 46; Bennett – Elman 2006, s. 459.

¹⁵⁰ George – Bennett 2005, s. 6, 22, 206–208, 224.

¹⁵¹ Beach – Pedersen 2013, s. 40–43; George – Bennett 2005, s. 214, 222.

¹⁵² George – Bennett 2005, s. 137–145. Ikään kuin -olettamista ks. Friedman 2007, s. 152–154.

¹⁵³ Bennett – Elman 2006, s. 459–460.

ja teoretisoitavina eikä vain säännöllisinä yhteisvaihteluina. Determinismi tarkoittaa, että muuttujat käsitetään välttämättöminä tai riittävinä ehtoina, jotka joko ovat läsnä tai eivät ole läsnä, toisin kuin probabilismissa, jossa muuttujan lineaarinen kasvu lisää seurauksen todennäköisyyttä.

Teoriaa testaava kausaaliprosessin tapauksessa tutkiminen käynnistyy muuttujien välistä kausaalisuhdetta koskevasta hypoteesista. Hypoteesi käsitteellistetään, operationalisoidaan ja havainnoidaan tapauksessa sen arvioimiseksi, onko kausaalimekanismi siinä läsnä. Näyttö voi olla sekä kerronnallista että esimerkiksi määrällistä tietoa.¹⁵⁴ Sekä syyehdokkaan että seurauksen on oltava tapauksessa läsnä, jotta teorian testaamiseen olisi mielekästä. Hypoteesin ollessa vahva jo valmiiksi sen todentuminen *vaikeassa tapauksessa* on hypoteesille vahva myötätodiste.¹⁵⁵ Hyvä tutkimus koostuu kausaalikuviosta, joka esittää hypoteesin syyn, seurauksen ja väliin tulevat mekanismit, sekä kuvailevasta päättelystä siitä, vastaavatko tosiasialliset tapahtumat hypoteesia¹⁵⁶. Väliin tulevia mekanismeja ei käsitteellisteta muuttujiksi vaan järjestelmiksi, jotka koostuvat itsenäisistä kokonaisuuksista ja niiden toiminnoista. Kokonaisuudet voivat olla ihmisiä tai kollektiivisia toimijoita taikka löyhempiä rakenteellisia ilmiöitä. Ollakseen osa mekanismeja kokonaisuuden on oltava sille välttämätön. Toiminnot ovat verbejä, jotka kuvaavat sitä, mitä kokonaisuudet tekevät. Monenlaisia mekanismeja kuten aineellISRakenteellisia, institutionaalisia, ideologisia ja psykologisia mekanismeja voidaan tutkia eri analyysitasoilla ja eri pituisilla aikaväleillä. Teoriaa testaavassa tutkimuksessa mekanismit käsitteellistetään yleistettävään muotoon. Tämä vaatii tyypillisesti kirjallisuuteen perehtymistä ja ideointia, koska kausaalianalyysin tarpeisiin muotoiltuja käsitteellistyskäsitteitä on harvoin tarjolla valmiina.¹⁵⁷ Data koostuu

¹⁵⁴ Beach – Pedersen 2013, s. 14–16, 23–28, 46–49.

¹⁵⁵ Beach – Pedersen 2013, s. 146–154. Analysoitujen muuttujien pitkittäisen korrelaation tarkistamista tutkimatta niiden välisiä yhteyksiä kutsutaan kongruenssimenetelmäksi. Schimmelfennig (2015) neuvoa lisäämään prosessinjaljityksen tehokkuutta testaamalla hypoteesia lisäksi rinnakkain sellaisten kilpailevien teorioiden kanssa, jotka läpäisevät saman kongruenssitestin keskittyen linkkeihin ja dataan, jotka erottavat teorioita. Kysymys kilpailevien selitysten huomioimisesta on kuitenkin kiistanalainen. Beach ja Pedersen (2013, s. 89–91) ovat sitä mieltä, että (teoriaa testaavassa) prosessinjaljityksessä voidaan päätellä vain mekanismin läsnäolosta – ei sen välttämättömyydestä tai riittävytydestä – eikä sitä voida käyttää kilpailevien hypoteesien vääräksi osoittamiseen elleivät ne satu olemaan oletetun yhteyden peilikuvia.

¹⁵⁶ Waldner 2015.

¹⁵⁷ Beach – Pedersen 2013, s. 29–32, 36–40, 49–60.

tapaushavainnoista. Niiden näyttöarvoa arvioidaan kontekstuaalisen tapausymmärryksen lävitse. Data voi olla hyvin vaihtelevaa mekanismien eri osille. Tarkoitus on arvioida oletetun mekanismin läsnäoloa.¹⁵⁸

Käytännön ohjeita tutkimuksen toteuttamiseen on kirjallisuudessa lopulta niukasti. Tapauksen havainnointi on relevanttiin toisen käden kirjallisuuteen ja historiallisiin selityksiin perehtymistä riittävän monipuolisesti, aukkojen täydentämistä alkuperäislähteillä ja lopuksi kuvailusta analyttiseen selittämiseen siirtymistä¹⁵⁹. Lähdekritiikki muuntaa havainnon todisteeksi. Havainnot tulisi ymmärtää kontekstissaan kiinnittäen huomiota myös siihen, mistä vaetaan, kun sillä on merkitystä.¹⁶⁰ Prosessinjaljitystä voinee siis luonnehtia historialliseksi selittämiseksi teoreettisella painotuksella sekä motivaatiolla erottaa yleistettävät mekanismit muunlaisista mekanismeista¹⁶¹. Tämä puolestaan on itsessään ainakin karkeasti ottaen sosiaali-¹⁶² ja oikeushistorian¹⁶³ metodi. Tässä jaksossa viitatus metodikirjallisuuden suurin arvo onkin ehkä historian tutkimisen yhteiskuntateoreettisen arvon ontologinen perusteleminen.

1990-luvun kriminaalipoliittista käännettä tarkastellaan tässä tutkimuksessa lisäksi edustakunta-aineiston *sisällönanalyysillä* eli aineistossa esiintyvien aiheiden ja kantojen systemaattisella erittelyllä¹⁶⁴. Lainsäädäntötutkimuksessa sisällönanalyysi on perinteikäs ja tekniikan kehityksen tuomien

¹⁵⁸ Beach – Pedersen 2013, s. 69–76. Prosessinjaljitystä voidaan kuvata tapauksessa trianguloiniksi, joka on keino vastata puutteellisten aineistojen haasteeseen pitkittäisessä yhteiskuntatutkimuksessa (Pierson 2004, s. 172–174). Aineiston monipuolisuus kasvattaa reliabiliteettiä (Beach – Pedersen 2013, s. 126–128) ja voi parantaa tulosten yleistettävyyttä (Bennett – Checkel 2015, s. 13–14).

¹⁵⁹ George – Bennett 2005, s. 89–98.

¹⁶⁰ Beach – Pedersen 2013, s. 120, 125–126, 128–129, 136–142. Alkuperäisdokumenttien osalta George ja Bennett (2005, s. 98–105) neuvovat kysymään, kuka sen on tuottanut, ketä varten se on tuotettu, missä olosuhteissa se tuotettiin, miksi se julkaistiin ja onko sitä manipuloitu. Yliällylistämistä kuten päätösten rationaalisuuden, tarkoituksellisuuden ja yksimielisyyden yliarvioimista tulee välttää. Muodollisen asiakirjan sisältö on osattava erottaa käytännöstä sen takana.

¹⁶¹ Ks. Beach – Pedersen 2013, s. 33–36; Bennet – Checkel 2015, s. 3–9; George – Bennett 2005, s. 224–240; Vennesson 2008, s. 235. Toisaalta Georgen ja Bennettin (2005, s. 210) mukaan prosessin jäljittäminen voi olla puhtaasti kuvailevaakin.

¹⁶² Ks. Haapala 1989, s. 26–31.

¹⁶³ Ks. Kekkonen 1988; Kekkonen 1996; Kekkonen 1997.

¹⁶⁴ Dokumenttiaineistoja voidaan sisällönanalyysin ohella analysoida ainakin hermeneuttisilla lähilukua edellyttävillä laadullisilla menetelmillä sekä historian tutkimuksellisella tekstianalyysillä (Eskola – Suoranta 1998, s. 119). Historialliselle tekstianalyysille on tyypillistä pyrkimys tyhjentävyyteen. (Neuendorf 2002, s. 16–17). Siihen verrattuna sekä sisällönanalyysissä että lähilukumenetelmiin kuuluvassa diskurssianalyysissä painottuu merkitysten tutkiminen (Tuomi – Sarajärvi 2009, s. 104). Diskurssianalyysistä ks. Niemi-Kiesiläinen 2006, s. 203–209.

uusien mahdollisuuksien mukana edistyvä menetelmä muun muassa poliittisen agendan tutkimiseen¹⁶⁵. Sisällönanalyysissä tutkitaan tekstiä analyysikontekstissa. Sen soveltaminen on perusteltua, kun tutkitaan kieleen ja kielessä esiintymiseen liittyviä ilmiöitä. Sisällönanalyysillä voidaan tutkia erityisesti johonkin asiaan liitettäviä ominaisuuksia ja siihen liittyviä puhekäytäntöjä sekä julkista käyttäytymistä ja instituutioita. Parhaita tuloksia saadaan, kun kohdeilmiö on institutionaalinen, julkinen, itseään toistava sekä rutiininomainen ja tutkijan aineiston lukutaito on hyvä.¹⁶⁶ Tämän tutkimuksen sisällönanalyysi on kaksivaiheinen. Ensimmäinen sisällönanalyysi on puhtaan määrällinen. Toisessa sisällönanalyysissä käytettyä menetelmää kutsutaan kirjallisuudessa laadulliseksi sisällönanalyysiksi, mutta menetelmän ”laadullisuus” rajoittuu tutkimuksessa aineiston tulkitsevaan koodaukseen ja koodauslomakkeen jossain määrin aineistolähtöiseen rakentamiseen¹⁶⁷. Toisenkin analyysin tulokset on esitetty kvantitatiivisesti. Tekstien analysoiminen on pohjimmiltaan aina laadullista toimintaa, eikä kvantitatiivisen ja kvalitatiivisen dikotomia sovi kovin hyvin sisällönanalyysin menetelmään¹⁶⁸. Laadullisella ja määrällisellä sisällönanalyysillä on yhteiset juuret¹⁶⁹. Sisällönanalyysiä voikin pitää ennen kaikkea omanlaisenaan menetelmänä, jossa laadullisuus ja määrällisyys merkitsevät painotuseroja. Laadullisella ja määrällisellä sisällönanalyysillä on paljon enemmän yhteistä keskenään kuin kummallakaan minään muun laadullisen tai määrällisen menetelmän kanssa.

Poliittiset dokumenttiaineistot kuten parlamentaariset asiakirjat ja poliittiset ohjelmat ovat luonnollinen ensikäden lähde tutkittaessa kriminaalipolitiikan trendejä ja muutoutumista. Dokumenttiaineistoja voi käyttää niitä tuottavien tahojen kulttuurin tutkimiseen ja muutoksen ja jatkuvuuden havainnointiin ajassa.¹⁷⁰ Ruotsissa on tutkittu kriminaalipoliittisina tekstiaineistona ainakin puolueiden kriminaalipoliittisia toimintaohjelmia ja yleisohjelmia¹⁷¹, valtiopäiväasiakirjoja¹⁷² sekä puolueiden vaaliohjelmia, puolueiden edustajien mielipidekirjoituksia ja puoluejohtajien puheita¹⁷³. Suomessa

¹⁶⁵ Slapin – Proksch 2014.

¹⁶⁶ Krippendorff 2013, s. 27–31, 64, 77–80.

¹⁶⁷ Laadullisen tutkimuksen määrittelystä ks. Eskola – Suoranta 1998, s. 15–24. ”Laadullisen sisällönanalyysin” suhteesta laadullisuuteen ks. Schreier 2012, s. 20–35.

¹⁶⁸ Krippendorff 2013, s. 22. Vrt. Neuendorf 2002, s. 1.

¹⁶⁹ Ks. Schreier 2012, s. 9–15. Sisällönanalyysi syntyi 1800- ja 1900-luvun vaihteessa sanomalehtitutkimuksen piirissä (Krippendorff 2013, s. 11–14).

¹⁷⁰ Noaks – Wincup 2004, s. 108–111, 115–116.

¹⁷¹ Demker – Duus-Otterström 2009.

¹⁷² Tham – Rönneling – Rytterbro 2011.

¹⁷³ Hermansson 2018.

keskustelua nuorisokontrollipolitiikasta on tutkittu kansanedustajien kysymysten ja aloitteiden valossa¹⁷⁴.

Esimerkiksi puolueiden kriminaalipoliittisia toimintaohjelmia on Suomessa laadittu vain muutamia. Tässä tutkimuksessa käytetään valtiopäiväasiakirjoja ja erityisesti niihin kuuluvia kansanedustajien kirjallisia kysymyksiä aineistona kriminaalipolitiikan muotoutumisen taustalla olevan kriminaalipoliittisen keskustelun ja kriminaalipoliittisen kulttuurin muutoksen havainnoimiseen. Tarkastelun kohteena ovat siis varsinaiset poliittiset toimijat – kansanedustajat – esimerkiksi rikosoikeusoppineiden sijaan. Tutkimus kattaa vaalikaudet 1970–2007 eli valtiopäivät 1970–2010. Monipuolisena ja runsaana aineisto mahdollistaa kattavan ja systemaattisen analyysin. Käytännössä kaikki kansanedustajat esittävät eduskunnassa kysymyksiä, edustajien välillä kysymysten määrät jakautuvat melko tasaisesti, eikä esimerkiksi asema oppositiossa tai hallituksessa vaikuta olennaisesti aktiivisuuteen¹⁷⁵. Kansanedustajien tuottamat valtiopäiväasiatyyppit ilmentävät hallituksen tuottamia paremmin vallitsevaa ilmapiiriä ja trendejä ja pitävät sisällään myös erimielisyyden ja vastavirran¹⁷⁶. Niiden joukossa kirjalliset kysymykset muodostavat yhtenäisimmän aineiston. Kansanedustajan vireillepano-oikeutta koskevaa sääntelyä on muutettu tutkitulla ajanjaksolla useasti, ja eri aloite- ja kysymystyyppien määrät ovat vaihdelleet osin hyvinkin voimakkaasti. Vireillepano-oikeuksien joukossa kirjallisen kysymyksen instituutio on säilynyt poikkeuksellisen muuttumattomana¹⁷⁷. Muotonsa osalta parlamentaarissa ”kysymyksissä” on nimestään huolimatta kyse pitkälti informaation antamisesta sen saamisen sijaan¹⁷⁸.

Tutkimuksen ”määrällisessä sisällönanalyysissä” on kyse koneellisesti toteutetusta analyysistä valtiopäiväasiakirjoihin liitettyjen kriminaalipoliittisten asiasanojen esiintymisestä eri valtiopäiväasiatyyppien osalta. Tähän aineistoon sisältyneistä kirjallisista kysymyksistä puolestaan on laadittu tulkitsevasti koodattu sisällönanalyysi. Siinä sovelletussa Margit Schreierin kuvauksessa ”laadullisessa sisällönanalyysissä” laadullisesta aineistosta kuten tekstidokumenteista tehdään koko aineiston kattava systemaattinen kuvaus,

¹⁷⁴ Ks. Harrikari 2008, s. 38–39. Virén ja Wiberg (1998, s. 16–24) arvioivat rikollisuuteen kohdistuvan poliittisen kiinnostukseen karkeaa määrää hallitusohjelmien, valtiopäiväasiakirjojen ja puolueohjelmien avulla.

¹⁷⁵ Wiberg 1994, s. 139–161. Valmiin dokumenttiaineiston hyödynnettävyyttä voidaan arvioida John Scottin (1990, s. 19–35) esittämillä kriteereillä, jotka ovat sosiaalitutkimuksessa laajalti hyväksytyjä (Vromen 2010, s. 262). Kriteerit ovat aineiston aitous, luotettavuus, edustavuus (säilyminen ja saatavuus) ja merkitys (ymmärrettävyys). Valtiopäiväasiakirjat eivät jättäne näissä suhteissa toivomisen varaa.

¹⁷⁶ Harrikari 2008, s. 35.

¹⁷⁷ Ks. Hidén 2007, s. 94–107.

¹⁷⁸ Wiberg 2012, s. 628. Parlamentaarisen kysymyksen ja siihen vastaamisen funktioista ks. Wiberg 2014.

jossa aineiston havaintoyksiköt sovitetaan analyysia varten tehdyn koodauslomakkeen kategorioihin. Aineistosta analysoidaan siis vain ennalta päätettyjä ulottuvuuksia. Etsittävien merkitysten ei tarvitse olla standardoituja. Analyysivälineen arvioinnissa painotetaan validiteettia, ja koodauslomake räättelöidään tutkimuskysymyksiä ja aineistoa varten. Menetelmän vahvuudet ovat yhtenäisen aineiston tehokkaassa läpikäymisessä ja tiivistävässä kuvaamisessa sekä informaation luomisessa havaintoyksiköiden ja tutkittavien muuttujien välisistä suhteista. Aineiston strukturoimiseksi ja tiivistämiseksi laadittavassa koodauslomakkeessa on oma pääkategoria eli muuttuja kaikille aineistosta tutkittaville ulottuvuuksille. Pääkategorioille määritellään alakategoriat eli ne arvot, jotka pääkategoria voi saada. Koodauksessa kullekin koodausyksikölle tulee osoittaa yksi ja vain yksi arvo jokaisessa muuttujassa. Koodauslomakkeen voi rakentaa eri tavoin aineisto- ja teorialähtöisyyttä tarpeen mukaan yhdistellen. Valmiin lomakkeen kategoriat nimetään, kuvataan ja keskenään päällekkäisille kategorioille tehdään valintasäännöt. Aineisto segmentoidaan yksiköiksi. Kukin aineiston tapaus muodostaa yhden analyysiyksikön, jotka ovat analyysin lopullisen tulostamiseksi havaintoyksiköitä. Analyysiyksiköt voidaan jakaa pienempiin koodausvaiheen havaintoyksiköihin eli koodausyksiköihin, jotka saavat koodauksessa arvon jokaiselle koodausrungon muuttujalle, tai analyysi- ja koodausyksikö voi olla sama.¹⁷⁹ Tämän tutkimuksen analyysi- ja samalla koodausyksiköitä ovat kukin kirjallinen kysymys. Koodauslomake pilotoidaan koekoodaamalla osa aineistosta. Yksin koodatessa koekoodaus toistetaan muutaman viikon kuluttua ja lasketaan koodauskertojen välinen yhtäpitävyys. Yhtäpitävyys mitataan uudestaan pääkoodauksen yhteydessä koodaamalla osa aineistosta kahteen kertaan. Yhtäpitävyyden laskemista käytetään suunnan saamiseksi ja omien johtopäätösten tekemiseksi.¹⁸⁰

Sisällönanalyysissä aineistosta voidaan tehdä sen sisältöä ja sisällön välisiä suhteita koskevia päätelmiä, mutta sisällön yli menevät päätelmät esimerkiksi sen sosiaalisesta ympäristöstä kaipaavat ulkoista vahvistusta eli viitekehystä,

¹⁷⁹ Schreier 2012, s. 1–9, 40–44, 47–50, 58–78, 81–91, 94–104, 126–138. Analyysiyksikköä pienempien koodausyksiköiden tarkoitus on parantaa analyysin luotettavuutta. Lyhyelle tekstile on helpompi määrittää merkitys kuin pitkälle. Pidempien tekstien analysointi voi toisaalta olla mielekkäämpää. Luotettavuuden liika korostaminen voi syödä tutkimuksen validiutta, ja segmentointi ja kontekstin määrän päättäminen on siten usein kompromissien tekemistä reliabiliteetin ja validiteetin välillä (Krippendorff 2013, s. 111, 268–270). Analyysiyksikön käyttäminen yhtenä koodausyksikkönä on reliabiliteetin kannalta hyväksyttävää, jos kyse on lyhyistä teksteistä kuten sanomalehtien pääkirjoituksista (Weber 1990, s. 23).

¹⁸⁰ Schreier 2012, s. 146–152, 166–173, 198–199. Koodauskertojen välinen yhtäpitävyys mittaa analyysivälineen stabiiliutta, ja on heikoin reliabiliteetin mittaustaso sisällönanalyysissä (Krippendorff 2013, s. 270–271). Yhtäpitävyyskertoimista ks. Krippendorff 2013, s. 277–309; Neuendorf 2002, s. 148–153.

johon ne voidaan liittää.¹⁸¹ Sisällön yli menevät päätelmät ovat sitä luotettavampia, mitä suurempi yhteys aineistolla on siihen tahoon, jota päätelmät koskevat. Yhteys on suora esimerkiksi, kun päätelmät koskevat tahoa, jonka tuottamaa aineistoa analysoidaan tai päätelmien kohdetta ja aineistoa yhdistää sama ylemmän tason analyysiyksikkö kuten ajanjakso.¹⁸²

¹⁸¹ Schreier 2012, s. 180–182, 186–189.

¹⁸² Neuendorf 2002, s. 61–69.

4 INSTITUTIONALISTINEN KRIMINAALIPOLITIIKAN TEORIA

4.1 UUSI INSTITUTIONALISMI VERTAILEVASSA KRIMINAALIPOLITIIKASSA

Uuden institutionalismin käsitettä ei näe käytettävän vertailevassa rikosoikeustieteessä ja rikosoikeussosiologiassa, mutta sen vaikutus on näkynyt 1990- ja varsinkin 2000-luvulta lähtien. Tapaani luokitella joukko vertailevaa kriminaalipolitiikan tutkimusta uuden institutionalismin nimen alle voisi itsessään pitää jonkinlaisena löytönä. Vaikutus on ilmennyt analyysitavoissa ja käytetyissä edellä esitellyä uusinstitutionalistista hyvinvointivaltio-teoriaa edustavissa taustateorioissa. Varhainen edustaja tälle lähestymistavalle on Joachim Savelsberg, joka erittelee intressi- ja mediajärjestelmän vaikutusta toteutuvaan kriminaalipolitiikkaan kriminaalipoliittisten todellisuuskäsitysten kautta. Savelsbergin mukaan korporatistinen intressiedustusjärjestelmä politiikassa ja korporatistinen mediajärjestelmä tuottavat intressipluralismiin ja kilpailulliseen mediajärjestelmään nähden vakaampia ja hyvinvointivaltiomyönteisempiä käsityksiä rikollisuudesta. Tämä johtaa rauhallisempaan ja harkitumpaan kriminaalipolitiikkaan kuin pluralismin ja kilpailullisen median konteksti.¹⁸³

Vankimäärien kasvaessa eri puolilla mutta erityisen voimakkaasti Yhdysvalloissa 1970-luvulta alkaen suhteellisesta vankiluvusta on tullut kriminaalipolitiikan ankaruuden itseoikeutettu operationalisointi¹⁸⁴. Useat tutkimukset ovat selvittäneet suhteellisen vankiluvun tilastollista suhdetta institutionaaliin itsenäisiin muuttujiin. Näkökulma on tyypillisesti ollut eroja painottava. Miksi vankiluvut eivät ole nousseet samalla lailla kaikkialla? Millaiset instituutiot ehkäisevät punitiivista politiikkaa? Savelsbergin tapaan David Greenberg ehdottaa ratkaisevaksi eroksi intressiedustusjärjestelmää. Greenbergin tutkimuksessa intressiedustusjärjestelmän korporatistisuutta mittaavat pisteet korreloivat käänteisesti vankiluvun kanssa¹⁸⁵. Swankin hyvinvointivaltio-teorian (ks. edellä) tapaan David Jacobsin ja Richard Klebanin tutkimuksessa vankilukua selittää korporatismiin käänteisen suhteen ohella federalismi suoraan. Vankiluvut olivat 13 maan otoksessa 1970–1995 alhaisimmat poliittisesti korporatistisissa ja keskitetyissä valtioissa. Jacobs ja Kleban kontrolloivat regressioanalyysissään etnisten vähemmistöjen

¹⁸³ Savelsberg 1994. Mediajärjestelmästä ja kriminaalipolitiikasta ks. myös Green 2012.

¹⁸⁴ Vankilukufokuksen kapeuden kritiikistä ja holistisemmista tavoista mitata politiikan punitiivisuutta ks. Hamilton 2011; Hamilton 2014; Kutateladze 2011.

¹⁸⁵ Greenberg 1999, s. 321–324.

määrän, tuloerot, työttömyyden, mitatun rikollisuuden, aviottomien lasten määrän, syntymäkuolleisuuden, bruttokansantuotteen suuruuden sekä hypoteesit skandinaavisesta, englanninkielisestä tai rajatumminkin yhdysvaltalaisesta poikkeuksellisuudesta.¹⁸⁶

Hyvinvointivaltiotieteissä korporatismia ja federalismia on käytetty hyvinvointivaltiomallin tai hyvinvointivaltion vahvuuden selittämiseen. Osassa vertailevaa kriminaalipolitiikan tutkimusta on käännytty suoraan hyvinvointivaltioon kriminaalipolitiikan selittäjänä. Katherine Beckett ja Bruce Western tutkivat sosiaalimenojen ja vankiluvun korrelaatiota Yhdysvaltain osavaltioissa 1970-luvulta 1990-luvulle vähemmistöosuus, tilastoitu rikollisuus, työttömyys, köyhyys, kaupungistumisaste ja republikaanivalta kontrolloiden. Beckett ja Western havaitsivat muuttujien välillä käänteisen ja ajanjaksolla vahvistuneen korrelaation.¹⁸⁷ David Downes ja Kirstine Hansen päätyivät samaan tulokseen 19 OECD-maan aineistolla ajalla 1987–1998¹⁸⁸. Lappi-Seppälän vankiluvun korrelaatteja suuressa maa-aineistossa erittelevässä tutkimuksessa sosiaalimenojen suuruus sekä sosiaalisen luottamuksen ja institutionaalisen luottamuksen vahvuus korreloivat vankilukujen kanssa korporatismin ja konsensusdemokratian ohella käänteisesti ja tuloerojen suuruus suoraan. Lappi-Seppälä teoretisoi muuttujien yhteyksistä: Vahva hyvinvointivaltio luo solidaarisuutta, jakaa yhteiskunnassa riskejä ja vastuuta, antamalla turvaa tekee ihmisten mielissä tilaa empatialle ja suvaitsevaisuudelle sekä tarjoaa rankaisemiselle vaihtoehtoisia välineitä kriminaalipolitiikan käyttöön. Korkea sosiaalinen luottamus vähentää tarvetta pönkittää vallan legitimitettiä yleisön silmissä ekspressiivisellä rankaisemisella, lisää yhteisvastuullisuutta sekä vahvistaa epämuodollista sosiaalista kontrollia ja yksilötasolla halua noudattaa lakia. Konsensusdemokratia tuo politiikkaan jatkuvuutta ja harkitsevuutta. Kokonaisuutena konsensusdemokratia ylläpitää hyvinvointivaltiota ja luottamusta. Hyvinvointivaltio ja luottamus taas tukevat toisiaan ja suojaavat punitiivisuudelta.¹⁸⁹

Downes ja Hansen tekevät tutkimuksessaan tärkeän teoreettisen huomion: Varhaisessa rikosoikeussosiologiassa sosiaalipolitiikkaa ja rankaisemista pidettiin toisilleen vaihtoehtoisina. Sosiaalipolitiikka voisi määrällisesti korvata rankaisemista yhteiskunnassa. Kriittisessä teoriassa suhde kääntyi sosiaalipolitiikan ja rankaisemisen laadulliseen samanparisuuteen. Hyvinvointivaltio on osa samaa kontrollikoneistoa, jonka huippu vankila on, tai – hieman optimistisemmin – hyvinvointivaltio hyvinvointivaltiolistaa rankaisemisen, mikä

¹⁸⁶ Jacobs – Kleban 2003.

¹⁸⁷ Beckett – Western 2001. Ks. ja vrt. Greenberg 2001.

¹⁸⁸ Downes – Hansen 2006, s. 143–154. Ks. myös Downes 2012. Hyvinvointivaltiosta ja punitiivisuudesta ks. myös Pratt 2007, s. 152–167.

¹⁸⁹ Lappi-Seppälä 2008, s. 351–379. Ks. myös Lappi-Seppälä 2007, s. 270–290; Lappi-Seppälä 2012a; Lappi-Seppälä 2017, s. 226–256.

näkyä rankaisemisessa sekä paternalistisuutena että pehmittymisenä.¹⁹⁰ Tilastollisen suhteen analyysien tulos palauttaa suhteen enemmän alkuperäisen hypoteesin mukaiseksi. Ero kahden hypoteesin välillä on tärkeä esimerkiksi pohjoismaisen poikkeuksellisuuden merkityksen kannalta. Onko Pohjoismaisen kriminaalipolitiikan väitetty poikkeuksellisuus enemmän sitä, että vankeus on Pohjoismaissa hyvinvointivaltiollisen humaania¹⁹¹, vai paremminkin sitä, että vankilaa käytetään pohjoismaisissa hyvinvointivaltioissa hyvinvointivaltion vahvuuden ansiosta vähän?

Tilastollinen analyysi ei toisaalta varmaan voisiakaan laadullista yhtäläisyyttä kumota. Michael Cavadinon ja James Dignanin *Penal Systems* (2006) on metodiltaan maa-asiantuntijoilta saatuun informaatioon perustuva syvempi vertailu kehittyneiden maiden rangaistusjärjestelmistä. Cavadino ja Dignan arvioivat maakohtaisissa luvuissa eri rangaistusjärjestelmien punitiivisen käänteen jälkeistä kriisiytyneisyyttä ja erikseen maiden nuorisorangaistusjärjestelmiä sekä yksityistämistendenssin voimakkuutta rangaistusjärjestelmissä. Cavadino ja Dignan käyttävät taustateorianaan uusinstitutionalistista hyvinvointivaltiot teoriaa, ja heidän tuloksensa on rangaistusjärjestelmien ankaruuden ja kriisiytyneisyyden yhteisvaihtelu Esping-Andersenin hyvinvointivaltiomallien (ks. edellä) kanssa. Tilanne on huolestuttavin liberaaleissa englanninkielisissä hyvinvointivaltioissa, parempi Keski-Euroopan konservatiivissa hyvinvointivaltioissa ja parhain Pohjolan sosiaalidemokraattisissa hyvinvointivaltioissa. *Taustan taustan* eli hyvinvointivaltion kestävyys osalta Cavadino ja Dignan tuovat englanninkielisten maiden osalta toistuvasti esiin sosiaalisen korporatismiin ja sen tarjoaman intressituen puuttumisen maailmansotien jälkeiseltä hyvinvointivaltiokehitykseltä.¹⁹²

Enhäpä nyökkäyksenä rankaisemisen talouspolitiikan tutkimusperinteeseen he kutsuvat hyvinvointimalleja kansantalousmalleiksi (*political economy*) eivätkä juuri tuo esiin taustateoriaansa institutionalistisuutta tai kontrastoi sitä maaerot tyypillisesti sivuuttaneeseen materialistiseen teoriaan. Cavadino ja Dignan kutsuvat selitysmalliaan ”radikaaliksi pluralismiksi”, jolla he tarkoittavat sitä, että he olettavat kriminaalipolitiikan olevan sekä kilpailtua erilaisten intressiryhmien välillä (*pluralismi* politiikan tutkimuksessa) että yhteiskuntaluokkien välisen kamppailun kohde (*radikalismi* marxilaisvaikutteisena kriittisyytenä). He painottavat lisäksi, että sekä toimijuuden taloudellisella että ideologisella kontekstilla on väliä.¹⁹³ Tällaisen valmiiksi jännitteisen selitysmallin yhdistäminen institutionalistiseen taustateoriaan vaikeuttaa melkoisen sotkuiselta. Usein pluralismi ja institutionalismi nähdään

¹⁹⁰ Downes – Hansen 2006, s. 133–138.

¹⁹¹ Tätä käsitystä vastaan Smith – Ugelvik 2017b.

¹⁹² Ks. Cavadino – Dignan 2006b, s. 12–19, 43–167, 199–328. Ks. myös Cavadino – Dignan 2006a.

¹⁹³ Ks. Cavadino – Dignan 2002, s. 28–31, 76–79. Vallan ulottuvuuksista politiikkaprosesseissa ks. Hill 2013, s. 25–53.

ennemmin toisensa poissulkevinä selitystapoina. *Pluralismi* politiikan selitysmallina viittaa tapaan nähdä politiikka ikään kuin kilpailevien intressien vapaana markkinataloutena. Sitä vastaan syntyi *korporatismi* politiikan tutkimuksen selitysmallina korostamaan intressivaikuttamisen rajoitteisuutta ja rakenteisuutta tosimaailman poliittisissa järjestelmissä. Sittemmin käsitteitä alettiin käyttää kuvailevinä luokitteluina: on olemassa toisaalta maita, joiden intressiedustusjärjestelmää todella enemmän kuvaa pluralismin käsite, ja toisaalta maita, joiden intressiedustusjärjestelmää kuvaa paremmin korporatistimin käsite. Sittemmin korporatismi *yleisenä selitysmallina* on sulautunut sitä laajempaan ja monipuolisempaan (uus)institutionalismiin käsitteeseen ja korporatismille on jäänyt vain jälkimmäinen intressiedustusjärjestelmän laatua kuvailevan käsitteen merkitys (institutionalistisessa teoriassa). Ajan takaa sitä, että teorian oikealla asemoimisella on merkitystä sen uutuusarvon arvioimisen kannalta. Cavadino ja Dignanin kompurointi ensimmäisessä häivyttää heidän empiirisen havaintonsa tärkeyttä kriminaalipolitiikan tutkimuksessa.

Eivät Cavadino ja Dignan nimittäin lopulta radikaalia pluralismia juuri sovelta. Heidän johtopäätöksiään ovat hyvinvointivaltiomallin ja rankaisemisen empiirinen yhteys, korkean vankiluvun ja rangaistuskriisin yhteys sekä tuomitsemiskäytännön ratkaisuus ankaruustasolle eri maissa jopa lainsäädännön ylitse ja toisaalta vallitsevan rikosoikeusfilosofian suhteellinen merkityksettömyys. He toteavat tietämättömyytensä siitä, mistä rankaisemisen yhteys hyvinvointimalliin johtuu, mutta ehdottavat, että molemmat heijastavat taustalla olevia eliittiasenteita ja niiden painottumista yksilön- tai kka yhteisvastuun korostamiseen.¹⁹⁴ Cavadino ja Dignan jatkavat hyvinvointivaltion ja rikosoikeuden ankaruuden ”askarruttavan suhteen” erittelyä tuoreemmassa artikkelissaan, jossa he vastaavat muun muassa siihen, voiko olla kyse siitä, että hyvinvointivaltio ja rankaiseminen ovat toiminnallisesti vaihtoehtoisia rikosentorjuntakeinoja eli että hyvinvointivaltion vahvistaminen ikään kuin funktionaalisesti sallii rikosoikeuden lieventämisen. Vaikka on jonkin verran näyttöä vahvan hyvinvointivaltion rikollisuutta vähentävästä vaikutuksesta, ei ole juurikaan näyttöä rikostason ja rangaistustason yhteydestä. Jos hyvinvointivaltio ja rankaiseminen olisivat vaihtoehtoisia keinoja kontrolloida marginalisoituja, täytyisi olettaa, että ankarat rangaistukset tehoavat, mitä näyttö ei tue.¹⁹⁵

Teoreettista selkeyttä ja huolellisempaa asemointia institutionalistiseen kriminaalipolitiikan tutkimukseen tuo Nicola Lacey *Prisoners’ Dilemma* -teoksessaan (2008). Maailmanlaajuinen talouden muutos koskee kaikkia länsimaita. Siihen liittyvä punitiivinen käänne taas ei koske. Ruschen ja

¹⁹⁴ Ks. Cavadino – Dignan 2006b, s. 21–36, 337–340. Tuomitsemiskäytännön ratkaisuudesta ks. myös Cavadino – Dignan 2002, s. 81–82.

¹⁹⁵ Cavadino – Dignan 2011, s. 195–197.

Kirchheimerin (ks. edellä) aloittama rankaisemisen talouspolitiikan tutkimisen perinne on olettanut kehityspiirteet samoiksi kaikkialla ja ollut sokea vertailulle maiden välillä. Systemaattinen vertailu on kriminaalipolitiikan tutkimuksessa jäänyt varjoon kulttuurisen erityisyyden ja globaalin materialismin teorioiden väliin. Lacey ottaa tehtäväkseen Cavadinon ja Dignanin empiirisen havainnon teoreettisen selittämisen ja instituutioiden tuomisen kriminaalipolitiikan tutkimukseen.¹⁹⁶ Instituutiot suodattavat aineellisten ja kulttuuristen tekijöiden vaikutusta rikosoikeuteen. Lacey'n Hallin ja Soskicen teoriaa ”kapitalismeista” (ks. edellä) hyödyntävän hypoteesin mukaan kansantaloustyyppi vaikuttaa kannustimiin tehdä rikosoikeudesta inklusiivista tai eksklusiivista.¹⁹⁷ Institutionaalisen suhteellisen edun puolustaminen on vaikuttanut siihen, miten eri maat ovat reagoineet talouden muutokseen. Liberaalien markkinatalouksien politiikkaa on ollut tuloerojen kasvattaminen ja sosiaaliturvan heikentäminen. Koordinoiduissa talouksissa taas vahvasta sosiaaliturvasta luopuminen olisi kallista, koska se vakuuttaa investointeja yritysten erikoistuneeseen ja yritysspesifiin osaamiseen.¹⁹⁸ Rangaistuskoneiston vahvistamisessa on kyse talouden ja talouspolitiikan muutoksen syrjäyttämän väestön hallinnasta liberaaleissa markkinatalouksissa.¹⁹⁹ Liberaalien talouksien suhteellinen etu vaatii poissulkevaa kriminaalipolitiikkaa. Koordinoiduissa talouksissa se olisi päinvastoin kallista. Lacey tarkastelee myös talouspolitiikan taustalla olevaa poliittista järjestelmää. Vaalitapa ja kapitalismityyppi korreloivat. Suhteellinen vaalitapa suosii keskustavasemmistoa ja konsensuksen rakentamista. Enemmistövaalitapa suosii keskustaoikeistoa ja mediaaniäänestäjän kuuntelemista marginaalien kustannuksella.²⁰⁰ Vaalitavan muutos suhteelliseksi ei kuitenkaan padonnut punitiivistä linjaa Uudessa-Seelannissa, mikä puhuu vaalitavan ratkaisevaa merkitystä vastaan.²⁰¹

Lacey asemoi teoriansa huolellisesti, tuo erinomaisesti esiin institutionaalisten teorian merkityksen ja asettaa institutionaalisen vuorovaikutuksen selitysmallissaan lähtökohdat sille, mitkä ovat ne instituutiosuhteet, joita tulisi tutkia. Lacey'n varsinaisessa teoriassa häiritsevää ovat sen suorasukaiset olettamat rationaalisuudesta ja rationaalisesta valinnasta. Lacey'n maailmassa kriminaalipolitiikasta näytetään päätettävän konkreettisesti osana talouspoliittista tai tarkemmin sanottuna työmarkkinapoliittista päätöksentekoa.

¹⁹⁶ Ks. Lacey 2008, s. 20–29, 40–54.

¹⁹⁷ Ks. Lacey 2008, s. 55–61; Lacey 2011, s. 219–222.

¹⁹⁸ Lacey 2008, s. 77–90; Lacey 2011, s. 222–224, 228–231; Lacey – Soskice – Hope 2018, s. 205–207.

¹⁹⁹ Lacey 2008, s. 109–112.

²⁰⁰ Lacey 2008, s. 62–77; Lacey 2011, s. 224–228; Lacey 2012, s. 207–215.

²⁰¹ Lacey 2011, s. 236–239; Lacey 2012, s. 216–227. Ks. myös Lacey 2013, s. 270–277; Wenzelburger 2018.

Lacey on ristiriitainen massavankeuden taloudellisen kannattavuuden suhteen. Selitettyään ensin, miksi laajamittainen vankeuden käyttö ei ole samaan tapaan kallista liberaaleissa markkinatalouksissa kuin se on koordinoituissa, Lacey suosittelee argumentoimaan massavankeutta vastaan Isossa-Britanniassa taloudellisesti tuomalla esiin, kuinka kallista se on²⁰².

Ehkä Hallin ja Soskicen institutionaalisen suhteellisen edun käsitteellä ei tulisi selittää kriminaalipolitiikkaa Laceyyn tapaan suoraan, vaan käyttää sitä sen hyvinvointivaltiovaikutuksen kautta selittämään erojen kärjistymistä rankaisemisen määrässä länsimaiden välillä. Talouden globalisaatio sekä työn ja tuotantotavan muutos on asettanut hyvinvointivaltion suuremman paineen alaiseksi liberaaleissa markkinatalouksissa, joissa talouden koordinaatiota lisätään parhaiten markkinainstituutiota vahvistamalla eli käänteisesti sanottuna taloudellista sääntelyä purkamalla, kuin koordinoituissa talouksissa, joiden kansantalousmallissa vahvalla hyvinvointivaltiolla on kansantaloutta tukeva tehtävä. Tällä on hyvinvointivaltion vahvuuden ja kestävyyskautta siten merkitystä kriminaalipolitiikalle.

Uuden institutionalismin anti kriminaalipolitiikan tutkimukselle on se, että instituutiot suodattavat teknologisen ja taloudellisen kehityksen, paikallisen syväkulttuurin ja abstraktien rikosoikeusfilosofioiden vaikutusta konkreettiseen kriminaalipolitiikkaan. Hyvinvointivaltiomallilla ja rankaisemisella on empiirinen yhteys. Punitiivisen käänteiden jälkeen lähes kaikki tuntuvat olevan tästä itse asiassa samaa mieltä. Esimerkiksi Garlandin, Wacquantin ja de Giorgin teorioissa (ks. edellä) vain suunta oletetaan kaikkialla samaksi. Institutionalit uskovat merkityksellisiin eroihin ja niiden kestävyyskautta tai jopa voimistumiseen. Ratkaisevat päätökset tehdään edustusjärjestelmissä ja tietysti tuomioistuimissa. Hyvän lähtökohdan seuraavalle jaksolle antaa John Suttonin tutkimus, jossa arvioidaan tilastollisen muutoskohta-analyysin menetelmällä punitiivista käännettä ja sen tekijöitä 15 kehittyneen demokratian aineistolla vuosina 1960–2000. Sutton ajoittaa regiimimuutoksen 1980-luvulle, jonka jälkeen vankiluvut nousevat eri maissa ja sosiaalimenojen ja vasemmistovallan itsenäinen vankilukua alentava vaikutus hiipuu. Sen sijaan sosiaalisen korporatistisuuden ja keskittyneen valtiovallan alentava vaikutus kestää ja ammatillisen järjestäytymisasteen merkitys korostuu.²⁰³ Mitä korporatismi sitten on ja mikä voi selittää sen merkityksen?

²⁰² Ks. Lacey 2008, s. 185–190.

²⁰³ Sutton 2013.

4.2 UUSDURKHEIMILÄINEN MUOTOILU INSTITUTIONALISTISESTA KRIMINAALIPOLITIIKAN TEORIASTA

Keskiaikaista eurooppalaista yhteiskunnallista todellisuutta määrittä autonominen vertikaalisten *korporaatioiden* kuten kiltujen, veljeskuntien, ritarikuntien ja yliopistojen merkittävä asema, jota keskusvallan vahvistuminen siten uudella ajalla heikensi²⁰⁴. Kilta-aatetta tutkineen Antony Blackin keskeinen huomio on epäsuhta, joka vallitsi korporaatioiden tosiasiallisen aseman ja niiden poissaolon klassisesta poliittisesta teoriasta välillä. Eräinä poikkeuksina korporatismiin teoreetikoiden puutteelle Black mainitsee Jean Bodinin ja Johannes Althusiuksen. Bodin kirjoitti yhteiskunnan jakautumisesta toiminnallisiin osiin ja yhdistystoiminnasta yhteiskunnan perustana ja vakauttajana sekä vastapainona keskusvallalle. Althusius kirjoitti vaihtoon, keskinäiseen tarpeeseen ja työnjakoon perustuvasta tunnesisällöltään silti affektiivisesta yhteiskunnallisesta solidaarisuudesta ja kilta-arvojen yhteiskunnasta. Black näkee organisatorisen, eettöksen ja retorisen jatkumon killan ja 1800-luvun ammattiyhdistysliikkeen välillä ja ammattiyhdistyksen siten killan tärkeimpänä historiallisena perillisenä.²⁰⁵

Korporatistinen teoria koki jonkinlaisen heräämisen 1800-luvulla. Konservatiivisissa muotoiluissa korporatismi nähtiin keinona vallitsevan yhteiskunnallisen hierarkian säilyttämiseen ja edistyksellisissä muotoiluissa yhteiskunnan demokratisointiin. Tyypillistä molemmille oli orgaaninen yhteiskuntakuva ja atomistisen yhteiskuntakuvan vastustus sekä yhteiskunnallisen harmonian tai solidaarisuuden kaipuu.²⁰⁶ Tosiasiallinen poliittinen korporatismi nousi 1900-luvulla. Suppeasti käsitettynä se on merkinnyt nimenomaan työmarkkinajärjestöjen poliittista roolia, mutta korporatismi voidaan käsittää myös laajemmin kattaen kaikenlaisen järjestäytymisen ja järjestöitymisen²⁰⁷. Moderni korporatismi on jaettu yleisesti kahteen pääluokkaan hieman vaihtelevin nimityksin. Ensin Etelä-Euroopassa ja sitten Latinalaisessa Amerikassa levinneelle *valtiokorporatismille* on ollut tyypillistä liittyminen autoritaarisiin poliittisiin järjestelmiin sekä valtiojohtoisuus ja -alisteisuus. Korporatismi on toiminut kontrollijärjestelmänä ja poliittisen järjestelmän epädemokraattisuuden peittävänä kulissina. Maailmansotien jälkeen Euroopassa kukoistanutta *sosiaalista korporatismia* taas määrittää sen autonomisuus, yhdistymisvapaus ja työmarkkinajärjestöjen poliittinen vastuullistaminen usein ilman perustuslaillista pohjaa. Tyypillisiä järjestelyjä ovat olleet niin sanottu tulopolitiikka, kolmikanta ja etujärjestöjen edustus

²⁰⁴ Wiarda 1997, s. 30–34.

²⁰⁵ Black 1984, s. 129–142, 171–181.

²⁰⁶ Helander 1981, s. 10–13. Ks. myös Wiarda 1997, s. 34–39.

²⁰⁷ Helander 1981, s. 22–23.

komiteaelimissä.²⁰⁸ Viimeksi mainittuja järjestelyjä yhdistää järjestöjen jatkuva edunvälitys poliittisen päätöksenteon eri vaiheissa vireillepanosta toimeenpanoon. Näin ymmärrettynä korporatismi on poliittisen järjestelmän piirre, joka on ideaalitypologisesti vastakkainen intressipluralismille.²⁰⁹ Empiirisesti sosiaalisen korporatistmin on arvioitu vähentävän poliittista konfliktia suoraan tarjoamalla areenan erilaisten vaateiden ohjelmallistumiselle ja välillisesti taloutta vahvistamalla ja eriarvoisuutta vähentämällä²¹⁰.

Kriminaalipolitiikan tutkimuksessa muistetaan mainita, että Durkheim oli rikosoikeussosiologian pioneeri. Durkheim oli kuitenkin myös edistyskellisen korporatistmin teoreetikko. Analysoin seuraavassa rankaisemisen asemaa Durkheimin korporatistisessa yhteiskuntateoriassa. Koska Durkheimin melko kokonaisvaltaista yhteiskuntateoriaa voidaan lähestyä monesta suunnasta mukaan lukien talouden ja taloussosiologian suunnasta²¹¹, voidaan tämä hahmottaessa käsittää Durkheimin ”rankaisemisen kansantalouden” konstruomiseksi, kunhan ymmärretään, että Durkheimin sosiologian keskeinen elementti on nimenomaan reduktiivisen materialismin kritiikki (ks. edellä). Rankaiseminen ei siis selity yksin taloudellisella ja teknologisella kehityksellä, koska talousjärjestelmä itsekään ei sillä selity. Jäsenmän asian itse kuitenkin mieluummin niin, että Durkheimin korporatistmin liittäminen Durkheimin oikeusteorian analyysiin korostaa poliittisen järjestelmän eikä kansantalouden roolia kriminaalipolitiikan muotoutumisessa.

Durkheimin oikeusteorian tärkein muotoilu on *Sosiaalisesta työnjaosta* (1893). Se on oikeusvertaileva tutkimus, joka käsittelee rankaisullisen oikeuden korvaantumista yhteiskunnassa. Durkheimille oikeus on yhteiselon perusehto ylitse muiden.²¹² Lailla ja oikeudella on Durkheimille siis todellakin väliä. Kirjassa Durkheimin tutkimusongelma on, tulisiko työnjakoa vastustaa vai syleillä. Yhteiskunnassa on käytännössä siirrytty kohti tehtävään erikoistumisen imperatiivia. Toisaalta monet varoittavat erikoistumisen henkisestä köyhdyttävyydestä. Ongelmaa ei Durkheimin mukaan ratkaista käsitefilosofialla vaan todellisuutta ymmärtämällä: arkiolettamista luopumisella, havainnoinnilla ja vertailulla. Durkheim ehdottaa, että erikoistumisen normi on itse asiassa suurta yhteiskuntaa koossa pitävä normi. Tämä tekee siitä määritelmällisesti *moraalisen* normin. Taloudellisen vaihdannan alla on ihmisten

²⁰⁸ Helander 1981, s. 25–32, 34–38, 44–49, 52; Wiarda 1997, s. 39–46, 72–81, 108–123.

²⁰⁹ Helander 1981, s. 82–84. Toisaalta taloustieteessä korporatismia on analysoitu kansantalouden instituutiona (ks. Pekkarinen – Pohjola – Rowthorn 1992). Korporatistmin taloudellisista, yhteiskunnallisista ja poliittisista merkityksistä ks. Therborn 1992.

²¹⁰ Nollert 1995.

²¹¹ Taloussosiologian kannalta Durkheimin työn keskeisiä osia ovat työnjaon kehityksen liittäminen lain muutokseen, teesi sääntelyn välttämättömyydestä sopimussuhteille, klassisen taloustieteen kritiikki ja korporatistisen teorian kehittäminen (Smelser – Swedberg 2005, s. 10–11).

²¹² Ks. Schluchter 2002, s. 258–267.

syvä ja pysyvä keskinäinen riippuvuus. Durkheimin lähestymistapa tutkimusongelman ratkaisuun on solidaarisuustyyppien ja niitä vastaavien koossapitävien normien eli moraalien – käytännössä lain – vertailu. Durkheim luokittelee lain sanktiotyyppin mukaan rankaisulliseen *repressiiviseen oikeuteen* eli rikosoikeuteen ja ennallistavaan *restitutiiviseen oikeuteen*, jota on yksityis-, kauppa-, hallinto- ja valtiosääntöoikeus.²¹³

Rikoslain tehtävä on pitää normatiivista yhteisöä koossa yhdistämällä yhteisö rikkomisen tuomitsemiseen. *Rikos* on laissa rangaistava teko, joka loukkaa voimakasta, jäsentynyttä ja kollektiivista tajuntaa. *Rangaistus* on tunne-reaktio ja rikollisen teon kollektiivinen ja organisoitu sovitus. Loukattu tunne herättää tunnetta suojelevan ja säilyttävän reaktion. Jaetut tunteet ja niiden herättämät reaktiot ovat erityisen voimakkaita. Koska loukattu tunne on jaettu, myös reaktio on kollektiivinen ja yksilöön nähden ulkoinen. Yhteinen reaktio lähentää yhteisöä.²¹⁴ Mitä helpompi teon rankaisemiseen on yhtyä, sitä ”parempi” se siis on solidaarisuuden lujittamisen kannalta. Koska rankaisemisen funktio on kollektiivinen, instrumentaalinen rationaalisuus on rankaisemille toissijaista, eikä rankaisemisen luonne muutu ratkaisevasti modernissa²¹⁵. Rangaistushalu on ensin. Perustelu välineellisestä hyödystä etsitään jälkikäteen.²¹⁶ Rikoslaki edustaa yhdenmukaisuutta ja yhteistajuntaan perustuvaa solidaarisuutta, jolle poikkeaminen on hajottavaa. Rangaistuksen funktio on säilyttää yhteistajuntaa tekemällä sen kollektiivisuus tiettäväksi. Rangaistus on kohdistettu yhteisölle. Durkheim kutsuu tällaista sidoksiltaan epä-organista yhdenmukaisuuden solidaarisuutta *mekaaniseksi solidaarisuudeksi*. Rikoslain suhteellinen keskeisyys oikeusjärjestelmässä on mekaanisen solidaarisuuden vallitsevuuden mittari. Positiivinen restitutiivinen oikeus sitä vastoin luo edellytykset erityissuhteille ja sen rikkomisen sanktio on vain säännöllisen tilan palauttaminen. Positiivisen restitutiivisen lain kehittyneisyys on erikoistuneiden yksilöiden keskinäiseen riippuvuuteen perustuvan *organisen solidaarisuuden* mittari. ”Organisuus” viittaa toimintojärjestelmään, joka on osistaan riippuva kokonaisuus. Koska rikoslaki ja restitutiivinen laki ovat tällä tavoin toisilleen vaihtoehtoisia yhteiselon mahdollistajia, niiden keskeisyys oikeusjärjestelmässä korreloi käänteisesti.²¹⁷

Modernisaatiossa yhteistajunta heikkenee, mikä ilmenee esimerkiksi maallistumisena. Yhteistajunta ei häviä kokonaan mutta muuttuu abstraktimaksi ja muuntuu eräänlaiseksi kollektiiviseksi yksilön palvonnaksi. Paluuta mekaaniseen solidaarisuuteen ei ole. Vaihtoehdot ovat solidaarisuuden katoaminen tai uusi solidaarisuus. Uusi solidaarisuus taas edellyttää uutta säänte-

²¹³ Durkheim 1990, s. 47–53, 62–75.

²¹⁴ Durkheim 1990, s. 76–106. Ks. myös Mead 1918, s. 582–592.

²¹⁵ Kennedy 2000, s. 835–842.

²¹⁶ Carvalho – Chamberlen 2018.

²¹⁷ Durkheim 1990, s. 106–129, 142–146.

lyä. Orgaanisessakaan solidaarisuudessa valtio ei vetäydy negatiiviseen rooliin, vaan restitutiivinen erityissuhteiden sopimisen muotoja ja ehtoja koskeva sääntely lisääntyy ja monimutkaistuu. Yhteiskunta luo tosiasialliset mahdollisuudet sopimiselle sääntelemällä sopimisen tasapuolisuudesta, kohtuullisuudesta ja ennakoitavuudesta. Talouteen tarvittaisiin itse asiassa uusia sääntelykeskuksia: korporaatioita. Demokratisoituminen ei merkitse hallinnon supistumista. Hallinto laajenee kooltaan ja toiminnoiltaan sekä keskittyy.²¹⁸

Työnjaon kehittymisen syyt ovat väestötiheyden kasvu, kaupungistuminen sekä liikenteen ja viestinnän kehittyminen, jotka lisäävät ihmisten välistä kilpailua. Tätä kilpailu yritetään välttää erikoistumalla. Työnjako on selviytymiskamppailua, joka mahdollistaa suuremman väestömäärän rinnakkaiselon. Yhteiskunta luo erikoistuneen yksilön. Työnjaon kehittymistä edesauttavat yhteistajuntaa heikentävät seikat: elämäkokemusten eriytyessä suuressa yhteiskunnassa yhteistajunnan on abstrahoiduttava pysyäkseen peittäjänä, mikä lisää tilaa yksilöllisyydelle ja reflektiolle. Lain kasuistisuus vähenee. Muuttoliike heikentää suvun auktoriteettia ja kaupungistuminen lähiyhteisön kontrollia. Merkitykseltään kasvava ammatillinen sääntely kattaa vain yhden elämän alueen ja abstrahoituu samaan tapaan kuin laki.²¹⁹

Sitä mukaa kuin evoluutio etenee, heltiävät siteet, jotka liittävät yksilön perheeseensä, synnyinseutuunsa, menneisyyden lahjoittamiin traditioihin ja ryhmän kollektiivisiin tapoihin. Liikkuvampana yksilö vaihtaa ympäristöään helpommin, jättää omaisensa ja muuttaa muualle elääkseen siellä itsenäisempää elämää ja muodostaakseen itse omat ideansa ja tunteuksensa.

Durkheim 1990, s. 362–363.

Durkheimin johtopäätös on siis, että kahdella kilpailevalla ja keskenään ristiriitaisella käskyllä – ”toteuta itsessäsi kollektiivisen tyypin olennaiset piirteet” ja ”erikoistu” – on sama funktio. Ne yhdistävät. Erikoistumisenkin normi on yhteiskuntaa koossapitävä normi eli moraalinen normi. Työnjaon yhteiskunnassa yhteistajunta heikkenee ja muuntuu yksilön kultiksi. Solidaarisuus tulee lisääntyvästi riippuvaiseksi työnjaon tuottamista sosiaalisista siteistä. Koska erikoistuminen on yksilöllistymistä, individualismi on työnjaon kanssa rakenteellisesti yhteensopiva ihanne.²²⁰

Durkheim ei tarkoita, että työnjaon solidaarisuus olisi täyttä todellisuutta. Sitä häiritsevät nimittäin työnjaon patologiat: Ensinnäkin talouselämän sääntelemättömyys näkyy hallitsemattomina suhdannevaihteluina sekä työn ja pääoman konfliktina. Tässä asiassa valtio ei ole ratkaisu, koska se on liian etäällä ohjaamaan taloutta. Sääntelemättömyys johtuu kontaktien puutteesta

²¹⁸ Durkheim 1990, s. 161–166, 189–211. Durkheimin individualismista ks. Giddens 1971b.

²¹⁹ Durkheim 1990, s. 237–279.

²²⁰ Durkheim 1990, s. 359–366.

talouden sisällä. Talous on kehittyessään jättänyt paikallistason ilman korvaavaa järjestäytymistä. Vallitsevat provinssijaot ilmentävät mekaanisen solidaarisuuden jaokkeista yhteiskuntaa. Orgaanisen solidaarisuuden yhteiskunta jatkautuisi niiden sijaan erikoistuneisiin elimiin. Ammatillinen sosiaalinen ja poliittinen järjestäytyminen on kuitenkin jäänyt patologisen kehittymättömäksi. Tilanne on muuttanut yksittäisen työntekijän vieraantuneeksi hammasrattaaksi.²²¹ Toiseksi eriarvoisuus estää ihmisiä pääsemästä taipumuksiaan vastaaviin ammatteihin ja haittaa vapaata sopimista. Tosiasiallinen tasa-arvo luo edellytykset vapaaehtoiselle sopimiselle ja käy yhä tärkeämmäksi sopimussuhteiden lisääntyessä. Tasa-arvo vaatii toteutuakseen positiivisia toimia. Tasa-arvo ei ole luonnollista, eikä vapaus ole vapautta sääntelystä vaan vapautta luonnosta. Tasa-arvokin perustuu sosiaaliseen sääntelyyn.²²² Sääntely on siis myös orgaanisen solidaarisuuden edellytys. Durkheim päättää kirjansa toteamalla yhteiskuntansa olevan moraalisisessä kriisissä, joka vaatii uudenlaisen sääntelyn luomista.²²³

Yhteistajunnan määrällinen heikkeneminen ja restitutiivisen lain merkityksen kasvu siis vähentävät rikoslain määrällistä merkitystä. Toisaalta jäljelle jäävän yhteistajunnan laadullinen muutos vaikuttaa jäljelle jäävään rikosoikeuteen laadullisesti, vaikka rankaisemisen perusluonne pysyy samana: yksilö korostuu kriminalisointien suojelukohteena, ja rankaisemisen kohdistumisen rajaaminen yksin tekijään nähdään aiempaa tärkeämpänä²²⁴. Durkheim ei itse ehdota, että restitutiivisen sääntelyn puutteellisuus ja ”työnjaon patologisuus” voisivat aiheuttaa turvautumista ja paluuta vanhaan yhteistajuntaan ja rikosoikeuteen, vaan on ensisijaisesti huolissaan sääntelemättömyydestä ja vanhan moraalin rippeiden suhteen vain niiden aiheuttamista sosiaalisista ”rajoitteista” kuten sosiaalisen liikkuvuuden tukahtumisesta. Nykytodellisuuden suhteen osittainen paluu mekaaniseen solidaarisuuteen vaikuttaa kuitenkin mahdolliselta tulkinnalta. Länsimaisen punitiivisen käänteeseen luonta voisi olla tällainen: Erikoistuneessa talousjärjestelmässä, jossa kuitenkin yhteisvastuun tunnetta vahvistavaa taloudellista ja sosiaalista sääntelyä on heikennetty, turvaudutaan solidaarisuuden puutteessa rikosoikeuteen. Sääntelyn purku ja työnjaon patologisoituminen johtaa yhteiskunnan alaryhmien sisäiseen mekaaniseen solidaarisuuteen ja ankarampaan rankaisemiseen²²⁵.

²²¹ Durkheim 1990, s. 173–181, 323–340.

²²² Durkheim 1990, s. 341–352. Tulkinnasta ks. Herzog 2018. Vrt. Filloux 1993; Vogt 1993, s. 86–89. Hyvinvointivaltion kyvystä lisätä sopimisen perustumista legitiimeihin odotuksiin ja siinä merkityksessä sopimisen ennustettavuutta ks. Häyhä 1993.

²²³ Durkheim 1990, s. 368–371. Durkheimin orgaanisen solidaarisuuden ideaalityypisyydestä verrattuna todellisuuteen ks. Rawls 2003, s. 296–303.

²²⁴ Ks. Durkheim 1900, s. 80–93. Ks. myös Durkheim 1990, s. 151–161.

²²⁵ Greenberg 1999, s. 298–310, 333–335. Näin ymmärrettynä ”identiteettipolitiikan” vahvistuminen ja luottamuksen rapautuminen ei ole modernin aspekti, jota Durkheimin teoria ei selitä, vaan oire orgaanisen solidaarisuuden edellytysten puuttumisesta (vrt. Callero 2014).

Edellä todettiin, että rangaistusankaruuden empiirinen korrelaatio sosiaali-
seen luottamukseen on kansainvälisesti vertaillen käänteinen, eli *ryhmäraajat*
ylittävää solidaarisuutta tällaisella politiikalla ei saavuteta: mekaaninen soli-
daarisuus ei määritelmän mukaisesti ole modernin heterogeenisen yhteis-
kunnan solidaarisuutta eikä sillä sellaista saada aikaan. Talouden individua-
listisuus vaikuttaa laadullisesti rikosoikeuden sisältöön. Tuomitseminen pai-
nottuu esimerkiksi uskonnollisten rikosten sijaan yksilön koskemattomuuden
loukkauksiin kuten väkivalta- ja seksuaalirikoksiin²²⁶.

Durkheimin poliittinen teoria, joka sisältyy Durkheimin postuumisti jul-
kaistuihin sosiologialuentoihin, tarjoaa välineitä moraalisen kriisin ratkaise-
miseen. Teoria jakaantuu kahteen osaan, joista ensimmäinen käsittelee demo-
kraattista korporatismia. Durkheimin korporatismeissa ammattiyhdistysten
rooli hyvinvointipolitiikassa on tuottaa taloudellista oikeudenmukaisuutta
monimutkaisessa eriytyneessä taloudessa²²⁷. Talouselämä on jäänyt sääntele-
mättä, ja ongelma on suuri, koska talouden merkitys yhteiskunnassa vain kas-
vaa. Taloutta muinoin säädelleet killat kaatuivat markkinoiden kasvaessa niitä
maantieteellisesti laajemmiksi. Ratkaisu moraalisen yhteisön ja kontaktien
puutteeseen taloudessa ovat maanlaajuiset, julkisoikeudellistetut, autonomi-
set, keskitetyt, demokraattiset ja säännöllisesti toisensa kohtaavat
työmarkkinajärjestöt. Järjestöjen tehtävä on elinkeinospesifin sääntelyn ku-
ten työehtosopimusten tuottaminen ja työriitojen ratkaiseminen.²²⁸

Poliittisen teorian toinen osa käsittelee demokraattista valtiota ja valtio-
individualismia. Durkheim kritisoi sekä klassista liberalismia, jonka mukaan
yksilön luonnolliset oikeudet toteutuvat valtion vetäytyessä negatiiviseen
yövärtijarooliin, että idealismia, jossa yksilö on väline itsetarkoituksellisen
valtion kohtalon toteuttamiseen. Durkheimin mukaan yksilöllisyyden ja yksi-
lön arvon kasvu on kyllä realiteetti, mutta yksilön oikeudet eivät suinkaan ole
”luonnollisia” vaan ne ovat kehittyneet yhteiskuntarakenteen mukana. Yksilön
oikeudet ovat sidonnaisia yhteiskuntaan ja yksilön arvoon siinä. Valtio ei ve-
täydy. Yksilön vapauttamiseen tarvitaan sen aktiivisuutta. Yksilön oikeudet
voitetaan lähiyhteisöiltä valtion positiivisin toimin. Tälle kehitykselle ei ole ra-
joja, ja työtä yksilön vapauttamisessa riittää. Samalla valtion sisäpoliittinen
rooli korostuu voimapolitiikan kustannuksella. Yksilön ja valtion liitto ei kui-
tenkaan ole ristiriidassa korporatistien kanssa, sillä väli-instituutioita tarvi-
taan tasapainottamaan valtion valtaa ja kuromaan valtion ja yksilön välistä
etäisyyttä, jotta valtiosta ei tulisi repressiivinen ja kyvytön sisäisen muutoksen
tuottamiseen yksilöissä. Durkheimin määritelmän mukaan valtio on yhteis-
kunnasta erillinen päätöksenteko- ja harkintaelin. Suuressa yhteisössä ei kos-

²²⁶ Yksilön kultista rikosoikeuden potentiaalisena kiristäjänä ks. Backman 2012.

²²⁷ Hayward 1960a, s. 29–32. Vrt. Hawkins 1994.

²²⁸ Durkheim 1950, s. 10–19, 36–51; Durkheim 1990, s. 18–25, 32–45. Ks. myös Durkheim 1985, s. 472–491.

kaan voi olla kaikkien valtaa, vaan harkinta vaatii sille varatun tilan ja työkaluja. Demokratiassa tämä harkinta muuttuu kuitenkin julkiseksi, mikä pakottaa valtion säännölliseen ja institutionalisoituun yhteydenpitoon yksilöihin. Julkisuus ja tiedon lisääntyminen tekevät päätöksenteosta samalla tietoista lisäten yhteiskunnan muokattavuutta. Väli-instituutioita tarvitaan kannavoimaan valtion ja yksilöiden yhteydenpitoa, jotta valtion harkinta-autonomia säilyisi. Yksilön velvollisuudet tässä poliittisessa kokonaisuudessa ovat demokraattisen lain kunnioittaminen ja poliittinen osallistuminen.²²⁹

Sitoutuminen individualismiin näyttäytyy Durkheimin poliittisessa teoriassa demokraattisuuden aineellispoliittisena mittarina. Poliittinen rakenne siis ilmentää substanssiarvoja.²³⁰ Durkheim on kuitenkin epäselvä tarvittavien uudistusten sisällön suhteen, ja nimenomaisesti kielletty ennalta rajaa-masta sitä, millaisia toimia tullaan tarvitsemaan. Valtion tehtäviin siis ei kuitenkaan kuulu elinkeinospesifi talouden sääntely kuten työehdoista määrääminen. Se on korporaatioiden tehtävä. Sen sijaan valtion roolina on vähentää yksilön riippuvuutta lähiyhteisöistä positiivisin sisäpoliittisin toimin ja ilmeisesti erityisesti korjata yksilöiden erilaisen taustojen ja markkina-asemien vapaaehtoiselle sopimiselle ja sosiaaliselle liikkuvuudelle aiheuttamaa haittaa, koska tämä taas ei ole korporaatioiden tehtävä²³¹. Durkheimin konteksti ja myöhempi historia huomioon ottaen lienee järkevää samaistaa tällainen politiikka sosiaaliturvaan ja muuhun hyvinvointivaltiopolitiikkaan. Kuten edellä todettiin, hyvinvointivaltioaatetta ajettiin Durkheimin aikaan monista ideologisista lähtökohdista, ja on siis vaikea sanoa, kuinka mittavia muutoksia Durkheim itse lopulta toivoi. Durkheim on radikaali korostaessaan, että tällaisten toimien kehitykselle ei ole rajoja, mutta maltillinen korostaessaan muutoksen vähittäisyyden välttämättömyyttä.²³²

Korporatismien etu kehittyvässä demokratiassa on sen rakenteellinen yhdenmukaisuus työnjaon kanssa alueellisten tai etnisten jakojen sijaan. Siksi se sopii orgaanisen solidaarisuuden mahdollistavan sääntelyn toteuttajaksi valtion rinnalle.²³³ Traditionaalisten vastakkaisuuksien vahva asema voi tukahduttaa luokkakonfliktia mutta samalla hidastaa taloudellisten ristiriitojen

²²⁹ Durkheim 1950, s. 58–130.

²³⁰ Prager 1981, s. 934–938.

²³¹ Vrt. Dawson 2012.

²³² Luentojensa viimeisillä sivuilla Durkheim (1950, s. 244–259) lähestyy ”jokaiselta kykyjensä mukaan jokaiselle tarpeidensa mukaan” -ajattelua argumentoidessaan, että jos erikoistuneessa individualistisessa yhteiskunnassa on epäoikeudenmukaista, että yksilön hyvinvointi on riippuvaista hänen peritystä asemastaan ja varallisuudestaan, voi saman logiikan mukaan pitää ansaitsemattomana itse asiassa sitäkin, että yksilön hyvinvointi on riippuvaista hänen yksilöllisistä kyvyistään.

²³³ Kaufman-Osbornin (1986) salaliittoteoriamaisessa luennassa Durkheimin poliittinen teoria onkin itse asiassa ohjelma muuttaa yhteiskunta ikään kuin takaperin hänen tieteellisiä kategorioitaan vastaavaksi ja valmistaa se siten Durkheimin käytännön ohjelmaa ja sosiologivaltaa varten.

muuntumista ”säännellyiksi ristiriidoiksi”²³⁴. Korporatismi on myös omiaan lisäämään muiden kuin taloudellisten eliittiryhmien osallistumista sekä ohjelmallista kapasiteettia ja ohjelmavaltaa luomalla tiloja harkinnalle ja ohjelmanmuodostukselle. Vaikka kaikkein marginalisoiduimpien ryhmien ulosjäämisen ongelma säilyisi, se on tuskin ainakaan sen pahempi kuin intressipluralismissa.

Durkheimin visio korporaatioiden säätelemästä taloudesta ja yksilö-autonomiasta markkinoista ja perinteisistä lähiyhteisöistä lisäävästä valtiollisesta sosiaalipolitiikasta näyttää toteutuneen puhtaimmin vahvahkon yksilöllisen ja universaalin sosiaaliturvan ja korkean yhteiskunnallisen luottamuksen määrittämässä korporatistisessa pohjoismaisessa hyvinvointivaltiossa²³⁵. Sosiaalidemokraattiset hyvinvointivaltiot ovat onnistuneet parhaiten varhaisen hyvinvointivaltioaatteen tavoitteessa tuottaa yhteiskuntaan ryhmä- ja luokkarajat ylittävää sosiaalista luottamusta tai solidaarisuutta²³⁶. Durkheimin malliin nähden kontingentisti pohjoismaisen mallin synnyn yhtenä keskeisenä tekijänä pidetään kuitenkin yleisesti työväen luokkakoalitiota liberaalien talonpoikaismäärien kanssa²³⁷, mikä vahvisti valtion roolia sosiaaliturvapolitiikassa verrattuna konservatiivisiin hyvinvointivaltioihin, joissa sosiaaliturva toteutuu suhteessa enemmän korporaatioiden ja perinteisten väli-instituutioiden eli lähinnä perheen ja seurakuntien kautta. Toisaalta teollistumisen myöhäinen ajoitus Pohjoismaissa saattoi tehdä ammattiliitoista luonteeltaan poliittisempia ja tavoitteiltaan keskimääräistä universalistisempia²³⁸. Pohjoismaisessa hyvinvointivaltiossa valtiosta siis todella tuli Durkheimin kaipaama yksilön emansipoija mutta ei ilman historian tarjoamaa työntöapua sopivan valtatasapainon ja oikean työnjaon saavuttamisessa valtion ja väli-instituutioiden välillä. Durkheim jättää poliittisessa teoriassaan

²³⁴ Ks. Allardt 1964, s. 144–151.

²³⁵ Erit. ruotsalaisesta hyvinvointivaltiosta yksilön ja valtion liittona ja valtioindividualismina ks. Berggren – Trädgårdh 2010, Trädgårdh 1997; Trädgårdh 2017. Ks. myös Garland 2013, s. 34–36. Kiistasta Ruotsin mallin tulkinnasta ks. Movitz – Sandberg 2013. Yksilön autonomiasta ja sopimussuhteiden tasa-arvoistaminen lainsäädännöllä ja kollektiivisella sopimisella pohjoismaisessa hyvinvointivaltiossa ks. Kettunen 2011, s. 23–31.

²³⁶ Crepaz – Damron 2009. Myös ns. hyvinvointinationalismi on vähäisintä sosiaalidemokraattisissa hyvinvointivaltioissa (van der Waal – de Koster – van Oorschot 2013). Vrt. Barker 2012.

²³⁷ Ks. Esping-Andersen 1990, s. 29–32; Sørensen – Stråth 1997. Pohjoismaisesta talonpoikaismäärien liberalisminä ks. Nilsson 1997. Maalaisliiton juurista itä- ja pohjoissuomalaisessa talonpoikaismäärien liberalismissa ks. Mylly 1984, s. 101–103.

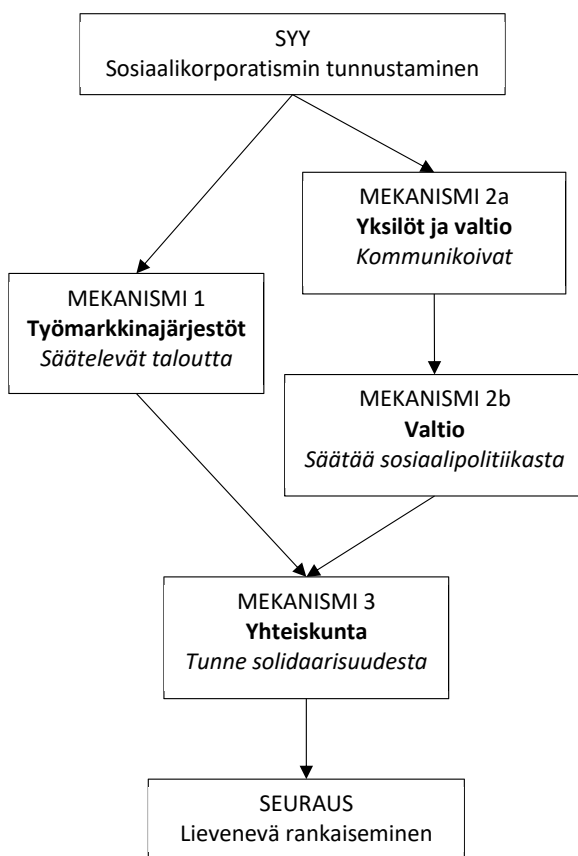
²³⁸ Kattavat luonteeltaan poliittiset ja tavoitteiltaan universalistiset teollisuusliitot ovat tyypillisiä myöhään teollistuneissa maissa. Taistelu yhdistymisvapauden puolesta politisoitui. Universalistiset tavoitteet vaativat lainsäädännöllistä tukea ja korporatismia. Pohjolaan verrattuna Keski-Euroopassa uskonnolliset jaot fragmentoivat ammattiliittoja. Ammattiliittojen historiallisesta luokittelusta ks. Streeck 2005, s. 266–271.

nykysilmin hämmästyttävästi puoluejärjestelmän vaille mainintaa. Parlamentti jakautui kyllä puolueisiin Ranskan kolmannessa tasavallassa, mutta ehkäpä Durkheim käsitti puolueiden sijaitsevan parlamentissa eli valtiossa kansalaisyhteiskunnan sijaan. Tällaisia puolueita, joissa jäsenorganisaation asema on heikko, kutsutaan klassisessa puolue teoriassa *kaaderipuolueiksi* tai modernimmin *vaalipuolueiksi*. Sittenkin esimerkiksi Pohjoismaissa osa puoleista kehittyi jäsenmääriltään suuriksi enemmän väli-instituution tapaan toimiviksi yhteiskunnallisia ryhmiä edustaviksi *joukkopuolueiksi*, joilla tyypillisesti oli läheiset suhteet juuri korporatiivisiin ryhmiin.²³⁹

Edellä koostetussa Durkheimin ”korporatistisessa oikeusteoriassa” ovat läsnä uusinstitutionalistisesta kriminaalipolitiikan teoriasta tutut instituutiot: kansantalous (demokraattinen korporatismi), hyvinvointivaltio (tasa-arvon ja yksilön autonomian valtiollinen politiikka) ja harkitseva demokratia (korporatistinen demokratia). Teoria voidaan muotoilla kausaalimalliksi (kuvio 2). Toisin kuin Lacey institutionaalisen vuorovaikutuksen malli, se ei sisällä oletuksia rationaalisesta valinnasta ja rikosoikeudesta talouspolitiikan välineenä. Mallin puute on oletama valtion ja korporaatioiden automaattisesta valtasapainosta ja tasapainoisesta työnjaosta niiden välillä, johon tiedämme vaikuttaneen historiallisia tekijöitä, jotka eivät sisälly malliin. Mallin voi kirjoittaa auki näin: Kehittyvän demokratian ja erikoistuneen talouden historiallisessa kontekstissa korporatistinen demokratia eli työmarkkinajärjestöjen aseman tunnustaminen on kausaaliehto modernin yhteiskunnan kyvyllä rakentaa koheesionsa hyvinvointisääntelyn varaan. Prosessi etenee seuraavasti: Yhtäältä työmarkkinajärjestöt itse tuottavat työmarkkinasääntelyä (mekanismi 1). Toisaalta korporatistisen instituutioon demokratisoi poliittista osallistumista lisäämällä valtiota ja ohjelmapolitiikkaa (mekanismi 2a) ja saa valtion tuottamaan yksilömyönteistä ja universaalia hyvinvointipolitiikkaa kuten sosiaaliturvasääntelyä (mekanismi 2b). Nämä sääntelyn muodot yhdessä lisäävät yhteiskunnallista luottamusta ja solidaarisuutta (mekanismi 3). Tuomitsevan rikosoikeuden rooli solidaarisuuden tuottamisessa laskee, ja motivaatio rangaista ankarasti heikkenee.

Seuraavassa mallia sovelletaan mainituin historiallisin varauksin suomalaisen kriminaalipolitiikan kehittymisen analyysiin. Analyysissä käydään systemaattisesti läpi kuviosta 2 ilmenevien mekanismien toimintaa Suomessa.

²³⁹ Terminologiasta ks. Paloheimo – Raunio 2008, s. 22–24. Puoluejärjestelmän merkityksestä korporatistisen saamalle muodolle eri maissa ks. Martin – Swank 2011.

Kuvio 2 Rankaisemisen lievenemisen kausaalimalli

5 SUOMALAISEN KRIMINAALIPOLITIIKAN MUOTOUTUMINEN

5.1 ITSENÄISEN SUOMEN KRIMINAALIPOLITIIKAN MUOTOUTUMINEN

Suomalaisen parlamentarismien synty. Vuosi 1809 loi hallinnollisen Suomen ja siten autonomiasta hyötyvän virkakunnan, mikä johti eliitin suomalaisuusliikkeen syntyyn²⁴⁰. Nationalismilla taas on yhteys demokratiin siinä, että kansaan alettiin vedota valtion olemassaolon syynä ja oikeuttajana tässä tapauksessa keisarin sijaan. Valtiopäivätoiminta säännöllistyi 1860-luvulla ja käynnisti talousliberaalin reformikauden. Vaikka Venäjän keskuhallinto vahvistui autonomian ajan loppua kohti, saatiin vuoden 1906 radikaali eduskuntauudistus läpi keisarikunnan laajuisen kuohunnan avaamassa institutionaalisessa taitekohdassa.²⁴¹ Eduskuntauudistus merkitsi monipuoluedemokratiaa, ja pakotti suomalaiset puolueet järjestäytymään²⁴². Uusi eduskunta äänesti vuosina 1907–1914 lukuisista yhteiskunnallisista uudistuksista, joista kuitenkin vain harvat astuivat voimaan. Uudistuksia vastassa olivat suomalaiset työnantajat, venäläistynyt senaatti ja keskusvalta Venäjällä. Uudistuspyrkimysten tyrehtyminen väritti työväenliikkeen tulkintaa eduskuntauudistuksen merkityksestä.²⁴³ Työväenliikkeen tyytymättömyys ja ensimmäisen maailmansodan aikainen lama johtivat täysimittaiseen sisällissotaan pian itsenäistymisen jälkeen 1918. Kansallisuusaatteen ja kapinoivan kansan käsitteellinen ristiriita aiheutti sisällissodan voittaneelle valkoiselle puolelle tarpeen määritellä sisällissodan vihollinen venäläiseksi tai rikolliseksi²⁴⁴.

Parlamentarismi kuitenkin selvisi sisällissodasta, ja tasavaltalaiset puolueet voittivat itsenäisen Suomen ensimmäiset eduskuntavaalit 1919. Kansalaisyhteiskunnan vapautta rajoitti kuitenkin erityisesti suojeluskuntien harjoittama oikeistolainen poliittinen valvonta²⁴⁵. Varsinkin kommunistista toimintaa tukahdutettiin²⁴⁶. Poliittiset jännitteet olivat korkealla, ja eduskunnassa

²⁴⁰ Liikanen 2005, s. 226–236.

²⁴¹ Autonomian kaudesta ks. Kekkonen 1998, s. 21–45.

²⁴² Ks. Soikkanen 1984b; Sundberg 2002, s. 71–75. Vaalitapa on pysynyt alusta asti olennaisesti muuttumattomana (ks. Sundberg 2002, s. 75–79). Se suosii jonkin verran alueellista edustavuutta puolue-edustavuuden kustannuksella (Borg 2014).

²⁴³ Kalela 2005b.

²⁴⁴ Ks. Hentilä 2018, s. 18–27, 37–48, 60–67.

²⁴⁵ Ks. Hentilä 2009, s. 143–147; Hentilä 2018, s. 154–164.

²⁴⁶ Sotien välisistä kommunistivainoista ks. Mäkelä 1984, s. 159–169.

porvaripuolueiden suhde sosiaalidemokraatteihin oli epäluuloinen. Porvaripuolueidenkaan rintama ei ollut yhtenäinen, sillä alun valtiomuotokysymyksen ohella esimerkiksi kysymys ruotsin asemasta hankasi välejä²⁴⁷. Kunnallisdemokratiasta oli säädetty 1917, ja paikallistasolla puolueet saattoivat olla valtakunnan politiikkaa yhteistyökykyisempiä²⁴⁸. Parlamentarismin säilymistä uhkasi 1920-luvun lopulla vastauksena äärivasemmiston kasvuun noussut antiparlamentaristinen Lapuan liike, joka vaikutti kaappausuhallaan hallituskokoonpanoon ja -ohjelmaan. Lapuan liikkeen lopuksi koitui muun muassa suojeluskuntien tuen puuttumiseen kaatunut Mäntsälän kapina. Sen työtä jatkamaan perustettu IKL ajautui eduskunnassa marginaaliin, ja 1930-luvun loppua kohti äärilaitojen vaikutus politiikkaan heikkeni.²⁴⁹

Intressikorporatistmin tunnustaminen ja työehtosopimisen alkaminen. Työsopimusmalli yleistyi Suomessa 1800-luvun lopulla, ja ammattiliittojen muodostaminen alkoi 1880-luvulla. Sekä työntekijät että työnantajat perustivat omat keskusjärjestönsä 1907.²⁵⁰ Sisällissotaan asti ammatilliseen järjestäytymiseen suhtauduttiin usein myönteisesti myös porvarillisissa piireissä²⁵¹. Työnantajien STK reagoi sisällissotaan julistamalla täydellisen neuvottelukiellon ammattiliittojen kanssa 1918²⁵². Työntekijöiden SAJ puolestaan päätyi kommunistien hallintaan 1920²⁵³. Vaikka työmarkkinoita koskevaa lainsäädäntöä uudistettiin, Suomeen ei syntynyt sotien välillä työehtosopimusjärjestelmää. Järjestäytymisaste oli alhainen ja työmarkkinaosapuolten suhde vihamielinen.²⁵⁴ Sisällissodan lopputulos pyrittiin institutionalisoimaan tukahduttamalla ammattiyhdistysliike ja varsinkin kommunistinen toiminta sekä tukemalla maaseutua ja pientilallisuutta²⁵⁵. 1920- ja

²⁴⁷ Ks. Soikkanen 1984a, 73–76.

²⁴⁸ Kunnallisdemokratia pohjoismaisen demokraattisen kulttuurin ja kansalaisyhteiskunnan kehittäjänä ks. Aronsson 1997

²⁴⁹ Hentilä 2009, s. 152–154, 158–166, 169–172; Hentilä 2018, s. 164–177, 190–198. Ns. tasavallan suojelulain säätämisestä Lapuan liikkeen painostuksen alla ks. Kostiainen 2018b. Alun laaja oikeistotuki Lapuan liikkeelle harveni nopeasti. Kokoomus oli IKL:n kanssa vaaliliitossa vielä 1933, mutta liiton tyrmäävä epäedullisuus kokoomuksen paikkaluvulle sai puolueet erkanemaan. (Soikkanen 1984a, s. 76–78.) Suomalaisessa politiikassa oli sotien välillä muillekin Venäjältä itsenäistyneillä ns. reunavaltioille tyypillisiä piirteitä, mutta niistä poikkeavaa ja ikään kuin pohjoismaalaista suomalaisessa politiikassa oli parlamentarismen kestäminen (Mylly 1984, s. 99–101, 117).

²⁵⁰ Ks. Hannikainen – Heikkinen 2006, s. 170–176.

²⁵¹ Ks. Turunen 1987.

²⁵² Työmarkkinasuhteiden kehityksestä ks. Blom 2018, s. 75–78.

²⁵³ Ks. Mäkelä 1984, s. 156–158.

²⁵⁴ Urponen 1994, s. 174–177.

²⁵⁵ Ks. Kalela 2005a, s. 206–209. Kalela tosin periodisoi tämän politiikan jatkuneen jopa vuoteen 1966 asti.

1930-luvun vaihteen suuri lama ei johtanut Suomessa Skandinavian tapaan vastasykliseen talouspolitiikkaan ja uuskorporatismiin²⁵⁶.

Toinen maailmansota ei vaikuttanut Suomen perustuslailliseen jatkuvuuteen, mutta rauha Neuvostoliiton kanssa lakkautti suojeluskuntien kaltaisia valkoisen Suomen instituutioita ja tosiasiallisesti vahvisti suomalaista demokratiaa²⁵⁷. Sodan šokki muutti valtion ja työnantajien suhtautumisen ammattiliittoihin. Työnantajat tunnustivat ammattiliitot sopimusosapuoliksi muodollisesti jo sodan aikana 1941. Vuoden 1944 yleissopimus käynnisti varsinaisen keskitetyn sopimisen ja vuoden 1945 niin sanottu palkkapäätös synnytti työehtosopimusjärjestelmän. Vuonna 1946 säädettiin uudet lait työehtosopimuksista ja työriitojen sovittelusta, perustettiin kolmikantainen työtuomioistuin ja työnantajat tunnustivat työluottamusmiestituution.²⁵⁸ Valtion koordinoima vuoden 1945 palkkapäätös kavensi merkittävästi tuloeroja ja pakotti valtakunnalliseen työehtosopimiseen synnyttäen velvoitteen ja puitteen keskitetyllä sopimisella ja kolmikantaisuudella²⁵⁹. Kollektiivinen tasatarvo eli pariteetti työehtosopimisessa ja työntekijöiden ja työnantajien etujen erillisyyden tunnustaminen demokratisoi työmarkkinasuhdetta²⁶⁰. Työehtosopimusjärjestelmä liennytti teollisia suhteita paikallistasolla hämmästyttävänkin nopeasti. Edunvalvonta maltillistui, ja tehdastasolla johto havaitsi järjestäytymisen ja luottamuksen hyödyt työn järjestämisessä. Työehtosopimusjärjestelmä toi vasemmistolle valtaa ja toisaalta uudenlaista vastuuta.²⁶¹

Korporatiiviset ryhmät ja korporatismi lainvalmistelussa. Järjestäytymisaste nousi voimakkaasti yhtä aikaa työehtosopimusjärjestelmän syntymisen kanssa niin työntekijöiden, toimihenkilöiden kuin maanviljelijöidenkin keskuudessa. Työntekijäjärjestöillä oli läheisimmät suhteet vasemmistopuolueisiin, toimihenkilöjärjestöillä tässä vaiheessa oikeistopuolueisiin ja maanviljelijäjärjestöillä maalaisliittoon.²⁶² Myös työnantajien järjestäytymisaste kasvoi²⁶³. Samanaikaisesti korporatistmin kasvun kanssa puolueet kehittivät organisaatioitaan ja erityisesti vasemmistopuolueet ja maalaisliitto kasvoivat kohti jäsenmääriltään suuria joukkopuolueita²⁶⁴. Intressiedustuksen muoto suomalaisessa politiikassa muuttui pluralistisesta

²⁵⁶ Ks. Edling 2006, s. 114–126; Kettunen 2006, s. 290–297.

²⁵⁷ Hentilä 2018, s. 226–231; Kekkonen 1998, s. 88–89.

²⁵⁸ Ks. Bergholm 2009, s. 32–33; Heinonen 1990, s. 161–165; Paavonen 2006, s. 109–110; Urponen 1994, s. 216–221.

²⁵⁹ Bergholm 2005.

²⁶⁰ Kettunen 1998, s. 104–108; Kettunen 2001, s. 244–246.

²⁶¹ Rantanen 2015, s. 249–255.

²⁶² Ks. Paavonen 2006, s. 22–27.

²⁶³ Työnantajapuolen järjestäytymisestä ks. Blom 2018, s. 69–75.

²⁶⁴ Sotien välillä vain IKL oli onnistunut kehittämään jäsenmäärältään merkittävän organisaation. Puolueiden organisatorisesta kehityksestä ks. Mickelsson 2015, s. 113–121, 158–169.

korporatistiseksi ilman perustuslaillista muutosta²⁶⁵. Muutos tapahtui konkreettisesti ovien avautumisessa työntekijäjärjestöille lainvalmisteluun, ja muutoksen poliittinen sisältö oli hyvinvointivaltio²⁶⁶. Käytännössä korporatismi merkitsi keskusjärjestöjen systemaattista osallistumista lakien komiteavalmisteluun sodan lopusta alkaen²⁶⁷. Moniin muihin maihin verrattuna suomalaisen korporatismi muotoutui korostuneen riippumattomaksi siitä, olivatko sosiaalidemokraatit hallituksessa ylläpitämässä sitä vai eivät²⁶⁸.

Hyvinvointivaltion rakentuminen. 1800-luvun taloudellisen kehityksen trendejä Suomessa olivat tilattoman väestön ja vuokraviljelyn lisääntyminen ja siirtyminen patriarkaaliseen palkollismääräyksestä ja isännän huoltovelvollisuudesta työsopimusyhteiskuntaan. Palvelupakko lakkautettiin ja viimesijainen toimeentulon turvaaminen siirrettiin seurakunnilta kuntien tehtäväksi 1865. Köyhäinhuoltoasetusta uudistettiin markkinaliberaaliin suuntaan 1879. Varhaisinta hyvinvointiuudistusta Suomessa edusti työtaturmavakuutuksista säättäminen ja työsuojelulainsäädännön kehittäminen sen ohessa 1890-luvulla.²⁶⁹ Varhaisimmat hyvinvointivaltiolliset uudistukset ajoituivat samalle vuosikymmenelle muissakin Pohjoismaissa²⁷⁰. Vuonna 1917 perustetut julkisesti tuetut työttömyyskassat jäivät sotien välisessä Suomessa merkitykseltään marginaalisiksi²⁷¹. 1800-luvun perinnöksi jääneiden sosiaalisten ongelmien ratkaisemisessa keskityttiin sisällissodan jälkeen maattoman väestön asutustoimintaan²⁷². Vuoden 1921 köyhäinhuoltolaki laajensi oikeutta apuun, mutta oli ankara ansaitsemattomina pidettyjä kohtaan. Köyhäinhuoltoon turvautuvia kohdeltiin laissa vajaavaltaisina. Vuosikymmenen vaihteen suureen lamaan reagoitiin kireällä talouspolitiikalla. 1930-luvun lopulla säädettiin kriminologista preventioajattelua edustaneet avunsaajia luokittelevat huoltolait.²⁷³

Vaikka tutkimuksessa esiintyy joskus halua assosoida – hieman kuten kriminaalipolitiikan kohdalla – suomalaisen hyvinvointivaltion synty 1960-luvun lopun tapahtumiin kuten vuoden 1966 ”kansanrintamahallitukseen”,

²⁶⁵ Helander 1983.

²⁶⁶ Paavonen 2006, s. 27–32.

²⁶⁷ Helander 1979; Rainio-Niemi 2010, s. 248–252.

²⁶⁸ Kiander – Sauramo – Tanninen 2011, s. 518–522, 525–527.

²⁶⁹ Ks. Hannikainen 2018, s. 246–255; Louhelainen 1984, s. 39–45, 49–54; Markkola 2007, s. 216–222; Rahikainen 1992, s. 68–72; Tuori – Kotkas 2016, s. 92–97.

²⁷⁰ Kuhnle 2011, s. 67–69. Ks. myös Petersen 2019, s. 25–27.

²⁷¹ Työttömyysturvan synnystä Suomessa ja Skandinaviassa ks. Edling 2006, s. 101–113.

²⁷² Ks. Urponen 1994, s. 165–170.

²⁷³ Ks. Louhelainen 1984, s. 58–66; Markkola 2007, s. 226–228; Tuori – Kotkas 2016, s. 97–106; Urponen 1994, s. 177–180, 192–197.

”tulopolitiikan” käynnistymiseen 1968 ja 1960-luvun lopun opiskelija-radikalismiinkin,²⁷⁴ yleisen käsityksen mukaan suomalainen hyvinvointivaltio perustettiin jo 1940-luvulta 1960-luvulle ulottuvana jaksena. Sodasta Suomi oli selvinnyt rajallisilla aineellisilla vahingoilla ja ilman katkoksia omistussuhteissa²⁷⁵. Virallisen politiikan tavoitteeksi otettiin 1940-luvun puolivälissä ”sosiaalisen turvallisuuden” tavoite ja siirryttiin residuaalisesta institutionaaliseen sosiaalipolitiikkaan²⁷⁶. Sosiaalimenojen osuus budjetista nousi viidessä vuodessa kolmesta kolmeentoista prosenttiin, ja ajatus universaalista kasvua tukevasti sosiaaliturvasta alkoi orastaa. Hyvinvointivaltion alkuvaiheen keskeiset uudistukset koskivat sosiaaliturvaa: lapsilisiä (1948), kansaneläkettä (1956), työeläkettä (1961) ja sairausvakuutusta (1963).²⁷⁷ Lapsilisät olivat modernin sosiaalipolitiikan alku ja valtava tulonjakoa tasoittanut toimeentuloturvamenojen lisäys, joka syntyi keskitettyjen neuvottelujen tuoteena. Prosessissa työnantajien palkankorotuspaineiden hillitsemiseksi ajama mieselättäjän perhepalkkamalli muuntui maalaisliiton ja SAK:n ajamaksi universaaliksi ensimmäisestä lapsesta perhemuodosta riippumatta pääsääntöisesti äidille maksettavaksi sosiaaliturvaksi.²⁷⁸ Kansaneläkeuudistuksessa voitti maalaisliiton ja SKDL:n ajama ytimeltään tasaetuuksiin perustuva ja kattavuudeltaan universaali malli²⁷⁹. Luokkakompromissin tehneet työmarkkinoiden keskusjärjestöt puolestaan ajoivat täydennykseksi läpi ansiosidonnaisen työeläkkeen²⁸⁰. Yhdessä nämä eläkeuudistukset olivat suuria tulonsiirtoja, jotka vähensivät merkittävästi köyhyyttä ja kavensivat tuleroja²⁸¹. 1960-luvulla kahdessa vaiheessa voimaan saatetun sairausvakuutusjärjestelmän ja sitä täydentämään 1972 säädetyn kansanterveyslain myötä hyvinvointivaltion perusta oli valmis²⁸². 1970-luvulle tultaessa Suomesta oli

²⁷⁴ Kalela (2005a, s. 209–219) mainitsee ensin kansanrintamahallituksen ja tulopolitiikan hyvinvointivaltion keskeisinä selittäjinä ja listaa sitten hyvinvointivaltion uudistussisältönä sosiaaliturvauudistuksia vuosilta 1956–1963, joita seurasi sitten sosiaalipalvelujen kehittäminen. Kansanrintamasta hyvinvointivaltion rakentajana ks. myös Paavonen 1984, s. 147–150.

²⁷⁵ Kivimäki 2015, s. 297–300.

²⁷⁶ Heinonen 1990, s. 151–161.

²⁷⁷ Ks. Alestalo – Uusitalo 1986, s. 200–205. Ajatuksesta sosiaaliturvasta taloudellisen osallistumisen ja kasvun tukena ks. Allardt 1964, s. 97–101.

²⁷⁸ Ks. erit. Bergholm 2003. Lapsilisien merkityksestä sosiaalipolitiikalle ks. Alestalo – Uusitalo 1986, s. 212–213; Heinonen 1990, s. 172–176. Lapsilisäuudistuksen tulkinnasta osana hyvinvointivaltion historiaa ks. myös. Bergholm 2009, s. 29–32. Perhe-etuuksia oli parannettu jo sodan aikana (Tuori – Kotkas 2016, s. 109–110).

²⁷⁹ Ks. esim. Heinonen 1990, s. 190–193.

²⁸⁰ Ks. Bergholm 2009, s. 33–41.

²⁸¹ Kiander – Sauramo – Tanninen 2011, s. 523–524.

²⁸² Urponen 1994, s. 237–240.

tullut aito oikeus- ja hyvinvointivaltio²⁸³. Sosiaalivakuutuksen kehityksen varjossa tapahtui samaan aikaan muitakin hyvinvointipoliittisia uudistuksia. Viimesijainen sosiaaliturva sekä sosiaalihuolto uudistettiin 1950-luvulla²⁸⁴. 1960-luvulla aiemmin marginaalinen työttömyysturva alkoi korvata työllisyystöitä²⁸⁵. Sairausvakuutusta oli 1950-luvulla edeltänyt ehkäisevä kansanterveystyö ja sairaalarakentaminen. Asumisen tukia lisättiin 1960-luvulla. Peruskoulusta säädettiin 1968 ja opintotuista 1972²⁸⁶. Vuonna 1968 alkaneen tulopolitiikan kauden uudistuksissa korostuivat sitten aktiiviväestön tukien ja palveluiden kehittäminen²⁸⁷.

Hyvinvointivaltion kehitys näkyi sosiaalimenojen kasvuna sotienvälisen Suomen parista prosentista takaa ohi monista verrokkimaista²⁸⁸. Vuosina 1950–1980 toimeentuloturvenamenot kaksitoistakertaistuivat, terveysmenot kymmenkertaistuivat ja eläkemeno kasvoivat valtavasti olemattomasta lähtötasostaan²⁸⁹. Sosiaaliturva kehittyi residuaalisesta kattavaksi laajentuen ensin koskemaan lapsiperheitä ja eläkeläisiä ja 1960-luvulta alkaen yhä uusia ryhmiä. Samalla verot ja maksut kasvoivat menojen kattamiseksi. Korvaustaso ei kuitenkaan tällä jaksolla vielä saavuttanut skandinaavista tasoa.²⁹⁰ Terveys-erot kaventuivat, ja kansanterveys kohentui. Asumisolot paranivat, ja väestön koulutustaso nousi nopeasti. Hyvinvointivaltio nosti elintasoa, lisäsi turvaa ja vähensi eriarvoisuutta. Tulopolitiikan kauden alkaminen näkyi tuloerojen laskuna vuoden 1968 jälkeen.²⁹¹

Eduskunta vasemmistolaistui sodan jälkeen jonkin verran, mutta eduskunnan jakaumalla kunakin vaalikautena ei ollut selvää yhteyttä sosiaalipolitiikan kunnianhimoisuuteen²⁹². Vasemmisto saavutti eduskunnassa enemmistön vuosien 1958 ja 1966 vaaleissa, mutta enemmistöt olivat erittäin niukkia, ja SDP:stä irtaantunut sosiaalidemokraattinen oppositio TPSL oli molemmilla kerroilla vaa’an-kieliasemassa²⁹³. SKDL ei osallistunut hallituksiin

²⁸³ Kekkonen 1998, s. 124.

²⁸⁴ Urponen 1994, s. 229–232. Tuori ja Kotkas (2016, s. 115–116) pitävät uudistusta lähinnä retorisena. Kaiken kaikkiaan viimesijainen turva menetti merkitystään sosiaalivakuutuksen vahvistuessa (Alestalo – Uusitalo 1986, s. 214–215).

²⁸⁵ Alestalo – Uusitalo 1986, 213–214. Työttömyysturvan heikkous näkyi kuitenkin 1980-luvulle asti osaltaan voimakkaassa maastamuutossa (Urponen 1994, s. 246–252).

²⁸⁶ Alestalo – Uusitalo 1986, s. 211–212, 215–217.

²⁸⁷ Louhelainen 1984, s. 94–99.

²⁸⁸ Ks. Eloranta – Kauppila 2006, s. 228–236.

²⁸⁹ Alestalo – Uusitalo 1986, s. 205–211.

²⁹⁰ Alestalo – Uusitalo 1986, s. 217–228; Kangas 1993.

²⁹¹ Alestalo – Uusitalo 1986, s. 230–232, 235–236, 238–242, 245.

²⁹² Alestalo – Uusitalo 1986, s. 254–257.

²⁹³ SDP:n hajaannuksesta ks. Paavonen 1984, s. 143–146.

vuosien 1948 ja 1966 välissä, ja kiista hallitukseen lähtemisestä 1966 puolestaan vaikutti sisäisen opposition syntyyn SKDL:n eduskuntaryhmässä²⁹⁴. Vasemmiston sijaan eduskunnan eräänlaisena koordinaatiokeskuksena toimi lähes kaikkiin hallituskoalitioihin osallistunut maalaisliitto²⁹⁵. Hyvinvointivaltion muotoili tasaetuja puolustaneen maalaisliiton, ansiosidonnaisia etuja puolustaneen SDP:n, molempien kanssa kilpailleen SKDL:n, jarruttavan oikeiston ja lainvalmisteluun sisäänrakennetun korporatistmin dynamiikka²⁹⁶. Etujärjestöjen rooli täysin uusien politiikkojen luomisessa oli jopa suurempi ennen tulopolitiikan kautta kuin sen alettua²⁹⁷.

Positiivisen individualismin vahvistuminen: maallistuminen, ”yhteiskunnallistuminen” ja sosiaalityön muutos. Durkheimille maallistuminen on keskeinen mekaanisen solidaarisuuden heikentymisen elementti. Kunnallis- ja kansakouluasetus olivat 1800-luvulla pienentäneet kirkon hallinnollista roolia, ja maallisen kansalaisyhteiskunnan kehitys ja tieteilisen maailmankatsomuksen nousu olivat haastaneet kirkon asemaa. Kirkon kulttuurinen asema oli kuitenkin vielä sotienkin välisessä Suomessa vahva. Uskonnonvapaudesta säädettiin 1922, mutta kirkosta eroaminen jäi harvinaiseksi. Kirkko edusti leimallisesti valkoista ja nationalistista Suomea. Sisällissodassa kirkko asettui valkoiselle puolelle, ja papit olivat aktiivisia sekä Lapuan liikkeessä että IKL:ssä.²⁹⁸ Individualismi sekä maallistuminen että uskonnollisen moniarvoistumisen muodossa alkoi vahvistua sotien jälkeen, mikä ilmeni muun muassa rekisteröityihin uskontoihin kuuluvien osuuden laskun alkamisena. Kehitys oli hidasta, mutta se tulkittiin jo varhain selkeäksi kulttuuriseksi muutokseksi.²⁹⁹ Kirjailija Hannu Salaman jumalanpilkka tuomion herättämä julkinen kritiikki ja presidentin armahdus osoitti 1960-lukuun mennessä tapahtuneen kirkon hegemonian laskun merkittävyyttä³⁰⁰. Samaan aikaan suhde isänmaallisuuteen arkipäiväistyi. Suomea alettiin kutsua isänmaan sijasta yhteiskunnaksi, ja yliopistoissa vastuu kansallisen tehtävän kantamisesta siirtyi tämän mukaisesti humanistisilta tieteiltä

²⁹⁴ Ks. Mäkelä 1984, s. 180–185.

²⁹⁵ Ks. Mickelsson 2015, s. 134, 137–141 149–162, 173–177.

²⁹⁶ Ks. Alestalo – Uusitalo 1986, s. 264–266; Andersson – Kosonen – Vartiainen 1993, s. 25–29; Kettunen 2001, s. 240–244. ”Sosiaalinen markkinatalous” sekä korporatismi- ja suunnittelumyönteisyys värittivät kyllä oikeistonkin puolueohjelmia sodan jälkeen (ks. Soikkanen 1984a, s. 82–87).

²⁹⁷ Alestalo – Uusitalo 1986, s. 258–263.

²⁹⁸ Heikkilä – Heininen 2017, s. 107–111, 113–122, 141–144, 153–155, 162. Avioliittolainsäädännön uudistamisessa Suomi pysyi mukana pohjoismaisessa kehityksessä sotienkin välillä (ks. Melby – Raun – Rosenbeck – Carlsson Wetterberg 2011).

²⁹⁹ Ks. Heikkilä – Heininen 2017, s. 176–181; Seppänen 1962, s. 5–11. Kirkollisista reaktioista sosiaalidemokraattiseen hyvinvointivaltioon ks. Markkola 2011, s. 113–115. Hyvinvointivaltio herätti kirkossa joissain pelkoa hengettömästä, vieraantuneesta, tyhmistyvästä, persoonattomasta ja totaalista yhteiskunnasta (ks. Sormunen 1958, s. 9–27).

³⁰⁰ Kekkonen 1998, s. 115–116.

yhteiskuntatieteille.³⁰¹ Sotien välistä uhripaatosta ei enää entiseen tapaan tarvittu sosiaalisen koheesion ylläpitämiseen³⁰².

Positiivisen yksilöautonomian kasvu näkyy selkeimmin sosiaaliturvan vahvistumisen ohella sosiaalilainsäädännön toimeenpanossa. Sotien välinen köyhäinapu oli tiukan tarveharkintaista, ja siihen turvautuminen merkitsi muun muassa äänioikeuden menetystä. Köyhäinavun antamista leimasi laitoskeskeisyys, epäluulo, moralismi ja huoli sosiaalisesta rappeutumisesta.³⁰³ Luokkajaon tuottaminen ja moraalinen luokittelu olivat virallisessa perhetyössä keskeisiä. Kun tuki sisällissodan punauhreille annettiin köyhäinapuna, annettiin se valkoisille tarkoituksellisesti leimaamattomina eläkkeinä. Kontrollioivassa ja runsaaseen dokumentoituin perustuvassa perhetyössä pyrittiin sisällissodassa isänsä menettäneiden lasten suojelemiseen punaisten äitiensä vaikutukselta.³⁰⁴ Tarveharkintaisuuden paradigma murtui sosiaalipolitiikan tutkimuksessa sodan myötä³⁰⁵. Sosiaalityön ajattelutapa muuttui yksilön vastuun korostamisesta yksilöllisyyden ja tasa-arvoisuuden eetokseen nyt alkaneessa uudessa sosiaalialan koulutuksessa ilmentäen valtion yksilösuhteen äkillistä muutosta kontrollista hyvinvointiin³⁰⁶. Sittenmin sosiaalitoimen asiakaskunnan laajentuminen ihmisten hakiessa lisääntyvästi valtiolista turvaa lähiyhteisön turvan sijaan altisti perinteisen ”pakkoauttamisen” kritiikille, ja johti sosiaalihuollon ja -palvelujen kehittämiseen³⁰⁷.

Rankaisemisen intensiteetin lasku. 1889 rikoslaki sementoi Suomessa 1860-luvulla alkaneen kehityksen, jossa vankeusrangaistuksesta tuli standardirangaistus vakavista rikoksista. Alusta asti leimallista oli varkausvankien runsaus.³⁰⁸ Sisällissodan jäljiltä vankiloihin oli syksyllä 1918 siirretty

³⁰¹ Kivimäki 2015, s. 312–316. Yhteiskuntatieteen uudistumisesta ks. Eskola 1992.

³⁰² Sisällissodan muistokulttuurista ja sen funktioista sotien välillä ks. Hentilä 2018, s. 73–78. Sotien välisestä nationalismista ks. Tepora 2007.

³⁰³ Ks. Leppälä 2014, s. 147–149; Satka 1995, s. 95–104; Urponen 1994, s. 180–184. Sotien välisenä aikana vakiinnutettiin myös köyhäinhoidosta erotettu ja myös hyvin laitoskeskeiseksi muotoutunut mielisairaanhoito (Salo 1992, s. 104–107).

³⁰⁴ Satka 1995, s. 84–94. Sisällissodan synnyttämistä luokkakuvista ks. Vuorinen 2005, s. 253–256.

³⁰⁵ Urponen 1994, s. 231–216. Aikakauden tunnetuimmasta sosiaalipoliittisesta ajattelijasta Pekka Kuusesta ks. Saari 1997.

³⁰⁶ Satka 1995, s. 118–123, 132–135. Ks. Louhelainen 1984, s. 76–82. Köyhäinhoidon asiakkaat saivat äänioikeutensa 1944 (Sundberg 2002, s. 80). Invalidikuntoutusajattelun muutoksesta ks. Leppälä 2014, s. 153–164. Yhteisvastuu- ja tasa-arvoeetoksesta sosiaalipoliittisten uudistusten valmisteluaineistossa ks. Kotkas 2014, s. 137–143.

³⁰⁷ Urponen 1994, s. 240–246. Laitoskritiikin suosiollisesta käsittelystä mediassa ks. Miikkulainen – Suominen 1981, s. 300–304. Sosiaalihuollon kehityksestä 1970- ja 1980-luvulla ks. Hirvonen 2013, s. 29–33.

³⁰⁸ Hannula 1981, s. 89–100; Hannula 2004, s. 154–166. Vankeusrangaistuksen vakiintumisesta ks. Lappi-Seppälä 1982, s. 106–139. Kaikissa Pohjoismaissa tehtiin 1800-luvulla rikoslain kokonaisuudistukset, joista Suomen ruotsalaisvaikutteinen uudistus oli viimeinen (Lappi-Seppälä – Nuotio 2019,

noin 6000 valtiorikosvankia aiheuttaen valtaisan vankeuspiikin³⁰⁹. Vankimäärää vähennettiin nopeasti ehdollisella ja ehdonalaisella vankeudella sekä laajoilla armahduksilla³¹⁰. Näistä toimenpiteistä huolimatta *sisällissota aloitti hyvin ankaran kauden suomalaisessa rikosoikeudessa*. Ensimmäistä piikkiä seurasi uusi 1930-luvun alussa ja kolmas jatkosodan aikana³¹¹. Vankeuden kasvun ohella 1920-luvun kriminaalipolitiikkaa sävytti laadullisesti kieltolaki ja sen luoma korruptio ja raju poliisityö³¹². Varkaus- ja väkivaltarikoksista tuomitut muodostivat korkean vankiluvun yleisen perustan. Yhteistä kolmelle vankeushuipulle oli poliittisen vankeuden väliaikainen kasvu muun vankeuden ohella. Vankiluvun nousua kohti 1930-luvun alun piikkiä korosti lisäksi ennen kaikkea juopumuksesta tuomitun sakkovankeuden voimakas kasvu. Rikoslainsäädäntötyö oli lyhytnäköistä eikä perusvankiluvun sääntelyyn pyritty. Vankeuskriisit olivat silti myös ristiriitaisia ilmiötä: vuosi 1918 jätti perinnökseen ehdollisen vankeuden pysyvän yleistymisen ja 1930-luvun alun kriisi ehdonalaisen vankeuden pysyvän yleistymisen.³¹³

Kuri tiukentui ja vankien oikeuksia karsittiin sotien välisessä vankeinhoitolainsäädännössä³¹⁴. Vankilat olivat korkeiden vankimäärien vuoksi ylikansoitettuja. Ahtautta pyrittiin helpottamaan vankilarakentamisella. Tältä kaudelta ovat peräisin valkoisen Suomen agraari- ja uudisraivausideologian mukaiset niin sanotut suovankilat³¹⁵. Aikalaisasiantuntijat katsoivat Skandinaviaan suomalaisen rikosoikeuden vertailukohtana, ja olivat tietoisia Suomen vankiluvun moninkertaisuudesta Skandinaviaan nähden. Sen oletettiin johtuvan eroista rikollisuuden laadussa ja uusimisen yleisyydessä.³¹⁶ Toista

s. 180–181). Laki oikeusvaltiollisti suomalaista rikosoikeutta ja laajensi sen alaa (ks. Pihlajamäki 1999, s. 524–528). Uudistusprosessi nosti pintaan perustuslaillisia jänniteitä koskien Suomen lainsäädäntö-autonomiasa Venäjän imperiumissa ja tuli osaltaan laukaisseeksi venäläisen oikeuden vahvistuvan vaikutuksen Suomessa autonomian kauden loppua kohti (ks. Tyynilä 1989).

³⁰⁹ Ks. Aho – Karsikas 1980, s. 39–40.

³¹⁰ Hannula 1981, s. 104–110.

³¹¹ Ks. Aho 1981, s. 233–237.

³¹² Ks. Pullat – Pullat 2012.

³¹³ Ks. Hannula 2004, s. 103–153, 180–200. Ehdonalaislaajennus 1931 muutti ehdonlaiseen vapautumisen poikkeuksesta pääsäännöksi (Pajuoja 2003, s. 287–289). Aikakausi oli Suomen historiassa ainakin henkirikoksissa mitattuna poikkeuksellisen väkivaltainen. Kivivuori ja Lehti (2011, s. 149) selittävät ilmiötä integroivan demokratian ja sosiaalipolitiikan puutteella taloudellisesti kehittyvässä Suomessa. 1920-luvulla kysymys oli enemmän väkivallan tappavuuden kuin määrän lisääntymisestä, mihin vaikutti käsiaseiden saatavuus sisällissodan jälkeen. Nousu henkirikoksissa tapahtui lähes kokonaan käsiaseilla tehdyissä henkirikoksissa. (Kivivuori – Lehti 2011, s. 159–160.)

³¹⁴ Ks. Ruokanen 1981, s. 84–94.

³¹⁵ Ks. Pajuoja 1993, s. 41–57.

³¹⁶ Ks. Boije 1925, s. 5–26; Serlachius 1926, s. 61–62; Toimenpiteitä uusintarikollisuuden ehkäisemiseksi 1933.

maailmansotaa edeltävän kauden loppupuolen poliittisen lientymisen ja parlamentaarisen demokratian vahvistumisen vaiheessa vankiluvut laskivat, ja rikoslainsäädäntöön tehtiin jo joitain lieventäviä uudistuksia. Varkauden uusimisen säännökset korvannut rikoslain yleinen uusimissäännöstö 1941 merkitsi käännettä varkauslainsäädännön ankaruuteen³¹⁷. 1930-luvun alun kriisiä kohti kasvaneet vankeustuomioiden määrät alkoivat laskea. Talvisodan alettua merkittävä osa vangeista armahdettiin rintamalle.³¹⁸ Kaiken kaikkiaan toinen maailmansota kuitenkin palautti kriminaalipolitiikan kriisiuralle. Poikkeuslait ja toimivaltuuksiltaan laajojen kenttäoikeuksien toiminta vaikuttivat vankeuden runsauteen³¹⁹. Normaalien vankeinhoidon ulkopuolella sisällissodan leiriolojen toisintona aliravitseminen aiheutti ajoittain hyvin korkean kuolleisuuden suomalaisilla sotavankileireillä³²⁰ sekä ”epäkansallisten” internointileireillä Suomen miehittämillä alueilla³²¹ jatkosodassa.

Rauhan paluun aiheuttama liikkuvuus ja rikostilaisuuksien lisääntyminen aiheuttivat lyhytaikaisen rikosaallon³²². Se tulkittiin pääosin maltillisesti odotetuksi ja ohimeneväksi ilmiöksi³²³. *Kriisikausi päättyi ja rikosoikeuden lieventyminen ja vankiluvun lasku alkoi 1940-luvulla hyvinvointivaltion kehityksen mukana*. Vankiluvun sääntelyssä paino siirtyi armahduksista lainsäädännön uudistamiseen³²⁴. Vankeinhoidon ja sodanaikaisten vankilaolojen kritiikki näkyi niitä käsitelleiden 1940-luvun komiteoiden mietinnöissä, jotka myös johtivat muutoksiin³²⁵. Ehdonalaisen käyttöä lisättiin 1944³²⁶. Laadullisesti vankeutta lievensi avovankeuden käyttöönotto 1946 ja laajentaminen 1954. Avovankeus yleistyi nopeasti koskemaan noin viidennestä vangeista, mistä osuus ei sittemmin juuri enää kasvanutkaan.³²⁷ Suuri osa alkaneesta vankiluvun laskusta tapahtui tuomioistuimissa. Ehdottomat tuomiot alkoivat lyhentyä tuomioistuinikäytännössä sodan loputtua³²⁸. Sittemmin 1960- ja 1970-luvun lainuudistuskaudella tuomioistuinikäytännön lieveneminen toistuvasti edelsi itse lainmuutoksia³²⁹. Vaikka poliittisen järjestelmän muutos oli

³¹⁷ Hannula 2004, s. 442–446.

³¹⁸ Ks. Aho – Karsikas 1980, s. 40–41.

³¹⁹ Aho – Karsikas 1980, s. 42; Hannula 1981, s. 132–139; Kekkonen 1998, s. 82–87. Sodan vaikutuksesta rikollisuuteen ja tuomioihin vertailevasti Pohjoismaissa ks. Jaakkola – Tham 1989.

³²⁰ Ks. Laine 1990a.

³²¹ Ks. Laine 1990b.

³²² Hietanen 1992, s. 174–177.

³²³ Ks. Tarjamo 2006, s. 354–360.

³²⁴ Aho 1981, s. 237–239.

³²⁵ Hannula 1981, s. 142, 151–154; Ruokanen 1981, s. 94–99.

³²⁶ Ks. Pajuoja 2003, s. 289–292

³²⁷ Pajuoja 1993, s. 64–81.

³²⁸ Vastatrendinä kiristyneet rattijuopumustuomiot tasoittivat kehitystä 1960-luvulle. Ks. Lappi-Seppälä 1998b, s. 8–12.

³²⁹ Ks. Lappi-Seppälä 2011, siellä täällä s. 167–199.

1940-luvulla äkkinäistäkin, sen seuraukset saivat muotonsa ajan kuluessa. Hyvinvointivaltio kehittyi vaihteittain. Seuraamusjärjestelmän toiminnan kannalta relevanttien virkamiesten ja asiantuntijoiden sukupolvikorvaantuminen tapahtui vähitellen. Suureksi kasvaneen jäykän laitoseskeisen kontrollijärjestelmän pienentäminen oli hidasta.

Kriminaalipolitiikan linja herätti myös kiistoja. Asiantuntijoiden rajalinja kulki 1940- ja 1950-luvulla oikeusministeriön vankeinhoidon uudistusmielisten asiantuntijoiden ja vanhaa koulua edustaneiden rikosoikeuden professoreiden välillä³³⁰. Useat korkean profiilin yksittäisrikokset saivat samaan aikaan runsaasti huomiota mediassa³³¹. Konservatiivinen leiri sai kriminaalipolitiikassa voittoja, joista keskeisimpiä oli niin sanotun pakkolaitoksen käytön uusi lisääminen 1953³³². Tutun dynamiikan mukaisesti aikakauden lievennykset painottuivat enemmän seuraamusjärjestelmän kokonaisuuteen ja kiristykset rangaistusasteikkoihin. Osassa aiempaa tutkimusta halu liittää kriminaalipolitiikan lieveneminen tiettyihin 1960-luvun lopun tapahtumiin näkyy kuitenkin haluna selittää siihenastista sodanjälkeistä kriminaalipolitiikka toteutunutta ankarammaksi. Tämä tapahtuu vähättelemällä varhaisia lieventäviä uudistuksia esimerkiksi korostamalla niiden valtiontaloudellisia motivaatioita³³³. Taloudellisten ja humanien motivaatioiden vastakkainasettelu on kuitenkin ainakin osittain keinotekoista. Materiaalinen raja osoittaa aina myös henkisen rajan. Se, että esimerkiksi vankiluvulle on materiaalinen yläraja, kertoo itsessään siitä, että sille, miten ahtaita ja kurjia vankilaoloja siedetään, on alaraja. Tämä alaraja oli 1950-luvulla paljon korkeammalla kuin 1918. Kääntäen muotoiltuna kuinka tärkeänä kriminaalipolitiikan riittävää kovuutta pidettiin, jos sen taakse ei oltu valmiita raapiimaan kokoon vero- tai velkamarkkoja? Toisaalta kustannustietoisuuden korostaminen 1970-luvun kriminaalipolitiikan periaatteissa kertoo siitä, etteivät taloudelliset motivaatiot tuolloinkaan mihinkään olleet kadonneet³³⁴.

Edellä on todettu, että ehdotonta vankeutta alettiin 1960- ja 1970-luvun vaihteessa entisestään vähentämään aktiivisella lainsäädäntöpolitiikalla. Julkinen keskustelu ei ollut nytkään yksimielistä, vaan uudistukset herättivät poliittista kiistaa³³⁵ ja lehdistössä huolta lisääntyvästä turvattomuudesta ja väkivallasta³³⁶. Täysin ristiriidattomia tämänkään kauden uudistukset eivät olleet: 1972 toteutettiin ensimmäisen laajan huumeaallon jälkimainingeissa perinnöltään merkittävä huumeiden täyskriminalisointi, joka johti korostetusti

³³⁰ Ks. Anttila 1981, s. 339–351; Ruokanen 1981, s. 160–163.

³³¹ Miikkulainen – Suominen 1981, s. 296–300.

³³² Laajentamisesta 1953 ks. Kiuru 2003, s. 129–130. Pakkolaitoksen kehityksestä ja käytännöistä ks. Pihlajamäki 1987, s. 4–13.

³³³ Ks. esim. Hannula 1981, s. 160–169.

³³⁴ Ks. Anttila – Törnudd 1970, s. 181–182, 185; Anttila – Törnudd 1983, s. 124–125, 127, 143–144.

³³⁵ Ks. Heinonen 1974, s. 119–121; Lappi-Seppälä 2016a, s.180, 194–195.

³³⁶ Miikkulainen – Suominen 1981, s. 304–313.

käyttäjiin kohdistuvaan huumevalvontaan ja kireähkөөn tuomitsemiskäytäntөөn humerikoksissa³³⁷. Sanon tällä sitä, että 1960- ja 1970-luvun uudistukset jatkoivat jo 1940-luvulla alkanutta hyvinvointivaltiollistumiskauden lievenemiskehitystä, joka oli aalloittaista eikä missään vaiheessa täysin mustavalkoista mutta jälkikäteen katsottuna yleissuunnaltaan yksiselitteistä.

Kehityksen suhteesta rikollisuuteen on todettava, että kriisikaudella vankilukumuutokset muistuttivat enemmän tietoon tulleen rikollisuuden muutoksia kuin sittemmin. Erityisesti 1970-luvulta alkaen nämä muuttajat erkaantuvat toisistaan, mikä voi puhua myöhäisen, 1970-luvulle ajoittuvan kriminaalipoliittisen käänteen puolesta. Piikit molemmissa ajoittuvat kriisikaudella kuitenkin yhteen ehkä liiankin hyvin siihen nähden, että kyse voisi olla rikollisuuden aiheuttamien politiikkareaktioiden vaikutuksesta vankilukuun. Sellaiset tapahtuisivat ja vaikuttaisivat hitaammin. Todennäköisemmältä vaikuttaa, että kyse on kolmannen tekijän – kriisien itsensä – vaikutuksesta molempiin. On sitä paitsi pidettävä mielessä, että tuomio-määrien kasvu voi itsessään enemmän tai vähemmän kertoa kontrollin muutoksesta rikollisuuden muutoksen sijaan. Kirjatun rikollisuuden 1970-luvulla alkaneen nousun syyt kuten yhteiskunnan vaurastuminen taas olivat erilaisia eivätkä sellaisia, jotka olisivat omiaan samalla lailla itsessään vaikuttamaan myös kontrolliin.

Olen tässä ja artikkelissa 3 keskittynyt rikosoikeudessa 1940-luvun puolivälistä 1960-luvun puoliväliin ajoittuviin muutoksiin siksi, että niitä ei voi selittää suomalaisessa rikosoikeusfilosofiassa vasta sen jälkeen tapahtuneella käänteellä, sekä siksi, että tähän ajanjaksoon on kaiken kaikkiaan kiinnitetty vähemmän huomiota. Vaikka 1960-luvun lopun ja 1970-luvun muutoksia kaikesta huolimatta pidettäisiin niitä edeltäviin nähden olennaisesti ratkaisevampina, se ei sinänsä kumoa tässä analyysissä esitettyä selitystä: on luonnollista, että hyvinvointivaltiokehityksen vaikutuksessa sosiaaliseen ilmaan on jotain viivettä. Joka tapauksessa 1960-luvun lopun ja 1970-luvun aktivismi ja sen menestys näyttäytyy tässä analyysissä enemmän yhteiskunnallisen muutoksen seurauksena kuin oikeudellisen muutoksen (riittävä) syynä. Kiinnostavaa ei ole se, että ihmiset ajavat muutoksia, vaan se, että ne painottuvat yhteen suuntaan eivätkä toiseen, ja se, että ne menevät läpi.

5.2 LIEVENEMISVAIHEEN PÄÄTTYMINEN

Konsensusdemokraattisten piirteiden heikentyminen. Konsensusdemokraattinen demokratiaihanne lähtee erimielisyyden ja etujen erillisyyden tunnustamisesta. Juuri siksi, että ei ole yhtä yleistähtoa tai epäpoliittista oikeaa vaihtoehtoa, on demokraattista pyrkiä mahdollisimman monenlaisia intressejä tyydyttäviin ratkaisuihin. Tämä konfliktin sääntelyn ihanne alkoi

³³⁷ Kainulainen 2009, s. 35–95.

jäädä laadullisesti rationalismin ja tietoon perustuvuuden jalkoihin säädös-politiikassa jo tulopolitiikan kaudella 1970- ja 1980-luvulla³³⁸. Komitea-valmistelun määrä romahti 1990-luvulla. Tilalle tuli virkamiesjohtoinen ja hallitusohjelmavetoinen lainvalmistelu.³³⁹ Intressiedustuksessa alkoikin ko-rostua etuvaikuttaminen hallitusohjelmaan aiempaa enemmän pluralistista intressiedustusmallia muistuttavasti.

Parlamentarisesti Suomi on yhä monipuoluejärjestelmä ja ideaali-tyyppisesti ennemmin konsensusdemokratia kuin enemmistödemokratia, mutta eduskunnan enemmistödemokraattiset institutionaaliset piirteet ovat vahvistuneet. Tätä edustaa käytännössä 1980-luvulta asti erittäin hyvin toteu-tunut pyrkimys vaalikauden kestäviin enemmistöllään hallitusohjelmansa pohjalta hallitseviin enemmistöhallituksiin ja selkeään jakoon hallituksen ja opposition välillä. Eduskunnan rooli suhteessa hallitukseen on ennemmin vai-kuttaa politiikkaan kuin luoda sitä. Yksi tämän kannalta merkittävä tekninen muutos oli yksinkertaisella enemmistöllä päättämistä lisännyt niin sanotun lepäämäänjättämismekanismen kumoaminen.³⁴⁰ Muutos on kuitenkin kuten 1940-luvullakin tapahtunut suurelta osin suomalaisen parlamentarismen kir-joittamattomissa käytännöissä ja narratiivisissa ihanteissa. Esimerkiksi julki-sessa keskustelussa edellä mainitut muutokset esitetään toistuvasti suomalai-sen parlamentarismen ”vahvistumisena” eikä laadullisena muutoksena. Edus-kunta on yhä niin sanotusti työskentelevä eli lainsäädännön muotoiluun osal-listuva parlamentti, mitä ilmentää ennen kaikkea valiokuntalaitoksen vah-vahko asema³⁴¹. Valiokuntatyökin on kuitenkin aiempaa alisteisempi hallitus-ohjelmille, ja päätöksenteon konsensuaalisuus valiokunnissa on jonkin verran heikentynyt³⁴². Poliittisen inklusion ja väli-instituutioiden heikentyminen näkyy myös puoluejärjestelmässä. Puolueiden jäsenistö on pienentynyt mää-rältään ja ikääntynyt 1980-luvun jälkeen.³⁴³ Tie poliittiseen valtaan kulkee yhä puolueiden kautta, mutta puolueorganisaation ja puolueosastojen rooli val-taan sosiaalistamisessa ja ehdokasasettelussa on heikentynyt. Kehitys on kul-kenut kohti puolueita keskusjohtoisina vaali- ja kampanjaorganisaatioina.³⁴⁴ Lainvalmistelussa puolueorganisaatioiden ohjelmavalta suhteessa valmisteleviin virkamiehiin on heikentynyt³⁴⁵. Väli-instituutioiden heikentymistä ilmen-tää myös mediasfäärin irtaantuminen poliittisista instituutioista suomalaisen

³³⁸ Ks. Pakarinen 2011, s. 5–12.

³³⁹ Ks. Kekkonen 1998, s. 139–141; Pakarinen 2011, s. 30–36; Rainio-Niemi 2010, s. 260–264; Wiberg 2008, s. 181–182.

³⁴⁰ Ks. Raunio – Wiberg 2014, s. 26–33.

³⁴¹ Raunio – Wiberg 2014, s. 16–26.

³⁴² Mattila 2014.

³⁴³ Borg 2008. Ks. myös Raunio 2004, s. 140–144.

³⁴⁴ Ks. Kuitunen 2008, s. 126–132; Ruostesaari 2008, s. 137–142. Ks. myös Karvonen 2009; Sundberg 2008, s. 81–82.

³⁴⁵ Murto 2014, s. 70–80; Raunio 2004, s. 134–104.

mediajärjestelmän muuttuessa korporatistisesta kaupallistuneeksi ja keskittyneeksi³⁴⁶.

Hyvinvointivaltion laajenemisvaiheen päättyminen.

Hyvinvointivaltiopolitiikkaa määrittä varsinkin 1990-luvulla leikkaukset, talouden vapauttaminen ja verotuksen uudistaminen. Korporatismi heikentyi, ja julkisen talouden hallintaa liikkeenjohdollistettiin.³⁴⁷ Tuloerot nousivat 1990-luvulla merkittävästi suhteessa edeltäneeseen tuloerojen laskuun tulopolitiikan aikakaudella 1970- ja 1980-luvulla³⁴⁸. Vaikka osa kehityskuluista alkoi jo aikaisemmin, varsinainen vedenjakaja ja ulkoinen šokki hyvinvointivaltion kehityksessä oli 1990-luvun taloudellinen lama. Hyvinvointivaltion kasvukauden suomalaisen kansantalousmallin piirteitä olivat metsäsektorin keskeisyys sekä edelleen ennemmin myötä- kuin vastasyklinen talouspolitiikka ja vientikilpailukyvyyn priorisoiminen, mitkä näkyivät taloudellisena epävakautena sekä talous- ja sosiaalipolitiikan suhteellisena tiukkuutena laskukausina³⁴⁹. Laman taustalla olivat muun muassa suureksi kasvanut hyvinvointivaltio ilman vastasyklistä talouspolitiikkaa sekä talouden suojeltujen sektorien valmistautumattomuus talouspolitiikan muutoksille. Hintsäntely ja finanssimarkkinat vapautettiin 1980-luvulla ilman taloudellista ja poliittista koordinointia pitkälti Suomen pankin aloitteesta. Talous ylikuumeni, eikä ylikuumenemiseen puututtu taloutta supistavilla toimenpiteillä. Lama puhkesi idän kaupan romahduksesta Neuvostoliiton hajotessa ja aiheutti pankkikriisin. Myötäsyklisen talouspolitiikan perinne jatkui talouspoliittisissa vastauksissa lamaan.³⁵⁰ Lama päätti hyvinvointivaltion laajenemisvaiheen³⁵¹. Kyseessä ei ollut kumous vaan uuden karsimisvaiheen alku. Saavutettu hyvinvointivaltio on luonut omat rakenteensa ja eturyhmänsä ja on siksi institutionaalisesti kestävä. Piersonin (ks. edellä) käsitteitä soveltavan Raija Julkusen analyysin mukaan hidastuvan talouskasvun kontekstin yhteentörmäykseen hyvinvointivaltioon edelleen kohdistuvien korkeiden odotusten kanssa on vastattu menopatoamisella, työn tarjonnan lisäämisellä ja yksityistämisellä. Hyvinvointivaltion karsimista perustellaan hyvinvointivaltion säilyttämisellä.³⁵²

Rikosoikeuden politisoituminen ja lievenemisvaiheen päättyminen. Rikoslainsäädännön kehittäminen jatkui vielä 1970-luvun jälkeen yleisesti ottaen hyvinvointivaltiollisessa hengessä vuonna 1980 aloittaneessa

³⁴⁶ Ks. Herkman 2009.

³⁴⁷ Kekkonen 1998, s. 135–138.

³⁴⁸ Jäntti 2006. Pääsyy tuloerojen kasvulle oli verotuksen progressiivisuuden heikentäminen (Riihelä – Sullström – Tuomala 2010).

³⁴⁹ Ks. Andersson – Kosonen – Vartiainen 1993, s. 7–9, 18–25.

³⁵⁰ Andersson – Kosonen – Vartiainen 1993, s. 29–41; Kosonen 1993.

³⁵¹ Hannikainen 2018, s. 263–265; Kiander – Sauramo – Tanninen 2011, s. 524–525.

³⁵² Ks. Julkunen 2005.

rikoslain kokonaisuudistukseen tähdänneessä rikoslakiprojektissa³⁵³. Edellä on todettu, että 1990-lukua pidetään tutkimuksessa yleisesti käänteen vuosikymmenenä suomalaisessa kriminaalipolitiikassa. Rikoslain osalta kehitys oli ambivalenttia. Punitiivinen käänne näkyi erityisesti tiukempina kriminalisointeina huume-, väkivalta- ja seksuaalirikoksia koskien. Rangaistusjärjestelmän sääntelyn osalta lieventävä kehitys osin jatkui. Pankkikriisin ja pankkitukien konteksti vaikutti siihen, että 1990-luvulla merkittävä osa kriminaalipoliittisesta huomiosta kohdistui aluksi talousrikoksiin. Huomio johti talousrikostorjuntasuunnitelmiin ja -ohjelmiin, lukuisiin lainmuutoksiin, poliisien ja syyttäjien erikoistumiseen aiheeseen, toimeenpanon tehostamiseen ja tutkimukseen. Talousrikostorjunta istui kuitenkin lopulta huonosti rikosoikeusdoktriiniin, ja resurssilisäyksistä huolimatta talousrikostutkinta jäi poliisityössä marginaaliin. Kiinnostus talousrikollisuuteen laski 1990-luvun lopussa, ja massarikollisuus palasi kriminaalipoliittisen agendan keskiöön.³⁵⁴ Pitkälti käyttäjiin kohdistunut huumevalvonta kiristyi. Tuomiot lisääntyivät ja rangaistuskäytännöstä muodostui hyvin tiukka.³⁵⁵ Poliisin erikoistuneeseen huumetyöhön liittyi poikkeavien menetelmien käyttöä ja – kuten jälkikäteen tiedetään – rikolliseen toimintaan osallistumista³⁵⁶. Rikosten torjunnassa painottuivat aiempaa kohdistetummat ja pinnallisemmat keinot ja menetelmät³⁵⁷. Huoli nuorten julkijuopottelusta johti Tampereen paljon huomiota herättäneeseen nollatoleranssikokeiluun³⁵⁸. Huumeiden käyttö ilmeisesti aidosti lisääntyi 1980-luvun jälkeen³⁵⁹. Fyysinen väkivalta ja vamma tuottanut väkivalta eivät uhritutkimusten mukaan lisääntyneet 1980-luvulta 2000-luvulle. Ilmoitusalttius sen sijaan nousi. Katuväkivalta ja naisiin kohdistunut perheväkivalta vähenivät kuten myös perheväkivallan ja seksuaalisen väkivallan pelko. Yleinen väkivallan pelko lisääntyi 1988–1997 mutta laski sitten.³⁶⁰ Rikosuutisointi lisääntyi Suomessa selvästi 1980-luvulta 2000-luvulle³⁶¹.

³⁵³ Kokonaisuudistuksesta ks. Anttila – Törnudd 1992; Matikkala 2013.

³⁵⁴ Alvesalo 2003, s. 17–24, 42–61; Alvesalo – Tombs 2001. Ilmiön poikkeuksellisuudesta kansainvälisesti vertaillen ks. Alvesalo 2003, s. 11; Slapper – Tombs 1999, s. 85–109.

³⁵⁵ Ks. Kinnunen 2008, s. 73–85. Rikoslain kokonaisuudistukseen kuulunut huumetutkimus 1990-luvun alussa lisäsi syyttämättä jättämistä käyttötapauksissa. Asia ”korjattiin” sakkorangaistuksia käyttötapauksissa lisänneellä käyttörikosuudistuksella. (Kainulainen 2009, s. 95–144, 389–392.)

³⁵⁶ Skandaalien vaikutuksesta poliisiluottamukseen ks. Kääriäinen – Isotalus – Thomassen 2016.

³⁵⁷ Harrikari 2008, s. 115–118; Koskela 2009.

³⁵⁸ Nollatoleranssikokeilun taustoista ja vaikutuksista ks. Korander 2002, s. 400–416; Korander – Törrönen 2005; Törrönen 2004.

³⁵⁹ Ks. Metso – Winter – Hakkarainen 2012.

³⁶⁰ Sirén – Aaltonen – Kääriäinen 2010, s. 1–26.

³⁶¹ Ks. Kemppi – Kivivuori 2004; Kivivuori – Kemppi – Smolej 2002. Edellisistä ja muista aiheeseen liittyvistä tutkimuksista kootusti ks. Smolej – Kivivuori 2008.

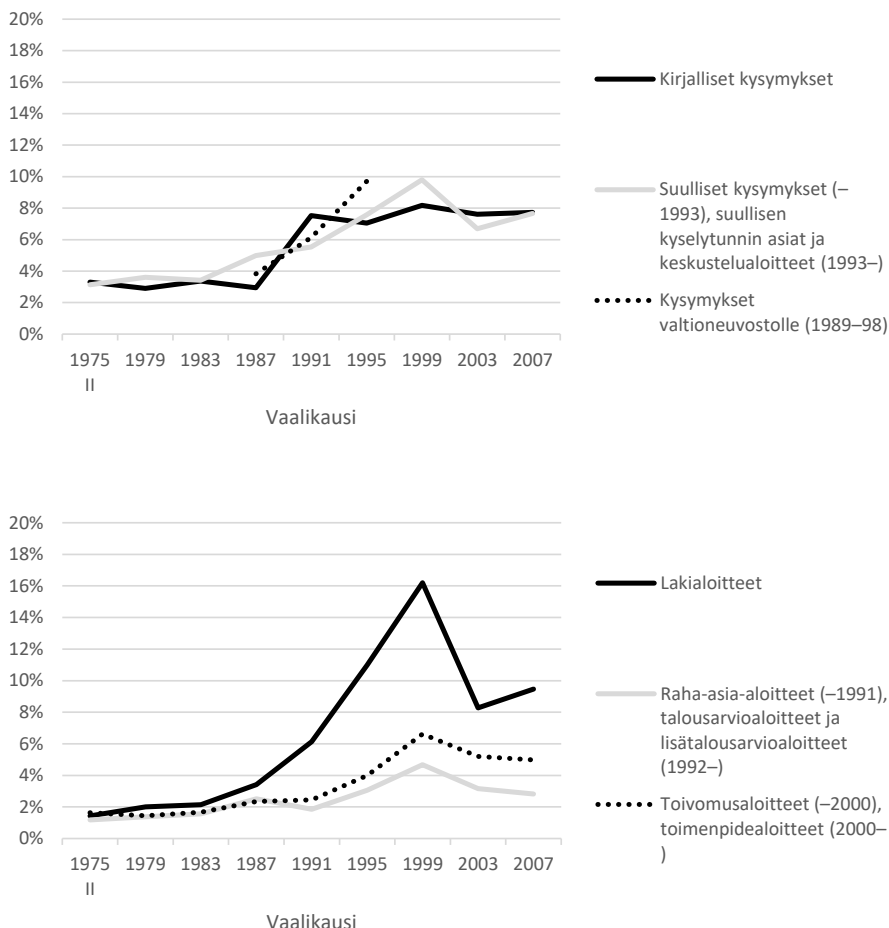
Tämän tutkimuksen eduskunta-aineistossa rikoskontrolliteemat nousivat kaikissa aloite- ja kysymystyypeissä eduskunnassa 1970-luvulta 2000-luvulle (kuvio 3). Käännös tapahtui juuri 1990-luvun alussa. Rikoskontrolli politisoitui sen päivänpoliittisen huomion kasvun merkityksessä. Kirjallisten kysymysten ala-aineistossa vasemmistopuolueiden osuus kysymyksistä laski ja erityisesti keskustan, kristillisdemokraattien, perussuomalaisten ja kokoomuksen edeltäjiin nousi. Kriminaalipoliittisen aloitteen voi sanoa siirtyneen karkeasti ottaen vasemmistolta kohti konservatiivioikeistoa. Samalla erityisesti perinteisten vasemmistopuolueiden asenteet laadullisesti kovenivat³⁶² kirjallisten kysymysten aineistossa sillä seurauksella, että erot kaikkien puolueiden välillä pienenivät. Vasemmisto siis erottui kriminaalipolitiikassa 1990- ja 2000-luvulla vähemmän kuin 1970- ja 1980-luvulla. Hyvinvointivaltioon kohdistuvien paineiden on arvioitu eurooppalaisessa kontekstissa vaikuttaneen koven- tavasti erityisesti sosiaalidemokraattisten puolueiden kriminaalipoliittisiin linjoihin³⁶³, mitä tämän tutkimuksen aineisto osittain tukee. Merkittävässä roolissa politisoitumisen pohjustamisessa olivat 1980-luvulta keskusta, SMP ja kristilliset. Näiden puolueiden paino aineistossa vahvistui, ja koventavien vaateiden osuus niillä kasvoi. Kaiken kaikkiaan lieventävien vaatimusten osuus laski ja koventavien nousi 1970- ja 1980-luvulta 1990- ja 2000-luvulle. Kansanedustajien retoriikka ei muuttunut rajuksi tai tunteenomaiseksi, mutta oikeustajun käsite ilmaantui kriminaalipolitiikan kieleen 1990-luvun lop- pulla³⁶⁴. Vaikka muutosta koventavien vaateiden osuudessa tapahtui, koven- tavat vaatimukset olivat osuudeltaan yleisiä myös 1970- ja 1980-luvulla. Tämä on luonnollista, koska rikoslain kiristämistä voidaan tarjota ratkaisuksi kai- kenlaisiin yhteiskunnallisiin ongelmiin mutta sen lieventämistä voidaan tar- jota ratkaisuksi lähinnä vain rikosoikeuden ankaruuteen³⁶⁵. Siksi laadullista muutosta tärkeämpää onkin määrällinen politisoituminen itsessään: rikos- oikeuden lisääntyvä näkeminen keinona vastata erilaisiin sosiaalisiin ongel- miin. Rikosoikeuden aseman korostuminen poliittisella agendalla on yhteis- kunnallisen ongelmanratkaisemisen muuttumista repressiivisemmäksi.

³⁶² Koventamisella tarkoitetaan tässä erilaisten kontrolliresurssien ja -keinojen lisäämistä tai tur- vaamista sekä rankaisemisen lisäämistä tai sen vähentämisen estämistä.

³⁶³ Ks. Staff – Wenzelburger 2020.

³⁶⁴ Suomalaisessa kriminologiassa *oikeustajunnan* käsite oli pinnalla pari vuosikymmentä aiemmin (ks. esim. Anttila – Törnudd 1970, s. 191–196; Anttila – Törnudd 1983, s. 136–143).

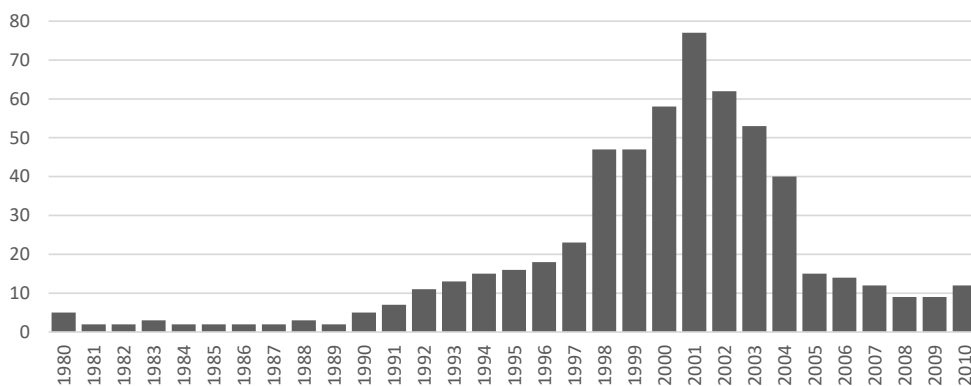
³⁶⁵ Kriminaalipoliittiselle julkiselle argumentaatiolle on tyypillistä eriparisuus kontrollin perusteita käsittelevän, usein uudistuksia ja oikeudenmukaisuutta korostavan argumentaation sekä rikoksia ja ri- kollisuutta käsittelevän, kontrollin ratkaisuksi oletettavan kontrollia vahvistavan argumentaation välillä (Miikkulainen – Suominen 1981, s. 318–320).

Kuvio 3 Kriminaalipolitiikkaa käsittelevien aloitteiden ja kysymysten osuus kaikista eduskunnassa valtiopäivillä 1975 II–2010

Rikostyypeistä 1990-luvulla huomio kohdistui aluksi varsinkin talous- ja omaisuusrikollisuuteen. Vuosikymmenen puolivälin jälkeen tilalle tulivat huumeet, väkivalta ja seksuaalirikokset. Aiheiden esiin nousemisen järjestyksellä saattaa olla se merkitys, että talousrikokset, jotka kiinnostivat korostuneesti sosiaalidemokraatteja, loivat ehkä kanavan vasemmistolle lähentyä oikeistoa kriminaalipolitiikassa. Johtiko poliittinen huomio sitten lainmuutoksiin? Naapurimaataan huomattavasti hillitymmän rangaistuspolitiikan Kanadassa hallitusten on arvioitu käyttäneen viestinnässään tietoi-

sesti kovaa retoriikkaa tosiasiaissa pehmeiden rikosoikeusuudistusten läpiviemiseen³⁶⁶. Kova retoriikka voisi siis jopa olla väline todellisten kovennusten estämisessä. Toisaalta tanskalaistutkimuksessa opposition kirjalliset kysymykset väkivallasta ennustivat regressioanalyysissä koventavia lainmuutoksia³⁶⁷. Kuvioissa 4–6 huumeista, väkivallasta ja seksuaalirikoksista jätettyjen kirjallisten kysymysten määrä on esitetty kunkin valtiopäivien (vuosiluku) ja sitä edeltävien kolmien valtiopäivien summana. Tämä on tehty valtiopäivien erilaisten pituuksien vaalikausien sisällä aiheuttaman vaihtelun peittämiseksi sekä poliittisen huomion kumuloitumisen havainnollistamiseksi. Lappi-Seppälä ajoittaa tutkimuksessaan kuvioden (suurin piirtein) kattaman kauden merkittävät huumerekoksia koskevat lainsäädännön kiristykset vuosiin 1993, 1999, 2001 ja 2003, merkittävät väkivaltarikoksia koskevat kiristykset vuosiin 1995, 2001, 2004 ja 2011 ja merkittävät seksuaalirikoksia koskevat kiristykset vuosiin 1999, 2005, 2006, 2011 ja 2011³⁶⁸. Kolmestatoista lainmuutoksesta yksitoista sijoittui rikoslajia koskevan korkean eduskunta-huomion kauteen³⁶⁹. Koska kirjalliset kysymykset ovat aineistona itsenäinen hallituksen toiminnasta kuten lakiesitysten käsittelystä, niiden voi olettaa operationalisoivan aidosti sellaista poliittista painetta, joka voi johtaa hallituksen toimiin, sen sijaan, että kausaliiteetti olisi käänteinen ja kyse olisi vain jälkikäteisestä reagoinnista siihen, mitä hallitus on jo päättänyt tehdä, tai hallituksen omasta retoriikasta. Politisoituminen vaikuttaa siis johtaneen lainmuutoksiin.

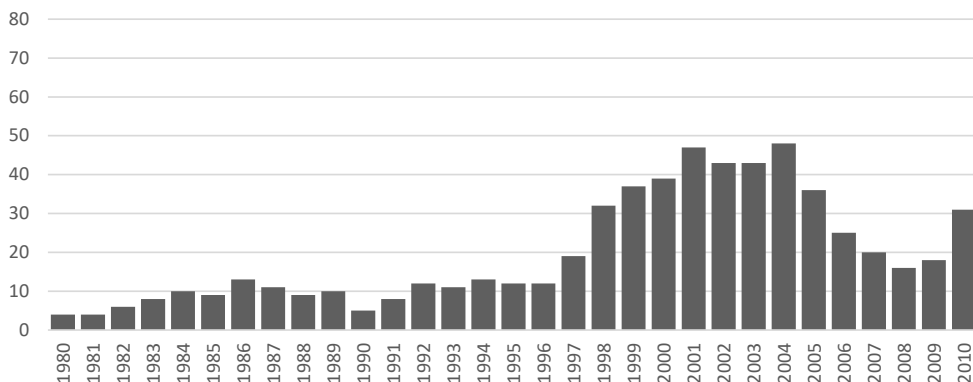
Kuvio 4 Kirjalliset kysymykset huumeista: neljien valtiopäivien liukuva summa

³⁶⁶ Ks. Sprott 2011; Webster – Doob 2011, s. 322–326.

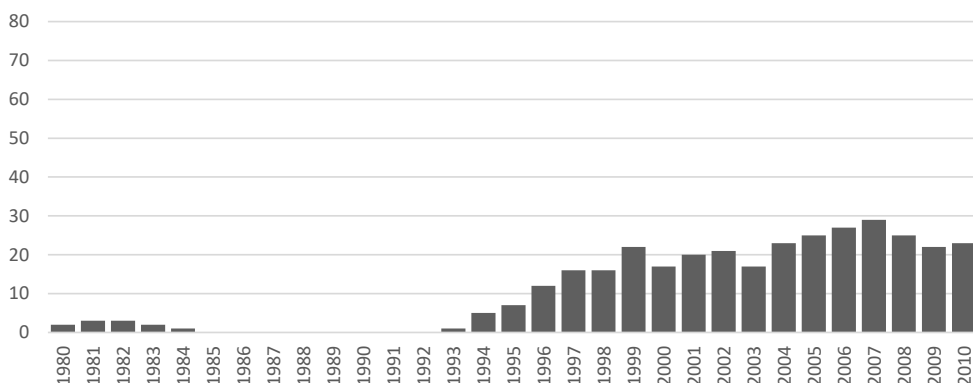
³⁶⁷ Seeberg 2013.

³⁶⁸ Ks. Lappi-Seppälä 2013b, s. 51–52.

³⁶⁹ Poikkeukset ovat huumerekoskiristys 1993 ja väkivaltarikoskiristys 1995.

Kuvio 5 Kirjalliset kysymykset väkivallasta: neljien valtiopäivien liukuva summa

Kuvio 6 Kirjalliset kysymykset seksuaalirikoksista: neljien valtiopäivien liukuva summa

Kriminaalipoliitikka on poliittista, mutta ei ole toisaalta syytä ajatella, että rikosoikeus olisi sitä demokraattisempaa, mitä korkeammalla se on julkisella agendalla. Hyvinvointivaltion laajeneminen ja oikeuspolitiikan inhimillistäminen perustuivat osallistuvaan ja harkitsevaan korporatistiseen demokratiiaan. Sitten suunta on ollut ideaalityyppisestä konsensusdemokratiasta enemmistödemokraattisten ja pluralististen piirteiden vahvistumiseen ja sekajärjestelmään. Samalla hyvinvointivaltion laajenemisvaihe ja rikosoikeuden lievenemisvaihe päättyivät. Rikosoikeuden politisoitumisessa ei ole kyse rangaistuselitismien vaihtumisesta rangaistuspopulismiin vaan siirtymisestä yleisesti pois päin ideaalityyppisestä konsensusdemokratiasta, jossa harkinta ja osallistuminen kanavoituvat väli-instituutioiden kautta ja rikosoikeus ei ollut poliittisen toiminnan keskiössä. Intressiosallistuminen on ollut suomalaisessa lainvalmistelussa normaalia ja institutionalisoitua, ja näin oli erityisesti komiteakorporatismien kaudella. Tässä kontekstissa usein mainittu

tietty intressien puuttuminen (asiantuntijavetoisuus³⁷⁰) lievenemisen kauden rikoslainvalmistelussa näyttäytyy ennemmin sen kyseisen kauden aikaisena marginaalisuutena kuin sinä, että rikoslainvalmistelua olisi pidetty liian tärkeänä luonteeltaan poliittisen päätöksenteon kohteeksi jätettäväksi.

³⁷⁰ Ainakin 1970-luvulla toiminut rikosoikeuskomitea koostettiin silti niin, että valitut asiantuntijat edustaisivat kirjoa eri poliittisia suuntauksia (ks. Rikosoikeuskomitean mietintö 1976:2, s. 330–332). Kansalaisjärjestöjen ym. tahojen osallistumisesta rikoslainvalmisteluun 2010-luvulla ks. Helminen – Alvesalo-Kuusi 2017.

6 PÄÄTELMÄT

6.1 TIIVISTELMÄ

Rikosoikeussosiologian kahta klassikkoa Durkheimiä ja uusmarxilaista Ruschea yhdisti ennustus siitä, että sosiaaliturvalla voisi olla rankaisemisen intensiteettiä lieventävä vaikutus. He tosin teoretisoivat sosiaaliturvan vahvistumisen ja rankaisemisen lievenemisen välisen kausaaliyhteyden eri tavoilla. Hyvinvointivaltion ja rangaistuspolitiikan kohtalonyhteys hyväksytään nykyään laajasti kriminaalipolitiikan tutkimuksessa: talouden muutoksen arvioidaan johtaneen länsimaissa hyvinvointivaltion heikentämisen ja talouden sääntelyn purkamisen kautta massavankeuteen ja kontrollikulttuuriin. Tämä pitää paikkansa erityisesti Yhdysvalloissa.

Jos hyvinvointivaltion ja hyvinvointivaltion kriminaalipolitiikan ajatellaan syntyneen tietynlaisen kapitalismin vaiheen ja tietynlaisten tuotantotapojen myötä ja kaatuneen toisenlaisen kapitalismin vaiheen ja toisenlaisten tuotantotapojen myötä enemmän tai vähemmän maailmanlaajuisesti, ollaan ainakin perussyiden osalta materiaalisen selittämisen alueella. Jos taas hyvinvointivaltioinstituutiota ja hyvinvointivaltion taustainstituutioita pidetään itsenäisinä selittäjinä toteutuvalle kriminaalipolitiikalle, tullaan institutionalismin alueelle. "Uusi institutionalismi" on 1980-luvulta vakiintunut vertaileva lähestymistapa selittävään yhteiskuntapolitiikan tutkimukseen. Kapitalismi ja teollistuminen eivät ole johtaneet vain yhdenlaiseen rikosoikeuteen kaikkialla. Esimerkiksi vankiluvuissa on suuria eroja kehittyneiden maiden välillä, eikä maailmantalouden muutos ole johtanut massavankeuteen kaikkialla. Institutionalistisessa kriminaalipolitiikan teoriassa näitä eroja selitetään eroilla kriminaalipolitiikan taustainstituutioissa. Empiirisessä tutkimuksessa alhainen vankien määrä on liitetty vahvaan hyvinvointivaltioon, koordinoitun markkinatalouden kansantalousmalliin, korporatistiseen etuvaikuttamisjärjestelmään, konsensusdemokratiaan ja keskitettyyn valtioon.

Realistisessa yhteiskuntateoriassa pyritään empiiristen korrelaatioiden takana olevien kausaalimekanismien kuvaamiseen. Tässä tutkimuksessa on haettu Durkheimistä innoitusta rationaalisen valinnan olettamista vapaalle kriminaalipolitiikkaa koskevalle institutionaalisen vuorovaikutuksen selitysmallille. Vapaus rationaalisen valinnan olettamista merkitsee pyrkimystä välttää kahta uskomusta: Ensimmäinen on se, että muodollisella kontrollilla olisi sellaista tehokkuutta ja suurta rajahyötyä ihmisten käyttäytymiseen vaikuttamisessa, jota sillä ei empiirisen kriminologian mukaan ole. Toinen on se, että rikoslainvalmistelu olisi kansantaloudellisesti laskelmoivampaa, kuin se todellisuudessa on. Durkheim on tällaiselle teorialla otollinen pohja, koska Durkheim korostaa normatiivisen järjestyksen merkitystä yhteiskunnassa. Durkheimillä näkyy marxilaisuudesta tuttu ajatus sosiaalisen todellisuuden

materiaalisesta ja taloudellisesta perustasta. Durkheimin yhteiskuntateoriassa tämä sosiaalinen todellisuus ei kuitenkaan synnyttyään enää palaudu perustansa vaan tulee itsenäisesti kausaalivoimaiseksi, ja noudattaa omia lainalaisuuksiaan.

Uusdurkheimiläisen näkökulman mukaan sääntely pitää yhteiskuntaa koossa, koska se mahdollistaa yhteiselon. Positiivinen eli uutta synnyttävä sääntely luo sidoksia ihmisten välille. Rikosoikeus ja hyvinvointivaltion oikeus edustavat kahta erilaista yritystä luoda sääntelyllä sidoksia ihmisten välille. Rankaiseminen rakentaa yhteisöä korostamalla yhteisön rajoja ja yhteisöön kuuluvien keskinäistä yhtenäisyyttä ja yksimielisyyttä. Vertauskuva kansainvälisistä suhteista voisi olla maa, jonka sisäinen yhtenäisyys perustuu jatkuvaan vastakkainasetteluun ja konfliktiin toisten maiden kanssa. Hyvinvointioikeus rakentaa yhteisöä korostamalla yhteisön työnjakoa ja ihmisten välistä keskinäistä riippuvuutta ihmisten välisistä eroista huolimatta. Vertauskuva kansainvälisistä suhteista voisi olla joukko maita, joilla kaupankäynnin ja talouksien sulautumisen vuoksi ei ole halua konfliktiin ja sotaan maiden välillä. Hyvinvointioikeuden vahvistuessa emotionaalinen motivaatio ylläpitää ankaraa rankaisemista hiipuu. Hyvinvointioikeuden hiipuessä emotionaalinen motivaatio rangaista ankarasti vahvistuu.

Uusdurkheimiläisen näkökulman mukaan sääntely syntyy yhteisössä ja on riippuvaista instituutioiden muodosta. Taloudellinen järjestäytyminen on omiaan tuottamaan erikoistunutta työmarkkinasääntelyä, joka on yksi osa keskinäisen riippuvuuden sidoksia luovaa hyvinvointioikeutta. Durkheim itse ennusti lisäksi, että demokraattisessa taloudellisesti järjestäytyneessä poliittisessa yhteisössä valtioinstituutiosta tulee lähde yksilön autonomian ja oikeudenmukaisen sopimisen takaavalle sosiaaliturvalle, joka on toinen osa keskinäisen riippuvuuden sidoksia luovaa hyvinvointioikeutta. Empiirisessä tutkimuksessa alhaiseen vankien määrään liitettyjen instituutioiden nimiä käyttäen saman voi ilmaista suunnilleen näin: Taloudellinen järjestäytyminen on omiaan tekemään markkinataloudesta koordinoitua. Taloudellisten järjestöjen institutionalisoitu etuvaikuttaminen korporatistisen mallin mukaan keskitetyssä demokraattisessa valtiossa on omiaan tekemään valtiosta lempeän ja harkitsevan konsensusdemokratian. Tuloksena on vahva hyvinvointivaltio ja emotionaalisen motivaation hiipuminen ylläpitää ankaraa rankaisemista.

Suomalainen rikosoikeus oli pitkään poikkeuksellisen ankaraa. Sisällissodan käyneessä vastaitsenäistyneessä valkoisessa Suomessa tarve rakentaa sidoksia ihmisten välille yhteiskunnan koossapitämiseksi oli poikkeuksellisen suurta. Suomi oli sisällissodan jäljiltä taloudellisesti järjestäytymätön. Hyvinvointivaltiota ei ollut. Sosiaalisessa sääntelyssä korostui rankaiseva rikosoikeus. Aikakautta Suomessa määritti myös paatoksellinen nationalismi, kaikenlainen poikkeavuuden luokittelu ja kansalaisyhteiskunnan epäluuloisen poliittinen valvonta.

Toinen maailmansota järkytti sotien välisen yhteiskunnallisen järjestyksen. Järjestäytymisaste nousi 1940-luvulla hyvin nopeasti. Alkoi kollektiivinen työmarkkinasopiminen ja korporatistinen etuvaikuttaminen eduskunnan

komitealaitoksessa. Keskitetty valtio loi 1940-luvun lopulta 1960-luvun alkuun Suomeen sosiaaliturvajärjestelmän. Kehitys jatkui 1970- ja 1980-luvulla kollektiivisen tulopolitiikan ja hyvinvointipalvelujen kehittämisen muodossa. Rikosoikeus lieveni läpi ajanjakson. Yhteiskunta maallistui ja yksilöllistyi. Durkheimin ennustus toteutui. Suomen tapaus korostaa kuitenkin myös historian ja sattumien merkitystä: vahva agraaripuolue ja ammattiliittojen teollisuusliittomainen poliittinen luonne tukivat sosiaaliturvan valtiollisuutta ja kattavuutta. Sosiaaliturva ei tullut Suomessa väli-instituutioiden syömäksi.

1990-luvun lama ja geopoliittinen muutos järkyttivät sotien jälkeisen yhteiskunnallisen järjestyksen. 1980-luvulta hiipinyt lainvalmistelun muutos jonkin verran vähemmän korporatistiseen ja deliberatiiviseen suuntaan institutionalisoitiin muun muassa komitealaitoksen taka-alalle jättämisellä. Sosiaaliturvaa leikattiin. Kerran pystytettyä hyvinvointivaltioinstituutiota ei kuitenkaan tuhottu vaan alkoi menopatoamisen ja hyvinvointivaltion laadullisen uudelleen kalibroimisen aikakausi. Rikosoikeuden lievenemisvaihe päättyi. Vankiluku on pysynyt alhaisena, mutta katse kääntyy hyvinvointivaltioistumisen kautta useammin rikosoikeuteen, kun oikeudenmukaisuutta halutaan yhteiskunnassa lisätä³⁷¹, mikä näkyy kriminaalipolitiikan aseman nousuna poliittisella agendalla.

6.2 POHDINTA

Tutkimus korostaa instituutioiden yhteiskuntapolitiikkaa selittävää roolia. Instituutioita voi pitää materiaalsen todellisuuden ohella myös käsite-todellisuuden suodattajina. Ainakin rikosoikeusfilosofiat vaikuttavat leviävän kansainvälisesti hyvin nopeasti ja poikkeavan maiden välillä ehkäpä vähemmän kuin tosiasiallinen toteutuva kriminaalipolitiikka. Institutionalismien sanomana ei kuitenkaan lainkaan tarvitse pitää sitä, että oikeudella ei olisi väliä. Vaikka instituutiot voivat olla epämuodollisia, lait ovat tärkeä osa instituutioiden maailmaa. Lait eivät ole vain instituutioiden tuotteita. Lait myös perustavat instituutioita ja vaikuttavat siten todellisuuteen. Vertaileva yhteiskuntapolitiikka voikin opettaa oikeustieteelle, että lailla tosiaan on väliä. Emme ole vain materiaalsen todellisuuden viettäviä. Normit toimivat kuitenkin vuorovaikutuksessa toisiinsa ja toiset normit ovat perustavampia kuin toiset. Aivan yksittäisen ihmisen mahdollisuudet vaikuttaa suuriin instituutioi-

³⁷¹ Kansainvälisesti edistysellinen kritiikki rikosoikeutta kohtaan on viime vuosikymmeninä siirtynyt rikosoikeuden perusteiden kritiikistä enemmän rikosoikeuden sellaisenaan ottavaksi immanentiksi kritiikiksi, jossa kritiikki kohdistuu siihen, suojeleeko olemassa oleva rikosoikeusjärjestelmä omista olettamuksistaan tasa-arvoisella tavalla eri ihmisryhmiä (Hirvonen 2003). Rankaisemisesta itsestään puhumisen sijaan siis kysytään esimerkiksi, rangaistaanko naisiain kohdistuvista väkivaltarikoksista riittävästi. Rangaistuspolitiikasta vaihtoehtomuuden maailman ”antipolitiikkana” ks. Loader 2008.

hin ovat käytännössä yhtä olemattomat kuin yksittäisen ihmisen mahdollisuudet vaikuttaa talouden suuriin rakenteisiin. Sosiaalinen muutos on kuitenkin mahdollista. Lijphart on tutkimuksissaan pohtinut, luoko konsensusdemokratia konsensuskulttuuria vai onko konsensusdemokratia kuitenkin vain valmiin konsensuskulttuurin heijastuma³⁷². Minusta Suomen matka sisällissodasta ja syvästä poliittisesta konfliktista konsensusdemokratiaksi viittaa ensimmäiseen: suomalainen hyvinvointivaltio ei ole syväkulttuurin heijastuma vaan poliittisten instituutioiden tuote.

Hyvinvointivaltion kehitys on tässä tutkimuksessa liitetty vahvasti demokraattiseen korporatismiin. Komiteakorporatistmin kuihtumisen ohella merkkejä on myös kollektiivisen sopimisen heikentymisestä³⁷³. Korporatismi kuuluu kuitenkin jälleen niihin instituutioihin, jotka näyttäytyvät vertailevassa tutkimuksessa kestävimpinä kuin maakohtaisissa aikalaisdiagnooseissa³⁷⁴. Jos tähän tutkimukseen sisältyy käytännön suositus, se on joka tapauksessa laajapohjaisuus lainvalmistelun käytännöissä ja tasa-arvoinen intressiedustus. Intressit eivät ole politiikasta katoamassa, ja ”lobbauksen” kitkemisen sijasta tärkeämpää ja realistisempaa on avoimen, institutionalisoidun ja inklusiivisen intressiedustuksen ylläpitäminen ja vahvistaminen. Korporatismi voi olla muutakin kuin työmarkkinajärjestöjä, ja niin ehkä pitää olla intressien moninaistuuksessa yhteiskunnassa. Voi kuitenkin olla, että työmarkkinajärjestöillä on edelleen sellaista rakenteellista yhteensopivuutta ja vipuvoimaa erikoistuneessa taloudessa, jota monilla muilla kollektiivisilla toimijoilla ei ole. Samalla, kun vallan keskittyminen hallituksille on korostanut hallituskelpoisuuden merkitystä, politiikkaa fragmentoi muiden ristiriitaulottuvuuksien lisääntyminen jakoon vasemmistoon ja oikeistoon ohella³⁷⁵. Ristiriitaulottuvuuksien lisääntyminen olisi minusta ehkäpä tärkeämpää ottaa huomioon parlamentarismissa niin, että eduskuntapuolueet voisivat muodostaa koalitioita nykyistä asiakohtaisemmin. Tarkoitetaan, että yksittäinen puolue voisi liittoutua yhdessä asiassa yhden puolueen kanssa ja toisessa asiassa toisen puolueen kanssa. Tulkintani on, että nykytilanne vähentää legitiimeinä otettujen kantojen määrää ja lisää vaihtoehdottomuuden tunnetta politiikassa.

Euroopan unionin demokratiavajeen analyysissä Durkheimin poliittinen teoria kääntää katseen väli-instituutiotason, kommunikaation, osallistumisen

³⁷² Lijphart 1998, s. 99–100; Lijphart 2012, s. 299–303.

³⁷³ Uhasta poliittiselle vaihdolle ja hyvinvointivaltiolle ks. Kiander – Sauramo – Tanninen 2011, s. 527–529

³⁷⁴ Ks. Lijphart 2012, s. 160–162; Siaroff 1999; Wiarda 1997, 173–176. Vrt. Mäki-Arvela 1997.

³⁷⁵ Ks. Nousiainen 2000, s. 84–89. Vasemmiston ja oikeiston rintamien hämartyminen näkyy konkreettisesti täysistuntoäänestyksissä (Pajala 2014, s. 190–193). Suhde markkinatalouteen erottaa silti yhtä vasemmistoa (ml. vihreät) muista (Paloheimo 2008, s. 38–44). Yksi ristiriitaulottuvuuksia lisääntymiseen vaikuttava tekijä on eduskunnan ulkopoliittisen roolin kasvu (ks. Raunio 2014, s. 240–241). Puolueista ja poliittisesta kartasta ks. myös Reunanen – Suhonen 2009.

ja valtatasaapainon puutteeseen³⁷⁶. Puhe unionin vahvistumisesta ”liittovaltiokehityksenä” on ironista, koska federalismi itsessään on fragmentoivaa. Lijphartin typologiaa käyttäen Euroopan unionissa vaikuttaakin korostuvan nimenomaan federalistiset piirteet: komissio, neuvosto, tuomioistuin ja keskuspankki ovat vahvoja ja itsenäisiä. Unionin sosiaaliselle ulottuvuudelle suosiollista voisi olla ennemminkin parlamentin sekä talous- ja sosiaali-komitean vahvistaminen edellä mainittujen kustannuksella.

Durkheimin yhteiskuntateoria korostaa säätely-yhteisön pysyvää tarvetta. Durkheimin vastaus markkinoiden kasvamiseen, jota nykyään edustaa globalisaatio, oli pinta-alaltaan kasvavat valtiot. Toisaalta institutionalistinen teesi ”kapitalismeista” puhuu sen puolesta, että ei ole selvää, että laajeneminen on välttämätöntä, vaan pienemmilläkin korporatistisilla talouksilla voi olla paikansa ja oma suhteellinen etunsa maailmanlaajuisessa taloudessa.³⁷⁷ Tässä suhteessa Durkheimin relevanssi voisi olla ajatus sisäänpäin kääntyvästi kosmopoliittisesta voimapolitiikasta luopuvasta valtiosta³⁷⁸. Koordinoidun markkinatalouden käsitteeseen liittyy myös se kiinnostava puoli, että talouden instituutiot voivat myös luoda erikoistuneisuutta, osaamista ja työllisyyttä. Tällä on siinä suhteessa merkitystä, että Durkheiminkin sosiologiassa normijärjestyksen alla on sosiaalinen tyyppi: yksilön arvo ei ole luonnollista vaan perustuu yksilön konkreettiseen arvoon yhteiskuntajärjestelmässä. Näin katsoen on ainakin suuri vaara, että esimerkiksi Wacquantin ennustama työn katoamisen yhteiskunta olisi väistämättä myös suuren eriarvoisuuden yhteiskunta.

Tässä tutkimuksessa sovelletuilla empiirisillä metodeilla voi kuvitella yleisemminkin käyttöä menetelmiä kaipaavassa oikeustieteessä – sisällönanalyysille ehkä jopa lainopissa. Oikeushistorialla on tietysti Suomessa perinteisestikin vahva asema, mutta tapauksessa tutkimisen ja prosessinjaljityksen kirjallisuudesta on mahdollista etsiä sille lisää metodologista painoa, jos näin halutaan. Sekä tapauksessa tutkimista että sisällönanalyysiä on mahdollista toteuttaa tietysti huomattavasti hienostuneemminkin kuin tässä tutkimuksessa³⁷⁹.

Nimeän lopuksi joitain jatkokysymyksiä, joita tästä tutkimuksesta jää. Teorian osalta politiikan teoriassa liikkuu useita harkintaa ja demokraattista tahdonmuodostusta koskevia teorioita, joiden edustajiin Durkheimin ja

³⁷⁶ Mackert 2004, s. 326–329. Alhaisesta kiinnostuksesta eurooppalaiseen politiikkaan ks. Raunio 2008, s. 198–203.

³⁷⁷ Sen sijaan Teubnerin (2012, s. 1–14, 73–123) valtiosta itsenäisesti konstitutionalisoituvista ja ulkoisesta paineesta itserajoittavista globaaleista funktioista voi kritisoida varsinaisen yhteisön ja varsinkin institutionaalisen demokraattisuuden puuttumisesta. Teubnerista kriittisesti ks. Christodoulidis 2013.

³⁷⁸ Ks. Palumbo – Scott 2003, s. 387–391.

³⁷⁹ Esim. kehittyneistä menetelmistä näytön arviointiin tapauksessa tutkimisessa ks. Collier 2011; Mahoney 2012; Mahoney – Kimball – Koivu 2009.

Lijphartin ohella kuuluu ainakin Jürgen Habermas. Näitä teorioita on nähdäkseni käsitelty hämmästyttävän vähän suhteessa toisiinsa³⁸⁰. Toiseksi Garlandin kontrollikulttuurilla on kiinnostavia yhtäläisyyksiä Streeckin ja Thelenin liberalisaation käsitteeseen. Voiko Garlandin kontrollikulttuuria lukea Streeckin ja Thelenin tarkoittamana vähittäisenä institutionaalisena muutoksena? Hyvin suuri asia, joka herättää durkheimiläisiä kysymyksiä sääntelyn mahdollisuudesta ja säätely-yhteisöistä, ovat nousevan rajahyödyn lain synnyttämät informaatioteknologian ilmiöt kuten alustatalous ja sosiaalinen media.

Suomen kriminaalipoliittista historiaa taas voisi tarkastella nimenomaisemmin puoluepolitiikan kannalta kysyen erityisesti sitä, miten vasemmistolainen kriminaalipoliittikka on Suomessa kehittynyt. Tähän liittyy kysymys poliittisen vankeuden vaikutuksesta asenteisiin vankeutta kohtaan³⁸¹. Entä millaisia yhteyksiä ankaralla rikosoikeudella ja huonoilla vankileirioloilla oli Suomessa esimerkiksi täytäntöönpanokäytäntöjen tasolla? Tässä on tutkittu kriminaalipoliittikan ja vankiluvun kokonaismuutosta valtakunnan tasolla. On luonnollista ja mahdollista, että muutoksien toteutumisessa on ollut alueellista variaatiota esimerkiksi tuomitsemiskäytännön alueellisten erojen vuoksi. Tässä suhteessa kiinnostava yksityiskohta on kunnallisdemokratian vaikutus ja kaupunginvaltuustojen 1920-luvun lopussa saama vahva rooli raastuvanoikeuksien jäsenten nimittämisessä. Oliko tällä ajan kuluessa vaikutusta rangaistuskäytäntöön erityisesti vasemmistovaltaisemmissa kaupungeissa? Vankilukulasku Suomessa 1930-luvulla näyttää hämmästyttävän jyrkältä ja voisi kaivata lisäselityksiä olemassa oleviin ja tässä tarjottuihin nähden. Aatehistoriassa saatetaan ajatella, että yhteiskunta- ja talouspoliittiset mallit, jollaisiin tämä tutkimus on vahvasti nojannut, eivät vain kuvaa todellisuutta vaan myös luovat todellisuutta. Tässä suhteessa pohjoismaalaisuutta ja pohjoismaista vaikutusta kylmän sodan kauden suomalaisessa ja skandinaavisessa rikosoikeudessa voisi tutkia *transnationaalisuuden* ja *asian tuntijayhteisöjen* käsitteiden³⁸² kautta. Lopuksi suomalaisen kriminaalipoliittikan kehityksen jatkon analysoinnin kannalta ei liene mahdotonta kuvitella, että nyt vuonna 2020 meneillään oleva virusepidemiakriisi voisi olla riittävän suuri ulkoinen šokki taas järkyttämään yhteiskunnallisen järjestyksen ja aloittamaan jonkin uuden poliittisen vaiheen.

³⁸⁰ Durkeimin poliittisen teorian yhtäläisyyksistä Habermasiin ja deliberatiiviseen demokratia-teoriaan ks. kuitenkin Møen 2019; Sintomer 2011.

³⁸¹ Poliittisen vankeuden merkityksestä avovankeuden ja normaalisuusperiaatteen kehittymiselle hyvinvointivaltiollistuvassa Tanskassa ks. Fransen 2017, s. 81–97.

³⁸² Ks. Petersen 2011, s. 46–54.

LÄHTEET

- Aho, Timo, Vankiluvun kehitykseen vuosina 1881–1978 vaikuttaneista tekijöistä, s. 231–266 teoksessa Elina Suominen (toim.), Suomen vankeinhoidon historiaa. Osa 1: katsauksia vankeinhoidon kehitykseen. Vankeinhoitolaitos 1981.
- Aho, Timo, Land of decreasing prison population, s. 269–276 teoksessa Prison population in Europe and North America. Ministry of Justice 1997.
- Aho, Timo – Karsikas, Vuokko, Vankien taustaan ja vankilukuun liittyviä tilastoja 1881–1978. Oikeusministeriö 1980.
- Alestalo, Matti – Uusitalo, Hannu, Finland, s. 197–292 teoksessa Peter Flora (toim.), Growth to limits. The Western European welfare states since World War II. Volume 1. Sweden, Norway, Finland, Denmark. Walter de Gruyter 1986.
- Alexander, Jeffrey C., The inner development of Durkheim's sociological theory: from early writings to maturity, s. 136–159 teoksessa Jeffrey C. Alexander – Philip Smith (toim.), The Cambridge companion to Durkheim. Cambridge University Press 2005.
- Allardt, Erik, Yhteiskunnan rakenne ja sosiaalinen paine. WSOY 1964.
- Alvesalo, Anne, The dynamics of economic crime control. Poliisiammattikorkeakoulu 2003.
- Alvesalo, Anne – Tombs, Steve, Talousrikostorjunnan rajat. Oikeus 30(1) 2001, s. 34–55.
- Andenaes, Johannes, The moral or educative influence of criminal law. Journal of social issues 27(2) 1971, s. 17–31.
- Andersson, Jan Otto – Kosonen, Pekka – Vartiainen, Juhana, The Finnish model of economic and social policy – from emulation to crash. Åbo Akademi 1993.
- Andersson, Robert, English summary. Käänt. David Shannon, s. 193–206 teoksessa Robert Andersson, Kriminalpolitikens väsen. Stockholms universitet 2002.
- Andersson, Robert, A blessing in disguise. Attention deficit hyperactivity disorder diagnosis and Swedish correctional treatment policy in the twenty-first century, s. 156–171 teoksessa Thomas Ugelvik – Jane Dullum (toim.), Penal exceptionalism? Nordic prison policy and practice. Routledge 2012.
- Andersson, Robert, A culture of intervention—vagrancy and drug treatment in Sweden from the late 19th century until today, s. 103–125 teoksessa Peter Scharff Smith – Thomas Ugelvik (toim.), Scandinavian penal history, culture and prison practice. Embraced by the welfare state? Palgrave Macmillan 2017.
- Andrews, Howard F., Durkheim on social morphology, s. 111–135 teoksessa Stephen P. Turner (toim.), Emile Durkheim. Sociologist and moralist. Routledge 1993.

- Anttila, Inkeri, Rikosoikeuden uusi linja, s. 278–287 teoksessa Mikael Hidén (toim.), Juhlajulkaisu Urho Kaleva Kekkonen 1900 • 3/9 • 1975. Suomalainen Lakimiesyhdistys 1975.
- Anttila, Inkeri, Kansainväliset vaikutteet Suomen vankeinhoidon kehityksessä, s. 325–354 teoksessa Elina Suominen (toim.), Suomen vankeinhoidon historiaa. Osa 1: katsauksia vankeinhoidon kehitykseen. Vankeinhoitolaitos 1981.
- Anttila, Inkeri – Törnudd, Patrik, Kriminologia. WSOY 1970.
- Anttila, Inkeri – Törnudd, Patrik, Kriminologia ja kriminaalipolitiikka. WSOY 1983.
- Anttila, Inkeri – Törnudd, Patrik, The dynamics of the Finnish criminal code reform, s. 11–26 teoksessa Raimo Lahti – Kimmo Nuotio (toim.), Criminal law theory in transition. Finnish and comparative perspectives. Finnish Lawyers' Publishing Company 1992.
- Aronsson, Peter, Local politics – the invisible political culture, s. 172–205 teoksessa Øystein Sørensen – Bo Stråth (toim.), The cultural construction of Norden. Scandinavian University Press 1997.
- Backman, Christel, Criminal records: governing symbols, s. 120–134 teoksessa Bengt Larsson – Martin Letell – Håkan Thörn (toim.), Transformations of the Swedish welfare state. From social engineering to governance? Palgrave Macmillan 2012.
- Bakhtin, M. M., Discourse in the novel [1935], s. 259–422 teoksessa Michael Holquist (toim.), The dialogic imagination. Käänt. Caryl Emerson – Michael Holquist. University of Texas Press 1981.
- Barker, Vanessa, Nordic exceptionalism revisited: explaining the paradox of a Janus-faced penal regime. Theoretical criminology 17(1) 2012, s. 5–25.
- Barnard, Elizabeth E., Some considerations concerning crime and social policy, s. 152–172 teoksessa Anthony E. Bottoms – Ronald H. Preston (toim.), The coming penal crisis. A criminological and theological exploration. Scottish Academic Press 1980.
- Beach, Derek – Pedersen, Rasmus Brun, Process-tracing methods. Foundations and guidelines. The University of Michigan Press 2013.
- Beccaria, Cesare, Rikoksesta ja rangaistuksesta [1764]. Käänt. Kai Heikkilä. Edita 1998.
- Beckett, Katherine – Western, Bruce, Governing social marginality. Welfare, incarceration, and the transformation of state policy, s. 35–50 teoksessa David Garland (toim.), Mass imprisonment. Social causes and consequences. SAGE 2001.
- Bennett, Andrew – Checkel, Jeffrey T., Process tracing. From philosophical roots to best practices, s. 3–37 teoksessa Andrew Bennett – Jeffrey T. Checkel (toim.), Process tracing. From metaphor to analytic tool. Cambridge University Press 2015.
- Bennett, Andrew – Elman, Colin, Qualitative research: recent developments in case study methods. Annual review of political science 9 2006, s. 455–476.
- Bentham, Jeremy, Panopticon: or, the inspection-house. Thomas Byrne 1791.

- Berggren, Henrik – Trägårdh, Lars, Pippi Longstocking. The autonomous child and the moral logic of the Swedish welfare state, s. 50–65 teoksessa Helena Mattsson – Sven-Olov Wallenstein (toim.), *Swedish modernism. Architecture, consumption and the welfare state*. Black Dog 2010.
- Bergholm, Tapio, Työmarkkinajärjestöt ja Suomen lapsilisäjärjestelmän synty. *Yhteiskuntapolitiikka* 68(1) 2003, s. 63–76.
- Bergholm, Tapio, Suomen säädeltyjen työmarkkinasuhteiden synty: palkkapäätös 19.6.1945. *Yhteiskuntapolitiikka* 70(1) 2005, s. 3–14.
- Bergholm, Tapio, The making of the Finnish model. The qualitative change in Finnish corporatism in the early 1960s. *Scandinavian journal of history* 34(1) 2009, s. 29–48.
- Black, Antony, *Guilds and civil society in European political thought from the twelfth century to the present*. Methuen 1984.
- Black, Donald, *The behavior of law*. Academic Press 1976.
- Blom, Anders, Taloudelliset eturyhmät politiikan sisäpiirissä. Tutkimus liike-elämän poliittisesta vaikuttamisesta kolmikantaisessa Suomessa 1968–2011. Turun yliopisto 2018.
- Blom, Raimo, *Luottamus oikeuslaitokseen*. Tampereen yliopisto 1970.
- Boije, J. E., Suomen oikeudenhoidon huolestuttava tila. Tutkimus rikollisuudesta ja rangaistusten täytäntöönpanosta. Otava 1925.
- Borch, Christian, Crime prevention as totalitarian biopolitics. *Journal of Scandinavian studies in criminology and crime prevention* 6(2) 2005, s. 91–105.
- Borg, Sami, Kansalaisten jäsenyys ja toiminta puolueissa, s. 85–107 teoksessa Heikki Paloheimo – Tapio Raunio (toim.), *Suomen puolueet ja puoluejärjestelmä*. WSOY 2008.
- Borg, Sami, Eduskuntavaalit ja vaalijärjestelmä, s. 39–50 teoksessa Tapio Raunio – Matti Wiberg (toim.), *Eduskunta. Kansanvaltaa puolueiden ja hallituksen ehdoilla*. Gaudeamus 2014.
- Bottomley, Keith A., The 'justice model' in America and Britain: development and analysis, s. 25–52 teoksessa Anthony E. Bottoms – Ronald H. Preston (toim.), *The coming penal crisis. A criminological and theological exploration*. Scottish Academic Press 1980.
- Bottoms, Anthony E., An introduction to 'the coming crisis', s. 1–24 teoksessa Anthony E. Bottoms – Ronald H. Preston (toim.), *The coming penal crisis. A criminological and theological exploration*. Scottish Academic Press 1980.
- Bourdieu, Pierre, Refleksiivisen sosiologian käytäntö, s. 257–304 teoksessa Pierre Bourdieu – Loïc J. D. Wacquant, *Refleksiiviseen sosiologiaan. Tutkimus, käytäntö ja yhteiskunta* [1992]. Käänt. M'hammed Sabour – Mikko A. Salo. Joensuu University Press 1995.
- Brante, Thomas, Consequences of realism for sociological theory-building. *Journal for the theory of social behaviour* 31(2) 2001, s. 167–195.
- Bunge, Mario, How does it work? The search for explanatory mechanisms. *Philosophy of the social sciences* 34(2) 2004, s. 182–210.

- Callero, Peter L., Self, identity, and politics in the study of altruism, morality, and social solidarity: the promise of deliberative democracy, s. 367–387 teoksessa Vincent Jeffries (toim.), *The Palgrave handbook of altruism, morality, and social solidarity. Formulating a field of study*. Palgrave 2014.
- Capoccia, Giovanni, Critical junctures, s. 89–106 teoksessa Orfeo Fioretos – Tulia G. Falletti – Adam Sheingate (toim.), *The Oxford handbook of historical institutionalism*. Oxford University Press 2016.
- Carvalho, Henrique – Chamberlen, Anastasia, Why punishment pleases: punitive feelings in a world of hostile solidarity. *Punishment & society* 20(2) 2018, s. 217–234.
- Cavadino, Michael – Dignan, James, *The penal system. An introduction*. Third edition. SAGE 2002.
- Cavadino, Michael – Dignan, James, Penal policy and political economy. *Criminology & criminal justice* 6(4) 2006a, s. 435–456.
- Cavadino, Michael – Dignan, James, *Penal systems. A comparative approach*. SAGE 2006b.
- Cavadino, Michael – Dignan, James, Penal comparisons: puzzling relations, s. 193–213 teoksessa Adam Crawford (toim.), *International and comparative criminal justice and urban governance: convergence and divergence in global, national and local settings*. Cambridge University Press 2011.
- Christie, Nils, Changes in penal values, s. 161–172 teoksessa Nils Christie (toim.), *Scandinavian studies in criminology. Volume 2. Aspects of social control in welfare states*. Universitetsforlaget 1968.
- Christodoulidis, Emilios, On the politics of societal constitutionalism. *Indiana journal of global legal studies* 20(2) 2013, s. 629–663.
- Cladis, Mark S., Durkheim's individual in society: a sacred marriage? *Journal of the history of ideas* 53(1) 1992, s. 71–90.
- Collier, David, Understanding process tracing. *PS: political science and politics* 44(4) 2011, s. 823–830.
- Collier, Ruth Berins – Collier, David, *Shaping the political arena. Critical junctures, the labor movement, and regime dynamics in Latin America*. Princeton University Press 1991.
- Collier, Ruth Berins – Mazzuca, Sebastián, Does history repeat? s. 472–489 teoksessa Robert E. Goodin – Charles Tilly (toim.), *The Oxford handbook of contextual political analysis*. Oxford University Press 2006.
- Crepaz, Markus M. L. – Damron, Regan, Constructing tolerance. How the welfare state shapes attitudes about immigrants. *Comparative political studies* 42(3) 2009, s. 437–463.
- Dawson, Matt, 'Autonomous functions of all countries, unite! You have nothing to lose but your economic anomie!' Emile Durkheim's libertarian socialist critique. *Critical sociology* 39(5) 2012, s. 689–704.
- De Giorgi, Alessandro, Re-thinking the political economy of punishment. Perspectives on post-Fordism and penal politics. Ashgate 2006.
- De Giorgi, Alessandro, Punishment and political economy, s. 40–59 teoksessa Jonathan Simon – Richard Sparks (toim.), *The SAGE handbook of punishment and society*. SAGE 2013.

- Della Porta, Donatella – Keating, Michael, How many approaches in the social sciences? An epistemological introduction, s. 19–39 teoksessa Donatella della Porta – Michael Keating (toim.), Approaches and methodologies in the social sciences. A pluralist perspective. Cambridge University Press 2008.
- Demker, Marie – Duus-Otterström, Göran, Realigning criminal policy. Offender and victim in the Swedish party system over time. International review of sociology 19(2) 2009, s. 273–296.
- Douglas, Mary, Puhtaus ja vaara. Ritualistisen rajanvedon analyysi [1966]. Käänt. Virpi Blom – Kaarina Hazard. Vastapaino 2000.
- Downes, David, Political economy, welfare and punishment in comparative perspective, s. 23–34 teoksessa Sonja Snacken – Els Dumortier (toim.), Resisting punitiveness in Europe? Welfare, human rights and democracy. Routledge 2012.
- Downes, David – Hansen, Kirstine, Welfare and punishment in comparative perspective, s. 133–154 teoksessa Sarah Armstrong – Lesley McAra (toim.), Perspectives on punishment. The contours of control. Oxford University Press 2006.
- Durkheim, Émile, Deux lois d'évolution pénale. L'année sociologique 4 1900, s. 65–95.
- Durkheim, Émile, L'éducation morale [1925]. Nouvelle edition. Librairie Félix Alcan 1938.
- Durkheim, Émile, Leçons de sociologie. Physique des mœurs et du droit. Presses Universitaires de France 1950.
- Durkheim, Émile, Uskontoelämän alkeismuodot. Australialainen toteemijärjestelmä [1912]. Käänt. Seppo Randell. Tammi 1980.
- Durkheim, Émile, Sosiologian metodisäännöt [1895]. Käänt. Seppo Randell. Tammi 1982.
- Durkheim, Émile, Itsemurha. Sosiologinen tutkimus [1897]. Käänt. Seppo Randell. Tammi 1985.
- Durkheim, Émile, Sosiaalisesta työnjaosta [1893]. Käänt. Seppo Randell. Gaudeamus 1990.
- Edling, Nils, Limited universalism: unemployment insurance in Northern Europe 1900–2000, s. 99–143 teoksessa Niels Finn Christiansen – Klaus Petersen – Nils Edling – Per Haave (toim.), The Nordic model of welfare – a historical reappraisal. Museum Tusculanum Press 2006.
- Ekström, Mats, Causal explanation of social action: the contribution of Max Weber and of critical realism to a generative view of causal explanation in social science. Acta sociologica 35(2) 1992, s. 107–122.
- Elder-Vass, Dave, For emergence: refining Archer's account of social structure. Journal for the theory of social behaviour 37(1) 2007, s. 25–44.
- Eloranta, Jari – Kauppila, Jari, Guns and butter – central government spending in the 20th century, s. 217–243 teoksessa Jari Ojala – Jari Eloranta – Jukka Jalava (toim.), The road to prosperity. An economic history of Finland. SKS 2006.

- Eskola, Antti, Sosiologian uudistuminen 1950-luvulla, s. 241–285 teoksessa Risto Alapuro – Matti Aaltonen – Elina Haavio-Mannila (toim.), Suomalaisen sosiologian historia. WSOY 1992.
- Eskola, Jari – Suoranta, Juha, Johdatus laadulliseen tutkimukseen. Vastapaino 1998.
- Esping-Andersen, Gøsta, The three worlds of welfare capitalism. Polity Press 1990.
- Filloux, J. -C, Inequalities and social stratification in Durkheim's sociology, s. 211–228 teoksessa Stephen P. Turner (toim.), Emile Durkheim. Sociologist and moralist. Routledge 1993.
- Fioretos, Orfeo – Falletti, Tulia G. – Sheingate, Adam, Historical institutionalism in political science, s. 3–28 teoksessa Orfeo Fioretos – Tulia G. Falletti – Adam Sheingate (toim.), The Oxford handbook of historical institutionalism. Oxford University Press 2016.
- Flora, Peter – Heidenheimer, Arnold J., The historical core and changing boundaries of the welfare state, s. 17–34 teoksessa Peter Flora – Arnold J. Heidenheimer (toim.), The development of welfare states in Europe and America. Transaction 1981.
- Foucault, Michel, Tarkkailla ja rangaista [1975]. Käänt. Eevi Nivanka. Otava 2005.
- Fransen, Peter, The rise of the open prisons and the breakthrough of the principle of normalisation from the 1930s until today, s. 81–102 teoksessa Peter Scharff Smith – Thomas Ugelvik (toim.), Scandinavian penal history, culture and prison practice. Embraced by the welfare state? Palgrave Macmillan 2017.
- Freedman, Michael, The new liberalism. An ideology of social reform. Clarendon Press 1978.
- Freedman, Michael, The coming of the welfare state, s. 7–44 teoksessa Terence Ball – Richard Bellamy (toim.), The Cambridge history of twentieth-century political thought. Cambridge University Press 2003.
- Friedman, Milton, The methodology of positive economics [1953], s. 145–178 teoksessa Daniel M. Hausman (toim.), The philosophy of economics. An anthology. Third edition. Cambridge University Press 2007.
- Furlong, Paul – Marsh, David, A skin not a sweater: ontology and epistemology in political science, s. 184–211 teoksessa David Marsh – Gerry Stoker (toim.), Theory and methods in political science. Third edition. Palgrave Macmillan 2010.
- Gane, Mike, Institutional socialism and the sociological critique of communism (introduction to Durkheim and Mauss). Economy and society 13(3) 1984, s. 304–330.
- Gane, Mike, French social theory. SAGE 2003.
- Garland, David, Punishment and modern society. A study in social theory. Clarendon Press 1990.
- Garland, David, The culture of control. Crime and social order in contemporary society. Oxford University Press 2001.

- Garland, David, Concepts of culture in the sociology of punishment. *Theoretical criminology* 10(4) 2006, s. 419–447.
- Garland, David, Punishment and social solidarity, s. 23–39 teoksessa Jonathan Simon – Richard Sparks (toim.), *The SAGE handbook of punishment and society*. SAGE 2013.
- George, Alexander L., Case studies and theory development: the method of structured, focused comparison, s. 43–68 teoksessa Paul Gordon Lauren (toim.), *Diplomacy. New approaches in history, theory, and policy*. The Free Press 1979.
- George, Alexander L. – Bennett, Andrew, *Case studies and theory development in the social sciences*. MIT Press 2005.
- Giddens, Anthony, Durkheim's political sociology. *The sociological review* 19(4) 1971a, s. 477–519.
- Giddens, Anthony, The individual in the writings of Émile Durkheim. *Archives européennes de sociologie* 12 1971b, s. 210–228.
- Gofman, Alexander, Durkheim's theory of social solidarity and social rules, s. 45–69 teoksessa Vincent Jeffries (toim.), *The Palgrave handbook of altruism, morality, and social solidarity. Formulating a field of study*. Palgrave 2014.
- Gouldner, Alvin W., Introduction [1958], s. 7–31 teoksessa Emile Durkheim, *Socialism*. Collier Books 1962.
- Green, David A., Media, crime and Nordic exceptionalism: the limits of convergence, s. 58–75 teoksessa Thomas Ugelvik – Jane Dullum (toim.), *Penal exceptionalism? Nordic prison policy and practice*. Routledge 2012.
- Greenberg, David F., Punishment, division of labor, and social solidarity, s. 283–361 teoksessa William S. Laufer – Freda Adler (toim.), *The criminology of criminal law*. Transaction 1999.
- Greenberg, David F., Novus ordo saeculorum? A commentary on Downes, and on Beckett and Western, s. 70–81 teoksessa David Garland (toim.), *Mass imprisonment. Social causes and consequences*. SAGE 2001.
- Gronow, Antti, Not by rules or choice alone: a pragmatist critique of institution theories in economics and sociology. *Journal of institutional economics* 4(3) 2008, s. 351–373.
- Haapala, Pertti, *Sosiaalishistoria. Johdatus tutkimukseen*. SHS 1989.
- Habermas, Jürgen, Three normative models of democracy. *Constellations* 1(1) 1994, s. 1–10.
- Hall, Peter A. – Soskice, David, An introduction to varieties of capitalism, s. 1–68 teoksessa Peter A. Hall – David Soskice (toim.), *Varieties of capitalism. The institutional foundations of comparative advantage*. Oxford University Press 2001.
- Hamilton, Claire, 'Notes from some small countries': a study of the 'new punitiveness' in Ireland, Scotland and New Zealand, s. 97–124 teoksessa Helmut Kury – Evelyn Shea (toim.), *Punitivity. International developments. Vol. 1: Punitiveness – a global phenomenon*. Universitätsverlag Dr. Brockmeyer 2011.

- Hamilton, Claire, Reconceptualizing penalty. Towards a multidimensional measure of punitiveness. *The British journal of criminology* 54(2) 2014, s. 321–343.
- Hannikainen, Matti, Rakennemuutos ja hyvinvointivaltio 1900–2000, s. 244–267 teoksessa Pertti Haapala (toim.), Suomen rakennehistoria. Näkökulmia muutokseen ja jatkuvuuteen (1400–2000). Vastapaino 2018.
- Hannikainen, Matti – Heikkinen, Sakari, The labour market, 1850–2000, s. 165–185 teoksessa Jari Ojala – Jari Eloranta – Jukka Jalava (toim.), The road to prosperity. An economic history of Finland. SKS 2006.
- Hannula, Ilari, Vankeinhoitoon liittyvän lainsäädännön historiaa 1881–1975, s. 85–177 teoksessa Elina Suominen (toim.), Suomen vankeinhoidon historiaa. Osa 1: katsauksia vankeinhoidon kehitykseen. Vankeinhoitolaitos 1981.
- Hannula, Ilari, Rikosoikeudellinen järjestelmä kriisissä. Tutkimus kansalaissodan ja 1930-luvun alun kriisin vaikutuksista vankilukuun, rikoslainsäädäntöön ja oikeudenkäyttöön. Suomalainen Lakimiesyhdistys 2004.
- Harrikari, Timo, Riskillä merkityt. Lapset ja nuoret huolen ja puuttumisen politiikassa. Nuorisotutkimusverkosto 2008.
- Hawkins, M. J., Continuity and change in Durkheim's theory of social solidarity. *The sociological quarterly* 20 1979, s. 155–164.
- Hawkins, M. J., Durkheim on occupational corporations: an exegesis and interpretation. *Journal of the history of ideas* 55(3) 1994, s. 461–481.
- Hay, Colin, Political analysis. A critical introduction. Palgrave 2002.
- Hayward, J. E. S., Solidarist syndicalism: Durkheim and Duguit. Part I. *Sociological review* 8(1) 1960a, s. 17–36.
- Hayward, J. E. S., Solidarist syndicalism: Durkheim and Duguit. Part II. *Sociological review* 8(2) 1960b, s. 185–202.
- Hayward, J. E. S., The official social philosophy of the French Third Republic: Léon Bourgeois and solidarism. *International review of social history* 6(1) 1961, s. 19–48.
- Head, Michael, The rise and fall of a Soviet jurist: Evgeny Pashukanis and Stalinism. *Canadian journal of law and jurisprudence* 17(2) 2004, s. 269–294.
- Hearn, Frank, Durkheim's political sociology: corporatism, state autonomy and democracy. *Social research* 52 1985, s. 151–177.
- Heikkilä, Markku – Heininen, Simo, Uusi Suomen kirkkohistoria. SKS 2017.
- Heinonen, Jari, Pienviljelijäprojektista sosiaalivaltioon. Näkökulma suomalaisen sosiaalipolitiikan syntyyn, kehitykseen ja murrokseen 1800-luvulta nykypäivään. Tampereen yliopisto 1990.
- Heinonen, Olavi, Suomen kriminaalipoliittisen päätöksenteon kehitys, s. 93–128 Rikollisuus ongelmana. Kriminaalipolitiikan perusteet. Tammi 1974.
- Heiskala, Risto, Mitä yhteiskuntateoria on? *Sosiologia* 49(2) 2012, s. 83–99.
- Helander, Voitto, Interest representation in the Finnish committee system in the post-war era. *Scandinavian political studies* 2(3) 1979, s. 221–237.

- Helander, Voitto, Korporatismi. Traditiosta, esiintymistä ja ilmiöllisistä tulkinnoista. Toinen, laajennettu painos. Gaudeamus 1981.
- Helander, Voitto, The development of relations between the state and interest organizations in postwar Finland, s. 11–28 teoksessa Voitto Helander – Dag Anckar, Consultation and political culture. Essays on the case of Finland. The Finnish Society of Sciences and Letters 1983.
- Helminen, Maija – Alvesalo-Kuusi, Anne, Advocating the ‘good’ criminal justice system. The involvement and ideas of civil society organisations in formulating Finnish criminal policy. *Retfærd* 40(2) 2017, s. 3–23.
- Hentilä, Seppo, Itsenäistymisestä jatkosodan päättymiseen 1917–1944, s. 101–211 teoksessa Osmo Jussila – Seppo Hentilä – Jukka Nevakivi, Suomen poliittinen historia 1809–2009. WSOY 2009.
- Hentilä, Seppo, Pitkät varjot. Muistamisen historia ja politiikka. Siltala 2018.
- Herkman, Juha, The structural transformation of the democratic corporatist model: the case of Finland. *Javnost* 16(4) 2009, s. 73–90.
- Hermansson, Klara, The role of symbolic politics in exceptional crime policy debate: a study of the 2014 Swedish general election. *Journal of Scandinavian studies in criminology and crime prevention* 19(1) 2018, s. 22–40.
- Herzog, Lisa, Durkheim on social justice: the argument from "organic solidarity". *American political science review* 112(1) 2018, s. 112–124.
- Hidén, Mikael, Juridiikkaa ja muotoja eduskuntatyössä. Eduskunta 2007.
- Hietanen, Silvo, Rikollisuus ja alkoholi sota-ajan yhteiskunnassa, s. 158–183 teoksessa Silvo Hietanen (toim.), Kansakunta sodassa. 3. Kuilun yli. Valtion painatuskeskus 1992.
- Hill, Michael, The public policy process. Sixth edition. Routledge 2013.
- Hirtenlehner, Helmut, The origins of punitive mentalities in late modern societies. Testing an expressive explanatory model, s. 27–51 teoksessa Helmut Kury – Evelyn Shea (toim.), Punitivity. International developments. Vol 1: punitiveness – a global phenomenon? Universitätsverlag Dr. Brockmeyer 2011.
- Hirvonen, Ari, Uusi matka uuteen kriminologiaan. Eurooppalaisesta rikosoikeudesta ja kritiikin mahdollisuudesta, s. 71–88 teoksessa Raimo Lahti – Tapio Lappi-Seppälä (toim.), Rikosoikeudellisia kirjoituksia VII. Pekka Koskiselle 1.1.2003 omistettu. Suomalainen Lakimiesyhdistys 2003.
- Hirvonen, Ari, Tasa-arvon demokratia – Jacques Rancière, erimielisyyden ajattelija, s. 327–376 teoksessa Toomas Kotkas – Susanna Lindroos-Hovinheimo (toim.), Yhteiskuntateorioiden oikeus. Tutkijaliitto 2010.
- Hirvonen, Ari, Pahat toimet. Irtolaisuus sosiaalioikeuden ja sosiaalipolitiikan peilinä, s. 13–46 teoksessa Sakari Hänninen – Toomas Kotkas – Eeva Nykänen – Marja Pajukoski – Maija Sakslin (toim.), Muuttuva sosiaalioikeus. Suomalainen Lakimiesyhdistys 2013.
- Horkheimer, Max, Preface, s. IX–X teoksessa Georg Rusche – Otto Kirchheimer, Punishment and social structure. Columbia University Press 1939.

- Huber, Evelyn – Stephens, John D., Welfare state and production regimes in the era of retrenchment, s. 107–145 teoksessa Paul Pierson (toim.), The new politics of the welfare state. Oxford University Press 2001.
- Hurri, Samuli, Michel Foucault: jossakin toisessa ruumiin ja nautinnon taloudessa, s. 191–229 teoksessa Toomas Kotkas – Susanna Lindroos-Hovinheimo (toim.), Yhteiskuntateorioiden oikeus. Tutkijaliitto 2010.
- Häyhä, Juha, How does the welfare state fit into the Finnish legal system? s. 26–44 teoksessa Pekka Kosonen (toim.), The Nordic welfare state as an idea and as reality. The Renvall Institute 1993.
- Jaakkola, Risto – Tham, Henrik, Traditional crime in Scandinavia during the Second World War, s. 37–68 teoksessa Hannu Takala – Henrik Tham (toim.), Crime and control in Scandinavia during the Second World War. Norwegian University Press 1989.
- Jabbari, Eric, Law and politics in interwar France. Pierre Laroque's search for a democratic corporatism. French politics, culture & society 24(1) 2006, s. 93–113.
- Jacobs, David – Kleban, Richard, Political institutions, minorities, and punishment: a pooled cross-national analysis of imprisonment rates. Social forces 82(2) 2003, s. 725–755.
- Jareborg, Nils, What kind of criminal law do we want? On defensive and offensive criminal law policy, s. 17–36 teoksessa Annika Snare (toim.), Beware of punishment. On the utility and futility of criminal law. Pax 1995.
- Joas, Hans, Durkheim's intellectual development. The problem of the emergence of new morality as a leitmotif in Durkheim's oeuvre, s. 299–245 teoksessa Stephen P. Turner (toim.), Emile Durkheim. Sociologist and moralist. Routledge 1993.
- Julkunen, Raija, Hyvinvointivaltion uusi politiikka – Paul Piersonin historiallinen institutionalismi, s. 332–359 teoksessa Juho Saari (toim.), Hyvinvointivaltio. Suomen mallia analysoimassa. Korjattu painos. Yliopistopaino 2005.
- Jäntti, Markus, Income distribution in the 20th century, s. 245–260 teoksessa Jari Ojala – Jari Eloranta – Jukka Jalava (toim.), The road to prosperity. An economic history of Finland. SKS 2006.
- Kainulainen, Heini, Huumeiden käyttäjien rikosoikeudellinen kontrolli. Oikeuspoliittinen tutkimuslaitos 2009.
- Kalela, Jorma, Hyvinvointivaltion rakentaminen, s. 205–224 teoksessa Ville Pernaa – Mari K. Niemi (toim.), Suomalaisen yhteiskunnan poliittinen historia. Edita 2005a.
- Kalela, Jorma, "Yhteiskunnallinen kysymys" ja porvarillinen reformismi, s. 31–44 teoksessa Ville Pernaa – Mari K. Niemi (toim.), Suomalaisen yhteiskunnan poliittinen historia. Edita 2005b.
- Kangas, Olli, The Finnish welfare state – a Scandinavian welfare state? s. 67–80 teoksessa Pekka Kosonen (toim.), The Nordic welfare state as an idea and as reality. The Renvall Institute 1993.
- Karvonen, Lauri, Poliitiikan henkilöityminen, s. 94–125 teoksessa Sami Borg – Heikki Paloheimo (toim.), Vaalit yleisdemokratiassa. Eduskuntavaalitutkimus 2007. Tampere University Press 2009.

- Kaufman-Osborn, Timothy V., Emile Durkheim and the science of corporatism. *Political theory* 14(4) 1986, s. 638–659.
- Kekkonen, Jukka, Mitä oikeushistoria on? *Lakimies* 86(4) 1988, s. 355–360.
- Kekkonen, Jukka, Explaining historical change in social control, s. 143–157 teoksessa Heikki Pihlajamäki (toim.), *Theatres of power. Social control and criminality in historical perspective*. Matthias Calonius Society 1991.
- Kekkonen, Jukka, Oikeushistoria ja tulevaisuus, s. 10–15 teoksessa Jukka Kekkonen, Kriisit, valta ja oikeus. *Näkökulmia oikeushistoriaan*. Lakimiesliiton kustannus 1996.
- Kekkonen, Jukka, Oikeudellisen muutoksen tutkimisesta – minun metodini, s. 131–150 teoksessa Juha Häyhä (toim.), *Minun metodini*. WSLT 1997.
- Kekkonen, Jukka, Suomen oikeuskulttuurin suuri linja 1898–1998, s. 1–183 teoksessa Suomen oikeuskulttuurin suuri linja. *Suomalainen Lakimiesyhdistys 100 vuotta*. Suomalainen Lakimiesyhdistys 1998.
- Kekkonen, Jukka, Suomalaisen kriminaalipolitiikan menestystarina – tarua vai totta? s. 121–136 teoksessa Risto Koulumäki – Juha Lappalainen – Tapani Lohi (toim.), *Velka, vakuus ja prosessi*. Juhlajulkaisu Erkki Havansi 1941–11/7–2001. Kauppakaari 2001.
- Kekkonen, Jukka, "Sosiaalipolitiikka on parasta kriminaalipolitiikkaa", s. 115–126 teoksessa Raimo Lahti – Tapio Lappi-Seppälä (toim.), *Rikosoikeudellisia kirjoituksia VII*. Pekka Koskiselle 1.1.2003 omistettu. Suomalainen Lakimiesyhdistys 2003.
- Kekkonen, Jukka – Ylikangas, Heikki, Vapausrangaistuksen valtakausi. Nykyisen seuraamusjärjestelmän historiallinen tausta. Helsingin yliopisto 1982.
- Kemppi, Sari – Kivivuori, Janne, Rikosuutisoinnin määrä Yleisradion television pääuutislähetyksessä 1985–2003. Oikeuspoliittinen tutkimuslaitos 2004.
- Kennedy, Joseph E., Monstrous offenders and the search for solidarity through modern punishment. *Hastings law journal* 51(5) 2000, s. 829–908.
- Kettunen, Pauli, Miksi toista työmarkkinaosapuolta kutsutaan liikkeeksi? s. 101–135 teoksessa Kaj Ilmonen – Martti Siisiäinen (toim.), *Uudet ja vanhat liikkeet*. Vastapaino 1998.
- Kettunen, Pauli, The Nordic welfare state in Finland. *Scandinavian journal of history* 26(3) 2001, s. 225–247.
- Kettunen, Pauli, The tension between the social and the economic – a historical perspective on a welfare state, s. 285–313 teoksessa Jari Ojala – Jari Eloranta – Jukka Jalava (toim.), *The road to prosperity. An economic history of Finland*. SKS 2006.
- Kettunen, Pauli, The transnational construction of national challenges: the ambiguous Nordic model of welfare and competitiveness, s. 16–40 teoksessa Pauli Kettunen – Klaus Petersen (toim.), *Beyond welfare state models. Transnational historical perspectives on social policy*. Edward Elgar 2011.

- Kiander, Jaakko – Sauramo, Pekka – Tanninen, Hannu, Finnish incomes policy as corporatist political exchange: development of social capital and the social wage. *Transfer* 17(4) 2011, s. 515–531.
- Kinnunen, Aarne, Kriminaalipolitiikan paradoksi. Tutkimuksia huumausainerikollisuudesta ja sen kontrollista Suomessa. Oikeuspoliittinen tutkimuslaitos 2008.
- Kiuru, Hannu, Pakkolaitokseen eristämisen vuosikymmenet, s. 127–136 teoksessa Raimo Lahti – Tapio Lappi-Seppälä (toim.), Rikosoikeudellisia kirjoituksia VII. Pekka Koskiselle 1.1.2003 omistettu. Suomalainen Lakimiesyhdistys 2003.
- Kivimäki, Ville, Uusi Suomi. Sotasukupolvi ja sodanjälkeinen aika, s. 285–321 teoksessa Ville Kivimäki – Kirsi-Maria Hytönen (toim.), Rauhaton rauha. Suomalaiset ja sodan päättyminen 1944–1950. Vastapaino 2015.
- Kivivuori, Janne – Kemppe, Sari – Smolej, Mirka, Etusivujen väkivalta. Väkivalta iltapäivälehtien etusivuilla, todellisuudessa ja ihmisten peloissa 1980–2000. Oikeuspoliittinen tutkimuslaitos 2002.
- Kivivuori, Janne – Lehti, Martti, Homicide in Finland and Sweden, s. 109–198 teoksessa Michael Tonry – Tapio Lappi-Seppälä (toim.), Crime and justice in Scandinavia. The University of Chicago Press 2011.
- Korander, Timo, Arvioyhteenvedo: miten käy, kun poliisi ei siedä häiriökäyttäytymistä? s. 400–420 teoksessa Timo Korander – Seppo Soine-Rajanummi (toim.), Kahdeksalta koskarille – samantien sakot. Tampereen nollatoleranssikokeilu 1999–2000: historiallinen konteksti, vastaanotto ja vaikuttavuus. Poliisiammattikorkeakoulu 2002.
- Korander, Timo – Törrönen, Jukka, Zero confidence in youths? Experiences of the zero tolerance experiment in Finland. *Young* 13(1) 2005, s. 47–71.
- Koskela, Hille, Pelkokierre. Pelon politiikka, turvamarkkinat ja kamppailu kaupunkitilasta. Gaudeamus 2009.
- Kosonen, Pekka, The Finnish model and the welfare state in crisis, s. 45–66 teoksessa Pekka Kosonen (toim.), The Nordic welfare state as an idea and as reality. The Renvall Institute 1993.
- Kostiainen, Aura, Kontrolli, konsensus ja kritiikki – oikeushistoriallinen tarkastelu poliisiin ja kansalaisten välisestä suhteesta Suomessa. *Oikeus* 47(4) 2018a, s. 358–390.
- Kostiainen, Aura, Oikeusvaltiokamppailua laillisuuden tuuliajolla – tasavallan suojelulaista vuonna 1930 käydyn eduskuntakeskustelun oikeudellispoliittista tarkastelua. *Oikeus* 47(3) 2018b, s. 215–246.
- Kotkas, Toomas, Suomalainen hyvinvointivaltio ja sosiaalisten oikeuksien lyhyt historia, s. 135–151 teoksessa Olli Mäenpää – Dan Frände – Päivi Korpisaari (toim.), Oikeuden historiasta tulevaisuuden Eurooppaan. Suomalainen Lakimiesyhdistys 2014.
- Kratochwil, Friedrich, Constructivism: what it is (not) and how it matters, s. 80–98 teoksessa Donatella della Porta – Michael Keating (toim.), Approaches and methodologies in the social sciences. A pluralist perspective. Cambridge University Press 2008.
- Krippendorff, Klaus, Content analysis. An introduction to its methodology. Third edition. SAGE 2013.

- Kuhnle, Stein, International modelling in the making of the Nordic social security systems, s. 65–81 teoksessa Pauli Kettunen – Klaus Petersen (toim.), *Beyond welfare state models. Transnational historical perspectives on social policy*. Edward Elgar 2011.
- Kuitunen, Soile, Vaalit ja ehdokkaiden asettaminen, s. 109–133 teoksessa Heikki Paloheimo – Tapio Raunio (toim.), *Suomen puolueet ja puoluejärjestelmä*. WSOY 2008.
- Kutateladze, Besiki, Measuring state punitiveness in the United States, s. 151–179 teoksessa Helmut Kury – Evelyn Shea (toim.), *Punitivity. International developments. Vol. 1: punitiveness – a global phenomenon?* Universitätsverlag Dr. Brockmeyer 2011.
- Kuusela, Pekka, Rakenne, toimijuus ja realistinen yhteiskuntateoria, s. 77–108 teoksessa Pekka Kuusela – Vuokko Niiranen (toim.), *Realismin haaste sosiaalitieteissä*. UNIPress 2006.
- Kääriäinen, Juha – Isotalus, Pekka – Thomassen, Gunnar, Does public criticism erode trust in the police? The case of Jari Aarnio in the Finnish news media and its effects on the public's attitudes towards the police. *Journal of Scandinavian studies in criminology and crime prevention* 17(1) 2016, s. 70–85.
- Lacey, Nicola, *The prisoners' dilemma. Political economy and punishment in contemporary democracies*. Cambridge University Press 2008.
- Lacey, Nicola, Why globalisation doesn't spell convergence: models of institutional variation and the comparative political economy of punishment, s. 214–250 teoksessa Adam Crawford (toim.), *International and comparative criminal justice and urban governance: convergence and divergence in global, national and local settings*. Cambridge University Press 2011.
- Lacey, Nicola, Political systems and criminal justice: the prisoners' dilemma after the coalition. *Current legal problems* 65(1) 2012, s. 203–239.
- Lacey, Nicola, Punishment, (neo)liberalism and social democracy, s. 260–280 teoksessa Jonathan Simon – Richard Sparks (toim.), *The SAGE handbook of punishment and society*. SAGE 2013.
- Lacey, Nicola – Soskice, David – Hope, David, Understanding the determinants of penal policy: crime, culture, and comparative political economy. *Annual review of criminology* 1 2018, s. 195–217.
- Lagerspetz, Eerik, Hans Kelsenin demokratiateoria. *Oikeus* 42(1) 2013, s. 8–27.
- Lahti, Raimo, Suomen rikosoikeudellisen seuraamusjärjestelmän kehitysvaiheista. *Turun yliopisto* 1977.
- Lahti, Raimo, Towards a rational and humane criminal policy? Trends in Scandinavian penal thinking. *Journal of Scandinavian studies in criminology and crime prevention* 1(2) 2000, s. 141–155.
- Laine, Antti, Sotavankina Suomessa, s. 86–89 teoksessa Silvo Hietanen (toim.), *Kansakunta sodassa. 2. Vyö kireällä. Valtion painatuskeskus* 1990a.

- Laine, Antti, Suomi miehitysvaltana, s. 72–85 teoksessa Silvo Hietanen (toim.), Kansakunta sodassa. 2. Vyö kireällä. Valtion painatuskeskus 1990b.
- Laitinen-Kuikka, Sini, Euroopan sosiaalinen malli – Gøsta Esping-Andersen ja tulevaisuuden hyvinvointivaltio, s. 302–331 teoksessa Juho Saari (toim.), Hyvinvointivaltio. Suomen mallia analysoimassa. Korjattu painos. Yliopistopaino 2005.
- Lane, Melissa, Positivism: reactions and developments, s. 321–342 teoksessa Terence Ball – Richard Bellamy (toim.), The Cambridge history of twentieth-century political thought. Cambridge University Press 2003.
- Lappi-Seppälä, Tapio, Teilipyörästä terapiaan. Piirteitä rangaistusjärjestelmän historiasta. Oikeusministeriö 1982.
- Lappi-Seppälä, Tapio, General prevention – hypotheses and empirical evidence, s. 136–159 teoksessa Ideologi og empiri i kriminologien. Rapport fra NSFks 37. forskerseminar. Nordisk Samarbejdsråd for Kriminologi 1995.
- Lappi-Seppälä, Tapio, Kriminaalipolitiikka – rikosoikeuspolitiikka. Lakimies 96(8) 1998a, s. 1285–1308.
- Lappi-Seppälä, Tapio, Regulating the prison population. Experiences from a long-term policy in Finland. National Research Institute of Legal Policy 1998b.
- Lappi-Seppälä, Tapio, The fall of the Finnish prison population. Journal of Scandinavian studies in criminology and crime prevention 1(1) 2000, s. 27–40.
- Lappi-Seppälä, Tapio, Muuttuuko kriminaalipolitiikka – ja mihin suuntaan? s. 155–180 teoksessa Raimo Lahti – Tapio Lappi-Seppälä (toim.), Rikosoikeudellisia kirjoituksia VII. Pekka Koskiselle 1.1.2003 omistettu. Suomalainen Lakimiesyhdistys 2003.
- Lappi-Seppälä, Tapio, Penal policy in Scandinavia. Crime and justice 36 2007, s. 217–295.
- Lappi-Seppälä, Tapio, Trust, welfare, and political culture: explaining differences in national penal policies. Crime and justice 37 2008, s. 313–387.
- Lappi-Seppälä, Tapio, Imprisonment and penal policy in Finland. Scandinavian studies in law 54 2009, s. 333–379.
- Lappi-Seppälä, Tapio, Vaikuttivatko lainmuutokset? Pohdintoja rikosoikeudellisen järjestelmän muutosvaikutuksista, s. 165–206 teoksessa Auri Pakarinen – Anna Hyvärinen – Kaijus Ervasti (toim.), Lainvalmistelu, tutkimus, yhteiskunta. Jyrki Talan juhla kirja. Turun yliopisto 2011.
- Lappi-Seppälä, Tapio, Explaining national differences in the use of imprisonment, s. 35–72 teoksessa Sonja Snacken – Els Dumortier (toim.), Resisting punitiveness in Europe? Welfare, human rights and democracy. Routledge 2012a.
- Lappi-Seppälä, Tapio, Penal policies in the Nordic countries 1960–2010. Journal of Scandinavian studies in criminology and crime prevention 13(1) 2012b, s. 85–111.

- Lappi-Seppälä, Tapio, Historiantutkimus ja kriminaalipolitiikan analyysi – tapausesimerkkejä ja historian opetuksia. *Lakimies* 111(4) 2013a, s. 698–719.
- Lappi-Seppälä, Tapio, Kriminaalipolitiikan muutostrendejä, s. 17–52 teoksessa Raimo Lahti (toim.), Rikosoikeuden muutos 1960-luvulta 2010-luvulle. Pekka Koskisen (1943–2011) muistojulkaisu. *Forum iuris* 2013b.
- Lappi-Seppälä, Tapio, Inkeri Anttila ja kriminaalipolitiikan muutosvuodet, s. 163–205 teoksessa Raimo Lahti (toim.), Inkeri Anttila (1916–2013). Rikosoikeuden uudistajan ammatillinen ura ja vaikutus. *Forum iuris* 2016a.
- Lappi-Seppälä, Tapio, Nordic sentencing. *Crime and justice* 45 2016b, s. 17–82.
- Lappi-Seppälä, Tapio, American exceptionalism in comparative perspective, s. 195–271 teoksessa Kevin R. Reitz (toim.), *American exceptionalism in crime and punishment*. Oxford University Press 2017.
- Lappi-Seppälä, Tapio – Nuotio, Kimmo, Crime and punishment, s. 179–199 teoksessa Pia Letto-Vanamo – Ditlev Tamm – Bent Ole Gram Mortensen (toim.), *Nordic law in European context*. Springer 2019.
- Larsson, Bengt – Letell, Martin – Thörn, Håkan, Transformations of the Swedish welfare state: social engineering, governance and governmentality. An introduction, s. 3–22 teoksessa Bengt Larsson – Martin Letell – Håkan Thörn (toim.), *Transformations of the Swedish welfare state. From social engineering to governance?* Palgrave Macmillan 2012.
- Lenke, Leif, Criminal policy and repression in capitalist societies – the Scandinavian case, s. 5–30 teoksessa Ragnar Hauge (toim.), *Scandinavian studies in criminology. Volume 7. Policing Scandinavia*. Universitetsforlaget 1980.
- Leppälä, Heli, Duty to entitlement: work and citizenship in the Finnish post-war disability policy, early 1940s to 1970. *Social history of medicine* 27(1) 2014, s. 144–164.
- Lewin, Leif, Majoritarian and consensus democracy: the Swedish experience. *Scandinavian political studies* 21(3) 1998, s. 195–206.
- Liikanen, Ilkka, Kansallinen yhtenäisyys ja kansanvalta – suomalainen nationalismi, s. 222–245 teoksessa Jussi Pakkasvirta – Pasi Saukkonen (toim.), *Nationalismit*. WSOY 2005.
- Lijphart, Arend, Comparative politics and the comparative method. *The American political science review* 65(3) 1971, s. 682–693.
- Lijphart, Arend, Consensus and consensus democracy: cultural, structural, functional, and rational-choice explanations. *Scandinavian political studies* 21(2) 1998, s. 99–108.
- Lijphart, Arend, Patterns of democracy. Government forms and performance in thirty-six countries. Second edition. Yale University Press 2012.
- Loader, Ian, The anti-politics of crime. *Theoretical criminology* 12(3) 2008, s. 399–410.

- Louhelainen, Pekka, Suomalaisen sosiaaliturvan muotoutuminen. Tampereen yliopisto 1984.
- Lowndes, Vivien – Roberts, Mark, Why institutions matter. The new institutionalism in political science. Palgrave Macmillan 2013.
- Luhmann, Niklas, Law as a social system [1993]. Käänt. Klaus A. Ziegert. Oxford University Press 2004.
- Lukes, Steven – Prabhat, Devyani, Durkheim on law and morality: the disintegration thesis. *Journal of classical sociology* 12(3–4) 2012, s. 363–383.
- Mackert, Jürgen, Reorganization and stabilization. Social mechanisms in Émile Durkheim's Professional ethics and civic morals: a contribution to the explanation of social processes. *Journal of classical sociology* 4(3) 2004, s. 311–336.
- Mahoney, James, The logic of process tracing tests in the social sciences. *Sociological methods & research* 41(4) 2012, s. 570–597.
- Mahoney, James – Kimball, Erin – Koivu, Kendra L., The logic of historical explanation in the social sciences. *Comparative political studies* 42(1) 2009, s. 114–146.
- Mahoney, James – Schensul, Daniel, Historical context and path dependence, s. 454–471 teoksessa Robert E. Goodin – Charles Tilly (toim.), *The Oxford handbook of contextual political analysis*. Oxford University Press 2006.
- Mahoney, James – Thelen, Kathleen, A theory of gradual institutional change, s. 1–37 teoksessa James Mahoney – Kathleen Thelen (toim.), *Explaining institutional change. Ambiguity, agency, and power*. Cambridge University Press 2010.
- Markkola, Pirjo, Changing patterns of welfare: Finland in the nineteenth and early twentieth centuries, s. 207–230 teoksessa Steven King – John Stewart (toim.), *Welfare peripheries. The development of welfare states in nineteenth and twentieth century Europe*. Peter Lang 2007.
- Markkola, Pirjo, The Lutheran Nordic welfare states, s. 102–118 teoksessa Pauli Kettunen – Klaus Petersen (toim.), *Beyond welfare state models. Transnational historical perspectives on social policy*. Edward Elgar 2011.
- Martin, Cathie Jo – Swank, Duane, Gonna party like it's 1899: party systems and the origins of varieties of coordination. *World politics* 63(1) 2011, s. 78–114.
- Matikkala, Jussi, Rikoslain kokonaisuudistuksesta, s. 89–99 teoksessa Raimo Lahti (toim.), *Rikosoikeuden muutos 1960-luvulta 2010-luvulle*. Pekka Koskisen (1943–2011) muistojulkaisu. Forum iuris 2013.
- Mattila, Mikko, Valiokuntalaitos, s. 119–131 teoksessa Tapio Raunio – Matti Wiberg (toim.), *Eduskunta. Kansanvaltaa puolueiden ja hallituksen ehdoilla*. Gaudeamus 2014.
- McLellan, David, Western Marxism, s. 282–298 teoksessa Terence Ball – Richard Bellamy (toim.), *The Cambridge history of twentieth-century political thought*. Cambridge University Press 2003.
- McNeill, Fergus – Dawson, Matt, Social solidarity, penal evolution and probation. *The British journal of criminology* 54(5) 2014, s. 892–907.

- McRae, Kenneth D., Contrasting styles of democratic decision-making: adversarial versus consensual politics. *International political science review* 18(3) 1997, s. 279–295.
- Mead, George H., The psychology of punitive justice. *The American journal of sociology* 23(5) 1918, s. 577–602.
- Melby, Kari – Ravn, Anna-Birte – Rosenbeck, Bente – Carlsson Wetterberg, Christina, What is Nordic in the Nordic gender model? s. 147–169 teoksessa Pauli Kettunen – Klaus Petersen (toim.), *Beyond welfare state models. Transnational historical perspectives on social policy*. Edward Elgar 2011.
- Melossi, Dario, Georg Rusche: a biographical essay. *Crime and social justice* 14 1980, s. 51–63.
- Melossi, Dario – Pavarini, Massimo, The prison and the factory. Origins of the penitentiary system [1977]. Käänt. Glynis Cousin. Macmillan 1981.
- Metso, Leena – Winter, Torsten – Hakkarainen, Pekka, Suomalaisten huumeiden käyttö ja huumeasenteet. Huumeaiheiset väestökyselyt Suomessa 1992–2010. Terveystieteiden tutkimuskeskus 2012.
- Mickelsson, Rauli, Suomen puolueet. Vapauden ajasta maailmantuskaan. Vastapaino 2015.
- Miikkulainen, Kimmo – Suominen, Elina, Vankeinhoito ja lehdistö 1946–78, s. 267–324 teoksessa Elina Suominen (toim.), *Suomen vankeinhoidon historiaa. Osa 1: katsauksia vankeinhoidon kehitykseen*. Vankeinhoitolaitos 1981.
- Mill, John Stuart, A system of logic. Ratiocinative and inductive [1843]. Longmans, Green, and Co. 1941.
- Moses, Jonathon W. – Knutsen, Torbjørn L., Ways of knowing. Competing methodologies in social and political research. Second edition. Palgrave Macmillan 2012.
- Movitz, Fredrik – Sandberg, Åke, Contested models: productive welfare and solidaristic individualism, s. 31–90 teoksessa Åke Sandberg (toim.), *Nordic lights. Work, management and welfare in Scandinavia*. SNS 2013.
- Müller, Hans-Peter, Durkheim's political sociology, s. 95–110 teoksessa Stephen P. Turner (toim.), *Emile Durkheim. Sociologist and moralist*. Routledge 1993.
- Murto, Eero, Virkamiesvaltaa? Ministerien ja virkamiesten väliset valtasuhteet Suomessa viime vuosikymmenien aikana. Tampere University Press 2014.
- Mylly, Juhani, The Agrarian/Center Party in Finnish politics, s. 98–120 teoksessa Juhani Mylly – R. Michael Berry (toim.), *Political parties in Finland. Essays in history and politics*. University of Turku 1984.
- Mäkelä, Jaakko, The radical left and the Communist Party in Finnish politics, s. 153–186 teoksessa Juhani Mylly – R. Michael Berry (toim.), *Political parties in Finland. Essays in history and politics*. University of Turku 1984.
- Mäki-Arvela, Petteri, Korporatismi, työllisyys ja makrotaloudellinen suorituskyky 18 OECD-maassa. *Politiikka* 39(3) 1997, s. 236–256.

- Møen, Atle, Democracy and public communication: a Durkheimian lens on Habermas. *Acta sociologica* 62(1) 2019, s. 20–33.
- Nee, Victor, The new institutionalisms in economics and sociology, s. 49–74 teoksessa Neil J. Smelser – Richard Swedberg (toim.), *The handbook of economic sociology*. Second edition. Princeton University Press 2005.
- Neuendorf, Kimberly A., *The content analysis guidebook*. SAGE 2002.
- Niemi-Kiesiläinen, Johanna, Diskurssianalyysiä käytännössä, s. 203–209 teoksessa Johanna Niemi-Kiesiläinen – Päivi Honkatukia – Helena Karma – Minna Ruuskanen (toim.), *Oikeuden tekstit diskursseina*. Suomalainen Lakimiesyhdistys 2006.
- Niiniluoto, Ilkka, Kriittinen tieteellinen realismi, s. 23–44 teoksessa Pekka Kuusela – Vuokko Niiranen (toim.), *Realismin haaste sosiaalitieteissä*. UNIPress 2006.
- Nilsson, Roddy, "First we build the factory, then we add the institution": prison, work and welfare state in Sweden c. 1930–1970, s. 35–56 teoksessa Peter Scharff Smith – Thomas Ugelvik (toim.), *Scandinavian penal history, culture and prison practice. Embraced by the welfare state?* Palgrave Macmillan 2017.
- Nilsson, Torbjörn, Scandinavian liberalism – prophets instead of profits, s. 206–230 teoksessa Øystein Sørensen – Bo Stråth (toim.), *The cultural construction of Norden*. Scandinavian University Press 1997.
- Noaks, Lesley – Wincup, Emma, *Criminological research. Understanding qualitative methods*. SAGE 2004.
- Nollert, Michael, Neocorporatism and political protest in the Western democracies: a cross-national analysis, s. 138–164 teoksessa J. Craig Jenkins – Bert Klandermans (toim.), *The politics of social protest. Comparative perspectives on states and social movements*. University of Minnesota Press 1995.
- Nousiainen, Jaakko, Suomalaisen parlamentarismien kolmas kehitysvaihe: konsensuaalinen enemmistöhallinta, vireytyvä eduskunta. *Politiikka* 42(2) 2000, s. 83–96.
- Paavonen, Tapani, The Finnish Social Democratic Party since 1918, s. 137–152 teoksessa Juhani Mylly – R. Michael Berry (toim.), *Political parties in Finland. Essays in history and politics*. University of Turku 1984.
- Paavonen, Tapani, Talouden kehitys ja talouspolitiikka hyvinvointivaltion kaudella, s. 9–187 teoksessa Juhani Mylly (toim.), *Suomen eduskunta 100 vuotta 8. Eduskunta hyvinvointivaltion rakentajana*. Edita 2006.
- Page, Joshua, Punishment and the penal field, s. 152–166 teoksessa Jonathan Simon – Richard Sparks (toim.), *The SAGE handbook of punishment and society*. SAGE 2013.
- Pajala, Antti, Täysistuntoäänestykset ja eduskunta-aloitteet, s. 184–202 teoksessa Tapio Raunio – Matti Wiberg (toim.), *Eduskunta. Kansanvaltaa puolueiden ja hallituksen ehdoilla*. Gaudeamus 2014.
- Pajuola, Jussi, *Vankilarakentaminen. Katsaus rangaistusten historiaan. Vankeinhoidon koulutuskeskus* 1993.

- Pajuoja, Jussi, Reaalirangaistus vai ehdonalainen vapaus? s. 285–301 teoksessa Raimo Lahti – Tapio Lappi-Seppälä (toim.), Rikosoikeudellisia kirjoituksia VII. Pekka Koskiselälle 1.1.2003 omistettu. Suomalainen Lakimiesyhdistys 2003.
- Pakarinen, Auri, Lainvalmistelu vuorovaikutuksena. Analyysi keskeisten etujärjestöjen näkemyksistä lainvalmisteluun osallistumisesta. Oikeuspoliittinen tutkimuslaitos 2011.
- Paloheimo, Heikki, Ideologiat ja ristiriitaisuudet, s. 27–59 teoksessa Heikki Paloheimo – Tapio Raunio (toim.), Suomen puolueet ja puoluejärjestelmä. WSOY 2008.
- Paloheimo, Heikki – Raunio, Tapio, Puolueiden rooli ja tehtävät demokratiassa, s. 11–25 teoksessa Heikki Paloheimo – Tapio Raunio (toim.), Suomen puolueet ja puoluejärjestelmä. WSOY 2008.
- Palumbo, Antonino – Scott, Alan, Weber, Durkheim and the sociology of the modern state, s. 368–391 teoksessa Terence Ball – Richard Bellamy (toim.), The Cambridge history of twentieth-century political thought. Cambridge University Press 2003.
- Parsons, Craig, Constructivism and interpretive theory, s. 80–98 teoksessa David Marsh – Gerry Stoker (toim.), Theory and methods in political science. Third edition. Palgrave Macmillan 2010.
- Pašukanis, Jevgeni, Yleinen oikeusteoria ja marxismi [1924], s. 28–164 teoksessa V. N. Kudrjartsev (toim.), Valittuja teoksia yleisen oikeus- ja valtioteorian alalta. Käänt. Viola Zakrevskaja. Progress 1985.
- Pekkarinen, Jukka – Pohjola, Matti – Rowthorn, Bob, Social corporatism and economic performance: introduction and conclusions, s. 1–23 teoksessa Jukka Pekkarinen – Matti Pohjola – Bob Rowthorn (toim.), Social corporatism: a superior economic system? Clarendon Press 1992.
- Peters, B. Guy, Institutional theory in political science. The new institutionalism. Third edition. Continuum 2012.
- Petersen, Jørn Henrik, Nordic model of welfare state, s. 21–39 teoksessa Pia Letto-Vanamo – Ditlev Tamm – Bent Ole Gram Mortensen (toim.), Nordic law in European context. Springer 2019.
- Petersen, Klaus, National, Nordic and trans-Nordic: transnational perspectives on the history of the Nordic welfare states, s. 41–64 teoksessa Pauli Kettunen – Klaus Petersen (toim.), Beyond welfare state models. Transnational historical perspectives on social policy. Edward Elgar 2011.
- Pierson, Paul, Increasing returns, path dependence, and the study of politics. The American political science review 94(2) 2000, s. 251–267.
- Pierson, Paul, Coping with permanent austerity. Welfare state restructuring in affluent democracies, s. 410–456 teoksessa Paul Pierson (toim.), The new politics of the welfare state. Oxford University Press 2001a.
- Pierson, Paul, Introduction. Investigating the welfare state at century's end, s. 1–14 teoksessa Paul Pierson (toim.), The new politics of the welfare state. Oxford University Press 2001b.
- Pierson, Paul, Post-industrial pressures on the mature welfare states, s. 80–104 teoksessa Paul Pierson (toim.), The new politics of the welfare state. Oxford University Press 2001c.

- Pierson, Paul, Politics in time. History, institutions, and social analysis. Princeton University Press 2004.
- Pierson, Paul, Power in historical institutionalism, s. 124–141 teoksessa Orfeo Fioretos – Tulia G. Falletti – Adam Sheingate (toim.), The Oxford handbook of historical institutionalism. Oxford University Press 2016.
- Pihlajamäki, Heikki, Pakkolaitokseen eristäminen 1971–1986. Oikeuspoliittinen tutkimuslaitos 1987.
- Pihlajamäki, Heikki, 1900-luvun rikosoikeudellisia kehityslinjoja – klassisesta rikosoikeudesta uusklassiseen, s. 270–285 teoksessa Pia Letto-Vanamo (toim.), Suomen oikeushistorian pääpiirteet. Sukuvallasta moderniin oikeuteen. Gaudeamus 1991a.
- Pihlajamäki, Heikki, Sosiologinen rikosoikeus ja tieteen toimijat – kriminaalipolitiikan ja rikosoikeustutkimuksen suhteista 1900-luvun alussa. Oikeus 20(1) 1991b, s. 43–54.
- Pihlajamäki, Heikki, Ius politiae – havaintoja politiaoikeuden pirstaloitumisesta ja rikosoikeuden kehityksestä 1800-luvulla. Lakimies 97(4) 1999, s. 511–529.
- Pihlajamäki, Heikki, The painful question: the fate of judicial torture in early modern Sweden. Law and history review 25(3) 2007, s. 557–592.
- Pouliot, Vincent, Practice tracing, s. 237–259 teoksessa Andrew Bennett – Jeffrey T. Checkel (toim.), Process tracing. From metaphor to analytic tool. Cambridge University Press 2015.
- Prager, Jeffrey, Moral integration and political inclusion: a comparison of Durkheim's and Weber's theories of democracy. Social forces 59(4) 1981, s. 918–950.
- Pratt, John, Penal populism. Routledge 2007.
- Pratt, John, Penal excess and penal exceptionalism: welfare and imprisonment in Anglophone and Scandinavian societies, s. 251–275 teoksessa Adam Crawford (toim.), International and comparative criminal justice and urban governance: convergence and divergence in global, national and local settings. Cambridge University Press 2011.
- Pratt, John, Punishment and 'The civilizing process', s. 90–113 teoksessa Jonathan Simon – Richard Sparks (toim.), The SAGE handbook of punishment and society. SAGE 2013.
- Pratt, John – Eriksson, Anna, In defence of Scandinavian exceptionalism, s. 235–260 teoksessa Thomas Ugelvik – Jane Dullum (toim.), Penal exceptionalism? Nordic prison policy and practice. Routledge 2012.
- Pratt, John – Eriksson, Anna, Contrasts in punishment. An explanation of Anglophone excess and Nordic exceptionalism. Routledge 2013.
- Pullat, Raimo – Pullat, Risto, The vodka sea: comparative history of spirits smuggling in the Baltic Sea. Journal of Scandinavian studies in criminology and crime prevention 13(1) 2012, s. 64–73.
- Rahikainen, Marjatta, Kerjäläispolitiikasta sosiaalivaltioon, s. 68–80 teoksessa Marjatta Rahikainen (toim.), Suuri muutos. Suomalaisen yhteiskunnan kehityspiirteitä. Helsingin yliopisto 1992.

- Rainio-Niemi, Johanna, State committees in Finland in historical comparative perspective, s. 241–267 teoksessa Risto Alapuro – Henrik Stenius (toim.), Nordic associations in a European perspective. Nomo 2010.
- Rancière, Jacques, Ten theses on politics. Käänt. Rachel Bowlby – Davide Panagia. Theory & event 5(3) 2001.
- Rancière, Jacques, Erimielisyys. Poliittikka ja filosofia [1995]. Käänt. Heikki Kujansivu. Tutkijaliitto 2009.
- Rantanen, Keijo, Pitkä murros. Ammattiyhdistysliike ja kommunistit Nokian tehdasyhdyskunnassa, s. 237–255 teoksessa Ville Kivimäki – Kirsi-Maria Hytönen (toim.), Rauhaton rauha. Suomalaiset ja sodan päätyminen 1944–1950. Vastapaino 2015.
- Raunio, Tapio, The changing Finnish democracy: stronger parliamentary accountability, coalescing political parties and weaker external constraints. Scandinavian political studies 27(2) 2004, s. 133–152.
- Raunio, Tapio, Euroopan integraation vaikutus Suomen puoluejärjestelmään, s. 185–207 teoksessa Heikki Paloheimo – Tapio Raunio (toim.), Suomen puolueet ja puoluejärjestelmä. WSOY 2008.
- Raunio, Tapio, Poliittikkaa yhdyntävässä Euroopassa: eduskunta, EU ja ulkopoliittikka, s. 226–242 teoksessa Tapio Raunio – Matti Wiberg (toim.), Eduskunta. Kansanvaltaa puolueiden ja hallituksen ehdoilla. Gaudeamus 2014.
- Raunio, Tapio – Wiberg, Matti, Johdanto: eduskunta Suomen poliittisessa järjestelmässä, s. 7–38 teoksessa Tapio Raunio – Matti Wiberg (toim.), Eduskunta. Kansanvaltaa puolueiden ja hallituksen ehdoilla. Gaudeamus 2014.
- Rawls, Anne, Conflict as a foundation for consensus: contradictions of industrial capitalism in Book III of Durkheim's Division of labor. Critical sociology 29(3) 2003, s. 295–335.
- Reunanen, Esa – Suhonen, Pertti, Kansanedustajat ideologisella kartalla, s. 325–356 teoksessa Sami Borg – Heikki Paloheimo (toim.), Vaalit yleisdemokratiassa. Eduskuntavaalitutkimus 2007. Tampere University Press 2009.
- Riihelä, Marja – Sullström, Risto – Tuomala, Matti, Trends in top income shares in Finland 1966–2007. Valtion taloudellinen tutkimuskeskus 2010.
- Rikosoikeuskomitean mietintö 1976:2.
- Ruokanen, Miikka, Ihmiskäsitys vapausrangaistuksen täytäntöönpanoa koskevassa lainsäädännössä Suomessa 1889–1980. Oikeusministeriö 1981.
- Ruostesaari, Ilkka, Puolueet kunnallispolitiikassa, s. 135–161 teoksessa Heikki Paloheimo – Tapio Raunio (toim.), Suomen puolueet ja puoluejärjestelmä. WSOY 2008.
- Rusche, Georg, Prison revolts or social policy. Lessons from America [1930]. Käänt. Ivan Jankovic – Dragan Stojanovic. Crime and social justice 13 1980, s. 41–44.
- Rusche, Georg, Labor market and penal sanction: thoughts on the sociology of criminal justice [1933]. Käänt. Gerda Dinwiddie. Social justice 40(1–2) 2014, s. 252–264.

- Rusche, Georg – Kirchheimer, Otto, Punishment and social structure. Columbia University Press 1939.
- Saari, Juho, In Gunnar Myrdal's footsteps: Pekka Kuusi and the vision of scientific planning, s. 129–152 teoksessa Pauli Kettunen – Hanna Eskola (toim.), Models, modernity and the Myrdals. The Renvall Institute for Area and Cultural Studies 1997.
- Salo, Markku, Luonnosta laitoksiin. Hulluuden muodonmuutokset ja mielisairaalahoidon vakiintuminen. Tapaustutkimus julkisen mielisairaalahoidon synnystä ja vakiintumisesta Englannissa. Sosiaali- ja terveyshallitus 1992.
- Satka, Mirja, Making social citizenship. Conceptual practices from the Finnish poor law to professional social work. SoPhi 1995.
- Savelsberg, Joachim J., Knowledge, domination, and criminal punishment. American journal of sociology 99(4) 1994, s. 911–943.
- Scheinin, Martin, Marxilainen oikeuden kuoleutumiskeskustelu – erityisesti J.B. Pashukaniksen teoria, s. 105–127 teoksessa Kaarlo Tuori (toim.), Teorioita oikeuden kehityksestä. Esittelyjä ja erittelyjä. Helsingin yliopisto 1988.
- Schimmelfennig, Frank, Efficient process tracing. Analyzing the causal mechanisms of European integration, s. 98–125 teoksessa Andrew Bennett – Jeffrey T. Checkel (toim.), Process tracing. From metaphor to analytic tool. Cambridge University Press 2015.
- Schluchter, Wolfgang, The sociology of law as an empirical theory of validity. Journal of classical sociology 2(3) 2002, s. 257–280.
- Schmidt, Vivien A., Taking ideas and discourse seriously: explaining change through discursive institutionalism as the fourth 'new institutionalism'. European political science review 2(1) 2010, s. 1–25.
- Schreier, Margrit, Qualitative content analysis in practice. SAGE 2012.
- Scott, John, A matter of record. Documentary sources in social research. Polity Press 1990.
- Seeberg, Henrik Bech, The opposition's policy influence through issue politicisation. Journal of public policy 33(1) 2013, s. 89–107.
- Seppänen, Paavo, Muuttuva kulttuuri ja kirkollisuus. Helsingin yliopisto 1962.
- Serlachius, Allan, Arveluttava asia. Lakimies 24 1926, s. 57–67.
- Shammas, Victor L., Prisons of labor: social democracy and the triple transformation of the politics of punishment in Norway, 1900–2014, s. 57–80 teoksessa Peter Scharff Smith – Thomas Ugelvik (toim.), Scandinavian penal history, culture and prison practice. Embraced by the welfare state? Palgrave Macmillan 2017.
- Siaroff, Alan, Corporatism in 24 industrial democracies: meaning and measurement. European journal of political research 36 1999, s. 175–205.
- Simon, Jonathan, Punishment and the political technologies of the body, s. 60–89 teoksessa Jonathan Simon – Richard Sparks (toim.), The SAGE handbook of punishment and society. SAGE 2013.
- Sintomer, Yves, Émile Durkheim, entre républicanisme et démocratie délibérative. Sociologie 4(2) 2011, s. 405–416.

- Sirén, Reino – Aaltonen, Mikko – Kääriäinen, Juha, Suomalaisten väkivaltakokemukset 1980–2005. Kansallisen uhritutkimuksen tuloksia. Oikeuspoliittinen tutkimuslaitos 2010.
- Slapin, Jonathan B. – Proksch, Sven-Oliver, Words as data: content analysis in legislative studies, s. 126–144 teoksessa Shane Martin – Thomas Saalfeld – Kaare W. Strøm (toim.), The Oxford handbook of legislative studies. Oxford University Press 2014.
- Slapper, Gary – Tombs, Steve, Corporate crime. Longman 1999.
- Smelser, Neil J. – Swedberg, Richard, Introducing economic sociology, s. 3–25 teoksessa Neil J. Smelser – Richard Swedberg (toim.), The handbook of economic sociology. Second edition. Princeton University Press 2005.
- Smith, Christian – Sorrell, Katherine, On social solidarity, s. 219–247 teoksessa Vincent Jeffries (toim.), The Palgrave handbook of altruism, morality, and social solidarity. Formulating a field of study. Palgrave 2014.
- Smith, Peter Scharff – Ugelvik, Thomas, Introduction: punishment, welfare and prison history in Scandinavia, s. 3–31 teoksessa Peter Scharff Smith – Thomas Ugelvik (toim.), Scandinavian penal history, culture and prison practice. Embraced by the welfare state? Palgrave Macmillan 2017a.
- Smith, Peter Scharff – Ugelvik, Thomas, Punishment and welfare in Scandinavia, s. 511–529 teoksessa Peter Scharff Smith – Thomas Ugelvik (toim.), Scandinavian penal history, culture and prison practice. Embraced by the welfare state? Palgrave Macmillan 2017b.
- Smith, Philip, Punishment and culture. The University of Chicago Press 2008.
- Smith, Philip, Punishment and meaning: the cultural sociological approach, s. 114–128 teoksessa Jonathan Simon – Richard Sparks (toim.), The SAGE handbook of punishment and society. SAGE 2013.
- Smith, Rogers M., Historical institutionalism and the study of law, s. 46–59 teoksessa Keith E. Whittington – R. Daniel Kelemen – Gregory A. Caldeira (toim.), The Oxford handbook of law and politics. Oxford University Press 2008.
- Smolej, Mirka – Kivivuori, Janne, Crime news trends in Finland: a review of recent research. Journal of Scandinavian studies in criminology and crime prevention 9(2) 2008, s. 202–219.
- Soikkanen, Timo, Changing bourgeois parties in a changing Finnish society, s. 58–97 teoksessa Juhani Mylly – R. Michael Berry (toim.), Political parties in Finland. Essays in history and politics. University of Turku 1984a.
- Soikkanen, Timo, The development of political parties. An introduction and overview, s. 28–34 teoksessa Juhani Mylly – R. Michael Berry (toim.), Political parties in Finland. Essays in history and politics. University of Turku 1984b.
- Sormunen, Eino, Hyvinvointivaltio ja henkinen elämä. Eräitä ajankohtaisia ongelmia. Suomen kirkon sisälähetysseura 1958.
- Spierenburg, Pieter, The spectacle of suffering. Executions and the evolution of repression: from a preindustrial metropolis to the European experience. Cambridge University Press 1984.

- Sprott, Jane B., US youth justice policy transfer in Canada: we'll take the symbols but not the substance, s. 331–355 teoksessa Adam Crawford (toim.), *International and comparative criminal justice and urban governance: convergence and divergence in global, national and local settings*. Cambridge University Press 2011.
- Staff, Helge – Wenzelburger, Georg, The partisan politics of the penal–welfare nexus: a quantitative analysis of party influence on the relationship between penal and welfare policies. *Journal of public policy*. Ennakko-julkaistu 3.8.2020.
- Steinmo, Sven, Historical institutionalism, s. 118–139 teoksessa Donatella della Porta – Michael Keating (toim.), *Approaches and methodologies in the social sciences. A pluralist perspective*. Cambridge University Press 2008.
- Streeck, Wolfgang, The sociology of labor markets and trade unions, s. 254–283 teoksessa Neil J. Smelser – Richard Swedberg (toim.), *The handbook of economic sociology*. Second edition. Princeton University Press 2005.
- Streeck, Wolfgang – Thelen, Kathleen, Introduction: institutional change in advanced political economies, s. 1–39 teoksessa Wolfgang Streeck – Kathleen Thelen (toim.), *Beyond continuity. Institutional change in advanced political economies*. Oxford University Press 2005.
- Sundberg, Jan, The electoral system of Finland: old, and working well, s. 67–99 teoksessa Bernard Grofman – Arend Lijphart (toim.), *The evolution of electoral and party systems in the Nordic countries*. Agathon Press 2002.
- Sundberg, Jan, Puolueiden organisaatiot ja suhteet etujärjestöihin, s. 61–83 teoksessa Heikki Paloheimo – Tapio Raunio (toim.), *Suomen puolueet ja puoluejärjestelmä*. WSOY 2008.
- Sutton, John R., The transformation of prison regimes in late capitalist societies. *American journal of sociology* 119(3) 2013, s. 715–746.
- Swank, Duane, Political institutions and welfare state restructuring. The impact of institutions on social policy change in developed democracies, s. 197–237 teoksessa Paul Pierson (toim.), *The new politics of the welfare state*. Oxford University Press 2001.
- Swank, Duane, Global capital, political institutions, and policy change in developed welfare states. Cambridge University Press 2002.
- Sørensen, Øystein – Stråth, Bo, Introduction: the cultural construction of Norden, s. 1–24 teoksessa Øystein Sørensen – Bo Stråth (toim.), *The cultural construction of Norden*. Scandinavian University Press 1997.
- Tarjamo, Kerttu, Kansakunnan tulevaisuutta pelastamassa. Viranomaisten keskustelu rikollisuudesta 1940- ja 1950-luvun Suomessa, s. 341–376 teoksessa Petri Karonen – Kerttu Tarjamo (toim.), *Kun sota on ohi. Sodasta selviytymisen ongelmia ja niiden ratkaisumalleja 1900-luvulla*. SKS 2006.
- Tepora, Tuomas, Redirecting violence: the Finnish flag as a sacrificial symbol, 1917–1945. *Studies in ethnicity and nationalism* 7(3) 2007, s. 153–170.
- Teubner, Gunther, Constitutional fragments: societal constitutionalism and globalization. Käänt. Gareth Norbury. Oxford University Press 2012.

- Tham, Henrik, From treatment to just deserts in a changing welfare state, s. 89–122 teoksessa Annika Snare (toim.), *Beware of punishment. On the utility and futility of criminal law*. Pax 1995.
- Tham, Henrik – Rönneling, Anita – Rytterbro, Lise-Lotte, The emergence of the crime victim: Sweden in a Scandinavian context, s. 555–611 teoksessa Michael Tonry – Tapio Lappi-Seppälä (toim.), *Crime and justice in Scandinavia*. The University of Chicago Press 2011.
- Thelen, Kathleen – Conran, James, Institutional change, s. 51–70 teoksessa Orfeo Fioretos – Tullia G. Falletti – Adam Sheingate (toim.), *The Oxford handbook of historical institutionalism*. Oxford University Press 2016.
- Therborn, Göran, Lessons from 'corporatist' theorizations, s. 24–43 teoksessa Jukka Pekkarinen – Matti Pohjola – Bob Rowthorn (toim.), *Social corporatism: a superior economic system?* Clarendon Press 1992.
- Tilly, Charles, Means and ends of comparison in macrosociology. *Comparative social research* 16 1997, s. 43–53.
- Tilly, Charles, Historical analysis of political processes, s. 567–588 teoksessa Jonathan H. Turner (toim.), *Handbook of sociological theory*. Kluwer Academic 2002.
- Tiryakian, Edward A., Revisiting sociology's first classic: The division of labor in society and its actuality. *Sociological forum* 9(1) 1994, s. 3–16.
- Tiryakian, Edward A. – Morgan, Jonathan H., Solidarity, yesterday and today, s. 249–271 teoksessa Vincent Jeffries (toim.), *The Palgrave handbook of altruism, morality, and social solidarity. Formulating a field of study*. Palgrave 2014.
- Toimenpiteitä uusintarikollisuuden ehkäisemiseksi. Rikollishuoltoa Suomessa ja Pohjoismaissa. Vankeusyhdistys 1933.
- Trägårdh, Lars, Statist individualism: on the culturality of the Nordic welfare state, s. 253–285 teoksessa Øystein Sørensen – Bo Stråth (toim.), *The cultural construction of Norden*. Scandinavian University Press 1997.
- Trägårdh, Lars, On the gap between abstract and concrete tolerance, s. 71–103 teoksessa Erik Lundberg (toim.), *Mechanisms of tolerance: an anthology*. The Living History Forum 2017.
- Träskman, Per Ole, The dragon's egg – drugs-related crime control, s. 147–172 teoksessa Annika Snare (toim.), *Beware of punishment. On the utility and futility of criminal law*. Pax 1995.
- Tuomi, Jouni – Sarajärvi, Anneli, Laadullinen tutkimus ja sisällönanalyysi. 5., uudistettu laitos. Tammi 2009.
- Tuori, Kaarlo – Kotkas, Toomas, *Sosiaalioikeus*. 5., uudistettu painos. Talentum 2016.
- Turunen, Ilkka, Ammattiyhdistysutopia. Vuosisadan vaihteen liberalistista yhteiskuntapolitiikkaa, s. 194–210 teoksessa Risto Alapuro – Ilkka Liikanen – Kerstin Smeds – Henrik Stenius (toim.), *Kansa liikkeessä. Kirjayhtymä* 1987.
- Tyynilä, Markku, Rikoslaki Suomen Venäjän-suhteiden kompastuskivenä, s. 461–477 teoksessa Raimo Lahti (toim.), *Rikosoikeudellisia kirjoitelmia VI. Rikosoikeuden juhluvuonna 1989*. Suomalainen Lakimiesyhdistys 1989.

- Törnudd, Patrik, Fifteen years of decreasing prisoner rates in Finland. A report presented to a study group from Western Australia in 1991 with a postscript 5 November 1993. National Research Institute of Legal Policy 1993.
- Törnudd, Patrik, Setting realistic policy goals, s. 37–50 teoksessa Annika Snare (toim.), Beware of punishment. On the utility and futility of criminal law. Pax 1995.
- Törnudd, Patrik, In defense of general prevention [1969], s. 11–22 teoksessa Inkeri Anttila – Kauko Aromaa – Jaakkola Risto – Tapio Lappi-Seppälä – Hannu Takala (toim.), Facts, values and visions. Essays in criminology and crime policy. National Research Institute of Legal Policy 1996.
- Törrönen, Jukka, Zero tolerance, the media, and a local community. *Journal of Scandinavian studies in criminology and crime prevention* 5(1) 2004, s. 27–47.
- Töttö, Pertti, Kriittinen realismi ja sosiaalitieteiden menetelmät, s. 45–75 teoksessa Pekka Kuusela – Vuokko Niiranen (toim.), Realismin haaste sosiaalitieteissä. UNIPress 2006.
- Urponen, Kyösti, Huoltoyhteiskunnasta hyvinvointivaltioon, s. 163–260 teoksessa Jouko Jaakkola – Panu Pulma – Mirja Satka – Kyösti Urponen, Armeliaisuus, yhteisöapu, sosiaaliturva. Suomalaisen sosiaalisen turvan historia. Sosiaaliturvan keskusliitto 1994.
- Uusitalo, Paavo, The definition of goals in criminal policy: a Durkheimian approach. University of Helsinki 1969.
- Van der Waal, Jeroen – de Koster, Willem – van Oorschot, Wim, Three worlds of welfare chauvinism? How welfare regimes affect support for distributing welfare to immigrants in Europe. *Journal of comparative policy analysis* 15(2) 2013, s. 164–181.
- Vennesson, Pascal, Case studies and process tracing: theories and practices, s. 223–239 teoksessa Donatella della Porta – Michael Keating (toim.), Approaches and methodologies in the social sciences. A pluralist perspective. Cambridge University Press 2008.
- Virén, Matti – Wiberg, Matti, Kallis rikollisuus. Järkevät vastatoimet rikollisuudelle. Edita 1998.
- Vogt, Paul W., Durkheim's sociology of law. Morality and the cult of the individual, s. 71–94 teoksessa Stephen P. Turner (toim.), Emile Durkheim. Sociologist and moralist. Routledge 1993.
- Von Hofer, Hanns, Prison populations as political constructs: the case of Finland, Holland and Sweden. *Journal of Scandinavian studies in criminology and crime prevention* 4(1) 2003, s. 21–38.
- Von Hofer, Hanns – Lappi-Seppälä, Tapio – Westfelt, Lars, Nordic criminal statistics 1950–2010. Summary of a report. 8th revised edition. Kriminologiska institutionen 2012.
- Vromen, Ariadne, Debating methods: rediscovering qualitative approaches, s. 249–266 teoksessa David Marsh – Gerry Stoker (toim.), Theory and methods in political science. Third edition. Palgrave Macmillan 2010.
- Vuorela, Miikka, The historical criminal statistics of Finland 1842–2015 – a systematic comparison to Sweden. *International journal of comparative and applied criminal justice* 42(2–3) 2018, s. 95–117.

- Vuorinen, Marja, Herrat, hurrit ja ryssän kätyrit – suomalaisuuden vastakuvia, s. 246–264 teoksessa Jussi Pakkasvirta – Pasi Saukkonen (toim.), *Nationalismit*. WSOY 2005.
- Wacquant, Loïc, *Urban outcasts. A comparative sociology of advanced marginality*. Polity 2008.
- Wacquant, Loïc, *Punishing the poor. The neoliberal government of social insecurity*. Duke University Press 2009.
- Wacquant, Loïc, *The wedding of workfare and prisonfare in the 21st Century*. *Journal of poverty* 16(3) 2012, s. 236–249.
- Wacquant, Loïc, *The global firestorm of law and order: on punishment and neoliberalism*. *Thesis eleven* 122(1) 2014, s. 72–88.
- Waldner, David, *What makes process tracing good? Causal mechanisms, causal inference, and the completeness standard in comparative politics*, s. 126–152 teoksessa Andrew Bennett – Jeffrey T. Checkel (toim.), *Process tracing. From metaphor to analytic tool*. Cambridge University Press 2015.
- Weber, Max, *The theory of social and economic organization* [1925]. Käänt. A. M. Henderson – Talcott Parsons. Free Press 1964.
- Weber, Robert Philip, *Basic content analysis*. Second edition. SAGE 1990.
- Webster, Cheryl Marie – Doob, Anthony N., *Explaining Canada's imprisonment rate: the inadequacy of simple explanations*, s. 304–330 teoksessa Adam Crawford (toim.), *International and comparative criminal justice and urban governance: convergence and divergence in global, national and local settings*. Cambridge University Press 2011.
- Wenzelburger, Georg, *Political economy or political system? How welfare capitalism and political systems affect law and order policies in twenty Western industrialised nations*. *Social policy & society* 17(2) 2018, s. 209–226.
- Whitman, James Q., *Harsh justice. Criminal punishment and the widening divide between America and Europe*. Oxford University Press 2003.
- Wiarda, Howard J., *Corporatism and comparative politics. The other great "ism"*. M.E. Sharpe 1997.
- Wiberg, Matti, *To keep the government on its toes: behavioural trends in parliamentary questioning in Finland 1945–1990*, s. 103–200 teoksessa Matti Wiberg (toim.), *Parliamentary control in the Nordic countries. Forms of questioning and behavioural trends*. The Finnish Political Science Association 1994.
- Wiberg, Matti, *Puolueet eduskunnassa ja hallituksessa*, s. 163–184 teoksessa Heikki Paloheimo – Tapio Raunio (toim.), *Suomen puolueet ja puoluejärjestelmä*. WSOY 2008.
- Wiberg, Matti, *Politiikan tutkimus*, s. 624–630 teoksessa Vesa Heikkinen – Eero Voutilainen – Petri Lauerma – Ulla Tiililä – Mikko Lounela (toim.), *Genreanalyysi – tekstilajitutkimuksen käsikirja*. Gaudeamus 2012.
- Wiberg, Matti, *Eduskunta hallituksen valvojana: kansanedustajat ovat kyselevinä ja ministerit ovat vastaavinaan*, s. 203–225 *Eduskunta. Kansanvaltaa puolueiden ja hallituksen ehdoilla*. Gaudeamus 2014.

- Ylhäinen, Marjo, Pierre Bourdieu ja oikeuden valta, s. 151–190 teoksessa Toomas Kotkas – Susanna Lindroos-Hovinheimo (toim.), Yhteiskuntateorioiden oikeus. Tutkijaliitto 2010.
- Østergård, Uffe, The geopolitics of Nordic identity – from composite states to nation-states, s. 25–71 teoksessa Øystein Sørensen – Bo Stråth (toim.), The cultural construction of Norden. Scandinavian University Press 1997.

ALKUPERÄISJULKAISUT KOKOTEKSTEINÄ

ARTIKKELI 1

Esko Häkkinen, Kansantalous-, hyvinvointi- ja demokratiamalli rikosoikeuden vaihtelujen selittäjinä. Oikeus 45(3) 2016, s. 330–350.

Uudelleenjulkaistu lehden luvalla.

KANSANTALOUS-, HYVINVOINTI- JA DEMOKRATIAMALLI RIKOSOIKEUDEN VAIHTELUJEN SELITTÄJINÄ¹

Tiivistelmä: Viime vuosikymmenten kriminaalipoliittisena trendinä länsimaissa on arvioitu olleen rikoskontrollin ankaroituminen. Kehitys on liitetty talouden sääntelyn ja hyvinvointivaltion heikkenemisen sekä epävarmuuden ja individualismin vahvistumisen tapaisiin yhteiskunnan ja sen rakenteen ilmiöihin. Suuntaus on leimannut voimakkaimmin englanninkielisiä maita kuten Yhdysvaltoja ja Isoa-Britanniaa ja heikoimmin Pohjoismaita Suomi mukaan lukien. Eroa selitetään eroilla kansantalous-, hyvinvointi- ja demokratiamalleissa. Englanninkielisissä maissa yhteiskunta on poissulkevampi ja poliittinen kulttuuri epä-sopuisa, pohjoismainen hyvinvointipoliittikka on inklusiivista ja universalistista ja päätöksenteko konsensus-hakuista. Sekä yleistä trendiä että suhteellisia eroja selitetään toisin sanoen kriminaalipoliittikan kytkeytymisellä rakenteeseen ja pelkkää kontrollipoliittikkaa perustavampiin yhteiskunnallisiin valintoihin. Kriminaalipoliittikan kehitys Suomessa heijastaa samaa. Suomalainen kontrollipoliittikka lieveni hyvinvointivaltion laajetessa ja yhteiskunnan demokratisoitua sodan jälkeisinä vuosikymmeninä. Lievenemiskehitys päättyi 1980- ja 90-luvun vaihteen uusliberaaliin yhteiskuntapoliittiseen käänteeseen.

Asiasanat: rikosoikeus, kriminaalipoliittikka, hyvinvointivaltio, poliittinen kulttuuri, sosiaalinen muutos

VERTAISARVIOITU
KOLLEGIALT GRANSKAD
PEER-REVIEWED
www.tsv.fi/tunnus

I. Johdanto

Erot rankaisemisessa eri kulttuurien välillä olivat keskeisiä tutkimuskohteita jo kriminologian pioneereille 1700- ja 1800-luvun vaihteessa. Kiinnostus vertailuun hiljeni sittemmin tärkeinä myöhempinä poikkeuksina *Émile Durkheimin* sekä *Georg Ruschen* ja *Otto Kirchheimerin* rankaisemista selittävät teoriat.² Durkheim korosti rangaistuksen yhteiselon ehtoihin ja solidaarisuuteen liittyvää roolia³. Uusmarxilaisen Frankfurtin koulukunnan Rusche ja Kirchheimer taas kytkivät rankaisemisen historian aineelliseen talouden ja tuotantotapojen kehitykseen⁴. Tällaista selittävää, sosiologista rangaistusteoriaa ei pidä sekoittaa normatiivisiin, filosofisiin teorioihin rangaistuksen tarkoituksesta. Sosiologisissa rangaistus-teorioissa voi yhä nähdä kaksi päälinjaa. Symbolisten teorioiden (alunp. Durkheim) kuvassa rangaistus on jotain kollektiivista, tunnepitoista ja vahvasti irrationaalista. Marxilaiset ja foucault’laiset teoriat taas näkevät rankaisemisen vallankäytöllisenä ja hyvinkin rationaalisenä toimintana.⁵ Kansainvälisessä nykykeskustelussa huomiota on herättänyt kriminaalipoliittikan koventuminen ennen kaikkea Yhdysvalloissa ja muissa englanninkielisissä mais-

- 1 Kiitän Heikki Pihlajamäkeä, Tapio Lappi-Seppälää ja Merita Kettusta tekstistä sen eri vaiheissa saamastani palautteesta. Olen viimeistelyvaiheessa saanut työskentelyyni rahoitusta Suomen Kulttuurirahastolta.
- 2 Downes 2011, s. 27–28.
- 3 Ks. Durkheim 1893, s. 106–109.
- 4 Ks. Rusche – Kirchheimer 1939, s. 5–7.
- 5 Sosiologisten rangaistusteorioiden jaotteluista ks. Garland 1990. Rationaaliseen (tai irrationaaliseen) ei tässä yhteydessä liity arvolutausta. Marxilaiset ja foucault’laiset teoriat voivat tunnetusti olla hyvin kontrollikriittisiä.

sa. Tämä on konkreettisimmin ilmentynyt vankilan käytön ennennäkemättömänä lisääntymisenä. Punitiivisuus eli rangaistushaluisuus nousi kansainvälisesti vertailevan rikosoikeustieteen keskiöön viimeistään *David Garlandin* Yhdysvaltojen ja Ison-Britannian kehitystä kuvaavan *The Culture of Control* -kirjan myötä⁶.

Millaiset yhteiskunnalliset tekijät selittävät muutosta ankarampaan? Samanlaista kehitystä on nähty muuallakin, mutta erojen länsimaiden sisällä, erityisesti englanninkielisten maiden ja Pohjoismaiden välillä, on toisaalta arvioitu entisestään korostuneen. Mistä erot johtuvat?

Käsittelen ensin talouden ja rikosoikeuden muutoksen suhdetta lännessä ja muutoksen merkittävyteen vaikuttaneita kulttuurisia ja institutionaalisia tekijöitä. Tarkastelen sitten kriminaalipolitiikkaa poliittisena toimintana demokratiamallin vaikutuksen ja rikosongelman politisoitumisen ilmiön kautta. Osoitan lopuksi ajantasaisen teoriakirjallisuuden hedelmällisyyden suomalaisen kriminaalipolitiikan viimeisen sadan vuoden muutosten selittämiseen.

Tämä kirjoitus on tarkoitettu teoreettiseksi siinä mielessä, että en analysoi tässä empiiristä tutkimusaineistoa⁷. Lähestyn teorioita pluralistisesti. Rankaiseminen on monisyinen (*overdetermined*) ilmiö. Teoriat tulkitsevat käsitteellistämällä, ja eri teoriat voivat selittää eri osatekijöitä ja tasoja. Tärkeää onkin eritellä kunkin teorian näkökulmaa ja antaa kokonaisuudelle.⁸ Toki rangaistusteoriat tapaavat olla enemmän tai vähemmän kontekstuaalisia, eikä rankaisemisen analysointi siten irtaudu ympäröivästä maailmasta ja historiasta. Historiallinen yhteys merkitsee, koska instituutiot, ymmärrys ja käytännöt kertyvät ajassa, koska toimijat reflektoivat käyttäytymistään menneeseen ja koska erilaiset syyt voivat johtaa samankaltaisiin lopputuloksiin⁹. Koska käsillä olevat trendit kriminaalipolitiikassa ovat tasoltaan melko yleisiä, on selitystenkin oltava vastaavasti yleisiä ja rakenteellisia. Poikkeusten taustalla on toisaalta oltava poikkeus politiikkaa muovaavissa tekijöissä.¹⁰

2. Rikosoikeus ja rakenne

2.1. Uusi talous, uusi kontrolli

Garlandin analyysi on hyvä lähtökohta siihen, mitä oikein tapahtui. Ankaroitumisen taustalla oli myöhäismodernin taloudellinen, sosiaalinen ja kulttuurinen muutos. Vuoden 1973 öljykriisi ja sitä seurannut taantuma olivat kuolinisku sodanjälkeiselle keynesiläiselle talouspolitiikalle. Työmarkkinat muuttuivat epävarmemmiksi ja jakautuivat perinteisen teollisuustyön menettäessä merkitystään ja korvautuessa lisääntyvällä palvelutyöllä hyvin koulutetun eliitin hyötyessä talouden vapautumisesta. Suuret tuloerot tekivät paluun ja työttömyyden

6 Nelken 2010, s. 56–57. Ks. Garland 2001.

7 Ks. Alvesalo – Ervasti 2006, s. 19–23.

8 Garland 1990, s. 10–16, 280–281.

9 Tilly 2002, s. 570.

10 Ks. Kekkonen – Ylikangas 1982, s. 7–12. Nykyteoriat rankaisemisesta ovat käytännössä ilman muuta tavalla tai toisella rakenteellisia. Heikki Ylikankaan mukaan finalistinen (välittömien motiivien kuvaaminen) tai aatehistoriallinen selittäminen on itse asiassa selittämistä tuskin lainkaan, koska niissä ei päästä juuri pelkkää toimijoiden vapaata tahtoa pidemmälle (1990, s. 301–313). Rangaistusjärjestelmän kehityksellä ei myöskään ole ennalta määrättyä suuntaa esim. kohti rationaalisempaa ja humanimpaa. Eri kehityslinjat kaipaavat selittämistä niiden kurssista riippumatta (Lappi-Seppälä 1982, s. 168–170).

lisääntyminen synnytti pysyvän syrjäytettyjen luokan. Garland ei sivuuta rikollisuuden osuutta muutoksessa, mutta hän painottaa sosiaalista rikollisuuskokemusta ainakin osin irrallaan todellisesta rikoskehityksestä. Rikollisuus lisääntyi kaikkialla lännessä 1970-luvun tienoilla. Lisääntyminen päättyi 1990-luvulle tultaessa. Rikollisuutta lisäsivät tilaisuusrakenteen muuttuminen, demografiset tekijät ja epämuodollisen sosiaalisen kontrollin heikkeneminen. Rikollisuus ja muu epäjärjestys muuttuivat aiempaa näkyvämmäksi myös keskiluokan silmissä. Uusi rikollisuuskokemus vaikutti arkipäivän rutiineihin, kasvatti rikospelkoja ja lopulta synnytti ympärilleen uuden kulttuurin – ”rikoskompleksin”, jossa korkea rikostaso muodostui sosiaalisesti tosiasiaksi riippumatta rikoskehityksestä. Media sementoi muuttuneen käsityksen rikollisuudesta.¹¹

Keskeistä muutoksessa oli juuri keskiluokan rooli. Sodanjälkeinen inklusiivisempi kriminaalipolitiikka Yhdysvalloissa ja Isossa-Britanniassa oli ollut kytköksissä ajanjakson hyvinvointivaltiokehitykseen kummassakin maassa. Hyvinvointipalvelujen leikkaukset vähensivät julkisten palvelujen merkitystä keskiluokalle. Samalla heikkeni sosiaalitieteilijöiden asiantuntijavalta. Hyvinvointipalvelujen piiristä irtautunut keskiluokka alkoi samaistaa ne niiden jäljelle jääneeseen huono-osaiseen asiakasryhmään ja nähdä ne ongelmia tuottavina ja ylläpitävinä – ei ratkaisevina. Molemmissa maissa valtaan nousi peittelemättömän hyvinvointivaltiovastaisella agendalla *Ronald Reaganin* ja *Margaret Thatcherin* johdolla oikeisto, jonka retoriikassa kunnialliset ahkerat kansalaiset olivat jäämässä kurin tarpeessa olevien keltotomien ja moraalittomien köyhien uhreiksi. Rikollisuus oli todiste köyhien ansaitsemattomuudesta. Talouden kontrollista ja sosiaalisesta vapautumisesta siirryttiin talouden vapautumiseen (uusliberalismi) ja sosiaaliseen kontrolliin (uuskonservatismi).¹²

Loïc Wacquantilla, toisella punitiivisen käänteen yhteiskuntateoreetikolla, on samantyyppinen kuva talouden muutoksen vaikutuksesta keskiluokan asenteisiin. Keskiluokan epävarmuus muuttuneilla työmarkkinoilla kanavoitui sääntelyvastaisuudeksi ja epäluuloksi ansaitsemattomina nähtyjä sosiaalituen ja positiivisen erityiskohtelun saajia kohtaan. Wacquant korostaa myös muutoksen etnistä puolta Yhdysvalloissa. Mustien pääsy kansalaisyhteiskuntaan sai 1960-luvun kansalaisoikeustaistelun hävinneet valkoiset hylkäämään keskikaupungit ja julkiset hyvinvointipalvelut.¹³

Yhteenvetona Garlandin ja Wacquantin analyysistä muutoksen pohjalla oli materiaalinen talouden ja työmarkkinoiden muutos, joka lisäsi keskiluokan epävarmuutta ja huonoosaisten sosiaalista syrjäytymistä. Eriarvoistuminen irrotti parempiosaisen väestön yhteisvastuullisesta hyvinvointivaltioprojektista. Muuttunut kokemus rikollisuudesta lisäsi keskiluokan pelkoja. Rikoskontrollin koventamisesta ja kohdistamisesta köyhyyden, rikoskäyttäytymisen ja ihonvärin määrittämiin toisiin muodostui symbolinen yritys lääkitä epävarmuuden, individualismin ja pelkojen aiheuttamaa ahdistusta, osoittaa yhteiskunnan ja siihen kuuluminen rajat, lisätä ansaitsevien sisäpiiriläisten välistä solidaarisuutta sekä legitimoida julkista valtaa, joka ei kyennyt vastaamaan ahdistuksen varsinaisiin materiaalsiin lähteisiin.

Vaikka tässä päätelmässä muutoksella on materiaallinen kytkös, sen muuttuminen muu-

11 Garland 2001, s. 81–92, 106–107, 152–158, 163–165.

12 Mts. 96–102, 148–152, 196–197.

13 Wacquant 2009, s. 57–58, 198–204.

tokseksi rikosoikeudessa tapahtuu selkeästi symbolisen mekanismin kautta. Voisiko muutoksia kontrollissa selittää suoraan muutoksilla aineellisissa olosuhteissa ja hallinnan muodoissa? Tällaista teoriaa rankaisemisesta aikamme lännessä on kehittänyt *Alessandro De Giorgi*. Garlandin ja Wacquantin tapaan De Giorgi lähtee liikkeelle 1970-luvulta alkaneesta talouden murroksesta. Pääoman liikkuvuuden maailmanlaajuinen vapautuminen loi tuotannon käyttöön kansainväliset työmarkkinat. Seurauksena on ollut tuotannon hajaantuminen ja työmarkkinoiden joustavuuden lisääntyminen. Lännessä työ on muuttunut pirstaloituneeksi ja jakautumiseltaan epätasaiseksi. Vanhaa työväenluokkaista tuotantotyötä korvaamaan on tullut lisääntyvä epätyypillinen palvelutyö ilman vanhan työn sääntelykehystä ja sosiaalista inklusiota. Samaan aikaan keskiluokan työ on yhä enemmän informaatiotyötä, jossa työn johtamisen täytyy perustua ulkoiseen kilpailuttavaan ohjaukseen, koska käskeminen ja organisaatiot heikentävät työn tuottavuutta. Yhteistä molemmille ilmiöille on se, että työ on jäänyt foucault’laisen *kurin* ajan ja tilan ulkopuolelle. Vanhan integroivan kurin tyhjiön onkin täyttänyt uudenlainen ulkoistettu kontrolli. Sen elementtejä ovat yleistetty valvonta ja pääsyn rajoittaminen. Suurkaupungissa rikoskontrolli perustuu tilannetorjuntaan ja yhdyskuntasuunnitteluun. Valvonta tapahtuu ihmisten luokittelemiseksi ja ennalta segregoinniksi eikä tarpeen mukaan puuttumiseksi. Kolmanneksi uudeksi kontrollityypiksi De Giorgi nimeää ihmisten säilömistä, jolla hän viittaa niin sanotun riskiparadigman ja liikkeenjohdollisten käytäntöjen nousuun seuraamusalalla.¹⁴ Yhteistä uusille kontrollimuodoille on sosiaalisen maailman ulkopuolelta tapahtuva hallinta ja rajoittaminen yhteistyöhön ja solidaarisuuteen perustuvan sosiaalisen sääntelyn sijaan.

Uusmarxilaisten ja foucault’laisten valtateorioiden, joiden perinnettä De Giorgi eksplisiittisesti jatkaa, ongelma on niiden eräänlainen pessimistinen kontrolliusko. Ruschelle ja Kirchheimerille rangaistus oli ensi sijassa alistettuun luokkaan kohdistettu pelote lainrikkomista vastaan, joka jousti vähempään tyytymisen (*less eligibility*) logiikalla talouden suhdanteissa ja tuotannon muutoksissa. Ruschen ja Kirchheimerin seuraajat 1970-luvulta alkaen tutkivatkin ennen kaikkea työttömyyden ja vankeudenkäytön suhdetta.¹⁵ Myös Wacquantin mukaan rangaistuskoneiston funktiot liittyvät uusliberaalissa yhteiskunnassa vallan symbolisen legitimoinnin ohella työmarkkinoiden sääntelyyn. Rangaistusjärjestelmän tarkoitus on pitää työväenluokan vastahakoiset osat uuden heikosti säännellyn palvelutyön piirissä ”nostamalla hintaa” epämuodolliseen katutalouteen siirtymiselle, tehdä vaarattomiksi saman luokan häiritsevimmät osat ja varastoida vankiloihin ylijäämä, jolle työtä ei riitä.¹⁶ Vähempään tyytymisen käsitteen juuret olivat Englannin 1800-luvun sosiaalihuollossa, jonka periaatteiden mukaan heikoimmille tarkoitettujen köyhäintalojen olojen tuli olla tarkoituksellisesti riittävän kurjat, jotta työtätekeväälle ei tuloloukunomaisesti muodostuisi kannustinta luopua toimeliaisuudestaan¹⁷. Tästä on erityisesti suurten tuloerojen yhteiskunnassa lyhyt matka köyhyyden näkemiseen moraalisenä ja rikollisuuteen samaistuvana ongelmana, mutta sitä, että vähempään tyytymisen periaatetta ehkä on sovellettu ja sovelletaan yhä yhteiskunta-

14 *De Giorgi* 2006, s. 44–60, 74–89, 103–109.

15 *Mts.* 6–9, 19–33.

16 *Wacquant* 2009, s. 7.

17 *Himmelfarb* 1995, s. 131–132.

politiikan teossa varsinkin englanninkielisessä maailmassa ja että se on aiheuttanut todellisia seurauksia, ei pidä sekoittaa näyttöön sen tehokkuudesta. Kriminologit eivät usko ankaralla muodollisella kontrollilla olevan merkittävää tehoa kriminaalipolitiikassa¹⁸. Miksi nämä samat mekanismit sitten toimisivatkin tehokkaasti sosiaalisen jaon ylläpitämisessä?

Edelleen *Michel Foucault*’lle vankilan säilyminen siitä huolimatta, että se epäonnistui julkilausutussa tehtävässään, selittyi sen onnistumisella piilofunktiossaan eli työväenluokan hallinnassa hajota ja hallitse -tyyppisen strategian kautta¹⁹. Foucault kuvaa modernin rankaisemisen hyperrationaalisenä hallintana, ikään kuin 1800-luvun utilitaristinen visio kontrollista olisi kaikeksi epäonneksi toteutunut sellaisenaan. Durkheim sen sijaan ei tarvinnut (tarkoitus)rationalista funktiota rankaisemisen ja sen säilymisen selittämiseen vaan liitti sen moraalisen auktoriteetin rakentamiseen.²⁰ De Giorgin teorian arvo on kontrollin muuttuvien *käytäntöjen* selittämisessä (yleistetty valvonta ja pääsyn rajoittaminen), mutta varsinaisina syyteorioina rankaisemisesta se ja muut valtateoriat häviävät uskottavuudessaan Garlandin (ja varauksin Wacquantin) symbolistisemmalle analyysille.

2.2. Instituutiot erojen selittäjinä

Garland analysoi muutosta vain Yhdysvalloissa ja Isossa-Britanniassa. *Michael Cavadino* ja *James Dignan* vertasivat kriminaalipolitiikkaa 12:ssa maassa ja havaitsivat silmiinpistäviä eroja eri maaryhmien välillä. Vankiluvut olivat korkeimpia, asenteet kovimpia, rankaustuskriisi akuutein, nuorisorikosoikeus ankarinta ja vankiloiden yksityistäminen pisimmällä juuri uusliberaaleissa englanninkielisissä maissa, väliin sijoittui konservatiivisen korporatistmin Keski-Eurooppa ja lievintä politiikka oli sosiaalidemokraattisissa Pohjoismaissa sekä Japanissa²¹. Maailmanlaajuinen talouden muutos on houkutteleva analyysityökalu tutkittaessa suuren linjan muutoksia kontrollissa, mutta se tuottaa yksinkertaistettuja näkökulmia. Taloudet globalisoituvat mutta sosiaaliset ja poliittiset instituutiot eivät niinkään.²² Paikalliset instituutiot tuottavat samasta talouden kehityksestä erilaisia lopputuloksia.

Nicola Lacey selittää Pohjois- ja Manner-Euroopan ainakin jonkinasteista säästymistä punitiiviselta käänneeltä talouden paineen alla sillä, että koordinoituissa markkinatalouksissa materiaalien olojen muutos ei ole ollut samanlainen kuin englanninkielisissä liberaaleissa markkinatalouksissa. Kun englanninkielisissä maissa talouden kilpailukykyä globaalissa taloudessa on pyritty pitämään yllä juuri työvoiman joustavuutta lisäämällä ja sosiaalimenoja leikkaamalla, koordinoituissa talouksissa on painotettu osaamista ja työllisyysastetta. Näiden edellytyksenä on ollut julkisen panostuksen tarjoama jousto, eikä pääoman intressissä ole ollut samaan tapaan paeta sääntelyä ja irrottautua suhteesta työmarkkinoihin. Lacey epäilee, että kontrollin erojen sitkeyttä globalisaation keskellä voivat selittää niiden historialliset juuret ja instituutioiden pitkän aikavälin polkuriippuvuus.²³

18 Ks. *Bottoms* 2004, s. 63–71; *von Hofer* 2011, s. 90–93.

19 *Garland* 1990, s. 149–150; *Hurri* 2010, s. 215–217.

20 *Garland* 1990, s. 80–81, 162–164, 174.

21 *Cavadino – Dignan* 2006, s. 21–48, 296–340.

22 *Muncie* 2011, s. 98–99.

23 *Lacey* 2008, s. 40, 88–89, 110, 131–132. Instituutioihin ja polkuriippuvuuteen nojaava selittäminen vähentää entisestään tarvetta selittää rankaisemista sen piilofunktiolla. Instituution ei tarvitse olla tarpeellinen säilyäkseen (ks. *Pierson* 2000).

John Pratt ja *Anna Eriksson* ovat sittemmin tutkineet erojen historiaa englanninkielisten maiden ja Pohjoismaiden välillä. Luokka, siirtolaisuus, kirkko, koulutus ja valtion rooli olivat järjestäen kaikki yhdistäviä tekijöitä Pohjoismaissa ja jakavia englanninkielisissä maissa 1800-luvulla. Ne vahvistivat Pohjolassa yhteisvastuun ja vaatimattomuuden ihanteita, tasa-arvoa, käytännöllisyyttä ja noudattamista – englanninkielisissä maissa taas individualismia, kilpailua, anti-intellektualismia ja epäluuloa julkista valtaa kohtaan. Usko vähempään tyytymisen periaatteeseen kummitteli tarveharkintaisuuden ja epäluulon retoriikan muodossa läpi toisen maailmansodan jälkeisen hyvinvointivaltioillistumisen kauden englanninkielisissä maissa. Pohjoismainen suhtautuminen köyhyyteen oli yhteisöllisempi ja solidaarisempi ja kehittyi 1900-luvulla universalistiseksi hyvinvointivaltioksi ja sosiaalisten oikeuksien retoriikaksi.²⁴ Yhdysvaltoja ja Manner-Eurooppaa vertaillut oikeushistorioitsija *James Q. Whitman* korostaa samansuuntaisesti eurooppalaista valtiouskoisuuden ja armollisen paternalismin perinnettä nykyisten institutionaalisten erojen selittäjänä. Rankaisemisessa yhteistä molemmille kulttuurialueille on ollut kehitys kohti luopumisesta rangaistavan statuksen huomioon ottamisesta, mutta tässä Yhdysvaltoja on leimannut kansanomaisen egalitarismi, jossa rangaistusjärjestelmästä on yhdenvertaisuuden nimissä karsittu yläluokan erityiskohtelu, kun taas manereurooppalaisessa aristokraattisessa egalitarismissa tasa-arvoistuminen on merkinnyt hyvän kohtelun levittämistä kaikkia koskevaksi. Vallitsevat rangaistusteoriat sen sijaan eivät ole keskeisesti vaikuttaneet politiikan suuntaan.²⁵

Instituutioiden voimaa havainnollistaa se, kuinka samojen ideologisten murrosten seuraukset eri maaryhmissä tuntuvat määräytyvän pitkälti niiden ominaispiirteiden mukaan. Muutos on usein näennäistä ja vanhaa toistavaa. Ensin sellivankeuden nousu 1800-luvulla ja sitten erityisestävyuden nousu saman vuosisadan lopulta koskivat molemmat sekä Pohjoismaita että Englantia, mutta käytännön sovellukset olivat hyvin erilaisia ja kulttuurisia eroja kuvastavia²⁶. Kolmas murros koitti hoitoideologian kaatuessa 1970-luvulla. *Nothing works* -pessimismin vallatessa englanninkielisen maailman²⁷ Pohjoismaissa heräsi usklassinen optimismi²⁸. Pohjoismainen humaani usklassinen tuomitsemisteoria korosti rajojen asettamista rankaisemiselle²⁹. Osin aivan samat periaatteet kuten suhteellinen mittaaminen ja kaavamainen ehdonalaiseen vapauttaminen olivat Yhdysvalloissa mukana synnyttämässä rangaistuskäytännön kovenemiskierrettä³⁰. Yhdysvaltalaisessa usklassismissa suhteellisuus ei toiminut oikeusturvaperiaatteena³¹. Hoitoideologian kaatuminen näkyi Pohjoismaissa sosiaalipolitiikan tärkeyden korostamisena kriminaalipolitiikassa³². Sosiaalisesta hoidollisesta rangaistuspolitiikasta luopuminen ei merkinnyt sosiaalisen poistamista kriminaalipolitiikasta vaan rankaisemisen erottamista sosiaalipolitiikasta.

24 Pratt – Eriksson 2013, s. 33–75.

25 Whitman 2003, s. 38–39, 191–193, 199–202.

26 Ks. Pratt – Eriksson 2013, s. 97–164.

27 Garland 2001, s. 61–63.

28 Pratt – Eriksson 2013 s. 185–187.

29 Hinkkanen – Lappi-Seppälä 2011, s. 355–356.

30 Ks. Mauer 2001, s. 10–12.

31 Whitman 2003, s. 57.

32 Pratt – Eriksson 2013, s. 191–192.

3. ”Kriminaalipolitiikka on politiikkaa”³³

3.1. Poliittinen kulttuuri

Sekä angloentrit Garland ja Wacquant että erojen vertailijat päätyvät lopulta samaan tulokseen yhteiskunta- ja rangaistuspolitiikan suhteesta: hyvinvointipolitiikan alasajo merkitsee kriminaalipolitiikan koventumista. *Tapio Lappi-Seppälän* tilastollisessa analyysissä eri maiden suhteellisten vankilukujen ja niiden kehityksen suhteesta erilaisiin yhteiskunnallisiin mittareihin suuret tuloerot, pienet sosiaalimenot, alhainen sosiaalinen luottamus ihmisten välillä ja julkisen vallan alhainen koettu legitimiys korreloivat korkeiden vankilukujen kanssa³⁴. Kyse ei ole siitä, että rangaistuskäytäntö toimisi jonkinlaisena varaventiilinä heikentyvälle sosiaaliselle rikosentorjunnalle. Tämä asettaisi liikaa uskoa ehkäpä kummankin kyvyille reagoida ja vaikuttaa rikoskehitykseen. Mitattu rikostaso ei selitä eroja eikä trendejä vankiluvuissa³⁵. Garland ja Wacquant katsovat ikään kuin päinvastoin, että vankilasta on tullut yhä enemmän paikka sellaisille ryhmille, joiden integroimiseen ei sosiaalisen alasajossa ole enää väliä³⁶. Poissulkevan politiikan syrjäyttämät ihmiset eivät katoa minnekään.

Rangaistus- ja sosiaalipolitiikan käänteissuhteen mekanismin ymmärtäminen vaatii kuitenkin katseen kääntämistä poliittiseen prosessiin. Poliittisen kulttuurin vaikutusta kriminaalipolitiikkaan on kartoittanut erityisesti *David Green*. On mielenkiintoista kriminaalipolitiikan erojen selittämisen kannalta, että ankaran kriminaalipolitiikan uusliberaalit englanninkieliset maat ja lievemmän politiikan korporatistiset Pohjois- ja Manner-Euroopan maat eivät poikkea toisistaan vain kansantalous- ja hyvinvointimalleiltaan vaan myös demokraattisilta instituutioiltaan. Kyse on jaosta tyypillisesti kahden puolueen vuorottain hallitsemiin enemmistö- eli konfliktidemokratioihin ja suhteellista vaalitapaa soveltaviin konsensusdemokratioihin. Nämä kaksi demokratiamallia edustavat erilaista tulkintaa demokraattisen päätöksenteon merkityksestä. Enemmistödemokratioissa päätösvalta kuuluu enemmistöpuolueelle, konsensusdemokratioissa taas yksinkertainen enemmistö on minimivaatimus päätöksenteolle mutta tavoite on mahdollisimman laaja yhteisymmärrys päätöksiä tehdessä³⁷. Demokratiamalli ja suhteelliset vankiluvut korreloivat arvattavalla tavalla. Vankiluvut ovat suurempia enemmistödemokratioissa ja pienempiä konsensusdemokratioissa³⁸. Puitteet kriminaalipoliittisten valintojen tekemiselle eroavat mallien välillä. Päätöksenteko on harkitumpaa konsensusdemokratioissa. Eron voi käsitteellistää eroksi mielipiteen mittaamisen ja mielipiteen muodostamisen välillä. Enemmistödemokratioissa demokraattisessa prosessissa on kyse ennen kaikkea enemmistön tahdon selvittämisestä, kun taas konsensusdemokratioissa kyse on yhteisen tahdon muodostamisesta neuvotteluja käyden³⁹. Lisätiedon vastaanottaminen ja mielen muuttaminen kuuluvat konsensusmallissa asiaan.

33 *Utriainen* 1988.

34 *Lappi-Seppälä* 2012, s. 46–52.

35 *Mts.* 39–43.

36 *Garland* 2001, s. 178–179; *Wacquant* 2009, s. 69–75.

37 *Lijphart* 1999, s. 1–2.

38 *Green* 2008, s. 226–227; *Lappi-Seppälä* 2012, s. 57–59.

39 *Miller* 1992, s. 55–56, 67.

Harkinnan ja keskustelun vakavasti ottaminen demokratiassa myös suojelee kriminaalipolitiikkaa legitimizeettipulan vaikutuksilta. Yhteiskunnallisen legitimizeetin voi nähdä nojaavan valtion hallinnoimiskyvyn ohella juuri sen kykyyn keskustelemaan tahdonmuodostukseen, joka on hallinnoimiskykyä vähemmän haavoittuvaa, koska se ei ole riippuvainen yksittäisistä onnistumisista⁴⁰. Kärjistäen konsensusdemokratioissa legitimizeetti perustuu enemmän osallistumiseen ja kuuntelemiseen – enemmistödemokratioissa taas ikään kuin katsomosta politiikkaa arvioivan yleisön luottamuksen voittamiseen onnistumisilla ja uskottavalla politiikalla. Kriminaalipolitiikan alalla yritykset korjata legitimizeettipulaa nopeilla uudistuksilla pitävät rikollisuusongelman kierteenomaisesti tapetilla ja luovat odotuksia, turvattomuutta ja pettymyksiä⁴¹.

Konsensusdemokratioiden kyvyn deliberaatioon selittää keskeisesti suhteellisen vaalittavan mekanismi. Monipuoluejärjestelmässä oppositiopuoluekin tulee hyvällä todennäköisyydellä taas seuraavien vaalien jälkeen tekemään hallitusyhteistyötä sellaisten puolueiden kanssa, joita se oppositiossa vastusti. Enemmistödemokratiassa oppositiopuolueella taas ei ole pidäkkeitä hallitusta vastaan hyökkäämisessä. Monipuoluejärjestelmä tukee vakautta ja harkintaa ja suojaa paineilta toimia äkkipikaisesti enemmistödemokratian palkitessa kriisiretoriikan ja toisen puolueen mitätöimisen⁴². Lisäksi nimityksestään huolimatta konsensusdemokratiat voivat itse asiassa olla enemmistödemokratioita parempia tilan löytämisessä erimielisyydelle. Konsensusdemokratiassahan ei ole kyse erilaisten äänien hiljentämisestä vaan juuri kuuntelemisesta ja kompromissien tekemisestä. Elävä monipuoluejärjestelmä kykenee kanavoimaan erimielisyyttä uusiksi puolueiksi ja vahvistamaan näin legitimizeettiään⁴³. Protestipuolueiden vaikutus voi kuitenkin olla haitallinen, jos niitä ei oteta mukaan vanhojen puolueiden piirileikkiin ja näin sitouteta konsensusmallin sääntöihin.

Keskustelevalta tahdonmuodostuksen konsensusdemokratiat ovat enemmistödemokratioita itsenäisempiä globaalin paineen vaikutukselta. Konsensusdemokratiat ovat sekä toteutamaltaan yhteiskuntapolitiikaltaan enemmistödemokratioita sosiaalisesti vastuullisempia että demokratiansa osalta politologisilla mittareilla laadukkaampia⁴⁴. Poliittisen kulttuurin puite salliessaan joissain maissa toisia enemmän tilaa harkinnalle ja keskustelulle sallii samalla paremman mahdollisuuden tietojen ja monipuolista tietoa hyödyntävien valintojen tekemiselle.

3.2. Politisoituminen

Kriminaalipolitiikkaan politiikkana liittyvä viime vuosikymmenten ilmiö on sen politisoituminen, jonka analysointi tuo eroista takaisin globalisaatioon. Käsitteenä kriminaalipolitiikka merkitsee yhtäältä rikollisuutta koskevaa päätöksentekoa ja päätöksentekoon kohdistuvaa vaikuttamista mutta myös niitä keinoja, joilla rikollisuuteen yritetään vaikuttaa, ja tavoitteita,

40 Jacobsson 1997, s. 79–80.

41 Mary – Nagels 2012, s. 93.

42 Green 2008, s. 222–225, 235–236.

43 Miller – Lijsthaug 1990, s. 382–383.

44 Lijphart 1999, s. 275–300.

joihin keinoilla pyritään⁴⁵. Kyse on siis sekä politiikan tekemisestä että politiikan sisällöstä. Politisoituminen liittyy tekemisen puoleen. Kriminaalipolitiikan politisoituminen merkitsee kasvua sen päivänpoliittisessa painoarvossa.

Garland näkee politisoitumisen ja oikeastaan koko rikosoikeuden poliittisuuden seurauksena ”rikosoikeusvaltion” synnyn historiallisesta prosessista. Vahvistuva keskusvalta voitti kilpailun kompetenssista lainkäyttöön ja monopolisoi rikosoikeuden. Kehityksen tuloksena myöhäismoderneja yhteiskuntia vaivaa myytti rikollisuusongelmaa hallitsevasta suvereenista valtiosta. Yhteiskuntien käydessä yhä monimutkaisemmiksi ja valtion kyvyn hallita kaikkia rikollisuuteen vaikuttavia tekijöitä entistäkin epärealistisemmaksi, toivekuvan luomien odotusten lunastamisesta on tullut kestävä haaste. Vastaus tilanteeseen on ollut kaksijakoinen. Hallinto on yrittänyt sopeutua tilanteeseen uusilla lähestymistavoilla kuten uusliberaalilla liikkeenjohdollisuudella ja vastuun jakamisella yksityisten ja yhteisöjen kanssa. Poliittinen hinta valtion osittaisestakin vetäytymisestä sen itseasetetusta tehtävästä lankeaa kuitenkin päätöksentekijöille, jotka ovat uskoneet sen olevan liian kallis maksettavaksi. Siksi politiikkojen vastaus on ollut kiistämisen strategia eli rikosoikeuden populistinen politisoiminen. Kiistämisen retoriikkaa ovat lupaukset rikostorjunnan uskottavuuden palauttamisesta, suvereniteettia julistava päättäväisyys ja *hinnalla millä hyvänsä* -ehdottomuus.⁴⁶

Kriminaalipolitiikkaan kohdistuvan paineen kasvun selittäminen edellyttää kuitenkin myös sen aseman tarkastelua suhteessa muuhun yhteiskuntapolitiikkaan ja sen legitimoivan roolin huomioon ottamista. Poliitiikan filosofi *Jacques Rancière* on tutkinut poliittisuuden käsitettä sekä yhteiskuntapolitiittista vaihtoehdottomuutta. Rancièren poliittikkakäsitykselle keskeistä on kaikkien ihmisten sisäänrakennettu kyky poliittiseen itseilmaisuun ja tasa-arvoisuuteen, mikä tekee yhteiskunnallisesta järjestyksestä aina satunnaista. Ihanteellisesti politiikka on tämän satunnaisuuden näkyväksi tekemistä niin, että osaton ryhmä luopuu samaistumisesta sille annettuun paikkaa sosiaalisessa jaossa ja asettuu osapuoleksi yhteiskunnalliseen keskusteluun. Tämän seurauksena puhekehtä ja järjestys mukautuvat uuteen tilanteeseen.⁴⁷ Rangaistuspopulismissa myöhäismoderneissa länsimaissa ei ole kyse tästä. Rikosoikeuden politisoituminen ei ole ilmentänyt erimielisyyttä ja polarisoitumista, vaan se on merkinnyt keskustelun kaventumista ja poliittisten laitojen välistä kilpajuoksua ankarampaan⁴⁸. Mahdollisempi selitys ilmiölle onkin juuri tällaisen poliittisuuden taantuminen länsimaissa ”jälkidemokratiassa”. Rancière pitää liikkeenjohdollista hallinnointia ja oikeudellistumista uhkana yhteiskunnalliselle valinnalle⁴⁹. Järjestys oikeutetaan ekonomistisella väitteellä politiikan vaihtoehdottomuudesta globaalien markkinoiden maailmassa. Paradoksaalisesti valta saa auktoriteettinsa osoittamalla voimattomuuttaan. Tulevaisuuden vaurauden ja kurjuuden välillä ratkaiseva liikkumattila on niin pieni, että se ei jätä tilaa keskustelulle.⁵⁰ Ekonomismi heikentää demokratioiden kykyä keskustelemaan tahdonmuodostukseen⁵¹. Niinpä tarve le-

45 Lappi-Seppälä 2006, s. 6.

46 Garland 2001, s. 29–32, 109–137.

47 Rancière 1995, s. 42–43, 50–58, 65–74.

48 Garland 2001, s. 13–14; Kekkonen 2003a, s. 207–208.

49 Rancière 1995, s. 147–157; Hirvonen 2010, s. 352–353.

50 Rancière 1995, s. 161–163.

51 Jacobsson 1997, s. 80.

gitimoida valta esittelemällä politiikan uskottavuutta (eli hallinnoimiskykyä) lisääntyä. Äänestäjien asenteiden tasolla myöhäismoderni ahdistus hakee syntipukin rikollisuudesta helposti nimettävänä ja kouraantuntuvana ongelmana ja lisää toiveita päättäväisemmästä ja ankarammin rankaisevasta valtiosta⁵². Rangaistuspopulismi on yritys helpottaa yhteiskuntapolitiikan vaihtoehdottomuuden aiheuttamaa painetta politiikan alalla, jonka kiristäminen ei huoleta puhenäyttämöllä vahvimmassa asemassa olevia ryhmiä.

4. Kriminaalipolitiikka Suomessa

4.1. Hyvinvointivaltiolistumisen kausi

Suomessa vallitsi 1960-luvun lopulla ankara rikosoikeus, joka joutui voimakkaan kritiikin kohteeksi muun muassa kontrollikriittisen Marraskuun liikkeen taholta. Uudistuksia saatiin vauhdilla. Juopumuksen dekriminialisointi ja muuntorangaistuksen käyttöä vähentänyt sakkouudistus vuonna 1969 vähensivät vankilan käyttöä todennäköisesti kaikista aikakauden uudistuksista eniten⁵³. Rangaistuskäytännön kohtuuttomuuden ilmentymänä oli eniten häiritsevä huomiota niin sanottu pakkolaitos eli vaarallisten rikoksenuusijoiden eristäminen, jonka soveltaminen kohdistui pääasiassa varkausrikollisiin. Uudistus 1971 romahdutti sen käytön.⁵⁴ Itse varkauskriminialisointia lievennettiin seuraavana vuonna⁵⁵. Myöhemmin 1970-luvulla toteutettiin vielä joukko vankeuden vähentämiseen tähdänneitä uudistuksia koskien seuraamusjärjestelmää ja yksittäisten rikoslajien osalta ratti juopumusta⁵⁶.

Tutkijat visioivat uusiksi kriminaalipolitiikan arvoja ja tavoitteita. Yhteiskunnan tuli pyrkiä rikollisuudesta ja sen vastustamisesta aiheutuvien sosiaalisten haittojen tehokkaaseen minimointiin ja oikeudenmukaiseen jakamiseen uhrin, rikosentekijän ja yhteiskunnan välillä oikeusturvaperiaatteita kunnioittaen.⁵⁷ Muuttuneita aatteita alettiin istuttaa rikoslakiin lieventymisen seuraavassa vaiheessa, jolla oli tosin ehkäpä yksittäisuudistusten vaihetta vähemmän vaikutusta varsinaiseen rangaistuskäytäntöön. Vuonna 1980 aloittanut rikoslakiprojekti toteutti työssään sitä pohjustaneen rikosoikeuskomitean mietinnön usklassista henkeä, ja tuomioistuinten harkinnanvaraa rajoitettiin epäsymmetrisesti ankaruuden torjumiseksi niin, että suhteellisuus, yhdenvertaisuus ja laillisuus tulivat oikeusturvaperiaatteina syytetyn hyväksi⁵⁸. Rangaistuksen tarkoituksiksi asetettiin moite – ei sovitus tai hoito, ja oikeusturvan parantamiseksi ja sanktiokumulaation ehkäisemiseksi rankaisevat seuraamukset muulla kuin rangaistuksen nimellä pyrittiin karsimaan⁵⁹.

Patrik Törnudd julkaisi 1993 Oikeuspoliittisen tutkimuslaitoksen johtajana toimiessaan ulkomaiselle lukijakunnalle suunnatun kirjoituksen suomalaisen rangaistuskäytännön menestyksekkäästä lieventämisestä, jonka nimi “Fifteen Years of Decreasing Prisoner Rates in

52 *Hirtenlehner* 2011, s. 40–46.

53 *Lappi-Seppälä* 2011, s. 169–171.

54 *Pihlajamäki* 1987, s. 1, 6–11.

55 *Törnudd* 1993, s. 8.

56 *Lappi-Seppälä* 2011, s. 174–177, 194–195.

57 *Ks. Anttila – Törnudd* 1983, s. 124–136.

58 *Matikkala* 2013, s. 90–91.

59 *Anttila – Törnudd* 1992, s. 20–22.

Finland” kertoo siitä tavasta, jolla muutos tulkittiin. Törnudd siis ajoittaa muutoksen alun 1970-luvun loppuun, jolloin tärkeät yksittäisuudistukset oltiin tehty ja rikoslain kokonaisuudistusta oltiin aloittamassa. Hän korostaa yksilöiden roolia muutoksen toteuttamisessa⁶⁰, mikä on luonnollista, sillä hänellä oli osallistujan näkökulma muutokseen. Törnudd oli samanmielisin kollegoineen, joita uudistuksiin liittyneen komiteatyön ja sitä edeltäneen aktivismin voi kuvitella lähentäneen, saanut työnsä tehtyä ja tavoitteensa enemmän tai vähemmän läpi⁶¹.

Se, ketkä muutoksen tekivät, ei kuitenkaan paljasta sitä, mikä mahdollisti sen onnistumisen. Siksi on hyvä nousta toimijatasen yläpuolelle ja katsoa kokonaiskuvaa. Vankiluvut olivat Suomessa olleet vuonna 1993 edellisen huipun jälkeen laskussa jo lähes 50 vuotta. Syyt tähän ja siihen, miksi olosuhteet olivat otolliset rikosoikeuden varsinaiselle murrokselle 1970-luvulla, ovatkin suomalaisen yhteiskunnan kehityksessä ja instituutioissa. Suomalaisen rikosoikeuden lieventymisen selittäminen täytyy aloittaa sen ankaran lähtötilanteen käsittelystä. Suomi oli mukana Skandinavian vauhdissa pohjoismaisen hyvinvointivaltiokehityksen alkaessa 1800-luvun lopulla⁶². 1900-luvun alun tapahtumat kuitenkin repäisivät suomalaisen yhteiskuntapolitiikan kehityksen omille teilleen muutamaksi kriisien vuosikymmeneksi. Rangaistuskäytännön osalta alkoi kolmesta huipusta muodostunut vankilukujen pitkittynyt poikkeustila⁶³. Vuonna 1918 vankilat täyttyivät ennätysmäisellä tavalla niihin leireiltä siirretyistä punavangeista, 1920-luvulla ja 30-luvun vaihteessa vankilukuja nostivat tavanomaisista rikoksista tuomitut sekä lisääntynyt sakkovankeus. Maailmansodan vankilukupiikistä olivat päävastuussa ankarat kenttöoikeudet.⁶⁴ (Kuvio 1.)

Sisällissodan seurauksena valta keskittyi voittaneelle osapuolelle ja ilmaan jäi kumouksen pelko⁶⁵. Voittajat ottivat strategiakseen vasemmiston hajottamisen ja erityisesti kaupunkilaisen laitavasemmiston eristämisen. Tämä tehtiin vaikeuttamalla kommunistien ja ammattiyhdistysliikkeen toimintaa sekä tukemalla maaseudun pientilallisia, jotta työläisväestö ei saisi kaupunkien ulkopuolelta liittolaisia.⁶⁶ Vasemmiston hajaannus ja sisäiset vastakkainasettelut pysäyttivät hyvinvointivaltiokehityksen estämällä riittävän poliittisen rintaman saamisen uudistusten taakse⁶⁷. Kriminaalipolitiikan koventuminen oli samaan tapaan seurausta sisällissodasta. Sota jätti voittaneen osapuolen epäluuloiseksi alaluokkaa kohtaan, mikä sen ja rikollisten samaistamisen kautta muuntui ankaraksi rangaistuskäytännöksi⁶⁸. Sekä vuoden 1918 kriisi että 1930-luvun vaihteen kommunistivainot kiristivät tuomioistuinkäytäntöä tavallisen rikollisuuden osalta – erityisesti varkausrikollisuuden – ja varkausrikolliset muodostivat sisällissodan jälkeisenä aikakautena selvästi suurimman vankiryhmän, vaikka varkausrikollisuus oli Suomessa esimerkiksi selvästi Ruotsia alhaisemmalla tasolla⁶⁹. Pikkurikollisten kurittaminen on helppo nähdä osana sisällissodan jälkeistä kaupunkilaisen alaluokan

60 Törnudd 1993, s. 12–13.

61 Aikalaiskommenttina OPTL:n tutkijoiden roolista ks. Utriainen 1986, s. 365–366.

62 Kuhnle 2011, s. 68.

63 Hannula 2004, s. 434–435.

64 Lappi-Seppälä 2013, s. 18–20.

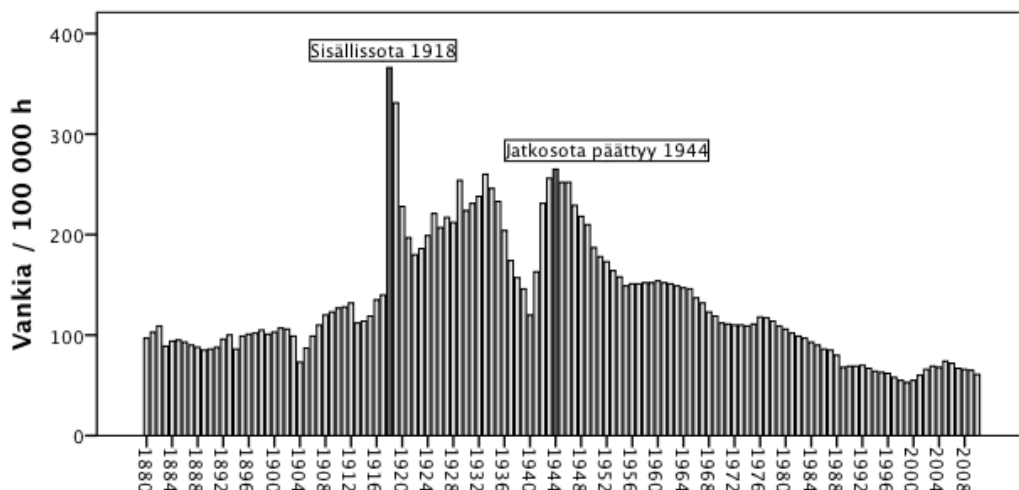
65 Kekkonen – Ylikangas 1982, s. 75–76.

66 Kalela 2005, s. 206–208.

67 Kettunen 2001, s. 235–238.

68 Kekkonen 2001, s. 130–131.

69 Hannula 2004, s. 431–435, 441, 445.

Lähteet: Hannula 2004: 487; von Hofer, Lappi-Seppälä & Westfelt 2012: 68–69.

Kuvio 1. Suhteellinen vankiluku Suomessa 1880–2010.

hajottamisen ja desosiaalistamisen tunnelmaa. Puutteellisten demokraattisten ja sosiaalisten instituutioiden olosuhteet sallivat sen, että rikosoikeudesta tuli väline sosiaalisen jaon symboliseen puolustamiseen. Ajan rikosoikeusideologioita sovellettiin valikoivasti niin, että ne eivät uhanneet haluttua ankaruustasoa⁷⁰.

Kriisien aika päättyi toisen maailmansodan päättymisen myötä, ja olot suomalaisessa yhteiskunnassa alkoivat normalisoitua. Kenttäoikeuksien lakkauttaminen ja yleisten tuomioistuinten käytännön hellittäminen sodan jälkeen laskivat vankilukua ja käänsivät virran lieventymisen suuntaan siitäkin huolimatta, että rikoslainsäädännön kehityksen suunta oli tuolloin enemmänkin vielä kiristynyt⁷¹. Yhteiskuntapolitiikassa yritettiin sodan jälkeenkin jatkaa vanhalla pienviljelyä tukevalla linjalla, mutta suuntaus murtui 1950-luvun rakennemuutoksen edessä⁷². Maataloustyö vaihtui palvelutyöksi, ja Suomi modernisoitui ja kaupungistui. Ilmiöön liittyi suurten ikäluokkien myötä myös arvomurros ja sosiaalinen vapautuminen. Näissä olosuhteissa syntyivät Marraskuun liikkeen kaltaiset yhden asian liikkeet, ja vahvistunut ja eheytyntä vasemmisto pystyi keskustan kanssa muodostamaan niin sanottuja kansanrintamahallituksia uudistuspolitiikan toteuttamiseen. Suomalainen yhteiskunta- ja oikeuspolitiikka muuttui kokonaisvaltaisesti. 1960-luvulla sosiaaliturvaa alettiin laajentaa vaatimattomasta perusturvasta suuria joukkoja koskevaksi kokonaisuudeksi, ja sosiaalipolitiikassa pyrittiin yleisesti ottaen tasa-arvoisuuden lisäämiseen. Poliittisessa kulttuurissa siirryttiin vastakkainasetteluista kohti konsensusshenkisyyttä, ja deliberaatio ja korporatistinen osallistuminen lainvalmistelussa vahvistuivat.⁷³ Hyvinvointiuudistukset jatkuivat 1970- ja 80-luvuilla sosiaalipalvelujen kehittämisenä universalistiseen suuntaan⁷⁴.

70 Pihlajamäki 1990, s. 144–146.

71 Lappi-Seppälä 2013, s. 20.

72 Uljas 2012, s. 305–306.

73 Kekkonen 1998, s. 100–103, 107–112.

74 Urponen 1994, s. 240–246, 255–256.

Rakenteen muutoksen myötä aika oli nyt otollinen myös rikosoikeuden lieventymiselle. Hyvinvointivaltiokehityksen myötä Suomessa vallitsi luottamus yhteiskunnan lisääntyvään kykyyn integroida sosiaalisesti aiemmin rangaistuskoneiston asiakkaina olleita ryhmiä⁷⁵. Sodan jälkeisten vuosikymmenten kehityksen myötä suomalainen yhteiskuntapolitiikka palasi pohjoismaiseen yhteyteen. 1900-luvun alkupuoliskon irtiotto näyttäytyy laajemmassa kontekstissa ennen kaikkea poikkeusolosuhteiden aiheuttamalta katkokselta. Aikalaiskeskustelua leimasi sodan jälkeen yhtäältä huoli Suomen erilaisuudesta Pohjoismaiden joukossa mutta toisaalta myös oletus siitä, että Suomi seuraisi kehityksessään pohjoismaista reittiä, eli Suomessa koettiin ja retoriikassa esitettiin Suomen olevan kehityksessään nimenomaan myöhässä eikä omalle tielleen erkaantunut⁷⁶. Tapahtumaketju ilmensi suomalaisen kulttuurin pohjoismaista yhteisvastuullisuutta ja luottamusta julkisen vallan kykyyn ratkaista ongelmia. Osana tätä myös suomalainen rangaistuskulttuuri pohjoismaistui. Suomalaisen yhteiskuntapolitiikan ja rikosoikeuden hyvinvointivaltioillistuminen 1970-luvulla ajoittuu kiinnostavasti yhteen hyvinvointivaltiokehityksen päättymisen kanssa englanninkielisissä maissa. Eri kehityssuunnat hyvinvointipolitiikassa johtivat eri suuntiin kriminaalipolitiikassa 1970-luvulla Suomessa ja Yhdysvalloissa. (Kuvio 2.)

Cavadino ja Dignan toistavat kirjansa ”Penal Systems” Suomea koskevassa osuudessa vanhaa toimijatason ja oikeusideologioiden selitystä Suomen 1900-luvun lopun rangaistuskehitykselle eivätkä osaa liittää sitä Suomen hyvinvointivaltiokehitykseen⁷⁷. Tämä on ironista, sillä kirjan pääargumentti on juuri rankaisemisen korreloiminen hyvinvointi- ja kansantalousmallin kanssa. Vankiluvut eivät Suomessa olleet 1970-luvulle tultaessa korkeita Suomen ”sosiaalidemokraattisesta luonteesta huolimatta”⁷⁸. Vankiluvut olivat vielä tuolloin korkeita, sillä suomalainen yhteiskuntapolitiikka oli vasta muuttumassa luonteeltaan sosiaalidemokraattiseksi. Suomen rikosoikeuden lieventyminen 1970-luvun ympärillä vahvistaa nykykriminologian selityksiä kriminaalipolitiikan eroille ja vaihteluille. *Lieventyminen oli seurausta pohjoismaisen hyvinvointimallin omaksumisesta Suomessa ja vuorovaikutuksessa siihen tapahtuneesta poliittisen kulttuurin muutoksesta. Historialliset juuret ja kulttuuriset yhteydet tukivat siirtymistä pois kriisiaikojen ankarasta politiikasta.*

4.2. 1990-luvun yhteiskuntapolitiittinen muutos

Kriminaalipolitiikan selkeä lieventymiskehitys päättyi 1990-luvulla. Vankilan käyttöä rajoittavat uudistukset jatkuivat 1990- ja 2000-luvulla seuraamusjärjestelmän sääntelyn osalta. Rikoslain erityisen osan puolella pitkäjänteinen kehittäminen kuitenkin vaihtui yksittäisten kiristysten sarjaksi erityisesti huume-, väkivalta- ja seksuaalirikosten alueilla.⁷⁹ Rikospelot ja -uutisointi lisääntyivät 1990-luvulla irrallaan rikoskehityksestä⁸⁰. Uuden ilmapiirin takana oli yhteiskunnallisen epävarmuuden tunteen lisääntyminen laman, leikkausten, glo-

75 Lappi-Seppälä 2013, s. 42.

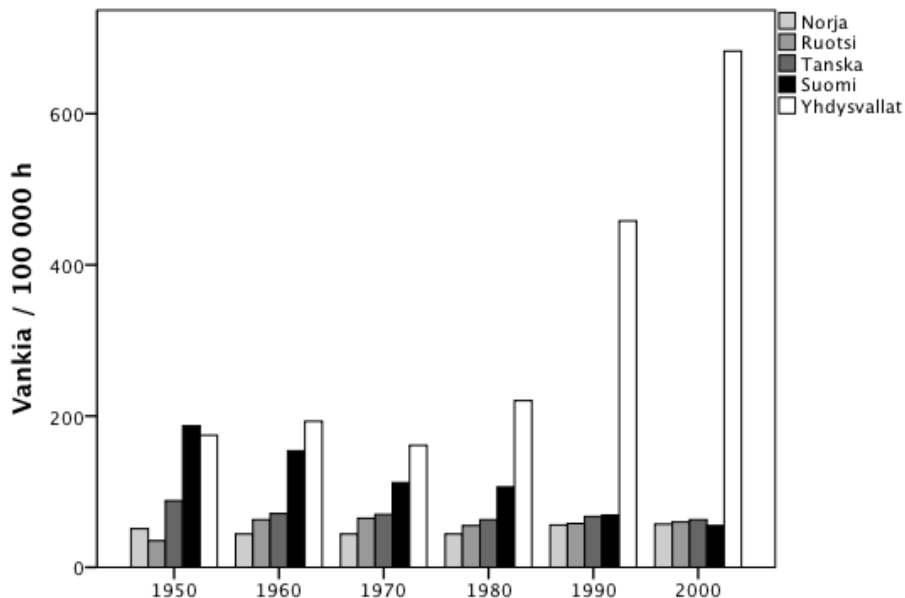
76 Kettunen 2001, s. 234.

77 Ks. Cavadino – Dignan (viitatussa jaksossa Raimo Lahden avustamana) 2006, s. 160–167.

78 Mts. 160.

79 Lappi-Seppälä 2013, s. 25–36, 44 alav. 26.

80 Smolej – Kivivuori 2008, s. 205–214.

Lähteet: Schmitt, Warner & Gupta 2010: 13; von Hofer, Lappi-Seppälä & Westfelt 2012: 68-69.

Kuvio 2. Suomen vankiluvun pohjoismaistuminen 1950–2000 ja kehityksen vastakkaisuus Yhdysvaltoihin nähden.

balisaation ja Neuvostoliiton hajoamisen seurauksena⁸¹.

Jo 1980-luvulla alkanut mutta 1990-luvun lamasta vauhtia ja voimaa saanut uusliberaali käänne päätti suomalaisen hyvinvointivaltion laajenemisvaiheen. Hyvinvointipalveluja leikattiin Suomessa laman aikaan kansainvälisesti katsoen poikkeuksellisen ankarasti.⁸² Julkista hallintoa liikkeenjohdollistettiin *uuden julkisjohtamisen* ideologian mukaisesti⁸³. Lama oli tilaisuus, joka toi väitteille suunnanmuutoksen välttämättömyydestä auktoriteettia. Suomessa alaa vallannutta ekonomismia leimasi talouseliitin moralistissävytteinen terveen markkinakurin ihannointi⁸⁴. Suomalaisen työmarkkinoiden sukupuolittuneissa olosuhteisessa muutoksessa voi havaita myös yhteiskuntapolitiikan uudelleenmaskulisoinnin piirteitä. Taloushallinnon miehet tulivat järjestämään hyvinvoinnin uusiksi⁸⁵. 1990-luvulle Suomessa kaventuneet tuloerot kääntyivät kasvuun pääsyynä verotuksen progressiivisuuden heikentäminen⁸⁶. Kansantalous- ja hyvinvointimallin uudistamisen ohessa poliittinen kulttuuri Suomessa muuttui. Yhteiskuntapolitiittinen korporatismi heikentyi ja lainvalmistelussa virkamiesvetoisuus vahvistui deliberaation kustannuksella⁸⁷.

Hyvinvointivaltion rakentamisen kaudella 1970-luvun ympärillä yhteiskunnassa uskottiin rakenteelliseen suurten linjojen politiikkaan, jonka tarkoitus oli integroida ylhäältä käsin esi-

81 Koskela 2009, s. 67–68; Lappi-Seppälä 2013, s. 43.

82 Julkunen 2001, s. 57–81, 253, 291–296.

83 Kulovaara 2014, s. 122–126.

84 Kantola 2002, s. 138–140.

85 Julkunen 2004, s. 182–183.

86 Riihelä – Sullström – Tuomala 2010.

87 Kekkonen 1998, s. 137–141.

merkiksi tulonsiirtoin. Mikrotason puuttumisesta sopeutumattomien ryhmien elämään pyrittiin pois. 1990-luvulla rakennepolitiikkaa tuli korvaamaan yhteiskuntapoliittisen vaihtoehdotomuuden ja niukkuuden retoriikan kanssa yhteensopiva täsmäinterventtioiden riskiparadigma.⁸⁸ Kehitys näkyi kriminaalipolitiikassa, jossa paino siirtyi laajakatseisuudesta pinnallistempien ja nopeavaikutteisten keinojen etsimiseen⁸⁹. *Hille Koskelan* mukaan uuden rikksentorjuntakulttuurin rantautumisen taustalla näkyy laajempi keskiluokkaa koskeva pelon arkipäiväistyminen, joka on havaittavissa monilla elämän alueilla. Esimerkiksi asumiseen liittyvä turvavarustelu on yleistynyt nopeasti, mielikuvia turvattomuudesta markkinoiva vartiointiala on kasvanut ja julkisen tilan osalta Suomessa on nähty esimerkkejä suuntauksesta kohti sen kaupallistumista ja sen hallinnoinnin yksityistymistä poissulkevine seurauksineen. Varsinainen uusliberaalin rikksentorjuntapolitiikan ilmaantuminen suomalaiselle kriminaalipoliittiselle kentälle ajoittuu vuosituhannen vaihteeseen. Lainsäädännössä tämä näkyi erityisesti tiukan ja tulkinnanvaraisuuksia jättäneen järjestyslain säätämisenä 2003 moralistisen keskustelun ilmapiirissä. Käytännön toimintaa heräteltiin kriminaalipoliittisissa toimintaohjelmissa. Vuoden 1999 *Turvallisuustalkoot* ohjasi kunnat tekemään paikallisia rikksentorjuntaohjelmia. Paikallisten uhkien nimeämisen vaikeudessa ongelmaksi keksittiin tyypillisesti nuoriso. Helsinkiläinen vuosituhannen vaihteen ja alun rikksentorjuntapolitiikka henkinollatoleranssia. Vuosien 1998–2008 *Stop töhryille* -kampanjassa taisteltiin graffitteja vastaan. Kiivaus graffitien vastustamisessa liittyy niiden kaupunkitilan hallitsemiselle aiheuttamaan käsitteelliseen uhkaan.⁹⁰

Rikkselain erityisen osan 1990-luvulta alkaneen kiristymisen ensimmäisen puoliskon muodostaa ankaroituminen suhtautumisessa huumausainerikoksiin. Huumerikksopolitiikan koventuminen kietoutuu yhteen rikollisuuden järjestäytymisen ja kansainvälistymisen nousviksi nähtyjen uhkien kanssa. Huumeongelma ja kontrollin kiristäminen kohosivat agendalle 1990-luvulla, kun huumausainerikollisuuden torjunta alettiin osin kansainvälisten sitoumustenkin vaikutuksen vuoksi samaistaa järjestäytyneen rikollisuuden torjuntaan⁹¹. Huumeilla on pohjoismaisessa kriminaalipolitiikassa ulkoa ja erityisesti idästä tulevana uhkana muusta rikollisuudesta poikkeava symbolinen rooli⁹². Jos rikksentekijät onkin suomalaisessa kulttuurissa yleisesti ottaen ollut helppoa mieltää osaksi meitä, huumerikolliset ovat toisia. Huumausainerikoksista tuomitut ovat Suomessa rikksentekijöidenkin joukossa sosioekonomisesti poikkeuksellisen huono-osaisia⁹³. Huumetuomioiden määrä kasvoi voimakkaasti 1990-luvun alusta, ja tuomioistuinkäytännöstä on tullut rangaistusasteikkoihin suhteutettuna poikkeuksellisen ankaraa. Huumevankien määrä ja suhteellinen osuus vankiloissa on kasvanut.⁹⁴

Toinen puoli erityisen osan kiristymistä koskee väkivalta- ja seksuaalirikksia. Siihen liittyy huomion kiinnittyminen naisiin kohdistuvaan väkivaltaan ja rikksen uhrin asemaan. *Riikka Kotasen* mukaan perheväkivallasta alettiin Suomessa keskustella 1970-luvulla feminismin toisen aallon myötä. Suomessa vallalle tuli aluksi niin sanottu perhekonfliktinäkö-

88 *Harrikari* 2008, s. 115–118.

89 *Kekkonen* 2003b, s. 121.

90 *Koskela* 2009, s. 108–120, 200–215, 242–325.

91 *Kinnunen* 2008, s. 68, 102.

92 *Pratt – Eriksson* 2013, s. 187–188.

93 *Kinnunen* 2001, s. 37–46.

94 *Kinnunen* 2008, s. 82–85.

kulma, joka korosti ongelman sosiaalisuutta, mutta 1990-luvulla tilaa voitti näkökulma, joka määritteli ilmiön naisiin kohdistuvaksi väkivallaksi. Lainsäädäntöä alettiin uudistaa uuden katsontatavan lähtökohdista. Uudistuksissa vahva merkitys oli parisuhdeväkivallan näkyväksi tulemisen ja mediakeskustelun ohella uudenlaisella ihmisoikeusnäkökulmalla. Naisiin kohdistuva väkivalta oli kansainvälisesti alettu määritellä ihmisoikeusongelmaksi, ja samaan aikaan suomalainen rikosoikeus valtiosääntöistyi muun muassa perusoikeusuudistuksen myötä, mikä osaltaan salli muutoksen läpilyönnin Suomessa.⁹⁵

2000-luvun alussa vankiluku kääntyi nousuun⁹⁶. Voimakkainta rangaistuskäytännön muutos oli väkivalta- ja huumarikoksissa. Merkittävin yksittäinen uudistus kehityksen kannalta oli törkeän pahoinpitelyn rangaistusminimin nosto 2001.⁹⁷ Parisuhdeväkivallan määrä ei ole 1990- ja 2000-luvulla vähentynyt⁹⁸. Huumeiden käyttö on lisääntynyt⁹⁹. Uudet näkökulmat kriminaalipolitiikkaan ovat merkinneet ennen kaikkea uusien ongelmien paikantamista. Lähtökohdiltaan naisuhrin nousua voi pitää (Rancièreen viitaten) osattoman ryhmän subjektivoitumisena ja murtumana kriminaalipolitiikan järjestykseen. Vastaukset ovat uusliberaalin vaihtoehdottomuuden ja oikeudellistumisen olosuhteissa paljolti jääneet rikosoikeudellisen kontrollin vastuuta tarjoaviin mutta vaikuttavuudeltaan laihoihin lääkkeisiin¹⁰⁰.

Käänteitä on silti monenlaisia, ja suomalaisen kriminaalipolitiikan kehityksen arvioinnissa on tärkeää pitää kiinni suhteellisuuden tajusta. Uudet kriminaalipoliittiset ideologiat tulevat tuskin jatkossakaan omaksutuiksi suomalaisessa institutionaalisessa ympäristössä samanalaisina, kuin ne omaksutaan englanninkielisissä maissa. Keskeistä on 1990- ja 2000-luvun kehityksen osalta jälleen huomata kriminaalipolitiikan kohtalonyhteys muuhun yhteiskuntapolitiikkaan. Suomessa siirryttiin 1990-luvun myötä hyvinvointivaltion laajenemisen jälkeiseen vaiheeseen – ei kuitenkaan puhtasoppisen uusliberaaliin vaiheeseen. Vastaavasti kriminaalipolitiikassa siirryttiin 1990-luvun myötä lieventymisen jälkeiseen vaiheeseen – ei niinkään uuteen huomattavan punitiiviseen vaiheeseen vaikkapa Ison-Britannian tapaan.

5. Päätelmät ja keskustelu

Rakenteen muutos on myöhäismodernissa lännessä muuttanut rikoskontrollia. Muutos on seurannut yhteisvastuun, yhteiskuntapoliittisen universalismin ja talouden sääntelyn heikkenemisestä sekä individualismin ja epävarmuuden lisääntymisestä. Muutoksella on kyllä materiaallinen tausta, mutta sen mekanismit ovat ennen kaikkea symbolisia. Trendinä kontrollissa on ollut siirtyminen inkluusiosta ja sosiaalistamisesta poissulkevaan toisien kurittamiseen ja desosiaalistamiseen. Muutos ei ole ollut samanlaista kaikkialla. Pohjois- ja Manner-Euroopassa englanninkielisistä maista poikkeava kansantalous- ja hyvinvointimalli on suodattanut talouden muutosta. Koska yhteiskunnallisilla instituutioilla on taipumus juurtua paikalliseen historiaan ja kulttuuriin, ne saattavat kestää hyvinkin ulkoista muutosta ja painetta.

95 Kotanen 2013.

96 Ks. kuvio 1.

97 Lappi-Seppälä 2007, s. 9–23.

98 Piispa 2006, s. 44–46; Sirén – Aaltonen – Kääriäinen 2010, s. 11–13.

99 Metso – Winter – Hakkarainen 2012, s. 17–18, 36, 47–48.

100 Ks. myös Tham – Rönneling – Rytterbro 2011, s. 600.

Politiikassa ekonomismi ja yhteiskuntapoliittinen vaihtoehtottomuus ovat siirtäneet huomiota kriminaalipolitiikkaan. Englanninkieliset maat ja Pohjois- ja Manner-Euroopan maat eroavat kuitenkin myös kriminaalipolitiikan teossa. Jälkimmäisille on ollut luonteenomaisempaa suuremman tilan antaminen harkinnalle ja kuuntelemiselle, mikä on vahvistanut humaaniutta ja sosiaalista vastuullisuutta sekä itse kriminaalipolitiikassa että laajemmin siihen kytkeytyvässä muussa yhteiskuntapolitiikassa. Käsiteltyjen institutionaalisten tekijöiden vuorovaikutussuhteiden purkaminen on haastavaa¹⁰¹, ja valmistelen sen osalta laadullista empiristä tutkimusta.

Kriminaalipolitiikan kehitys Suomessa on tapahtunut kiinteässä suhteessa institutionaaliin oloihin. Sodan jälkeen kansantalous- ja hyvinvointimallin pohjoismaistuminen ja konsensusdemokratian vahvistuminen merkitsivät rikosoikeuden lieventymistä. Lieventymisen vaihe päättyi hyvinvointivaltion laajenemisvaiheen päättymisen myötä 1990-luvulle tultaessa. Puitteilla on tärkeä merkitys sille, kuinka kriminaalipoliittinen tahdonmuodostus toimii ja edistääkö kriminaalipolitiikassa niitä tavoitteita, joita tarkoitetaan edistää. Talous, institutionaaliset olosuhteet ja kulttuuri vaikuttavat ratkaisevasti siihen, miten ja kenen ehdoilla pinnalle nousevia usein perusteltuja kriminaalipoliittisia huolenaiheita käsitellään. Humaani ja rationaalinen kriminaalipolitiikka tarvitsee inklusiivista yhteiskuntaa ja kuuntelevaa poliittista kulttuuria – tasa-arvoa ja demokratiaa.

Juuri eriarvoisuuteen kriminaalipolitiikan ankaruuden liittivät keskeisessä rankaisemisen historiaa koskevassa kotimaisessa tutkimuksessaan myös *Jukka Kekkonen* ja *Heikki Ylikangas*, jotka selittivät rankaisemisen yleistä lievenemistrendiä uuden ajan alkupään huipusta kohti 1900-lukua yhteiskunnallisella tasa-arvoistumisella ja sosiaalisten etäisyyksien kaventumisella ensin kaupan vilkastumisen ja oikeusvaltiollistumisen ja sitten työväenliikkeen ja yleisen äänioikeuden myötä¹⁰². Johtopäätös on kestänyt aikaa erinomaisesti. Yhteyden mekanismin osalta Kekkonen ja Ylikangas korostavat vallan ja luokkajaon ylläpitoa¹⁰³. He eivät kuitenkaan väitä rankaisemista tässä suhteessa tehokkaaksi tai rationaaliseksi välineeksi eivätkä siten rinnastu edellä kritisoimiini valtateorioihin. Joka tapauksessa hienovaraisen punitiivisuuden analyysin ei mielestäni pidä sivuuttaa rankaisemisen yhteisöllistä elementtiä. On silti selvää, että myös valtasuhteet ja konflikti merkitsevät. Tämän osalta voitaisiin vallan sijasta puhua myös auktoriteetista ja sen rakentamisesta¹⁰⁴ ja legitimitetistä. Suhteessa valtateorioihin Garlandin tutkimusohjelmanä on ollut siirtyminen rankaisemisen piilotetusta funktiosta ja rationaalisuudesta rankaisemisen analysointiin (aineelliseen kontekstiin sidoksissa olevan) kulttuurisen muodon ilmentäjänä, missä keskeistä ovat muuttuvat mielenlaadut ja herkkyydet sekä kulttuurinen erityisyys ja artefaktit¹⁰⁵. Garlandin ansiot ovat mittavat, mutta kaipaisin tämän lähestymistavan ohkeen myös tietyllä tavalla puhtaampaa paluuta Durkheimiin, jossa tunnustettaisiin rankaisemisen kollektiivisuus ja irrationalinen luonne mutta etsittäisiin rohkeammin yleistä ja universaalia, ehkäpä ajantasaisesta

101 Ks. kuitenkin *Lappi-Seppälä* 2012, s. 61–65.

102 *Kekkonen – Ylikangas* 1982, s. 54–62, 86–87; *Kekkonen* 1991, s. 151–154. *Kekkonen* on vastaavasti selittänyt viime vuosikymmenten käännettä eriarvoisuuden lisääntymisellä (ks. 2003a).

103 *Kekkonen – Ylikangas* 1982, s. 80–82.

104 Ks. *Garland* 1990, s. 47–81.

105 *Garland* 1990, s. 193–211; ks. *Garland* 2001; hieman kriittisesti *Lacey* 2008, s. 46 (ml. alav. 81), 51.

psykologiasta ja antropologiasta ammentaan – kuten ennenkin on tehty – ja eriteltäisiin esimerkiksi inklusion ja toiseuden käsitteitä syvällisemmin kuin tämänhetkisessä kirjallisuudessa tehdään.

Abstract in English

MODELS OF ECONOMY, WELFARE STATE AND DEMOCRACY IN EXPLAINING VARIATION IN CRIMINAL JUSTICE

A punitive turn in Western criminal justice during the last few decades has been attributed to economic deregulation. Where welfare state institutions have remained stronger, the change has been smaller. In Finland, trends in crime control initially countered the general trend. The harsh post-war penal system of Finland was significantly humanized around the 1970s. Importantly, this does not cause a problem to the overall analysis as it can be explained with the late adoption of the Nordic model in Finland. As the expansion of the welfare state came to a stop in the 1990s, so did the increase in tolerance.

Keywords: criminal justice, crime control, welfare state, political culture, social change.

Lähteet

- Alvesalo, Anne – Kaijus Ervasti*: Oikeus yhteiskunnassa – näkökulmia oikeussosiologiaan. Edita, Helsinki 2006.
- Anttila, Inkeri – Patrik Törnudd*: Kriminologia ja kriminaalipolitiikka. WSOY, Porvoo 1983.
- Anttila, Inkeri – Patrik Törnudd*: The dynamics of the Finnish criminal code reform. Teoksessa Raimo Lahti – Kimmo Nuotio (toim.): Criminal law theory in transition. Finnish and comparative perspectives. Finnish Lawyers' Publishing Company. Helsinki 1992, s. 11–26.
- Bottoms, Anthony*: Empirical research relevant to sentencing frameworks. Teoksessa Anthony Bottoms – Sue Rex – Gwen Robinson (toim.): Alternatives to prison. Options for an insecure society. Willan Publishing. Cullompton 2004, s. 59–82.
- Cavadino, Michael – James Dignan*: Penal systems. A comparative approach. Sage, London 2006.
- De Giorgi, Alessandro*: Re-thinking the political economy of punishment. Perspectives on post-Fordism and penal politics. Ashgate, Aldershot 2006.
- Downes, David*: Comparative criminology, globalization and the 'punitive turn'. Teoksessa David Nelken (toim.): Comparative criminal justice and globalization. Ashgate, Farnham 2011, s. 27–47.
- Durkheim, Émil*: Sosiaalisesta työnjaosta (suom. Seppo Randell). Gaudeamus, Helsinki 1893/1990.
- Garland, David*: Punishment and modern society. A study in social theory. Clarendon Press, Oxford 1990.
- Garland, David*: The culture of control. Crime and social order in contemporary society. Oxford University Press, Oxford 2001.
- Green, David A.*: When children kill children. Penal populism and political culture. Oxford University Press, Oxford 2008.
- Hannula, Ilari*: Rikosoikeudellinen järjestelmä kriisissä. Tutkimus kansalaissodan ja 1930-luvun alun kriisin vaikutuksesta vankilukuun, rikoslainsäädäntöön ja oikeudenkäyttöön. Suomalainen Lakimiesyhdistys, Helsinki 2004.
- Harrikari, Timo*: Riskillä merkityt. Lapset ja nuoret huolen ja puuttumisen politiikassa. Nuorisotutkimusverkosto, Helsinki 2008.
- Himmelfarb, Gertrude*: The de-moralization of society. From Victorian virtues to modern values. Alfred A. Knopf, New York 1995.
- Hinkkanen, Ville – Tapio Lappi-Seppälä*: Sentencing theory, policy, and research in the Nordic countries. Teoksessa Michael Tonry – Tapio Lappi-Seppälä (toim.): Crime and justice in Scandinavia. The University of Chicago Press, Chicago 2011, s. 349–404.

- Hirtenlehner, Helmut*: The origins of punitive mentalities in late modern societies. Testing an expressive explanatory model. Teoksessa Helmut Kury – Evelyn Shea (toim.): Punitivity. International developments. Vol 1: punitiveness – a global phenomenon? Universitätsverlag Dr. Brockmeyer, Bochum 2011, s. 27–51.
- Hirvonen, Ari*: Tasa-arvon demokratia – Jacques Rancière, erimielisyyden ajatteliija. Teoksessa Toomas Kotkas – Susanna Lindroos-Hovinheimo (toim.): Yhteiskuntateorioiden oikeus. Tutkijaliitto, Helsinki 2010, s. 327–376.
- Hurri, Samuli*: Michel Foucault: jossakin toisessa ruumiin ja nautinnon taloudessa. Teoksessa Toomas Kotkas – Susanna Lindroos-Hovinheimo (toim.): Yhteiskuntateorioiden oikeus. Tutkijaliitto, Helsinki 2010, s. 191–229.
- Jacobsson, Kerstin*: Discursive will formation and the question of legitimacy in European politics. Scandinavian political studies 1997 20 (1), s. 69–90.
- Julkunen, Raija*: Suunnanmuutos. 1990-luvun sosiaalipoliittinen reformi Suomessa. Vastapaino, Tampere 2001.
- Julkunen, Raija*: Hyvinvointipalvelujen uusi politiikka. Teoksessa Lea Henriksson – Sirpa Wrede (toim.): Hyvinvointityön ammatit. Gaudeamus, Helsinki 2004, s. 168–186.
- Kalela, Jorma*: Hyvinvointivaltion rakentaminen. Teoksessa Ville Pernaa – Mari K. Niemi (toim.): Suomalaisen yhteiskunnan poliittinen historia. Editat, Helsinki 2005/2008, s. 205–224.
- Kantola, Anu*: Markkinakuri ja managerivalta. Poliittinen hallinta Suomen 1990-luvun talouskriisissä (2. painos). Loki-Kirjat, Helsinki 2002/2006.
- Kekkonen, Jukka*: Explaining historical change in social control. Teoksessa Heikki Pihlajamäki (toim.): Theatres of power. Social control and criminality in historical perspective. Matthias Calonius Society, Helsinki 1991, s. 143–159.
- Kekkonen, Jukka*: Suomen oikeuskulttuurin suuri linja 1898–1998. Teoksessa Suomen oikeuskulttuurin suuri linja. Suomalainen lakimiesyhdistys 100 vuotta. Suomalainen Lakimiesyhdistys, Helsinki 1998, s. 1–183.
- Kekkonen, Jukka*: Suomalaisen kriminaalipolitiikan menestystarina – tarua vai totta? Teoksessa Risto Koulou – Juha Lappalainen – Tapani Lohi (toim.): Velka, vakuus ja prosessi. Juhlajulkaisu Erkki Havansi 1941–11/7–2001. Kauppakaari, Helsinki 2001, s. 121–136.
- Kekkonen, Jukka*: Onko kontrollipolitiikassa tapahtunut historiallinen käänne? Teoksessa Jyri Inha (toim.): Muutos ja jatkuvuus. Näköaloja oikeushistoriaan. Jukka Kekkosen juhlaKirja. 1953–12/10–2003. Talentum, Helsinki 2003a, s. 197–224.
- Kekkonen, Jukka*: "Sosiaalipolitiikka on parasta kriminaalipolitiikkaa". Teoksessa Raimo Lahti – Tapio Lappi-Seppälä (toim.): Rikosoikeudellisia kirjoituksia VII. Pekka Koskiselle 1.1.2003 omistettu. Suomalainen Lakimiesyhdistys, Helsinki 2003b, s. 115–126.
- Kekkonen, Jukka – Heikki Ylikangas*: Vapausrangaistuksen valtakausi. Nykyisen seuraamusjärjestelmän historiallinen tausta. Helsingin yliopisto, Helsinki 1982.
- Kettunen, Pauli*: The Nordic welfare state in Finland. Scandinavian Journal of History 2001 26 (3), s. 225–247.
- Kinnunen, Aarne*: Huumausainerikoksiin syylistyneiden rikosura ja sosioekonominen asema. Oikeuspoliittinen tutkimuslaitos, Helsinki 2001.
- Kinnunen, Aarne*: Kriminaalipolitiikan paradoksi. Tutkimuksia huumausainerikollisuudesta ja sen kontrollista Suomessa. Oikeuspoliittinen tutkimuslaitos, Helsinki 2008.
- Koskela, Hille*: Pelkokierre. Pelon politiikka, turvamarkkinat ja kamppailu kaupunkitilasta. Gaudeamus, Helsinki 2009.
- Kotaniemi, Riikka*: Näkymättömästä näkökulmaksi. Parisuhdeväkivallan uhrin ja oikeudellisen sääntelyn muutos Suomessa. Helsingin yliopisto, Helsinki 2013.
- Kuhnle, Stein*: International modelling in the making of the Nordic social security systems. Teoksessa Pauli Kettunen – Klaus Petersen (toim.): Beyond welfare state models. Transnational historical perspectives on social policy. Edward Elgar, Cheltenham 2011, s. 65–81.
- Kulovaara, Kari*: Kapitalismin kolmas henki ja managerialismi uuden hallinnan ideologiana. Poliitiikka 2014 2, s. 116–131.
- Lacey, Nicola*: The prisoners' dilemma. Political economy and punishment in contemporary democracies. Cambridge University Press, Cambridge 2008.

- Lappi-Seppälä, Tapio*: Teilipyörästä terapiaan. Piirteitä rangaistusjärjestelmän historiasta. Oikeusministeriön vankeinhoito-osasto, Helsinki 1982.
- Lappi-Seppälä, Tapio*: Rikollisuus ja kriminaalipolitiikka. Forum iuris, Helsinki 2006.
- Lappi-Seppälä, Tapio*: Rangaistuskäytännön hinta. Tiede, taide ja köyhä kansa, Helsinki 2007.
- Lappi-Seppälä, Tapio*: Vaikuttivatko lainmuutokset? Pohdintoja rikosoikeudellisen järjestelmän muutosvaikutuksista. Teoksessa Auri Pakarinen – Anna Hyvärinen – Kaijus Ervasti (toim.): Lainvalmistelu, tutkimus, yhteiskunta. Jyrki Talan juhlakirja. Turun yliopisto, Turku 2011, s. 165–206.
- Lappi-Seppälä, Tapio*: Explaining national differences in the use of imprisonment. Teoksessa Sonja Snacken – Els Dumortier (toim.): Resisting punitiveness in Europe? Welfare, human rights and democracy. Routledge, London 2012, s. 35–72.
- Lappi-Seppälä, Tapio*: Kriminaalipolitiikan muutostrendejä. Teoksessa Raimo Lahti (toim.): Rikosoikeuden muutos 1960-luvulta 2010-luvulle. Pekka Koskisen (1943–2011) muistojulkaisu. Forum iuris, Helsinki 2013, s. 17–52.
- Lijphart, Arend*: Patterns of democracy. Government forms and performance in thirty-six countries. Yale University Press, New Haven 1999.
- Mary, Philippe – Jacky Nagels*: Penalization and social policies. Teoksessa Sonja Snacken – Els Dumortier (toim.): Resisting punitiveness in Europe? Welfare, human rights and democracy. Routledge, London 2012, s. 86–103.
- Matikkala, Jussi*: Rikoslain kokonaisuudistuksesta. Teoksessa Raimo Lahti (toim.): Rikosoikeuden muutos 1960-luvulta 2010-luvulle. Pekka Koskisen (1943–2011) muistojulkaisu. Forum iuris, Helsinki 2013, s. 89–99.
- Mauer, Marc*: The causes and consequences of prison growth in the United States. Punishment & Society 2001 3 (1), s. 9–20.
- Metso, Leena – Torsten Winter – Pekka Hakkarainen*: Suomalaisten huumeiden käyttö ja huumeasenteet. Huumeaiheiset väestökyselyt Suomessa 1992–2010. Terveiden ja hyvinvoinnin laitos, Helsinki 2012.
- Miller, Arthur H. – Ola Listhaug*: Political parties and confidence in government: a comparison of Norway, Sweden and the United States. British Journal of Political Science 1990 20 (3), s. 357–386.
- Miller, David*: Deliberative democracy and social choice. Political Studies 1992 40, s. 54–67.
- Muncie, John*: On globalisation and exceptionalism. Teoksessa David Nelken (toim.): Comparative criminal justice and globalization. Ashgate, Farnham 2011, s. 87–105.
- Nelken, David*: Comparative criminal justice. Making sense of difference. Sage, Los Angeles 2010.
- Pierson, Paul*: Increasing returns, path dependence, and the study of politics. The American Political Science Review 2000 94 (2), s. 251–267.
- Pihlajamäki, Heikki*: Pakkolaitokseen eristäminen 1971–1986. Oikeuspoliittinen tutkimuslaitos, Helsinki 1987.
- Pihlajamäki, Heikki*: Sosiologinen rikosoikeuskoulu ja suomalaisen seuraamusjärjestelmän kehitys (liseniaatin-tutkimus). Helsingin yliopisto, Helsinki 1990.
- Piispa, Minna*: Parisuhdeväkivalta. Teoksessa Naisiin kohdistunut väkivalta 2005. Oikeuspoliittinen tutkimuslaitos 2006, s. 41–81.
- Pratt, John – Anna Eriksson*: Contrasts in punishment. An explanation of Anglophone excess and Nordic exceptionalism. Routledge, London 2013.
- Rancière, Jacques*: Erimielisyys. Poliitiikka ja filosofia (suom. Heikki Kujansivu). Tutkijaliitto, Helsinki 1995/2009.
- Riihelä, Marja – Risto Sullström – Matti Tuomala*: Trends in top income shares in Finland 1966–2007. Valtion taloudellinen tutkimuskeskus, Helsinki 2010.
- Rusche, Georg – Otto Kirchheimer*: Punishment and social structure. Columbia University Press, New York 1939.
- Schmitt, John – Kris Warner – Sarika Gupta*: The high budgetary cost of incarceration. Center for Economic and Policy Research, Washington, D.C. 2010.

- Sirén, Reino – Mikko Aaltonen – Juha Kääriäinen*: Suomalaisten väkivaltakokemukset 1980–2005. Kansallisen uhritutkimuksen tuloksia. Oikeuspoliittinen tutkimuslaitos, Helsinki 2010.
- Smolej, Mirka – Janne Kivivuori*: Crime news trends in Finland: a review of recent research. *Journal of Scandinavian Studies in Criminology and Crime Prevention* 2008 9, s. 202–219.
- Tham, Henrik – Anita Rönneling – Lise-Lotte Rytterbro*: The emergence of the crime victim: Sweden in a Scandinavian context. Teoksessa Michael Tonry – Tapio Lappi-Seppälä (toim.): *Crime and justice in Scandinavia*. The University of Chicago Press, Chicago 2011, s. 555–611.
- Tilly, Charles*: Historical analysis of political processes. Teoksessa Jonathan H. Turner (toim.): *Handbook of sociological theory*. Kluwer Academic, New York 2002, s. 567–588.
- Törnudd, Patrik*: Fifteen years of decreasing prisoner rates in Finland. Oikeuspoliittinen tutkimuslaitos, Helsinki 1993.
- Uljas, Päivi*: Hyvinvointivaltion läpimurto. Pienviljelyhegemonian rapautumisen, kansalaisliikehdinnän ja poliittisen murroksen keskinäiset suhteet suomalaisessa yhteiskunnassa 1950-luvun loppuvuosina. Into, Helsinki 2012.
- Urponen, Kyösti*: Huoltoyhteiskunnasta hyvinvointivaltioon. Teoksessa Armeliasuus, yhteisöapu, sosiaaliturva. Sosiaaliturvan keskusliitto, Helsinki 1994, s. 163–260.
- Utriainen, Terttu*: Rikosoikeustieteen organisatorinen ja henkilöpoliittinen tila ja tulevaisuus. Teoksessa Pekka Koskinen – Raimo Lahti – Martti Majanen – Per Ole Träskman (toim.): *Rikosoikeudellisia kirjoitelmia V*. Sylvi Inkeri Anttilalle 29.11.1986 omistettu. Suomalainen Lakimiesyhdistys, Helsinki 1986, s. 360–369.
- Utriainen, Terttu*: Kriminaalipolitiikka on politiikkaa. Virkaanastujaisesityelmä Lapin korkeakoulussa 18.11.1988. Lapin korkeakoulu, Rovaniemi 1988.
- Von Hofer, Hanns*: Punishment and crime in Scandinavia, 1750–2008. Teoksessa Michael Tonry – Tapio Lappi-Seppälä (toim.): *Crime and justice in Scandinavia*. The University of Chicago Press, Chicago 2011, s. 33–107.
- Von Hofer, Hanns – Tapio Lappi-Seppälä – Lars Westfelt*: Nordic criminal statistics 1950–2010. Summary of a report (8th revised edition). Kriminologiska institutionen, Stockholm 2012.
- Wacquant, Loïc*: Punishing the poor. The neoliberal government of social insecurity. Duke University Press, Durham 2009.
- Whitman, James Q.*: Harsh justice. Criminal punishment and the widening divide between America and Europe. Oxford University Press, Oxford 2003.
- Ylikangas, Heikki*: Mennyt meissä. Suomalaisen kansanvallan historiallinen analyysi. WSOY, Porvoo 1990.

ARTIKKELI 2

Esko Häkkinen, Welfare, corporatism, and criminal justice: comparing Durkheim and the new institutionalists. *Distinktion: journal of social theory* 21(2) 2020, s. 235–255.

Reproduced as a part of a doctoral dissertation in accordance with the publishing agreement.

Welfare, corporatism, and criminal justice: comparing Durkheim and the new institutionalists

Esko Häkkinen

Faculty of Law, University of Helsinki, Helsinki, Finland

ABSTRACT

Émile Durkheim known among other things for his pioneering sociology of criminal law was also a corporatist theorist and can be interpreted as a predecessor for an institutionalist approach that has recently gained popularity in comparative criminal justice. Durkheim suggested an inverse relationship between the intensities of 'repressive' regulation and 'restitutive' welfare state regulation. Contemporary institutionalist research has arrived at the same conclusion, but the connection between Durkheim's theory and the empirical observations of modern comparative research has gone largely unnoticed in both legal scholarship and sociology. Correcting this omission might prove useful for substantive theory: Apart from welfare state strength, neo-institutionalist research has also associated lenient criminal law with corporatist political economy and consensus democracy. Durkheim's political sociology proposes an answer for the interrelationship between these factors. Durkheim considered social corporatism a democratic institution and as such a precondition for a democracy capable of building the collective restitutive regulation that could alleviate society's reliance on punitive justice as a basis for social cohesion.

KEYWORDS

Durkheim; sociology of law; criminal justice; punishment and society; new institutionalism; corporatism; welfare state

Introduction

Émile Durkheim (1858–1917) pioneered theorizing on criminal justice with an external perspective on its role in society. Once considered exhausted (Lukes and Scull 1983), Durkheim's substantive theory has received some renewed interest in sociology of law. For example, Susanne Karstedt (2007) deemed Durkheim's macro theory a failed one but praised the rediscovery of the 'cultural Durkheim' while Fergus McNeill and Matt Dawson (2014) analysing probation pointed to Durkheim's political sociology for a fuller appreciation of his contribution.

My examination concerns criminal justice in the grand scheme of Durkheim's legal and political theory. Punishment has a key place in Durkheim's general sociology of law. He, first, defined criminal law by the use of a penal sanction and, second, contrasted this penal law with modern 'restitutive' positive law. According to Durkheim, both types of regulation are ways of holding societies together, but the way they build cohesion is fundamentally different. Today an increasingly established neo-institutionalist school in comparative

criminal justice focuses on punishment and explains variation in its intensity through welfare state model, production regime, and political system.

In sociology of criminal law Durkheim is regularly presented as the initiator of a symbolic line of theorizing that emphasizes the cultural meaning of punishment (see esp. Smith 2008), while a neo-Marxist materialist approach was begun later by Georg Rusche and Otto Kirchheimer of the critical Frankfurt school. Rusche and Kirccheimer's work rose to an exemplary status when a renaissance of sociology of punishment began in the 1970s and inspired Michel Foucault among others (Simon 2013). For Foucault prison was a creative instrument in 'the political economy of the body'. I argue that when the idea of *the political economy of punishment* (here understood broadly as criminal justice manifesting wider regulatory regimes) is taken towards an institutionalist and comparative direction, as has recently happened, it is possible to read Durkheim in a way that is not alternative but complimentary to it and has potential to improve it. There is a certain legacy of Durkheim that is largely missing from the scholarly literature of punishment and society.

The breadth of this writing is limited to the evaluation and comparison of the basic theses of the new institutionalists with Durkheim's. It is meant as a somewhat benign attempt to construct, through interpretation, a substantively useful 'institutionalist' Durkheim for the framing and analysis of the neo-institutionalist findings. I argue that a useful Durkheim can be found in some of the repeating themes of his work. The writing is not, however, a history of ideas, and controversies regarding for example the evolution of Durkheim's thought towards his later works are mostly out of its scope (for some contemporary readings with significant similarities to mine in wider Durkheim scholarship see Mackert 2004; Herzog 2018). While Durkheim was more engaged in explaining modernization than differences between types of modernity, it is quite possible to adapt insights from the first one for the purposes of the second. Durkheim's theory offers a way to understand the inverse association between punishment and welfare state expenditure. Furthermore, it offers a parsimonious causal explanation for the interrelationship of this association with market coordination and democracy. The objects of this writing are to present this compatibility between Durkheim's theory and contemporary empirical work and to formulate a Durkheimian causal explanation for the findings of the latter.

I start by evaluating the neo-institutionalist comparative criminal justice of Michael Cavadino and James Dignan, and Nicola Lacey and presenting the central findings of institutionalist comparison more generally ('New Institutionalism in Comparative Criminal Justice'). Second, I elucidate the importance of norms and institutions to Durkheim's sociology ('Durkheim the Moralist'). Third, I conclude that the empirical findings of contemporary comparative research are compatible with the basic theses of Durkheim's legal theory ('Durkheim's Sociology of Law'). In the last section before conclusion I propose that Durkheim's political theory offers a causal explanation for the static empirical correlations Durkheim and institutionalist theory agree on ('Political Conditions for Organic Solidarity').

New institutionalism in comparative criminal justice

In their classic monograph Rusche and Kirchheimer (1939) concluded that the history of punishment is determined by the labour markets: In times of labour shortage forced labour has been utilized to fill the deficit. In times of labour surplus penal measures

have been used to warehouse or dispose of the excess. The level of harshness in punishment always sets itself so that even the poorest remains deterred. Foucault's (1979) later quest was to explain the birth of the prison. He attributed it to the demand of the bourgeoisie in industrializing society for a denser and more efficient criminal justice that could bring under control the shadow economy of illegalities occurring behind the back of the baroque penal policy of the sovereign coinciding with a revolution in the techniques of institutional discipline. The result was the individualization of punishment and the growing power of the penal professionals. More recently, one of the most explicit followers of Rusche and Kirccheimer and Foucault, Alessandro De Giorgi (2006), has analysed the effects that change to a post-Fordist production regime has had on punishment and control in the West. Prominent analysts of the massive growth of imprisonment in the United States since the 1970s, David Garland (2001) and Loïc Wacquant (2009) have also associated the development with changes in the economy and labour markets. Wacquant sees the United States as a living experiment in unhinged neoliberalism primed by its exceptional background of anti-government ideology, federalism, and strong social divisions. The growth of imprisonment was a response to the disintegration of its already residual social state and the change of American labour markets from a source of security into a source of insecurity and fragmentation. Neoliberalism according to Wacquant is, in fact, strongly interventionist towards poverty. Penal policy is coupled with punitive social policy. Both share a common disadvantaged target group (which Wacquant demonstrates convincingly), a common behavioural philosophy, and a common goal of creating a flexible labour reserve. Wacquant's analysis of the role of punishment combines materialism with symbolism loosely inspired by Durkheim. Prison signals social boundaries and normalizes inequality, redirects insecurities, and reunites the deserving sections of people. Wacquant's compelling analysis suffers from a failure to question the behavioural effectiveness of prison in regulating the labour reserve which seems contradictory as Wacquant strongly disputes its behavioural effectiveness in controlling crime.

A fact that has been increasingly recognized during the last 20 years or so is that the quality and harshness of criminal justice varies considerably between developed economies. A popular way of explaining these comparative differences is the concept of (national) *cultures* (see esp. Whitman 2003; Pratt and Eriksson 2013, cf. *culture* as meaning or as a distinct area of social life). Garland (2006), however, warns that it has the danger of becoming naïve and totalizing – especially in an era where globalization erodes such differences:

Comparative scholarship cannot rely upon totalizing national contrasts as an unproblematic explanatory resource. Nor can it be assumed that the specification of a culture's dominant themes and general figures will unproblematically explain specific practices in that society. Thus when Whitman (2003) invokes American culture in contradistinction to European culture, pointing to long-standing contrasts in attitudes towards matters of status and individual dignity as an explanation for contemporary contrasts in the intensity of punishment, he runs up against the problems of cultural pluralism, intracultural contestation and historical change. (Garland 2006, 430–431)

Furthermore, while I do not wish to make any sort of ethical condemnation concerning deterministic theories of technological materialism or cultural differences, finding aspects of reality that are perhaps more open to choice might have practical value. Although Wacquant (2008, 265–270, 277–278) believes the reshaping of the social policy and the punitive turn do affect Europe as well, he also believes that the *institutions* of the welfare state

continue to create differences between countries in levels and distribution of poverty. Long overshadowed by other approaches, institutional theory started to resurge in political studies in the 1980s. Sociological, rational choice, and historical frameworks among others have been utilized for institutional analysis (Lowndes and Roberts 2013). Institutional theory thrives in explaining stability in a presumably contingent world. Institutions set limits to decision making, ration power, and shape interests. Institutional reorganizations often caused by external shocks or paradigmatic change have lasting, path dependant consequences. A key tool towards explanatory clarity are institutional comparisons (Hill 2013, 69–84).

Although not without precedent (see, e.g. Savelsberg 1994), a ground-breaking contribution towards a neo-institutionalist comparative criminal justice was made by Cavadino and Dignan. Cavadino and Dignan (2006a) claim that institutions explain why penal differences have survived globalization. Somewhat confusingly and even contradictorily they call their approach ‘radical pluralism’ instead of institutionalism. *Pluralism* (following Robert Dahl) refers to the belief that policymaking is highly contested horizontally between different interest groups. *Radicalism* (following Marxists) means recognizing the significance of vertical class divisions and inequality. This two-dimensional fragmentation makes the penal policy process very incoherent. The process is affected by both ideological and material factors (Cavadino and Dignan 2002, 28–31, 76–79, 2006b, 12–14). It is the comparative effort which in the book *Penal Systems* fortunately leads Cavadino and Dignan to some relatively generalized conclusions. Cavadino and Dignan find a straightforward correlation between criminal justice systems and welfare state regime types borrowed from Gøsta Esping-Andersen.

In *The Three Worlds of Welfare Capitalism*, Esping-Andersen (1990) argued that developed welfare states cluster according to significant qualitative differences. Esping-Andersen classifies welfare states based on their rate of *decommodification* and the system of *stratification* they impose. Decommodification refers to the extent the welfare state makes individual wellbeing independent of the markets. Cavadino and Dignan (2006b) follow Esping-Andersen’s classification of welfare state types. *Liberal* (Anglophone) welfare states are characterized by minimal decommodification and inequality, which causes the effective exclusion of the most marginalized members of society from social and political participation. *Conservative* (Continental) welfare states are characterized by a moderate level of decommodification, the linking of full social rights with membership in traditional and modern intermediary institutions, and family as the basic unit of social policy. *Social democratic* (Nordic) welfare states are characterized by high levels of decommodification, an active state, and strong individual autonomy. Imprisonment rates are highest, juvenile justice is harshest, prison privatization has been taken furthest, and the penal crisis is, in general, worst in liberal welfare states, followed by conservative welfare states in the middle, and social democratic ones in the lenient end. There is an inverse relationship between welfare state strength and the harshness of criminal justice which according to Cavadino and Dignan seems to mostly override the criminal justice philosophy of choice and even criminal law ‘in books’. Countries where social and economic policy decommodifies the individual the most from the markets have the least punitive penal systems (see also Wacquant 2008, 279). They do not attempt to explain the relationship conclusively but merely suggest penal policy reflects the inclusivity or exclusivity of each welfare state culture and the attitudes of its elite.

Cavadino and Dignan were soon followed by Lacey whose work represents perhaps the most rigorous and resolute case for institutionalism in comparative criminal justice. In *Prisoners' Dilemma* Lacey (2008, 3–61) deplores the marginalization of systematic comparisons in sociology of criminal law between theories of cultural singularity on one hand and global materialism on the other. Institutions stabilize and filter both cultural and material factors. The correlation discovered by Cavadino and Dignan calls for an explanation. This requires a more complete explanatory model of institutional interrelationships. How do institutions of the economy, welfare state, and politics produce different penal policies in a commonly shared material context? What determines a society's institutional capability to produce inclusive and reintergrative (i.e. normatively democratic) criminal justice? Lacey adopts Peter Hall and David Soskice's dichotomy of *varieties of capitalism*. The country classification is roughly compatible with that of Esping-Andersen's. Hall and Soskice (2001) argue that in (Anglophone) *liberal market economies*, businesses coordinate their network of relations primarily through the institution of markets while in (mostly Continental and Nordic) *coordinated market economies* they rely heavily on other institutions of information exchange, control, and deliberation. Institutional frameworks affect the profitability of different economic activities and thus create their own *comparative institutional advantage* meaning that globalization does not lead to economic convergence.

Lacey proposes that the model of political economy affects state's incentives to make criminal justice either inclusive or exclusive. The strategy of liberal economies to maintain economic competitiveness in globalization has been to increase income inequality and cut social spending thus pushing people in to social and, consequently, to penal exclusion. Prisons allow for the governing and warehousing of the surplus population. Coordinated economies have taken the route of high employment rates and productivity, which has gone hand in hand with the flexibility offered by welfare state investment. Inclusive social policy insures specialized know-how. This heavy investment in human capital raises the economic cost of penal exclusion (Lacey 2008, 77–90, 2011, 222–224). Liberal economies lack the institutional tools to regulate the economy and fight inequality in a changing material context which makes resolving the penal crisis hard. Scores measuring the level of coordination in the economy have an inverse correlation with imprisonment rates (Lacey 2008, 109–112).

Lacey is more ambitious than Cavadino and Dignan in attempting to theorize on the relationship between policy regimes and punishment, and Lacey's model of institutional interrelationships between economic, social, and political institutions with each other and with penal policy promises a lot more theoretical clarity than Cavadino and Dignan's radical pluralism. The weakness in Lacey's attempt is its rational choice economism, and in the end Lacey is not able to advance much farther beyond the correlation Lacey's (2008, 58) claim is that

such an economy, which functions in terms primarily of long-term relationships and stable structures of investment, not least in education and training oriented to company- or sector-specific skills, and which incorporates a wide range of social groups and institutions into a highly co-ordinated governmental structure, may be more likely, other things being equal, to generate incentives for the relevant decision-makers to opt for a relatively inclusionary criminal justice system,

but at no point does Lacey explain the actual causality between investment and penal policy. The closest she gets is telling that employer organizations 'have strong reason to use their considerable bargaining power with government to press for generous welfare provision for workers who are temporarily unemployed but whose skills remain necessary to the economy', while 'the costs of pursuing socially exclusionary policies in areas such as criminal justice are relatively high' (Lacey 2008, 79–80). Does this suggest that in coordinated economies employer organizations regularly participate in criminal justice policy-making and advocate moderation? Without evidence the notion sounds unlikely. The factor that policymaking requires negotiating at all might very well make it more cool-headed (Lacey 2008, 71) but that is not an argument based on incentives unless economic actors and considerations are involved. 'By contrast', Lacey (2008, 109) believes 'liberal market systems oriented to flexibility and mobility have turned inexorably to punishment as a means of managing a population consistently excluded from the post-Fordist economy' but does not explain what is the purpose of this penal management. If the argument is that the welfare state and imprisonment could function as alternative forms of social control, as Cavadino and Dignan (2011) point out, while there is some evidence that economic equality can reduce crime, there is little evidence that mass imprisonment is effective in that and could work as more than a symbolic patch for the welfare state in this regard (and Lacey seems to agree, 2008, 189–190). Furthermore, in urging for penal reform in the liberal economies Lacey (2008, 185–189) brings up the huge costs of mass imprisonment, which seems to contradict the idea that it is the relative affordability of mass imprisonment in liberal economies (Lacey 2008, 59) that sustains it in the first place and that cost incentives really are a determining factor in the eagerness to utilize imprisonment. At times Lacey (e.g. 2008, 82–83) suggests a parallel hypothesis that social distances created by inequality make it emotionally easier to inflict degrading punishment to the poor. I find this hypothesis much easier to accept but it relates to the production regime only indirectly through its influence on welfare state policy and redistribution.

As policies, decommodification (welfare state) and coordination (production regime) both refer to social and economic policies that regulate the economy in lieu of the supremacy of the market institution. According to Cavadino and Dignan, and Lacey, the strength of these policies is connected to the harshness of penal policy. The relationship is inverse and in a sample of developed economies more or less linear. If taken mostly as an empirical observation given the incompleteness of Lacey's theory, possible differences in nuance between the concepts are not of great importance.

As the most obvious source of policies, the political system could be a possible independent determinant of both economic regulation and penal policy. Lacey investigates the relationship of democratic systems with criminal justice. While Lacey occasionally refers to the incorporation of relevant partners in policymaking in coordinated economies (as in a quote above), she seems to include corporatism conceptually in the coordinated production regime instead of considering that institutionalized interest representation could be understood as part of the political system. Thus Lacey (2008, 62–77, 2012, 207–215) mostly reduces the political system to the electoral system: Proportional representation typical in coordinated economies favours the moderate left and aids in the building of coalitions needed to back inclusive economic and social policy. By contrast, in first-past-the-post systems popular in liberal economies politics revolve around

winning over the so called median voter and the crime theme can be effectively utilized in achieving that. However, in an interesting natural experiment transition to proportional representation did not stop punitive penal trends in the liberal New Zealand, which leads Lacey (2012, 216–227) to abandon the electoral system as the prime determinant of criminal justice in favour of the totality of the political economy.

Another explanation for the lack of change in New Zealand could be that other aspects of the political system are more crucial than the electoral system. Political scientist Arend Lijphart's richer analysis of democratic systems distinguishes between two ideal types: Lijphart (2012) defines *consensus democracy* as characterized, in general, by inclusion and compromising and, institutionally in the 'executives-parties dimension', by strong parliaments, coalition politics, proportional representation, and corporatism. *Majoritarian democracy*, reversely, is characterized, in general, by exclusion and conflict and, institutionally, by executive dominance, two-party system, and interest pluralism. Advocating consensus Lijphart presents statistical evidence from a regression analysis of 36 free countries that consensus democracies equal majoritarian democracies in effective governing and economic performance and that they systematically triumph in democratic quality as well as in 'kindness' in the level of social expenditure and in penal policy among other measures. Lijphart also presents a 'federal-unitary dimension', in which consensus democracy is characterized institutionally by federalism and other arrangements that fragment power between institutions. However, they do not cluster together with the institutions of the executives-parties dimension nor do they correlate with the effectiveness, quality, or kindness of democracy. Table 1 summarizes six other statistical institutionalist comparisons all explaining the dependent variable of imprisonment rate. Their findings reinforce the idea of an inverse relationship between penal harshness and decommodifying economic regulation (measured as welfare state expenditure). With regards to meta-political institutions, imprisonment rates seem to have an inverse correlation with corporatist interest representation (the most recent study stressing its independent significance) and consensus democracy, which conceptually includes corporatism, while some of the studies have found a *positive* correlation with federalism. The studies have varyingly controlled for factors such as crime, multiculturalism, and unemployment.

Cavadino and Dignan, Lacey, and the statistical analyses leave us with an established correlation between imprisonment rates and economic regulation understood as decommodification and a hint that a fuller analysis of the interrelationship of penal and economic regulation with the political system and corporatism in particular might be a way forward. My intention is to show that Durkheim's theories on law and politics are compatible with the correlations found between economic regulation, and corporatism and federalism with punishment, and offer a direction towards understanding the mechanics. I will start, however, by discussing the position of institutional regulation in Durkheim's metatheory.

Durkheim the moralist

Cavadino and Dignan, and Lacey situate themselves broadly as adherents to the political economy school of sociology of criminal law. They do not devote much thought to Durkheim, but from the little they discuss him, it seems that their rejection or neglect of Durkheim as a possible ally for institutionalist sociology of criminal law derives precisely from

Table 1. Statistical institutionalist comparisons explaining imprisonment rates.

Study	Sample	Research design	Explanatory variables	Control variables	Findings concerning imprisonment rate
Greenberg (1999)	20 high income countries	Regression analysis	<ul style="list-style-type: none"> Corporatism (score) 	GNP, income inequality, crime	Inverse association with corporatism
Beckett and Western (2001)	44 US states 1975–1995	Regression analysis	<ul style="list-style-type: none"> Welfare state (welfare expenditure) 	Minority presence, crime, unemployment, poverty, urbanization, Republican dominance	Growing inverse association with welfare spending
Jacobs and Kleban (2003)	13 developed democracies 1970–1995	Panel study	<ul style="list-style-type: none"> Corporatism (score) and federalism (score) 	Minority presence, income inequality, unemployment, crime, “disorganization”, GDP, American, Anglophone, or Scandinavian exceptionalism	Inverse association with corporatism, direct association with federalism
Downes and Hansen (2006)	19 OECD countries 1987–1998	Regression analysis	<ul style="list-style-type: none"> Welfare state (welfare expenditure) 	Unemployment, crime	Growing inverse association with welfare spending
Lappi-Seppälä (2008)	25 industrialized countries, additional sample of 99 countries	Statistical correlations	<ul style="list-style-type: none"> Welfare state (income inequality, social expenditure) Solidarity (social and institutional trust) Corporatism (score) Consensus democracy in the executive-parties dimension (Lijphart’s score) 	(Correlations for crime, unemployment, GDP, demographic heterogeneity, fears, and punitiveness and intercorrelations between variables tested separately)	Inverse associations with welfare state strength, trust, corporatism, and consensus democracy
Sutton (2013)	15 developed democracies 1960–2000	Bayesian change-point model	<ul style="list-style-type: none"> Welfare state (social expenditure, inflation) Corporatism (score, union density) and federalism (score) 	Proportion of young males and male participation rates (part of an additional hypothesis), left party dominance, crime	Punitive turn largely evaded countries characterized by corporatism, high union density, and centralization (while social spending and left dominance have lost their explanatory power)

a perception of Durkheim as a cultural theorist (see Cavadino and Dignan 2002, 73, 2006b, 9; Lacey et al. 2018, 201). There are, however, many traits in Durkheim's sociology that could make his theories appealing for someone looking for relatively stable explanations for differences that material theory cannot account for. Durkheim himself situated his approach very much in the midway of systematic comparisons between singularism and universalism that Lacey calls for in contemporary sociology of punishment. Questions of institutions and economic regulation are prevalent in Durkheim's works both in general and in relation to criminal law and punishment. As elaborated in *The Rules of Sociological Method*, important to Durkheim's (1938) methodology were the concept of *social fact* as well as causal explaining and open-mindedness. For Durkheim sociology is about types and categories that lie between historical singularity and universal humanness. A social fact is external to individual psyche, socially constraining, and independent of its individual expressions.

Of particular interest to the possibility of reading Durkheim in a realist and institutionalist fashion is the preface of the book's second edition where Durkheim discusses emergence and the concept of institution. Social facts receive their causal force from their emergent quality:

Whenever certain elements combine and thereby produce, by the fact of their combination, new phenomena, it is plain that these new phenomena reside not in the original elements but in the totality formed by their union. The living cell contains nothing but mineral particles, as society contains nothing but individuals. Yet it is patently impossible for the phenomena characteristic of life to reside in the atoms of hydrogen, oxygen, carbon, and nitrogen. ... The inanimate particles of the cell do not assimilate food, reproduce, and, in a word, live; only the cell itself as a unit can achieve these functions. ... Let us apply this principle to sociology. If, as we may say, this synthesis constituting every society yields new phenomena, differing from those which take place in individual consciousnesses, we must, indeed, admit that these facts reside exclusively in the very society itself which produces them, and not in its parts, i.e. its members. (Durkheim 1938, xlvii–xlviii)

People are born to a world of institutions:

We ourselves took no part in their formation, and consequently we cannot by introspection discover the causes which brought them about. Furthermore, even when we have collaborated in their genesis, we can only with difficulty obtain even a confused and inexact insight into the true nature of our action and the causes which determined it. (Durkheim 1938, xlv)

Institutions are beliefs and modes of conduct whose origin is in collective action. Durkheim (1938, xlvi) mentions state, family, property rights, contract, and punishment as basic examples of institutions. 'Since this joint activity takes place outside each one of us ... its necessary effect is to fix, to institute outside us, certain ways of acting and certain judgements which do not depend on each particular will taken separately' (Durkheim 1938, lvi). As the concept covers the idea of a social constraint or fact so well, Durkheim (1938, lvi) goes on to say that sociology could even be 'defined as the science of institutions, of their genesis and of their functioning'.

Institutional regulation has an important position in Durkheim's sociology that tends to receive little attention in culturalist readings of Durkheim (e.g. Alexander 2005). Durkheim is depicted as becoming a cultural theorist after abandoning the materialism of his early works. An overarching theme in Durkheim's work which determined Durkheim's

objects of study from the division of labour to religion was the conditions for the creation of morals (Joas 1993). Durkheim deemed the decaying collective and religious morality of the past as both unfitting and undesirable for the modern secular society but maintained it needed to be replaced with a new and fitting one. The pathology of the modern society was the absence of this taking place. The anxiety could not be solved by libertarian capitalism and its extreme alternative communism because both reduced social problems to material conditions and dismissed their moral nature. So, what did this *moral* nature mean? In his *Moral Education* lectures Durkheim (1973, 17–126) defines morality as a regulating set of norms and a social fact external to the individual. Morality is accepted internally instead of being accepted for instrumental reasons. Self-discipline releases the individual from instincts to reflexion and hence to self-determination and freedom. The same applies to the society at large. Discipline does not suggest blind obeying. As opportunities and the environment change, the moral needs to change as well. In addition to discipline morality requires social attachment – ultimately to the humankind but in the world of nation states to its surrogate: one's own society, and simultaneously to social groups of lower levels. Morality is categorical and distinct from egoism. A *moral act* is something not done to benefit oneself, one's own group, or any single group but something done for the social good. Durkheim's example illustrates what this means: Charity is only quasi-moral. Organized social security is genuinely moral. These same general themes mark Durkheim's discussions of morality beginning from his early *The Division of Labour in Society*.

Durkheim was frustrated with the lack of actual social change under the tumultuous surface of his native France of the long nineteenth century. Normatively Durkheim was committed to economic justice and the enhancement of individual freedom. Politically Durkheim can be contextualized as an academic representative of a broader *solidarist* movement alternative to both laissez-faire liberalism and economic collectivism (Hayward 1960; Tiryakian and Morgan 2014). Durkheim had favourable if qualified views on socialism: he believed the industrial society needed moral maturity instead of collapse and upheaval (Gouldner 1962). He had concluded that revolutions, while potentially intellectually inspiring, were poor at creating institutions (Gane 1984, 325–326). *The problem of moral order in modern societies which concerned Durkheim comes down to the lack of economic regulation*. Durkheim returns to this time and again. Normlessness (*anomie*) in industrial capitalism called for an institutional reform of the state and society: What was required was the political engagement of everyone, removal of inequalities, and secular education (Müller 1993, 95–96). The nature and actors of this reform will be discussed below. The way Durkheim repeatedly and beginning with *The Division of Labour* distinguishes himself from the advocates of economic determinism is by the stress he gives to the significance of the normative order. Both the materialist extremes of market libertarianism on one hand and utopian communism on the other promised to free the society from the uncertainty of moral administering. For example, the early Soviet legal scholar Evgeny Pashukanis (1980, 46–49, 101–109) believed that, following post-revolutionary reorganization of material relations, class and individual interests will fuse and morals, law, and the state will cease to exist. When Durkheim proclaims there is no purely material solution to the social question, he means that modern societies require constant regulating as do all communities. Accepting any kind of compromise between the two materialist extremes sentences the society to never-ending regulatory discretion and adjustment – and accept we must, according to him.

Durkheim does grant purely material factors such as human geography causal significance, but he also gives that to institutional structures. People are born to a pre-existing world and to pre-existing social facts, which are real to the individuals although new ones can also be created and old ones altered. In fact, what makes the *social type* in its most basic Durkheimian sense as a spatial and communicative human formation significant is precisely whether and to what extent the environment exists for the social structures to start emerging:

There are always beliefs and practices common to men which are not inscribed in their tissues. But this character is more manifest as the social mass and density grow. The more people there are in association, and the more they react upon one another, the more also does the product of these relations pass beyond the bounds of the organism. Man thus finds himself placed under the sway of causes *sui generis* whose relative part in the constitution of human nature becomes ever more considerable. (Durkheim 1933a, 345–346)

Moral, which is general and external to the individual, can only emerge in a community. The external nature may even give it a supernatural air. The existence of solidarity and hence the community is conditional to it. These general ideas are present in Durkheim's work from *The Division of Labour* even to his late *The Elementary Forms of the Religious Life*, where Durkheim (1915) concludes that religion is the force of community external to the individual experienced as supernatural. Religion builds on the material bedrock of the social type but creates unreducible consequences.

Durkheim's sociology of law

Durkheim wanted to understand what makes societies possible. For him law is an instrument of social regulation, and especially in modernity it becomes the basis for social coexistence (Vogt 1993, 71–72). Durkheim (1933a, 32–69) starts *The Division of Labour*, the prime source for his legal thinking, by making the case for the sociological and empirical study of morals. Moral facts are, according to him, real and therefore cannot be discovered or changed purely as mental or philosophical exercise. The motivation for the study was to survey the regulatory reality and ways to improve it. Law in this context was an observable operationalization of the regulatory state of society. Durkheim poses the normative question, should social division of labour be embraced despite warnings of its alienating effects. He suggests that division of labour is, in fact, a moral force necessary for the cohesion and thus existence of large societies.

In *The Division of Labour* Durkheim (1933a, 70–110) defines a crime by the reaction it evokes. An offended sentiment elicits a passionate defence. Shared sentiments are particularly strong as are the reactions they arouse. *Crime* is an act which violates a strong and defined shared consciousness and is *punishable* by law. Because the sentiment is collective, so is the reaction, and if there is no collective reaction, the norm weakens. Punishment protects uniform normative expectations. Punishment is an emotional and collective expiation of the crime. Its intensity is relative both to the strength of the collective sentiment and to the magnitude of the breach. As a collective reaction it is (genuinely) external to the individual and therefore often given a religious interpretation. It brings people closer together and is an opportune moment for smooth social organization. *Repressive law* (criminal law) corresponds to a traditional type of *social solidarity* (composition of

social ties) based on likeness which Durkheim calls *mechanical solidarity*. When solidarity is built on strong *collective consciousness*, deviation is socially dangerous in itself. Durkheim concludes that the predominance of criminal law in a society measures its reliance on mechanical solidarity.

The same notion of punishment but in the form of a practical theory can be found in the *Moral Education* lectures. Punishment has little effect in deterring from rule-breaking or conditioning the rule-breaker. However, punishment indicates to the community that the rule continues to stand and helps to preserve its authority. The essence of punishment is reprimand – not suffering. A good punishment is proportional and minimal. Great vertical social distances, however, lead to penal abuse (Durkheim 1973, 158–206).

Durkheim proposed that the welfare state could create a new form of solidarity in functionally differentiated societies (Flora and Heidenheimer 1981, 23–24). In growing societies rising population density together with the development of transportation and communication technology increase competition between people, which people seek to avoid by compartmentalizing professionally. Division of labour is struggle for survival which allows a growing number of people to exist together. Society creates the specialized individual. Secondary factors weaken the collective consciousness and facilitate this specialization: Life experiences of people become decreasingly shared in a large society, and the collective consciousness becomes more abstract and law less casuistic. Urbanization weakens the social control imposed by tradition and community. Tolerance towards deviation increases. The natural amendment for the crumbling of mechanical solidarity in high modernity is *organic solidarity*: cohesion based on the cooperation and growing interdependence of unlike people defined by reverence towards the individual whose unique value for the society increases. The collective moral foundation for this new form of solidarity is positive *restitutive law* (family, contract, commercial, procedural, administrative, and constitutional law), which creates the conditions for the formation of specialized relationships. Disturbances are not expiated with a punishment but simply corrected. The predominance of positive restitutive law in a society measures its reliance on organic solidarity (Durkheim 1933a, 111–132, 168–173, 256–263, 266–271, 283–301, 396–405). The nature of criminal law itself as penal law remains (cf. Mead 1918), but its significance for social cohesion diminishes. Contrary to classical liberal theory, democratization and growing individualism do not mean a decrease in regulation and the advent of a night-watchman state. The absoluteness of power and the abundance of regulation do not go together. Rather, the growing number of particularized relationships calls for a more and more complex social regulatory framework. It is only the balance between the regulatory types which changes. The extent of criminal law and restitutive regulation correlate negatively (Durkheim 1933a, 200–229).

While attempting to prove his theory Durkheim (e.g. 1933a, 133–146) makes huge journeys in time and space, I contend that mechanical and organic solidarity are better taken more cautiously primarily as conceptualizations of alternative ways of constructing cohesion in modern states albeit the first one relying more on tradition and the latter one being perhaps truer to the course of social development. Said in Durkheimian terms, modern societies too need regulation, but it must fit the new social type and therefore be predominantly restitutive. People are socially and morally enabled, and those aspects of life should not be done away with. However, by claiming progress towards organic solidarity is normal Durkheim is, I would argue, only saying it is structurally consistent.

Durkheim is sometimes caricaturized as believing law would spring spontaneously from the moral will of the people. The contrary is true. *Book Three* of *The Division of Labour* returns the reader to reality from the ideal-typical vision of organic solidarity (Rawls 2003). The restitutive moral framework awaits setting up (Durkheim 1933a, 406–409):

This is far from being on the verge of realization. We know only too well what a laborious work it is to erect this society where each individual will have the place he merits, will be rewarded as he deserves, where everybody, accordingly, will spontaneously work for the good of all and of each. (Durkheim 1933a, 408)

Durkheim's discussion of the pathological forms of division of labour that afflict the society in the meantime can be used to help clarify the substance of the lacking restitutive regulation. In *anomic division of labour* capital and labour are uncoupled and workers are treated like cogs in the machine. This would be solved by increasing regularity and harmony in the economy by regulating terms of employment and other trade specific concerns. In *forced division of labour* individual autonomy and social mobility are lacking. These constraints should be relieved by increasing the 'external equality' of parties in contractual relations. It seems strongly that by this Durkheim means some level of decommo-dification: According to Durkheim, contractual solidarity requires that a party is autonomous enough from the markets to refuse an unfair contract. He continues that the same logic of justice demands that people's livelihood is made increasingly independent not only of inherited status but also of their ability to contribute. Durkheim emphasizes that this equality and emancipation is not natural (physical) but a result of institutions and regulation (see Durkheim 1933a, 353–388, 1957, 208–220). As will be discussed below, Durkheim assigns the task of fixing the anomic division of labour primarily to modern intermediary organizations and the task of fixing forced division of labour to the democratic state.

In sum, according to Durkheim, in a modern heterogeneous society a strong restitutive regulatory framework can build society-wide cohesion and limit the promotion of penal sanctions. Although Durkheim defines positive restitutive law as encompassing essentially all law except criminal law and property law, the core of Durkheim's concern is economic regulation and decommo-difying social security. Alternatively, if the socioeconomic organization is deregulated and constrained by tradition and inheritance, (subgroup) mechanical solidarity and its associated form of law prevails. The basic conclusion is the same that Cavadino and Dignan, Lacey, and the referenced statistical analyses have made: an inverse correlation between the level of economic regulation and intensity of punishment in society.

Political conditions for organic solidarity

Durkheim (1983) repeated in a dedicated article about penal evolution his argument that the intensity of punishment has a negative correlation with social complexity but added that it also has a positive correlation with state absolutism. The article is cursory, and just as his first argument could hardly be understood from it without reference to his general legal theory, the second one necessitates familiarization with his political theory.¹ Already in the *The Division of Labour* Durkheim (1933a, 181–190, 301–303) had associated the two solidarity types with corresponding social structures: Mechanical

solidarity is consistent with a society made up of self-sufficient (geographical) segments such as provinces. Organic solidarity is consistent with a society made up of differentiated organs where the professional milieu transcends regional divisions. In this respect he considered the actual contemporary lack of professional social and political organization pathological. Later, when Durkheim's alarm over economic deregulation only worsened, he blamed it on the lack of these modern intermediary institutions between the individual and the state. Durkheim (1933b, 1–4, 1957, 5–13) accepted that the economy becomes an increasingly central field in modern societies. For that reason it should be organized and regulated more, or else its normlessness threatens to contaminate other fields of life as well. Therefore, while secular education could alleviate the anomie (Durkheim 1973, 223–236), the practical solution that it most called for was the reintroduction of guilds as *corporations* (here trade associations). In Durkheim's vision, corporations are given the moral task of formulating economic regulation in matters such as terms of employment, occupational safety, and pensions (Durkheim 1952, 306–320, 1957, 40, cf. Hawkins 1994).

Corporatism refers to an idea of society as a social body divided into functional organs with legal personhood. Medieval Europe saw the rise of self-governing sectoral corporations such as guilds and universities, yet they eventually lost to absolutist state power. With time an academic concern about social disintegration led to the building of progressive corporatist theory calling for the labour movement's integration to the social order along with the capital. Arrangements started to appear where trade unions were given benefits and access to power in exchange for industrial peace and where agreements were made between employers and employees under state coordination. Early applications of corporatism were, however, often authoritarian and marked by a lack of the autonomy corporations had been afforded in theory. It was only the post-war Europe which saw the coming of *social corporatism* respectful of freedom of association anticipated by the likes of Durkheim. In the inclusive, participatory, and democratic neo-corporatism of developed European welfare states corporations represent upwards as well as deliberate, create, and sometimes execute regulation (Wiarda 1997, 28–46, 95–123).

Setting the stage for Durkheim's corporatism, one trait prevalent in Durkheim's work in general and typical for Continental corporatist thinkers (see Black 1984, esp. 129–142) but alien for much of liberal theory is the way Durkheim does not make strong distinctions between formal and affective relationships and civil and personal interactions just as he does not make a strong distinction between law and morality. What was more distinctive was Durkheim's embracement of division of labour and society over community. Many socialists, in particular, were much more intrigued by the ideal of the *commune* as a territorial unit and co-operative of self-governing workers (Black 1984, 189–192). Durkheim makes a qualitative choice in favour of forms of association that are structurally compatible with division of labour at the expense of the geographical corporatism of communes. Durkheim does not demonize the state either: Durkheim combines corporatism with Jean-Jacques Rousseau's idea of an alliance between the individual and the state: individuals independent of each other and dependent on the state. Democracy can tame the state into an emancipatory force.

Edward Tiryakian (1994) pointed at the contemporary topicality of Durkheim as an early theorist of corporatism as a solution to deregulation, but the insight has remained persistently underdeveloped. According to Durkheim (1933b, 4–25, 1957, 14–39), industrialization had destroyed the guilds because markets had outgrown them geographically.

What was lost with them was their social significance. His suggested new corporations would be nationwide and democratic. This would require consolidating existing trade unions, recognizing their public role, and making contacts between the employee and employer sides regular while maintaining their separateness.

Durkheim outlined his theories of democratic corporatism and corporatist democracy in his sociology lectures (*Professional Ethics and Civic Morals*), which are interpreted here as a 'coherent extension and practical application' (Black 1984, 223) of the social theory Durkheim had constructed hitherto. Intermediary institutions are needed for the creation of the secular moral regulation required for solidarity. When they are missing, the state will try to compensate, but because it does not have direct lines to the individuals and instruments for causing internal change in them, the nature of its regulatory efforts is mechanical and repressive. However, socialization by communities always has a dark side too, and thus it is the task of the modern state to guarantee universal individual rights. As individualism grows stronger, so does the state and expands its functions. Individual rights must be won from the communities, and to do so negative freedoms are not enough (Durkheim 1957, 55–68). It requires positive action from the state: 'For this task, it cannot just withdraw into the tribunals, it must be present in all spheres of social life and make itself felt' (Durkheim 1957, 65). The nature of statist individualism being moral the individual that the state is to promote to earn its legitimacy is universal in contrast to the 'me' of egoism. Acting on this agenda in the quasi-humanity of the nation state happens primarily within the field of domestic policy. Concentrating on internal improvement can turn states more peaceful (Durkheim 1957, 68–75).

The state is society's institution for reflection in all forms of government. What makes *democracy* special is the publicity of the reflection as well as the amount of communication between the state and the people and the expansion of state's domain. Publicity brightens the reflection and increases the plasticity of society. Communication increases the state's awareness of regulatory needs, enhances its governing capabilities, and gives democratic law its legitimacy. The notion of democracy as the measurement of the will of the people, the majority, or the plurality is mistaken. Law and social change cannot spring spontaneously from a multitude of individual opinions. While the state should be in continuous communication with the people, it still needs to preserve its autonomy. This circles us back to the intermediary institutions. They are needed for facilitating political participation of individuals and deliberation in a manageable scale and filter it upwards (Durkheim 1957, 76–109). Thus, corporations both protect the individual from the repressive clumsiness of the absolutist state and the state from the noise of unclarified public opinion.

Among new institutionalists, Hall and Soskice in their theory on varieties of capitalism agree with Durkheim that in the absence of a balance of power between corporatist associations and the state, the state has few tools to regulate the economy.² Durkheim and Lijphart are not only united by a consensual understanding of democracy as deliberative and institutionalized will formation and by including corporatism to the framework of democratic institutions. They both also proceed from the challenge of a heterogeneous society as their starting point. However, a distinction follows: Lijphart's primary interest has been the workings of democracy in traditionally multicultural societies. Durkheim's focus was on the secular individualism rising from the weakening of traditional communities. This is the reason Durkheim prefers corporatism over federalism as antidote to state

absolutism and visions it as replacing the receding facilitation of regional differences. Only corporatism is structurally consistent with division of labour and organic solidarity. It is tailor-made to create the moral basis for organic solidarity in a developing democracy. Notably, while Lijphart is theoretically open to there being multiple paths to consensus democracy, empirically he finds the correlates he is looking for only for the first dimension of consensus democracy, which includes corporatism, and not for the second, which includes federalism (see also Swank 2002). In comparative criminal justice the extremes of course seem to be the pluralist and federalist United States and the corporatist and relatively centralized Nordic countries.³

It seems that 'organic' individualist solidarity is the solution even if the problem is multicultural strife because individual autonomy alleviates the need to seek security from groups and reduces the salience of differences between them in the first place. Constructing loyalty towards the state across social classes and ethnic groups was, in fact, the explicit goal of early welfare state policy in Durkheim's days. In modern theory this effect is usually conceptualized as the ability of welfare states to build *social trust* or *capital*. What matters here are universalistic social rights: Charitable, means tested social security does not unite but categorizes (Crepaz and Damron 2009, see also Garland 2013). Means tested social security and income inequality increase 'welfare chauvinism' which consequently is weaker in universalistic social democratic welfare states than in conservative and liberal ones (van der Waal et al. 2013, cf. Barker 2012). Lars Trägårdh (1997) conceptualizes the Nordic model as this kind of Rousseauian alliance between the individual and the state where dependence on the welfare state gives the individuals autonomy from each other. Individualist and universalist social security and corporatism have reduced the importance of traditional and religious intermediary institutions. 'Hot' communal trust has been relatively replaced by 'cool' societal trust. While the individualism reinforces tolerance towards a diversity of lifestyles, it demands assimilation to its structural logic including for example putting individualized children's rights before traditionalist parents' rights. It is compatible with moderate immigration but not with growth of social distances (Trägårdh 2017).

In summary, new institutionalism has offered three (partially overlapping) correlations for humane criminal justice: strong welfare state (decommodifying economic regulation), coordinated production regime (economic regulation and corporatism), and consensus democracy. Durkheim offers a streamlined causal explanation: Corporatism is understood as a democratic institution. Restitutive (social and economic) and repressive (criminal justice) regulation are understood as *alternative* collective moral foundations for solidarity. Corporatist democracy is a causal condition for the ability of a modern society to build its cohesion predominantly on welfare state regulation over penal regulation. Corporative association of economic groups and the acknowledgment of these groups by the state leads to increased economic regulation made possible by the intermediary institutions, increased political participation by people facilitated by the intermediary institutions, increased concern towards ensuring individualistic and universal social rights in increasing number of policy domains by the democratized state, and a decreasing reliance on penal justice by the state.

In this framework Nordic social democracy would be closest to Durkheim's vision of corporatist balance of power and Anglophone majoritarian democracy and pluralism closer to the opposite of a dichotomy of the individual and the (federal) state. What

distinguishes Continental ‘conservative corporatism’ from social democratic corporatism might, in fact, be the relative weakness of the state towards both traditional and modern intermediary groups.

Conclusion

Hans-Peter Müller (1993, 106–107) wrote how curiously Durkheimian the contemporary Western European reality is with coordinated economies and strong welfare states. Müller thinks this is ironic considering how Durkheim exaggerated the significance of moral regulation and underestimated that of power and interests. I argue taking institutional regulation seriously is the very reason Durkheim got it so close. Durkheim did not disregard conflict or social change (cf. Garland 1990, 47–81). They were his departure points (Giddens 1971). For Durkheim, the lack of social change was the problem and structural solving of conflict its solution.

Durkheim’s understanding of punishment as something relatively collective and non-instrumental as well as incompatible with restitution seems very reasonable after the collapse of the special preventative paradigm in the 1970s, the relatively judicial character it has persistently kept, and the strong emotions it continues to evoke. It also lends itself to be read as an institutionalist theory of the ‘political economy of punishment’ in a way that is not recognized in the sociology of criminal law. In Durkheim’s theory in a simple community punishment asserts the unity of the group. Vertical distances increase penal harshness. Individualization and secularization in modern societies should lessen the intensity of punishment as homogenous collective consciousness declines. However, this requires building societal ties on something else. By decommodifying individual wellbeing welfare state regulation can act as the foundation for solidarity of interdependence for a society of heterogeneous individuals. This leads to an inverse relationship between the strength of the restitutive regulatory framework and the amount of penal repression in society. This can be compared to theories that look for qualitative similarities between penal policy and social policy. The question is not whether the welfare state can turn prisons into welfare institutions (or whether the welfare state is just an extension of the state’s penal suppression). The Durkheimian assumption would be that, while some qualitative evolution does occur, the basic nature of punishment is not going to change. However, the welfare state can reduce its use. Both Durkheim’s notion of organic solidarity and the inverse relationship of the regulatory types are empirically supported. Complex societies call for complex regulation, and building it is demanding. It requires communicative, deliberative, and participatory will formation. In modern societies the distance between the state and the people is great, and without intermediaries closing the gap the state will be ineffective at both listening to and governing the people. Durkheim saw social corporatism – institutional democratization of the economy, programme making, and policy formulation – as structurally suited to correct economic normlessness.

It remains a pertinent message that to function effectively democracy relies on intermediary institutions and practices usually not constitutionally established – that the simple mechanism of a general election does not translate into thought-out policies and positions without reflection and deliberation somewhere – and that these institutions should not be limited to ones representing the elite. Regarding the contemporary practical

worth of Durkheim's theory, it can certainly be asked whether for example the markets have once again geographically outgrown the guilds and what this means for the corporatist systems of Europe. Durkheim of course did not see the nation state as the end of human development but envisioned, although without going into details, the coming of systems even larger and more complex.

Notes

1. In the article Durkheim among other things neglects to explain why modernization is associated with growing individualism. The two correlations are not the two laws mentioned in the title of the article but two aspects of one of them (the 'quantitative law').
2. See Hall and Soskice (2001, 45–50).

In general, liberal market economies should find it more feasible to implement market-incentive policies that do not put extensive demands on firms to form relational contracts with others but rely on markets to coordinate their activities. ... Because of the bluntness of the instruments available to states and the importance of markets to these economies, deregulation is often the most effective way to improve coordination in LMEs. (P. 49)

3. So-called restorative (criminal) justice despite its superficially Durkheimian sounding name is communal justice of a segmented society especially in its more ambitious forms of conferencing and sentencing circles (see Shapland 2011), and (against its ideological premises) seems to thrive better alongside high imprisonment rates in Anglophone countries than in corporatist countries (Wood 2015).

Acknowledgements

The work was done as part of a thesis project supervised by Heikki Pihlajamäki and Ari Hirvonen.

Disclosure statement

No potential conflict of interest was reported by the author.

Funding

The work was supported by Finnish Cultural Foundation under grant number 00180373.

Notes on contributors

Esko Häkkinen is a grant researcher and doctoral student at Faculty of Law, University of Helsinki. His research interests include the politics and history of criminal justice, comparative penal policy, and welfare state theory. He has previously published in the journals *Bergen Journal of Criminal Law and Criminal Justice* (Volume 6, Issue 2, 2019) and *Oikeus* (Volume 45, Issue 3, 2016, Finnish).

ORCID

Esko Häkkinen <http://orcid.org/0000-0003-0534-5895>

References

- Alexander, J.C. 2005. The inner development of Durkheim's sociological theory: From early writings to maturity. In *The Cambridge companion to Durkheim*, ed. J. C. Alexander, and P. Smith, 136–159. Cambridge: Cambridge University Press.
- Barker, V. 2012. Nordic exceptionalism revisited: Explaining the paradox of a Janus-faced penal regime. *Theoretical Criminology* 17, no. 1: 5–25.
- Beckett, K., and B. Western. 2001. Governing social marginality. Welfare, incarceration, and the transformation of state policy. In *Mass imprisonment. Social causes and consequences*, ed. D. Garland, 35–50. London: SAGE.
- Black, A. 1984. *Guilds and civil society in European political thought from the twelfth century to the present*. London: Methuen.
- Cavadino, M., and J. Dignan. 2002. *The penal system. An introduction*. London: SAGE.
- Cavadino, M., and J. Dignan. 2006a. Penal policy and political economy. *Criminology & Criminal Justice* 6, no. 4: 435–456.
- Cavadino, M., and J. Dignan. 2006b. *Penal systems. A comparative approach*. London: SAGE.
- Cavadino, M., and J. Dignan. 2011. Penal comparisons: Puzzling relations. In *International and comparative criminal justice and urban governance: Convergence and divergence in global, national and local settings*, ed. A. Crawford, 193–213. Cambridge: Cambridge University Press.
- Crepaz, M.M.L., and R. Damron. 2009. Constructing tolerance. How the welfare state shapes attitudes about immigrants. *Comparative Political Studies* 42, no. 3: 437–463.
- De Giorgi, A. 2006. *Re-thinking the political economy of punishment. Perspectives on post-Fordism and penal politics*. Aldershot: Ashgate.
- Downes, D., and K. Hansen. 2006. Welfare and punishment in comparative perspective. In *Perspectives on punishment. The contours of control*, ed. S. Armstrong, and L. McAra, 133–154. Oxford: Oxford University Press.
- Durkheim, E. 1915. *The elementary forms of the religious life*. London: George Allen & Unwin.
- Durkheim, E. 1933a. *The division of labor in society*. Glencoe: The Free Press.
- Durkheim, E. 1933b. Preface to the second edition. Some notes on occupational groups. In *The division of labor in society*, 1–31. Glencoe: The Free Press.
- Durkheim, E. 1938. *The rules of sociological method*. Glencoe: The Free Press.
- Durkheim, E. 1952. *Suicide. A study in sociology*. London: Routledge & Kegan Paul.
- Durkheim, E. 1957. *Professional ethics and civic morals*. London: Routledge & Kegan Paul.
- Durkheim, E. 1973. *Moral education. A study in the theory and application of the sociology of education*. New York: The Free Press.
- Durkheim, E. 1983. Two laws of penal evolution. In *Durkheim and the law*, ed. S. Lukes, and A. Scull, 102–132. Oxford: Martin Robertson.
- Esping-Andersen, G. 1990. *The three worlds of welfare capitalism*. Cambridge: Polity Press.
- Flora, P., and A.J. Heidenheimer. 1981. The historical core and changing boundaries of the welfare state. In *The development of welfare states in Europe and America*, ed. P. Flora, and A. J. Heidenheimer, 17–34. New Brunswick: Transaction.
- Foucault, M. 1979. *Discipline and punish. The birth of the prison*. Harmondsworth: Penguin Books.
- Gane, M. 1984. Institutional socialism and the sociological critique of communism (introduction to Durkheim and Mauss). *Economy and Society* 13, no. 3: 304–330.
- Garland, D. 1990. *Punishment and modern society. A study in social theory*. Oxford: Clarendon Press.
- Garland, D. 2001. *The culture of control. Crime and social order in contemporary society*. Oxford: Oxford University Press.
- Garland, D. 2006. Concepts of culture in the sociology of punishment. *Theoretical Criminology* 10, no. 4: 419–447.
- Garland, D. 2013. Punishment and social solidarity. In *The SAGE handbook of punishment and society*, ed. J. Simon, and R. Sparks, 23–39. Los Angeles: SAGE.
- Giddens, A. 1971. Durkheim's political sociology. *The Sociological Review* 19, no. 4: 477–519.
- Gouldner, A.W. 1962. Introduction. In *Socialism*, E. Durkheim, 7–31. New York: Collier Books.

- Greenberg, D.F. 1999. Punishment, division of labor, and social solidarity. In *The criminology of criminal law*, ed. W. S. Laufer, and F. Adler, 283–361. New Brunswick: Transaction.
- Hall, P.A., and D. Soskice. 2001. An introduction to varieties of capitalism. In *Varieties of capitalism. The institutional foundations of comparative advantage*, ed. P. A. Hall, and D. Soskice, 1–68. Oxford: Oxford University Press.
- Hawkins, M.J. 1994. Durkheim on occupational corporations: An exegesis and interpretation. *Journal of the History of Ideas* 55, no. 3: 461–481.
- Hayward, J.E.S. 1960. Solidarist syndicalism: Durkheim and Duguit Part I. *Sociological Review* 8, no. 1: 17–36.
- Herzog, L. 2018. Durkheim on social justice: The argument from “organic solidarity”. *American Political Science Review* 112, no. 1: 112–124.
- Hill, M. 2013. *The public policy process*. London: Routledge.
- Jacobs, D., and R. Kleban. 2003. Political institutions, minorities, and punishment: A pooled cross-national analysis of imprisonment rates. *Social Forces* 82, no. 2: 725–755.
- Joas, H. 1993. Durkheim’s intellectual development. The problem of the emergence of new morality as a leitmotif in Durkheim’s oeuvre. In *Emile Durkheim. Sociologist and moralist*, ed. S. P. Turner, 299–245. London: Routledge.
- Karstedt, S. 2007. Explorations into the sociology of criminal justice and punishment: Leaving the modernist project behind. *History of the Human Sciences* 20, no. 2: 51–70.
- Lacey, N. 2008. *The prisoners’ dilemma. Political economy and punishment in contemporary democracies*. Cambridge: Cambridge University Press.
- Lacey, N. 2011. Why globalisation doesn’t spell convergence: Models of institutional variation and the comparative political economy of punishment. In *International and comparative criminal justice and urban governance: convergence and divergence in global, national and local settings*, ed. A. Crawford, 214–250. Cambridge: Cambridge University Press.
- Lacey, N. 2012. Political systems and criminal justice: The prisoners’ dilemma after the coalition. *Current Legal Problems* 65, no. 1: 203–239.
- Lacey, N., D. Soskice, and D. Hope. 2018. Understanding the determinants of penal policy: Crime, culture, and comparative political economy. *Annual Review of Criminology* 1: 195–217.
- Lappi-Seppälä, T. 2008. Trust, welfare, and political culture: Explaining differences in national penal policies. *Crime and Justice* 37: 313–387.
- Lijphart, A. 2012. *Patterns of democracy. Government forms and performance in thirty-six countries*. New Haven: Yale University Press.
- Lowndes, V., and M. Roberts. 2013. *Why institutions matter. The new institutionalism in political science*. Basingstoke: Palgrave Macmillan.
- Lukes, S., and A. Scull. 1983. Introduction. In *Durkheim and the law*, ed. S. Lukes, and A. Scull, 1–32. Oxford: Martin Robertson.
- Mackert, J. 2004. Reorganization and stabilization. Social mechanisms in Émile Durkheim’s Professional ethics and civic morals: A contribution to the explanation of social processes. *Journal of Classical Sociology* 4, no. 3: 311–336.
- McNeill, F., and M. Dawson. 2014. Social solidarity, penal evolution and probation. *The British Journal of Criminology* 54, no. 5: 892–907.
- Mead, G.H. 1918. The psychology of punitive justice. *The American Journal of Sociology* 23, no. 5: 577–602.
- Müller, H. 1993. Durkheim’s political sociology. In *Emile Durkheim. Sociologist and moralist*, ed. S. P. Turner, 95–110. London: Routledge.
- Pashukanis, E. 1980. The general theory of law and Marxism. In *Pashukanis: Selected writings on Marxism and law*, ed. P. Beirne, and R. Sharlet, 40–131. London: Academic Press.
- Pratt, J., and A. Eriksson. 2013. *Contrasts in punishment. An explanation of Anglophone excess and Nordic exceptionalism*. London: Routledge.
- Rawls, A. 2003. Conflict as a foundation for consensus: Contradictions of industrial capitalism in book III of Durkheim’s Division of labor. *Critical Sociology* 29, no. 3: 295–335.
- Rusche, G., and O. Kirchheimer. 1939. *Punishment and social structure*. New York: Columbia University Press.

- Savelsberg, J.J. 1994. Knowledge, domination, and criminal punishment. *American Journal of Sociology* 99, no. 4: 911–943.
- Shapland, J. 2011. Restorative justice and states' uneasy relationship with their publics. In *International and comparative criminal justice and urban governance: Convergence and divergence in global, national and local settings*, ed. A. Crawford, 439–460. Cambridge: Cambridge University Press.
- Simon, J. 2013. Punishment and the political technologies of the body. In *The SAGE handbook of punishment and society*, ed. J. Simon, and R. Sparks, 60–89. Los Angeles: SAGE.
- Smith, P. 2008. *Punishment and culture*. Chicago: The University of Chicago Press.
- Sutton, J.R. 2013. The transformation of prison regimes in late capitalist societies. *American Journal of Sociology* 119, no. 3: 715–746.
- Swank, D. 2002. *Global capital, political institutions, and policy change in developed welfare states*. Cambridge: Cambridge University Press.
- Tiryakian, E.A. 1994. Revisiting sociology's first classic: The division of labor in society and its actuality. *Sociological Forum* 9, no. 1: 3–16.
- Tiryakian, E.A., and J.H. Morgan. 2014. Solidarity, yesterday and today. In *The Palgrave handbook of altruism, morality, and social solidarity. formulating a field of study*, ed. V. Jeffries, 249–271. New York: Palgrave.
- Trägårdh, L. 1997. Statist individualism: On the culturality of the Nordic welfare state. In *The cultural construction of Norden*, ed. Ø Sørensen, and B. Stråth, 253–285. Oslo: Scandinavian University Press.
- Trägårdh, L. 2017. On the gap between abstract and concrete tolerance. In *Mechanisms of tolerance: An anthology*, ed. E. Lundberg, 71–103. Stockholm: The Living History Forum.
- Van der Waal, J., W. de Koster, and W. van Oorschot. 2013. Three worlds of welfare chauvinism? How welfare regimes affect support for distributing welfare to immigrants in Europe. *Journal of Comparative Policy Analysis* 15, no. 2: 164–181.
- Vogt, P.W. 1993. Durkheim's sociology of law. Morality and the cult of the individual. In *Emile Durkheim. Sociologist and moralist*, ed. S. P. Turner, 71–94. London: Routledge.
- Wacquant, L. 2008. *Urban outcasts. A comparative sociology of advanced marginality*. Cambridge: Polity.
- Wacquant, L. 2009. *Punishing the poor. The neoliberal government of social insecurity*. Durham: Duke University Press.
- Whitman, J.Q. 2003. *Harsh justice. Criminal punishment and the widening divide between America and Europe*. Oxford: Oxford University Press.
- Wiarda, H.J. 1997. *Corporatism and comparative politics. The other great "ism"*. Armonk: M.E. Sharpe.
- Wood, W.R. 2015. Why restorative justice will not reduce incarceration. *The British Journal of Criminology* 55, no. 5: 883–900.

ARTIKKELI 3

Esko Häkkinen, Welfare state development and Finnish criminal justice reform from the 1910s to the 1960s. Punishment & society. Ennakkojulkaistu 13.10.2020.

Creative Commons Attribution license (CC BY 4.0).

Welfare state development and Finnish criminal justice reform from the 1910s to the 1960s

Punishment & Society

0(0) 1–20

© The Author(s) 2020

Article reuse guidelines:

sagepub.com/journals-permissions

DOI: 10.1177/1462474520964939

journals.sagepub.com/home/pun**Esko Häkkinen**

University of Helsinki, Finland

Abstract

In contemporary research, Nordic countries are considered to have comparatively lenient penal policies, such as the restricted use of imprisonment. However, criminal justice in Finland during the early decades of its independence was exceptionally harsh. Due to its history, Finland is considered a difficult case for institutionalist theories that have related the Nordic welfare state model with lenient penal policy. This analysis argues that Finland's development away from this severity was, in fact, caused by the shift of its social policy toward that of a (Nordic) welfare state in the 1940s, which is associated with the adoption of the model of democratic corporatism after decades of intense political conflict. The 1940s were a turning point when regulation of prison population sizes started to become an objective in legislation concerning the penal system. Meanwhile, independent of legislation, judges' attitudes and sentencing practices began to relax. A generational replacement began among the criminal justice elite that manifested as generational disagreement in the 1950s, and by the 1970s, a reformist consensus was achieved.

Keywords

corporatism, criminal justice, Durkheim, Finland, legal history, punishment and society, sociology of law, welfare state

Corresponding author:

Esko Häkkinen, Faculty of Law, University of Helsinki, Helsinki, Finland.

Email: esko.hakkinen@helsinki.fi

Introduction

In comparative penal policy, the Nordic countries are often admired as kind and trusting societies. According to John Pratt and Anna Eriksson's (2013) Nordic exceptionalism thesis, their humaneness results from the Nordic culture, a product of long historical processes. However, they also note that Finland's social and penal development drastically diverged from Scandinavia at the beginning of the 20th century for several decades. Finland of the 1920s and 1930s was a country that had only recently recovered from a civil war with an aftermath of prison camps and executions, where governments were pursuing laissez-faire economic policies, and where industrialists used violent strike-breakers to confront small militant trade unions. The imprisonment rate was extraordinarily high, and the Finnish police were fighting a violent prohibition battle against alcohol traffickers with little trust from the public. Since then, Finnish criminal justice has become noticeably more befitting of a Nordic welfare state. For Pratt and Eriksson (2013: 6–7), Finland was simply returning to its cultural home. On the other hand, more detailed histories of this development have emphasized the nature of this change as a consolidated effort that was organized by key individuals, beginning at the end of the 1960s (e.g., Lappi-Seppälä, 2009: 349–360).

I argue that the Finnish criminal justice has been neither culturally determined nor coordinated by individuals but has taken its form somewhere in between, in the context of political guidelines broader than mere penal policy. Returning to the Nordic path was not inevitable, but rather, it was made possible by radical changes in the institutional context of Finnish criminal justice, which facilitated reconciliation and a shift toward socially responsible penal policy. Here, considering the overlooked development that occurred in Finnish criminal justice from the 1940s to 1960s preceding the criminal justice activism of the 1970s matters. Cross-comparisons show the significance of welfare institutions and social corporatism for imprisonment rates. This article adds the temporal dimension: Does the development of the imprisonment rate vary with the development of these institutions over time?

In the following paper, I present an institutionalist framework of the analysis, the method for a theory-oriented case study, a detailed depiction of the discussion surrounding the Finnish case, itemized research questions, a historical analysis, and corresponding conclusions.

Durkheimian causal model

Institutionalism refers to the idea that the way political activities are organized makes a difference independent of other factors, such as cultural contexts, technological development, and the diffusion of ideologies. While explanations vary, broad criminological literature associates economic deregulation, welfare state retrenchment, and rising inequality with a *punitive turn* in Western democracies (e.g., Garland, 2001; Wacquant, 2009). Consistent with this claim, comparative

research concludes that the punitive turn has been the starkest in Anglophone countries that follow the *liberal* model of political economy, where institutional change has been the greatest (Cavadino and Dignan, 2006; Lacey, 2008; Lappi-Seppälä, 2008). Regression analyses that control for crime and other variables have established an inverse correlation between the social expenditure and imprisonment rate (Beckett and Western, 2001; Downes and Hansen, 2006).

Why would penal policy covary with social policy? Presumably, policy emerges from a political system, and differences in electoral arrangements have been proposed as independent determinants of both. Strong welfare states and lenient penal policies are associated with proportional representation, while liberal welfare states and harsh penal policies are associated with first-past-the-post systems. However, in the 1990s, New Zealand's change to proportional representation did not curtail punitive trends, and furthermore, the punitive turn was not initiated by a widespread rejection of proportional representation.

Another aspect of political systems that is associated with penal policy differences are *institutions of interest representation*, which entails liberal *pluralism* on one hand and social *corporatism* on the other. Scores measuring corporatism inversely correlate with imprisonment rates (Greenberg, 1999). In addition to pluralism, corporatism may also be contrasted with *federalism*. While corporatism and federalism do not preclude each other, they are both arguably ways of forming an intermediary level between people and the central state. Corporatist countries tend to have lower imprisonment rates, whereas federalist countries experience higher rates (Jacobs and Kleban, 2003). According to John Sutton's (2013) statistical analysis, corporatism, high union density, and political centralization define countries that have mostly avoided a punitive turn.

Émile Durkheim, a pioneering sociologist of criminal law, theorized on the relationship between the welfare state and punishment, and interestingly, was also a corporatist theorist (Häkkinen, 2020). In *The Division of Labor* Durkheim (1933: 70–132, 200–229, 256–301) suggests that the welfare state could create a new form of solidarity in functionally differentiated societies, replacing traditional solidarity that is based on conformity and punishment. Penal law protects solidarity based on uniform normative expectations (*mechanical solidarity*), where deviation is socially dangerous; punishment expiates breaches in the eyes of the community. In a growing and developing society, building solidarity on likeness becomes decreasingly feasible, but still, social coexistence requires some form of regulation. Durkheim suggests that positive “restitutive” law, which facilitates the creation of specialized relationships, could increasingly replace criminal law as the moral foundation for cohesion in a society that relies on the cooperation of heterogeneous individuals (*organic solidarity*). While the predominance of restitutive law increases, the intensity of penal law diminishes.

However, Durkheim (1933: 353–388, 1957: 5–13, 208–220) expresses pessimism about this taking place. His primary concern was the underdevelopment of economic regulation. Since organic solidarity requires increasing regularity in the relationship between capital and labor as well as social security, which would

increase individual autonomy away from the market, Durkheim (1933: 1–31, 181–190, 301–303) turned toward political theory in his search for the necessary conditions to create economic regulation. What kind of institutions could generate this? Durkheim's political sociology is limited to the theory of democratic corporatism, but the focus is intentional. Believing that the economy is an increasingly important domain and one that suffers from normlessness and that moral individualism is structurally founded on functional differentiation, Durkheim investigates institutions that exhibit structural harmony with the division of labor, capable of regulating the economy and creating solidarity across regional boundaries. Durkheim finds his answer in consolidated, autonomous, and democratic trade unions.

The starting problem in Durkheim's (1957: 28–109) political sociology is an unrestrained state that is distant, clumsy, and repressive in its regulatory efforts. A specialized economy needs autonomous trade unions to act as modern particularistic intermediaries between the individual and state in order to create specialized economic regulation, such as employment terms. However, Durkheim worries that even modern particularistic communities could suppress the individual. Fortunately, the solution lies in the trade unions and corporatist democracy. Political deliberation in a society requires institutional arrangements; law does not appear spontaneously. Individual participation in intermediary institutions could enable democratizing communication between individuals and the state in a way that cannot be solely achieved by attempting to poll individual opinions in majoritarian politics. The task of the thus democratized state would be to guarantee emancipatory universal individual rights through positive legislative action in whatever domains of policy necessary. Autonomous trade unions protect the individual from state repression on one hand and the policy autonomy of the state from undeliberated public opinion on the other. The state, then, protects individuals from the collective particularism of intermediary groups.

Durkheim neglects to discuss political parties, perhaps assuming that they only exist *within the state* in parliament. After Durkheim, many democracies have developed organized *mass parties* that represent social groups and act more like intermediary institutions. However, they tend to be intimately linked with corporatism and form stable interest coalitions with corporative groups, so they easily fit within this theory.

Durkheim's political theory may be interpreted as explaining the necessary *causal conditions* for the division of labor to lead to organic solidarity. In Durkheim's legal theory, modern organic solidarity and mechanical solidarity—along with their associated types of law—correlate inversely. To ask how the division of labor can lead to organic solidarity is to ask the following: *How can the division of labor lead to a declining reliance on penal law?* The causal hypothesis is as follows: While the historical context is a developing democracy with a specialized economy, the basic condition is the establishment of institutional arrangements that can create the missing economic regulation and social security. If organized, autonomous trade unions exist, the state must recognize their public

role. Trade unions create labor market regulation by themselves, and they also facilitate political participation and communication between individuals and the state, which democratizes the state, encouraging it to create social security. Creation of the missing restitutive regulation increases societal solidarity, which is expressed through increased trust across regions and classes as well as feelings of social responsibility. This, in turn, increases the emotional readiness of a society to loosen penal control, as it is a decreasingly necessary antidote to feelings of social disintegration.

Within case institutional analysis

The purpose of this paper is to diachronically observe this causal hypothesis within a case by following *realist methodology* (see George and Bennett, 2005). Theory testing within case analysis begins with a hypothesis that concerns the causal relationship between variables, which is conceptualized and observed to judge the presence of the hypothesized mechanisms. Micro and macro processes can both be traced. The causal chain is reconstructed at the level of analysis (Beach and Pedersen, 2013: 14–16, 40–43). Analysis consists of a causal figure depicting the hypothesized cause, effect, and mechanisms in-between as well as the descriptive inference for whether the history of events corresponds (Waldner, 2015). The mechanisms are not conceptualized as variables but invariant systems that are composed of entities (e.g., social agents or structural phenomena) and their activities (i.e., verbs describing what the entities do). The data consists of case observations, whose value as evidence is assessed through contextual case understanding (Beach and Pedersen, 2013: 36–40, 49–52, 69–76). Figure 1 depicts the Durkheimian causal hypothesis.

Institutions create stability, which makes institutional crossroads and reallocations highly decisive moments. Regarding institutional change, this analysis relies on the concept of *punctuated equilibrium*, which characterizes politics by stable periods that are, in turn, demarcated by sudden transformations that are commonly caused by external shocks. This concept is most useful when analyzing periods of crises. During extended stable periods, the role of strategic agency increases.

The case of Finland

Michael Cavadino and James Dignan (2006: 160–161) write about Finland in their seminal work in the field of comparative penal policy:

...despite its social democratic nature, Finland in the 1970s had a surprisingly high prison population by contemporary European standards. But thereafter, at least until the turn of the century – and as a result of a quite deliberate reorientation in official policy – Finland reduced its imprisonment levels to such an extent that it could be regarded as having taken over the Netherlands' traditional role as the beacon of penal enlightenment in Western Europe. ... The year 1976 was important for Finnish

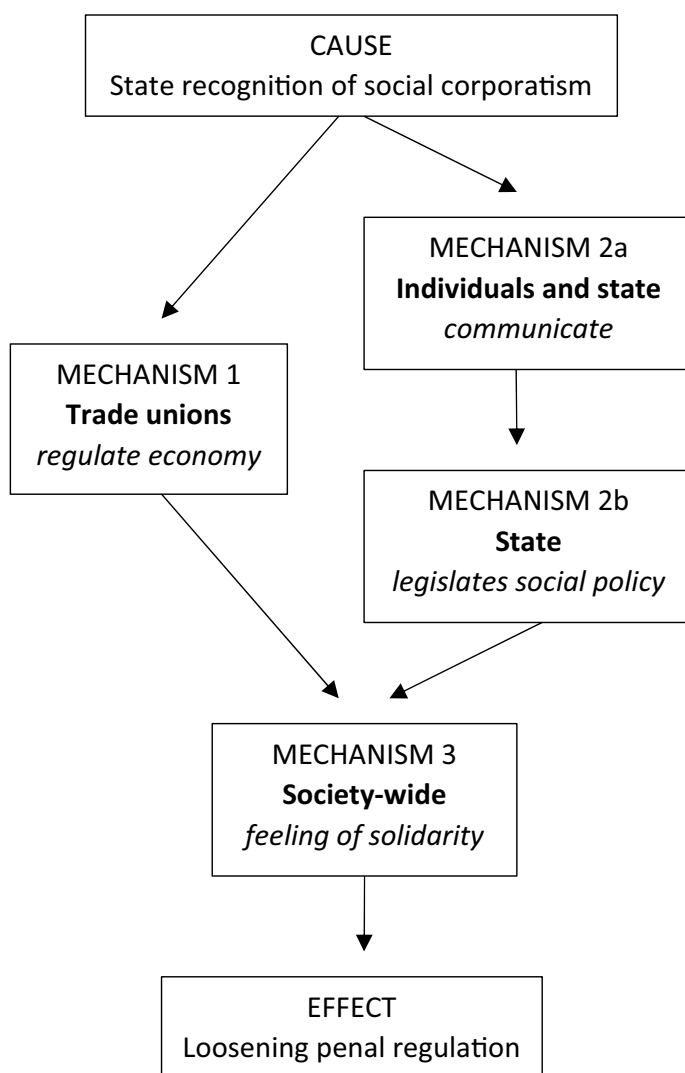

Figure 1. A causal explanation of decreasing punishment intensity.

penalty. That was the year when ... the Finnish Penal Code of 1889 was amended by the addition of a chapter which enshrined ‘just deserts’ as the main principle of sentencing. It also marked the beginning of a long and steep decline in the use of imprisonment in Finland, from a peak of 118 per 100,000 population in 1976 (high by Western European standards even today).

Finland is a *deviating case* in regard to the Western trend of increasing imprisonment rates, but its harsh past also makes it a *difficult case* that infringes upon the assumptions made about Nordic welfare states. Reviewing the literature, Cavadino

and Dignan (2006: 163) conclude, “there is no single clear explanation for the high imprisonment rate of Finland at the time.” As a relatively deprived country that experienced war, the people had perhaps become desensitized to harsh punishment. Although the Criminal Code was outdated, it was still followed to the letter in courts due to Finland’s culture of *legalism*. The lenitive rehabilitative ideology had not reached Finland during its postwar heyday. “Or maybe it was just an irreducible piece of Finnish idiosyncrasy of the time.” Finnish criminologists had become aware of the exceptionality of the Finnish imprisonment rate in 1968 and began an expert-led reform (Cavadino and Dignan, 2006: 164). According to Cavadino and Dignan, “Finland is a country whose penal elite perceived it as having, if not a crisis, at least a problem of legitimacy (in international terms) as a result of its high prison population in the 1970s, and which responded to the crisis by determined and successful efforts to reduce its prison numbers” (2006: 166). Finland has been hailed as an interesting case regarding the possibility of progressive penal reform without the need for underlying structural transformation (Gottschalk, 2013: 232).

Since Nordic social democracies tend to have low imprisonment rates, Finland’s contemporary low rate makes sense, but the problem rests in its high initial level. It even worsens when one considers that the imprisonment rate *did not peak in 1976*. The rate was 137 per 100,000 people in 1966, 151 in 1956, and over 200 in the 1940s (Figure 2). While the imprisonment rates in Scandinavia followed similar paths of decline in the 19th century and relative stability thereafter, the Finnish imprisonment rate had diverged by the 1910s (Christie, 1968). By 1968, when Finnish experts according to Cavadino and Dignan realized Finland’s overuse of incarceration, the imprisonment rate had already been falling for two decades. Cavadino and Dignan fail to consider that the explanation may lie in the primary conclusions of their work: Low imprisonment rates are associated with strong corporatist welfare states and sentencing practices are more important for determining levels of incarceration than penal ideology or criminal law in books (Cavadino and Dignan, 2006: 337–339). Rather than being an “exception to the rule” (Cavadino and Dignan, 2006: 337), what if Finland is a longitudinal example of the rule in action?

Cavadino and Dignan rely on what Jukka Kekkonen (2001) describes as the official narrative of Finnish penal policy: The decline in the Finnish imprisonment rate began in the 1970s as a result of new goal setting among Finland’s criminal justice elite. Notably, much of the history of Finnish criminal justice has been written in affiliation with the Finnish Ministry of Justice. Kekkonen, on the other hand, points to the importance of considering changes in the sentencing practices that preceded the reform period and the structural context of Finnish criminal justice, especially profound social conflict and distrust in the early 20th century Finland. Leif Lenke (1980) similarly explains Finnish exceptionalism in the context of political conflict and a weak labor movement. Democratization and social democratic power, in particular, led to humanizing criminal justice reforms in the early 20th century across Scandinavia. In Finland, political conflict and

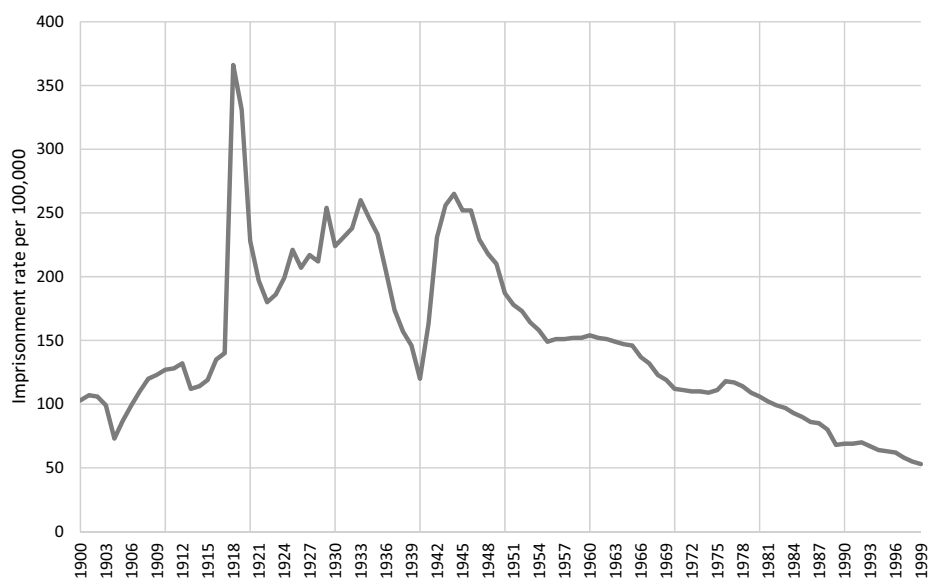

Figure 2. The Finnish imprisonment rate in the 20th century (Hannula, 2004; Von Hofer et al., 2012).

penal repression were significantly more intense, and the political left was fragmented. Subsequent reform periods correlated with increased working-class influence in politics.

Tapio Lappi-Seppälä (2009: 362–365), the most prominent expert of Finnish penal policy, emphasizes the role of the emerging welfare state's development as an underlying factor that created the capacity for socially responsible crime control and influenced the local character that the just deserts ideology acquired in Finland. However, even Lappi-Seppälä moves the reforms of the late 1960s and 1970s to center stage, and specifically contextualizes them within the realm of welfare state development. The preceding change in sentencing practices plays a lesser role and is not contextualized along the same lines.

My hypothesis is that a change in the Finnish political structure in the 1940s led to the regulatory regime's transformation, which included the declining intensity of punishment. The reforms of the 1970s were significant but part of a longer continuum. The basis for comparison is the newly independent Finland from 1917 onwards, which was affected by the external shock of the Second World War. The legacy of this crisis took place from 1944 to 1991, when an economic and geopolitical shock caused a subsequent turn in Finnish social policy (see Häkkinen, 2019). To judge the presence of the mechanisms, as hypothesized in the Durkheimian causal model, the following questions should be addressed:

- Cause: When/why was corporatist interest representation recognized by the state?

- Mechanism 1: Did it increase labor market regulation in the form of collective agreements?
- Mechanism 2a: How did union density develop? Who did the corporative groups represent, and what were their relationships with the parties? How did the recognition of the groups affect law drafting?
- Mechanism 2b: How did welfare state policy evolve, and what was the role of corporatism?
- Mechanism 3: Did changes in legislation and the elites' attitudes reflect the growing appreciation for positive individual autonomy and social responsibility? Were there other signs of a declining resort to structures of "mechanical solidarity," such as increasing secularism and decreasing conformist nationalism?
- Effect: Did penal intensity decline?

Social context until 1939

The annexation of Finland from Sweden to join the Russian Empire as an autonomous grand duchy in 1809 caused the formation of a distinct Finnish legal system based on pre-annexation Swedish law. Finnish estates started to assemble regularly in the 1860s, which began an era of legislative activity and economic liberalization. Although the growth of the Russian central government's state capacity restricted Finnish autonomy in the early 20th century, a progressive political reform was achieved when a window opened in 1906 due to an empire-wide political upheaval, which included the creation of a democratically elected Finnish parliament. However, the new parliament's capability for social reform was thwarted until Finland became independent, following revolutions in Russia, in late 1917. Then, in January 1918, severe political tension led to a civil war outbreak between revolutionary social democrats and government-authorized, right-wing civil guards. The government forces won with German support, but the death toll from battles, executions, and prison camps was great.

Independent Finland was still far from becoming a welfare state. Responsibility for poor relief was transferred from the church parishes to municipalities in 1865. In 1879, an economic reform was enacted in the form of a poor relief law, which was based on *less eligibility*, in an attempt to increase labor mobility. Social problems were concentrated among the growing rural landless population. A modest first step towards modern social security was the legislation of occupational accident insurance at the end of the 19th century. Finland was developing into a wage labor society. Unionization began by the 1880s. By 1907, peak organizations for labor unions and employers had been founded (see Rahikainen, 1993: 89–94). Immediately after the Civil War, the bourgeoisie victors tried to solve the social problems that had led to the war with a land reform that created a huge number of new farms. However, their average size was small, and many were soon abandoned (Urponen, 1994: 165–169).

Following the Civil War, social and industrial trust were low. Employers rejected collective bargaining. The workers' central organization, too, was in the hands of hard-liners. Unlike Scandinavia, the interwar era did not witness the birth of neo-corporatism (Kettunen, 2001: 228–230). The Finnish parliament finally became fully functional after the 1919 elections, and in the 1920s and 1930s, it became the sole locus for national politics, lacking institutionalized intermediaries between the individual and state. Controlling the majority, bourgeoisie parties were distrustful of the reorganized Social Democratic Party, and overall, political conflict was substantial. Seppo Hentilä (2018: 107) describes interwar Finland as an authoritarian society with a democratic state. Institutionalizing the results of the Civil War included formalizing the Civil Guards' status, which exercised political monitoring (Hentilä, 1999: 143–146; 2018: 154–164).

Nevertheless, unlike in the similarly newly independent Baltic countries and Poland, parliamentarism—and consequently the social democratic movement—survived. Parliamentarism faced its greatest challenge during the Great Depression with the rise of the radical nationalist Lapua Movement. Through political violence and displays of force, it manipulated the government's composition and platform. Anti-communist legislation was passed in an effort to appease it, which included banning the worker's central organization as well as communist electoral activities. The movement started to lose support as its violent nature became clearer, especially after a failed attempt to begin an armed rebellion in 1932. After this crisis, the influence of political extremism diminished, and political conflict eased somewhat. Of the bourgeois parties, the Agrarian League neared the Social Democrats to the extent of accepting them as a government coalition partner in 1937 (Hentilä, 1999: 152–155, 161–165, 169–172).

Interwar social policy was austere, and social expenditure remained at one to two percent of the state budget. Poor relief administration was fixated on moral classifications and conserving social divisions (Satka, 1995: 85–94). Resorting to poor relief meant legal incompetence and disenfranchisement. The recipients were strictly monitored and half of them were institutionalized. Those who defaulted on their child support, alcoholics, and those considered to be leading unproductive lifestyles were sent to punitive workhouses. Even though poor relief recipients had to repay any assistance they received, concerns about assistance fraud were prevalent (Urponen, 1994: 177–184). An increase in assistance costs during the Great Depression was interpreted as moral deterioration. In a 1936 reform, separate laws were passed for the maintenance of needy children, vagrants, and alcoholics, which was influenced by contemporary criminological thinking that was preoccupied with individual prevention (Satka, 1995: 95–104; Urponen, 1994: 195–197). Following the Social Democrats' accession to the government, a rudimentary (and ultimately inconsequential) pension insurance system passed in 1937 (Urponen, 1994: 197–200, 233).

Politically, the 1920s and 1930s were marked by jealous nationalism, militarism, and moral conformism. Social policy became oriented toward penalizing those with loose morals. The victorious side in the Civil War attempted to construct

unity through patriotism and traditionalist agrarianism. The memory of the war—construed as a liberation against an external threat—was cherished through ceremonies and monuments in an attempt to build solidarity (Hentilä, 2018: 73–78). In the Finnish Church many interpreted the Civil War as a victory for traditions over the devil and (as they saw it) oriental anarchy. Church membership remained nearly universal, and its social standing was deep-seated. Members of the clergy were active in radical nationalist politics (Heikkilä and Heininen, 2016: 167–169, 180–182, 190–191).

Regarding the Durkheimian causal hypothesis and research questions above, corporatist interest representation remained unrecognized, while social security was still rudimentary, causing Finland to lag behind other Nordic countries. Overall, nationalism and moral conformism were powerful forces in Finnish society during this era. Elite attitudes reflected individual responsibility, and individual citizens continued to rely on traditional communities.

Interwar criminal justice

Imprisonment had become established as the standard punishment for serious crime in Finland from the 1860s onwards, and theft became the most common principle offense among convicted prisoners (Hannula, 1981: 93–100). Imprisonment was mandatory for those convicted of theft, except for first-time petty offenses. Mandatory minimums were high for repeat theft. These strict attitudes toward theft can be explained by the country's continued poverty on the one hand and by society's growing regard toward the protection of private property on the other, which was due to economic liberalization. The imprisonment rate remained stable until a modest rise began following the social turmoil of 1905, coinciding with increasing imperial government interference in Finnish criminal justice. Russia joined the First World War in 1914 and introduced wartime measures that further increased this rate. Mass pardons were implemented every few years to regulate the size of the prison population.

At the end of the Civil War in 1918, the government camps held over 80,000 prisoners. Approximately 6,000 remaining prisoners were transferred in the autumn of 1918 to the Prison Service (Aho and Karsikas, 1980: 39–40), which caused a prominent spike in the imprisonment rate (see Figure 2). The exclusionary reaction to the failed revolution reflected the elites' disillusionment toward the people. There was a discursive need to *other* insurgents as criminals (Hentilä, 2018: 37–48). The punishments for participating were sentenced summarily in provisional courts. The vast scale of imprisonment was hardly tenable in peacetime conditions, and as emotions cooled down, the vast majority of those sentenced were released due to the permanent introduction of conditional imprisonment, the extension of early release in 1919, and several amnesties between 1918 and 1921. However, as the measures were conditional, participation in the revolt continued to aggravate numerous sentences for ordinary crime (Hannula, 2004: 455–460).

Following the peak, fine defaults (especially for drunkenness) significantly added to the imprisonment rate in the 1920s after the fine system was reformed and punishments for drunkenness increased in 1921. The Great Depression worsened the situation nearing the turn of the decade (Hannula, 2004: 180–187). Drunkenness became the most commonly recorded crime in the 1920s and 1930s, despite exceedingly low alcohol consumption (Hietanen, 1992: 162–163). Strict attitudes toward it reflect a contemporary moralism in social policy. During the crisis of the early the 1930s, increased political imprisonment (due to anti-communist legislation) and the number of sentences for ordinary crime contributed to the second peak in the imprisonment rate. Aside from the anti-communist laws, several other significant reforms with ambivalent effects were enacted during these crisis years. Imprisonment for fine default was reduced with the introduction of shortened sentences under the harsh “water and bread” treatment in 1930. Punishments for drunkenness were finally lowered in 1931. Parole extension in the same year introduced the routine application of early release (Lappi-Seppälä, 2011: 173–174). These reductions may have been the result of reaching the material limits of large-scale imprisonment once again. On the inflationary side, preventative detention for recidivists was introduced in 1932, and some alcohol offenders were interned with a provisional law in 1934. After the crisis, the imprisonment rate declined for the rest of the 1930s, which was due to reduced fine defaults and political imprisonment, and fewer sentences. The lowest point was reached in 1940 after approximately twenty percent of prisoners were pardoned to join the war effort (see Aho and Karsikas, 1980: 41).

Overall, inmates sentenced for theft and assault formed the core of the prison population, while inmates sentenced for political offenses and alcohol-related crime intensified the variation. Meanwhile, the politics of crime control were unconcerned with the size of the basic prison population. The number of sentences for political crimes and theft peaked during the crisis periods, while the number of sentences for assault rose in the 1920s. Ideologically, Finnish criminal justice was influenced by the widespread individual prevention paradigm, but it was not a driving force behind the reforms and did not determine their severity (Hannula, 2004: 103–153, 198–200, 447–449, 461–465, 471–476). Reductions in the imprisonment rate co-occurred with the release of extreme political conflict. After 1918, Finland moved away from a political war, and in the mid-1930s, they pulled back from the threat of a new one. Both political imprisonment and sentences for ordinary crime decreased. Notably, the number of sentences for ordinary crime covaried more precisely with political crises than with economic crises (Hannula, 2004: 302–304). The era’s agrarian settlement ideology was reflected in the construction of new prisons in remote wetland locations with the intention of reclaiming farming land (Pajuoja, 1993: 50–57). Prisons were, nonetheless, permanently overcrowded. In opposition to later claims, contemporary experts were acutely aware of how elevated the Finnish imprisonment rate was, citing manifold numbers, as compared to Scandinavian countries (see Boije, 1925; Serlachius, 1926; Vankeusyhdistys, 1933).

Two early somewhat progressive reforms were drafted during the spell of the center-left government in the late 1930s. In 1939, the enactment of general rules concerning recidivism in sentencing repealed the harsh provisions for repeat theft, which had the indirect effect of reducing preventative detention (Hannula, 2004: 445–446). Juvenile justice was reformed in an educational direction in 1940, introducing the discretionary waiving of charges and increasing conditional sentences, but it also extended juvenile prison sentences in some cases. While its steepness remains somewhat puzzling, I suggest that the decrease in imprisonment in the late 1930s was the result of a political thaw, which still lacked institutional support at this time, making it volatile, as soon became evident.

Finland fought two wars with the Soviet Union between 1939 and 1944. Thus, the third peak of the imprisonment rate was due to wartime legislation, the wide jurisdiction of field courts over soldiers and civilians, an increased number of sentences, and political internment (Aho and Karsikas, 1980: 42; Hannula, 1981: 135–136; Hietanen, 1992: 166–172). Denmark had a similar significant increase in imprisonment during the war (Jaakkola and Tham, 1989: 50), but unlike Finland, this may be explained by the Nazi occupation that faced an active resistance movement and a widescale purge against collaborators afterward. By the end of the 1940s, the Danish imprisonment rate was, once again, far below that of Finland. Besides Finland, the only other continuously unoccupied and democratic European country that took part in the war was Great Britain. The imprisonment rates of England and Wales remained stable throughout both world wars (Allen et al., 2017: 4). These facts indicate that Finland's wartime peak was not an inevitable byproduct of the war but a continuation of the trend that began in the 1910s. This time, the Finnish detention regimes affected outsiders as well. Malnourishment of those in Finnish prisoner-of-war and internment camps resulted in high mortality rates that were akin to those of totalitarian countries (Danielsbacka, 2016: 11).

Postwar social context

The peace treaty with the Soviet Union abolished the Civil Guard and several other institutions of the interwar social order, and while the continuity of Finland's constitutional system remained uninterrupted, the war became a critical juncture that upset the pre-war institutional arrangement. The international context determined institutional choice and modeling. Before the war, it was ambiguous whether Finland was a Nordic country or an Eastern European "border state." Now the only alternative to Soviet alignment was to observe Scandinavia.

A profound change occurred in industrial relations. The unionization rate was low between the wars, especially after the ban on the original worker's peak organization. However, a new organization (SAK) with social democratic leadership was founded immediately after this ban. The shock of the war and need for national cooperation caused employers to formally recognize SAK as a legitimate negotiating party in 1940. Following the war, membership rose dramatically in unions

that were affiliated with SAK and among white-collar employees and farmers. The first general agreement between peak organizations was reached in 1944, and the so-called wage decision of 1945 created a system of collective agreements and a future framework for centralized bargaining and tripartite political participation. New laws concerning collective agreements and the conciliation of labor disputes were enacted in 1946 (Urponen, 1994: 216–221). Parity in industrial agreements democratized the labor market relationship (Kettunen, 2001: 244–246). Membership also grew in political parties, and those affiliated with corporative groups (i.e., leftist parties and the Agrarian League) quickly developed into organized mass parties.

Interest representation in politics changed from pluralistic to corporatist without constitutional changes (Helander, 1983: 11–18). Centralized bargaining in the distinct form of tripartite “incomes policy” did not start until 1968 and never became as pivotal as it was in Sweden or Austria. Instead, neo-corporatist participation took place in *state committees*. Their number increased rapidly, and the participation of central organizations became systematic after the war (Helander, 1983: 18–22; Rainio-Niemi, 2010: 248–252). State committees were in the center of political decision-making. Institutionalized inclusion enabled the role of associations to act as intermediary institutions and brought interest mediation into politics (Rainio-Niemi, 2010: 241–248).

In social policy, the paradigm of means testing gave in. The share of social expenditure in the state budget rose from three to thirteen percent between 1945 and 1950 (Alestalo and Uusitalo, 1986: 202). The administration of social services was reformed in 1950, and basic welfare replaced poor relief in 1956. Care outside of institutions became prioritized (Urponen, 1994: 229–232). More importantly, the development of *social insurance* reduced the need to resort to basic aid. The major reforms that built the Finnish social security system were universal child allowances in 1948, universal state pensions in 1957, earnings-related occupational pensions in 1961, and universal health insurance in 1963 (see Alestalo and Uusitalo, 1986: 202–205; Kettunen, 2001: 235–238; Rahikainen, 1993: 94–98). Other welfarist policies included investments in preventative public health work and public hospitals in the 1950s, and improvements to housing and unemployment benefits in the 1960s (Alestalo and Uusitalo, 1986: 211–217).

Welfare turned from residual to comprehensive. Income security expenditure increased twelve-fold, health expenditure did so ten-fold between 1950 and 1980. Families with children and pensioners were covered first, and new groups were added in the 1960s. Reimbursement levels increased. Social expenditure caught up with—and even exceeded—many comparable countries. Well-being and equality improved in the realms of health, education, and housing. Finland’s economic structure changed as both industrial and service work simultaneously increased, and its economic growth was rapid. While this helped the welfare state development, it does not explain the timing. Welfare state reforms were not markedly associated with variations in leftist power within the parliament either, and in

general, the governments were weak (Alestalo and Uusitalo, 1986: 205–209, 217–228, 230–232, 235–236, 244, 250–257).

As communist activity had been permitted again after the war, the parliamentary left grew in size but lost unity. The newly founded communist electoral pact, the People's Democrats, formed a government with the Social Democrats and Agrarian League in 1944, but they remained in opposition from 1948 to 1966. The Social Democrats suffered from severe internal divisions. Consequently, the Agrarian League became the hub of parliamentary politics, participating in most governments. The Finnish welfare state was built as a compromise between the Social Democrats and trade unions (who prioritized high reimbursements rates), the Agrarian League (who prioritized universal coverage), the People's Democrats (who were balanced between the interests of the workers and small farmers), and the political right (who tried to limit development). The role of democratic corporatism was crucial during this process (Alestalo and Uusitalo, 1986: 264–266; Kettunen, 2001: 240–244).

The sacrificial pathos of Finnish nationalism toned down after the war, as the notion of a “society” replaced that of the “fatherland.” The relationship between the Finnish state and individual experienced a rapid change, like the newly launched training of social workers, which emphasized equality and compassion instead of discipline and individual responsibility (Satka, 1995: 118–123, 132–135). The growing clientele of welfare services challenged the idea of welfare recipients as “others” and exposed coercive care to criticism (Urponen, 1994: 240–241). Discourse on disability changed from the 1930s, where disabled people were portrayed as a burden to the country, to the 1950s, as rehabilitation became understood as a way to find beneficial positions for disabled people within society. Finally, by the 1960s, the right to participate in society was emphasized as a value in and of itself (Leppälä, 2014). Secession from the Finnish Church increased after the war expressing growing individualism and a decreasing religious conformism (Heikkilä and Heininen, 2016: 204–208).

Regarding the Durkheimian causal hypothesis and research questions above, corporatist interest representation was recognized during and immediately after the war. Increases in the labor market's regulation in the form of collective agreements instantly followed. Union density grew rapidly, making the corporative groups widely representative. This applied to the blue-collar unions that were linked to the leftist parties but also to producer organizations that were linked to the Agrarian League and white-collar unions associated with the political right. The recognition of democratic corporatism manifested in the systematic inclusion of central organizations in state committees, which played a key role in law drafting. Welfare state policy expanded rapidly, especially in the area of social insurance, and the involvement of corporatist collective actors was consistent. The development of social security and changes in elite discourse since the 1930s reflected an evolving attitude toward individual autonomy and social responsibility. The individual became increasingly reliant on the state and modern intermediary institutions, such as the growing trade unions, while they also gained a sense

of autonomy from local communities, the church, and nationalist organizations that represented conformist solidarity.

Postwar criminal justice

The end of the war marks a shift where legislative reforms started to replace mass amnesties as the primary method for limiting the size of the prison population. Committees that were established to evaluate prison administrations after the war criticized the wartime prison conditions and recommended reforms (Hannula, 1981: 142, 151–154). Reforms that concerned sentence enforcement extended the practice of early release in 1944. The Legal Affairs Committee of the parliament acknowledged the government's proposal as a step toward a more "humane and expedient" penal policy. Open-style imprisonment, consisting of paid work in minimum-security conditions, was introduced in 1946 and extended in 1954 (Pajuoja, 1993: 64–72). Meanwhile, the "water and bread" punishment was repealed. In 1948, the utilization of conditional sentences increased. Youth imprisonment was reduced in 1953. Prisoners' rights and prison conditions started to improve (see Ruokanen, 1981: 84–99).

There was some backlash, especially concerning the effects of the 1939 recidivism reform around the early the 1950s, a quieter phase in welfare state development. The punishments for theft increased in 1946, and the use of preventative detention was reinvigorated in 1953. However, no comprehensive penal increases were achieved (see Hannula, 1981: 150–151, 160–161, 163–165). In scholarly discourse, clashes occurred between the conservative criminal law professors in Finland's only law school and younger reformist experts affiliated with the Ministry of Justice, including the influential future professor and research director, Inkeri Anttila (see Hannula, 1981: 162–163; Ruokanen, 1981: 100–103). In the Cold War context, Scandinavia was the natural source the reformists utilized for modeling, just as it was for social policy. The ministry's new research department became the primary home for criminological research in Finland, allowing criminologists to gain political access, but also a professional incentive and an opportunity (as the historians of Finnish criminal justice) to perhaps overly credit *themselves* for the reform successes.

Reforms that limited the use of prisons continued. Imprisonment for fine defaults was reduced in 1963, the use of early release increased again in 1966, and the use of discretionary dismissal in criminal cases increased in 1967. The late 1960s saw the beginning of a more concentrated legislative effort to continue reducing imprisonment this time characterized by expert consensus. To their credit, these reforms were implemented against a backdrop of rising recorded crime from the late 1960s onwards, unlike previous reforms. The policy consisted of shorter sentences and substituting imprisonment with fines, conditional sentences, and early release. Theft and drunk driving were crimes whose sentences were particularly targeted (Lappi-Seppälä, 1998: 6–21). Many of the most important reforms took place early on: Drunkenness was decriminalized and imprisonment

for fine default reduced in 1969, preventative detention was reduced in 1971, and punishments for theft were lowered in 1972. While considerable glory for these reforms has occasionally been given to a group of experts and student activists known as the November Movement as well as the associated prisoners' rights organization, Krim, by the time the groups organized in the late 1960s, the reforms were largely already in the midst of preparation (Soukola, 1997).

It may be more significant, however, to consider that court practices relaxed after the war as unconditional sentences became increasingly short nearing the 1960s (see Lappi-Seppälä, 1998: 8–12). When the concerted reforms of the late 1960s and 1970s began, shifts in court practices several times *preceded* the amendments, which emphasizes the role of the judges. The number of fine default prisoners dropped after the reforms in 1963 and 1969, but both times, there had already been a clear decrease over the previous few years. The use of preventative detention collapsed after the reform in 1971, but it had already nearly halved in the preceding five years. Reduction in the use of conditional imprisonment for drunk driving cases from around ninety percent of sentences to below fifteen percent, started in the late 1960s and was almost complete by 1977 when the drunk driving statutes were reformed (see Lappi-Seppälä, 2011: 169–171, 180–181, 195–197). These empirically observed changes in court practices independent of or preceding legislative changes, are in opposition to the above-mentioned claim of inflexible legalism as a central obstacle in Finnish criminal justice reform.

A contracting trend began in penal legislation already in the 1940s concurrently with the birth of social corporatism and early welfare state development. Even when reforms were fewer, the courts kept actively reducing the length of prison sentences. It remains undisputed that the decline of imprisonment rates reflected a genuine alleviation of harshness.

Conclusion

Finnish interwar penal policy was a far cry from Nordic humaneness and welfarism, despite contemporary Finnish experts' awareness of Finnish exceptionalism. The Finnish case shows that the Nordic countries are culturally capable of harshness. The country's development toward a more lenient penal policy started in the 1940s, well before the 1970s' criminal justice activism. In opposition to the legalism thesis, court practices played an important role in this development. The Finnish case does not support the plausibility of transforming the criminal justice system through activism without a favorable institutional background. Instead, it supports the idea of a relationship between the corporatist welfare state and lenient penal policy. Finland's development occurred in the context of the welfare state's growth, which involved democratic corporatism playing an important role. After the shock of the war, the creation of institutions and policies that increased positive individualism and solidarity across societal subgroups made it possible for people to relent when it came to harsh individual responsibility for deviation without fear of social disintegration.

Some reservations should be made, however. At this time, welfare states were expanding in many places. If political institutions explain certain aspects, it concerns the style and extent of the welfare state's development. Relatedly, some historical contingencies may have made the outcome more Durkheimian than even the Durkheimian model would have predicted. Due to its developmental context, a strong agrarian party maintained the power balance between the state and corporations, which advanced universalism in reimbursement rates. The agrarian party, a "state party," advanced universalism in coverage. Third, employer organizations already had political access before the war. It was the recognition of unionized labor's legitimacy by the state and the employers that mattered. Lastly, even within the pre-corporatist system, the level of political conflict seems to have been an influential factor, which is evidenced by the declining imprisonment rate after the internal crises of the 1910s and 1930s, the latter one especially only partially explained by a direct decrease in political imprisonment.

Acknowledgements

The paper was written as part of a dissertation project supervised by Heikki Pihlajamäki and Ari Hirvonen. In addition to the Journal's reviewers, I thank Jussi Pajujoja and Tapio Lappi-Seppälä for comments.

Funding

The author(s) disclosed receipt of the following financial support for the research, authorship, and/or publication of this article: This work was supported by Olga ja Kaarle Oskari Laitisen säätiö.

ORCID iD

Esko Häkkinen <https://orcid.org/0000-0003-0534-5895>

References

- Aho T and Karsikas V (1980) *Vankien taustaan ja vankilukuun liittyviä tilastoja 1881–1978*. Helsinki: Oikeusministeriö.
- Alestalo M and Uusitalo H (1986) Finland. In: Flora P (ed.) *Sweden, Norway, Finland, Denmark*. Berlin: Walter de Gruyter, pp.197–292.
- Allen G, Audickas L and Watson C (2017) *Prison Statistics, England and Wales*. London: House of Commons.
- Beach D and Pedersen RB (2013) *Process-Tracing Methods*. Ann Arbor: University of Michigan Press.
- Beckett K and Western B (2001) Governing social marginality. In: Garland D (ed.) *Mass Imprisonment*. London: SAGE, pp.35–50.
- Boije JE (1925) *Suomen oikeudenhoidon huolestuttava tila*. Helsinki: Otava.
- Cavadino M and Dignan J (2006) *Penal Systems*. London: SAGE.
- Christie N (1968) Changes in penal values. In: Christie N (ed.) *Aspects of Social Control in Welfare States*. Oslo: Universitetsforlaget, pp.161–172.
- Danielsbacka M (2016) *Sotavankikohtalot*. Helsinki: Tammi.

- Downes D and Hansen K (2006) Welfare and punishment in comparative perspective. In: Armstrong S and McAra L (eds) *Perspectives on Punishment*. Oxford: Oxford University Press, pp.133–154.
- Durkheim E (1933) *The Division of Labor in Society*. Glencoe: The Free Press.
- Durkheim E (1957) *Professional Ethics and Civic Morals*. London: Routledge & Kegan Paul.
- Garland D (2001) *The Culture of Control*. Oxford: Oxford University Press.
- George AL and Bennett A (2005) *Case Studies and Theory Development in the Social Sciences*. Cambridge: MIT Press.
- Gottschalk M (2013) The carceral state and the politics of punishment. In: Simon J and Sparks R (eds) *The SAGE Handbook of Punishment and Society*. Los Angeles: SAGE, pp.205–241.
- Greenberg DF (1999) Punishment, division of labor, and social solidarity. In: Laufer WS and Adler F (eds) *The Criminology of Criminal Law*. New Brunswick: Transaction, pp.283–361.
- Häkkinen E (2019) Increasing salience of crime control in Finnish parliamentary data from the 1970s to the 2000s. *Bergen Journal of Criminal Law & Criminal Justice* 6(2): 152–177.
- Häkkinen E (2020) Welfare, corporatism, and criminal justice: Comparing Durkheim and the new institutionalists. *Distinktion: Journal of Social Theory* 21(2): 235–255.
- Hannula I (1981) Vankeinhoitoon liittyvän lainsäädännön historiaa 1881–1975. In: Suominen E (ed.) *Katsauksia vankeinhoidon kehitykseen*. Helsinki: Vankeinhoitolaitos, pp.85–177.
- Hannula I (2004) *Rikosoikeudellinen järjestelmä kriisissä*. Helsinki: Suomalainen Lakimiesyhdistys.
- Heikkilä M and Heininen S (2016) *A History of the Finnish Church*. Helsinki: SKS.
- Helander V (1983) The development of relations between the state and interest organizations in postwar Finland. In: *Consultation and Political Culture*. Helsinki: The Finnish Society of Sciences and Letters, pp.11–28.
- Hentilä S (1999) From independence to the end of the Continuation War. In: *From Grand Duchy to a Modern State*. London: Hurst, pp.99–213.
- Hentilä S (2018) *Pitkät varjot*. Helsinki: Siltala.
- Hietanen S (1992) Rikollisuus ja alkoholi sota-ajan yhteiskunnassa. In: Hietanen S (ed.) *Kuilun yli*. Helsinki: Valtion painatuskeskus, pp.158–183.
- Jaakkola R and Tham H (1989) Traditional crime in Scandinavia during the Second World War. In: Takala H and Tham H (eds) *Crime and Control in Scandinavia during the Second World War*. Oslo: Norwegian University Press, pp.37–68.
- Jacobs D and Kleban R (2003) Political institutions, minorities, and punishment. *Social Forces* 82(2): 725–755.
- Kekkonen J (2001) Suomalaisen kriminaalipolitiikan menestystarina. In: Koulou R, Lappalainen J and Lohi T (eds) *Velka, vakuus ja prosessi*. Helsinki: Kauppakaari, pp.121–136.
- Kettunen P (2001) The Nordic welfare state in Finland. *Scandinavian Journal of History* 26(3): 225–247.
- Lacey N (2008) *The Prisoners' Dilemma*. Cambridge: Cambridge University Press.

- Lappi-Seppälä T (1998) *Regulating the Prison Population: Experiences from a Long-Term Policy in Finland*. Helsinki: National Research Institute of Legal Policy.
- Lappi-Seppälä T (2008) Trust, welfare, and political culture. *Crime and Justice* 37: 313–387.
- Lappi-Seppälä T (2009) Imprisonment and penal policy in Finland. *Scandinavian Studies in Law* 54: 333–379.
- Lappi-Seppälä T (2011) Vaikuttivatko lainmuutokset? In: Pakarinen A, Hyvärinen A and Ervasti K (eds) *Lainvalmistelu, tutkimus, yhteiskunta*. Turku: Turun yliopisto, pp.165–206.
- Lenke L (1980) Criminal policy and repression in capitalist societies. In: Hauge R (ed.) *Policing Scandinavia*. Oslo: Universitetsforlaget, pp.5–30.
- Leppälä H (2014) Duty to entitlement. *Social History of Medicine* 27(1): 144–164.
- Pajuojä J (1993) *Vankilarakentaminen*. Helsinki: Vankeinhoidon koulutuskeskus.
- Pratt J and Eriksson A (2013) *Contrasts in Punishment*. London: Routledge.
- Rahikainen M (1993) From the poor laws to the welfare state. In: Rahikainen M (ed.) *Austerity and Prosperity*. Helsinki: University of Helsinki, pp.88–103.
- Rainio-Niemi J (2010) State committees in Finland in historical comparative perspective. In: Alapuro R and Stenius H (eds) *Nordic Associations in a European Perspective*. Baden-Baden: Nomos, pp.241–267.
- Ruokanen M (1981) *Ihmiskäsitys vapausrangaistuksen täytäntöönpanoa koskevassa lainsäädännössä Suomessa 1889–1980*. Helsinki: Oikeusministeriö.
- Satka M (1995) *Making Social Citizenship*. Jyväskylä: SoPhi.
- Serlachius A (1926) Arveluttava asia. *Lakimies* 24: 57–67.
- Soukola T (1997) Mihin marraskuun liike katosi? In: Soukola T (ed.) *Jotain sellaista radikaalia aikoinaan*. Vantaa: Vankeinhoidon koulutuskeskus, pp.118–121.
- Sutton JR (2013) The transformation of prison regimes in late capitalist societies. *American Journal of Sociology* 119(3): 715–746.
- Urponen K (1994) Huoltoyhteiskunnasta hyvinvointivaltioon. In: *Armeliaisuus, yhteisöapu, sosiaaliturva*. Helsinki: Sosiaaliturvan keskusliitto, pp.163–260.
- Vankeusyhdistys (1933) *Toimenpiteitä uusintarikollisuuden ehkäisemiseksi*. Helsinki: Vankeusyhdistys.
- Von Hofer H, Lappi-Seppälä T and Westfelt L (2012) *Nordic Criminal Statistics 1950–2010*. Stockholm: Kriminologiska institutionen.
- Wacquant L (2009) *Punishing the Poor*. Durham: Duke University Press.
- Waldner D (2015) What makes process tracing good? In: Bennett A and Checkel JT (eds) *Process Tracing*. Cambridge: Cambridge University Press, pp.126–152.

Esko Häkkinen is a grant researcher and doctoral candidate at Faculty of Law, University of Helsinki. His research interests include the politics and history of criminal justice, comparative penal policy, and welfare state theory.

ARTIKKELI 4

Esko Häkkinen, Increasing salience of crime control in Finnish parliamentary data from the 1970s to the 2000s. *Bergen journal of criminal law and criminal justice* 6(2) 2019, s. 152–177.

Creative Commons Attribution license (CC BY 4.0).

Increasing Salience of Crime Control in Finnish Parliamentary Data from the 1970s to the 2000s

ESKO HÄKKINEN *

1. Introduction

The history of Finnish criminal justice and penal policy has been rather eventful. The first decades after Finland became independent in 1917 were marked by a severe harshness. A phase of restricting the use and severity of punishment followed after the Second World War. It culminated in a series of significant reforms enacted between the late 1960s and the mid-1970s, and the multistage work for the general reform of the Criminal Code begun in 1972. In the 1990s, Finnish criminal justice took a more ambivalent turn. As elaborated below, this latest turn has been analysed from many perspectives in Finnish literature on the criminal justice system. While the restrictive trend did continue in general regulation concerning the penal system itself, sanctions for specific types of crimes—particularly in the areas of drugs, violence, and sex crimes—were made increasingly tough. A demand for crime prevention methods that promised fast and direct results such as zero-tolerance policing emerged. Both the policing and sentencing of drug crimes were tightened. Crime news reports in the media increased. What has been lacking is a systematic study of the political context of the turn.

* Grant researcher, Faculty of Law, University of Helsinki. The work was supported by Finnish Cultural Foundation.

This study looks at the political backdrop of the making of Finnish criminal policy. Was the turn in the 1990s associated with a politicisation of the issue of criminal justice? For the purposes of this study *politicisation* is understood as increased public political attention. This use of the concept is not to imply that criminal justice, as it deals with the distribution of resources in society, is not always inherently political.¹ At the same time, there is no reason to think that crime should always be high on the on the public agenda, or that it being high on that agenda provides a measure of how democratic criminal justice is. Politicisation is not used here synonymously with what John Pratt has termed ‘penal populism’: the shift of penal power from the hands of a small elite of criminal justice experts to both the victim movement and elected politicians representing the opinions of the forgotten public.² In the context of this analysis concerning Finland, the historical opposite of politicised criminal justice is not penal elitism, where decision-making concerning criminal justice is insulated from the public analogously to an independent central bank. It is a consensual style of politics in general—in which deliberation and participation have been facilitated through intermediary institutions, the civil society, and preparatory committees—where the public priority of criminal justice as a policy field remained relatively low. In this framework, the turning of public political attention towards criminal justice can be seen as a symptom of the decline of participatory and programmatic politics, which Ian Loader has called the ‘anti-politics of crime’,³ or as the search for social solidarity from penal justice when the social and economic worlds are deregulated.⁴ To the extent that the direct influence of public opinion increases, this is not an increase in the quantity of democracy in criminal justice, but a change in the quality of democracy whereby the public becomes less an agent responsible through participation for the content and effects of policy,⁵ and more an audience judging the performance and credibility of representative politicians.

As data for a content analysis of politicisation, I utilise parliamentary documents, especially written questions by members of parliament. The general policy direction advocated in the analysed political messages will be observed. Patterns of attention given to crime by different parties will be examined, as well as the temporal relationship between changes in political attention and changes in the law. The perspective of the analysis is longitudinally comparative. The economic downturn which hit Finland in 1991 is widely cited as a watershed moment in the development of Finnish society and politics and

¹ Shammas, Who’s afraid of penal populism? Technocracy and ‘the people’ in the sociology of punishment, 19 *Contemporary Justice Review* (2016) pp. 325–346, at 337.

² Pratt, *Penal Populism* (Routledge 2007) pp. 8–35. See Loader, The anti-politics of crime, 12 *Theoretical Criminology* (2008) pp. 399–410, at 404.

³ Loader 2008 pp. 404–406.

⁴ Durkheim, *The Division of Labor in Society* (The Free Press 1933).

⁵ See Dzur, Participatory Democracy and Criminal Justice, 6 *Criminal Law and Philosophy* (2012) pp. 115–129, at 120–123.

the above-mentioned changes concerning Finnish criminal justice in the 1990s mostly did not start taking place before that point in time. The study encompasses developments during four decades from the 1970s to the 2000s—the two decades both leading to and following this hypothesised turning point in the beginning of the 1990s. The main emphasis of this study is in legal history and description. However, after presenting the framework, method, and results of the analysis, and my conclusions concerning the research question, I discuss in more theoretical terms the connections between the turn in criminal justice and changes in the Finnish political structure. It has, I argue, lost some of the characteristics which formerly made it a highly consensual democracy.

2. Falling Imprisonment Rates and the Turn in the 1990s

The research question of this study arises largely from previous Finnish research, which this section presents. However, I will first briefly frame the study cross-comparatively to lay out its general approach. Academic understanding tends to be that Western crime control has, in general, taken a direction towards increasing punitivity during the last half a century. Many comparatists have, however, pointed out large differences between Western countries. One of these differences is illustrated by the thesis of Nordic exceptionalism, perhaps most associated with Pratt. Pratt claims that the punitive wave has reached the Nordic welfare states only faintly if at all, and that, in fact, the Nordic countries seem more exceptional in their penal leniency than ever, comparatively speaking. This outside comparatist view tends to clash with the internal perspective of the tradition of Nordic critical penology. The outside view's ability to understand the nuances of Nordic penalty has been questioned. Anglophone researchers are accused of projecting their scholarly hopes onto the Nordic countries seen by them as exotic, if not utopian.⁶ Much of the critical school that looks at the Nordic countries from within works from a Foucauldian theoretical framework, which emphasises the explanatory power of technological change and often finds similar developments in societal control in various places. According to this school, in the advanced liberalism of late modernity, social technologies of choice include the biological managing of human bodies, governing from a distance, and encouraging individual self-regulation and responsibility.⁷

The Nordic welfare state, which supposedly protects the Nordic countries from punitive trends, could be seen as actually creating control. For example, underdeveloped

⁶ See Dullum and Ugelvik, Introduction: exceptional prisons, exceptional societies? in *Penal Exceptionalism? Nordic prison policy and practice*, eds. Ugelvik and Dullum (Routledge 2012) pp. 1–10.

⁷ Borch, Crime Prevention as Totalitarian Biopolitics, 6 *Journal of Scandinavian Studies in Criminology and Crime Prevention* (2005) pp. 91–105.

individual rights and legal safeguards reflecting the paternalistic logic of the welfare state model may allow abuses such as the excessive use of separate confinement in pre-trial detention.⁸ Peter Scharff Smith and Thomas Ugelvik, asking how welfarist Nordic prisons are, acknowledge that they are closer to the ideal type of an inclusive and rehabilitative institution than prisons in many other Western countries. Nevertheless, they conclude that Nordic prisons are more aptly characterised by invasive paternalism, double-faced normalisation, and resorting to exclusion when other means fail. Prisons are always prisons.⁹

Probably the least controversial fact is that imprisonment rates vary greatly between Western countries, with the Nordic countries being at the lenient end and the United States, with its rates up to ten times higher, being at the other. We should differentiate between two arguments: one is that in the Nordic countries the inclusive welfare state has functioned as an alternative to exclusionary penal policy; the other is that punishment itself is welfarist in the Nordic countries. As I see it, the argument that the comparative works which highlight Nordic exceptionalism most speak for is the first one. This, of course, was the message of Nordic neoclassicism in the 1970s: prisons are indeed not turning into welfare institutions; punishment should be kept separate from social policy and its use restricted. This is where the success of Nordic prison policy has been, while the moral failures have usually occurred when attempts have been made to mix the two. The starting point of this analysis is that there can be meaningful comparative differences in harshness between penal systems both in time and across countries that can be fruitfully explained by their normative institutional contexts.

However, in their chief work concerning the exceptionalism thesis, Pratt and Anna Eriksson argue that the relationship between the Nordic welfare state model and lenient penal policy is only a proximate correlation, and that the real explanations common to both are cultural. Because of a long history of class and emigration dynamics, religious beliefs, and education systems that have fostered social cohesion and statism, Nordic people are culturally inclusive and egalitarian.¹⁰ My theoretical stance is against the deep cultural determination of Pratt and Eriksson and in favour of the institutionalism they dismiss as shallow. At least in terms of imprisonment rates, the history of Nordic exceptionalism is not particularly long,¹¹ and the case of Finland gives evidence that Nordic

⁸ Smith, A critical look at Scandinavian exceptionalism: welfare state theories, penal populism and prison conditions in Denmark and Scandinavia, in *Penal Exceptionalism? Nordic prison policy and practice*, eds. Ugelvik and Dullum (Routledge 2012) pp. 38–57.

⁹ Smith and Ugelvik, Punishment and Welfare in Scandinavia, in *Scandinavian Penal History, Culture and Prison Practice. Embraced by the Welfare State?* eds. Smith and Ugelvik (Palgrave Macmillan 2017) pp. 511–529.

¹⁰ Pratt and Eriksson, *Contrasts in Punishment. An Explanation of Anglophone Excess and Nordic Exceptionalism* (Routledge 2013).

¹¹ See *ibid* p. 6.

people have been culturally quite capable of harshness.¹² In Scandinavia, the development of the welfare state had a profound impact on criminal policy, which in turn affected the harshness of punishment.¹³ This was repeated in Finland, although later and with a much higher starting level of both social conflict and penal exclusion.

As best exemplified by the civil war in 1918, post-independence Finland was, in political terms, anything but harmonic. Through the 1920s, 1930s, and 1940s, criminal justice remained remarkably severe, with imprisonment rates regularly exceeding 200 per 100,000 inhabitants.¹⁴ Penal policy started to ease in Finland when its institutional background transformed: extreme political conflict abated, the trade union movement was recognised in the neo-corporatist vein, and, as a result, the Finnish welfare state began to develop. Sentencing practices started to ease rapidly, and later the Social Democratic Party in particular started to advocate for a full reform of the criminal justice system.¹⁵ Numerous changes decreasing the use of prison were made to Finnish criminal law, especially in the period lasting from the late 1960s to the mid-1970s.¹⁶ A committee was established in 1972 to prepare a general reform of the Criminal Code, releasing its report

¹² Cf. *ibid* pp. 6–7. See fig. in *ibid* p. 6.

¹³ Nilsson, “First We Build the Factory, Then We Add the Institution”: Prison, Work and Welfare State in Sweden c. 1930–1970, in *Scandinavian Penal History, Culture and Prison Practice. Embraced by the Welfare State?* eds. Smith and Ugelvik (Palgrave Macmillan 2017) pp. 35–56, at 39–42; Shammass, Prisons of Labor: Social Democracy and the Triple Transformation of the Politics of Punishment in Norway, 1900–2014, in *Scandinavian Penal History, Culture and Prison Practice. Embraced by the Welfare State?* eds. Smith and Ugelvik (Palgrave Macmillan 2017) pp. 57–80. See also Fransen, The Rise of the Open Prisons and the Breakthrough of the Principle of Normalisation from the 1930s Until Today, in *Scandinavian Penal History, Culture and Prison Practice. Embraced by the Welfare State?* eds. Smith and Ugelvik (Palgrave Macmillan 2017) pp. 81–102. For a Foucauldian analysis of criminal policy as a part of social democratic governance see Andersson, A Culture of Intervention—Vagrancy and Drug Treatment in Sweden from the Late 19th Century Until Today, in *Scandinavian Penal History, Culture and Prison Practice. Embraced by the Welfare State?* eds. Smith and Ugelvik (Palgrave Macmillan 2017) pp. 103–125. Both Nilsson and Andersson emphasise the role of work and the striving for high employment rates as a connecting element between the development of the welfare state and punishment in Sweden.

¹⁴ See Hannula, *Rikosoikeudellinen järjestelmä kriisissä. Tutkimus kansalaissodan ja 1930-luvun alun kriisin vaikutuksesta vankilukuun, rikoslainsäädäntöön ja oikeudenkäyttöön* [Criminal justice system in crisis. Analysis of the effect of civil war and the crisis of the early 1930s on imprisonment rate, criminal law, and the administration of justice] (Suomalainen Lakimiesyhdistys 2004).

¹⁵ Lappi-Seppälä, Kriminaalipolitiikan muutostrendejä [Trends in the direction of criminal policy], in *Rikosoikeuden muutos 1960-luvulta 2010-luvulle. Pekka Koskisen (1943–2011) muistojulkaisu*, ed. Lahti (Forum iuris 2013) pp. 17–52, at 20–22.

¹⁶ Lappi-Seppälä, Vaikuttivatko lainmuutokset? Pohdintoja rikosoikeudellisen järjestelmän muutosvaikutuksista [Did legislative changes make a difference? Reflections on the transformative effects of the criminal justice system], in *Lainvalmistelu, tutkimus, yhteiskunta. Jyrki Talan juhlakirja*, eds. Pakarinen, Hyvärinen, and Ervasti (Turun yliopisto 2011) pp. 165–206.

in 1977. The codification of this new, less punitive approach to criminal justice continued in the Criminal Code Project, which began in 1980.

The restrictive trend in sentencing came to an end in the 1990s, in what Tapio Lappi-Seppälä calls a punitive turn. The measured and comprehensive development of criminal law switched to a series of toughening law reforms, particularly in the areas of drugs, violence, and sex crimes. The turn, however, was not a straightforward one, as reforms of the penal system that limited the use of imprisonment continued through the 1990s and 2000s.¹⁷ Sentencing became harsher, especially regarding violent crimes and drug offences. The raising of the minimum sentence for aggravated assault from six to twelve months had the largest single impact on the penal system. The average sentence for aggravated assault rose by approximately six months between 1998 and 2004, and the length of prison sentences for all violent crimes rose by 70 percent during the same period.¹⁸ Imprisonment rates reached a 17-year high of 74 per 100,000 in 2004, but fell back down to 61 per 100,000 in 2010. Offence specific changes and court praxis first raised the imprisonment rate, and reforms of the sentencing system in general then reduced it.

Several scholars have concluded that what characterised the 1990s was a transition from holistic, social crime control towards more superficial methods of crime prevention.¹⁹ The combination of patience with regulation that reflected ideas of social responsibility for crime diminished. Concern about public drinking by youths led to a trial of zero-tolerance policing in the city of Tampere. Problems which used to be considered social were being redefined as problems of law and order. Acceptance of the inconvenience caused to decent citizens decreased, for example, in the prevention of alcohol-related harm.²⁰ The security strategies of the city of Helsinki echoed zero-tolerance attitudes also, where fighting graffiti became a particular preoccupation. A national crime prevention

¹⁷ Lappi-Seppälä 2013 pp. 25–36.

¹⁸ Lappi-Seppälä, *Rangaistuskäytännön hinta* [The cost of sentencing practice] (Tiede, taide ja köyhä kansa 2007).

¹⁹ Harrikari, *Riskillä merkityt. Lapset ja nuoret huolen ja puuttumisen politiikassa* [Labelled with risk. Children and youth in the politics of concern and intervention] (Nuorisotutkimusverkosto 2008) pp. 115–118; Kekkonen, "Sosiaalipoliittikka on parasta kriminaalipoliittikkaa" ['Social policy is the best criminal policy'], in *Rikosoikeudellisia kirjoituksia VII. Pekka Koskiselle 1.1.2003 omistettu*, eds. Lahti and Lappi-Seppälä (Suomalainen Lakimiesyhdistys 2003) pp. 115–126; Koskela, *Pelkokierre. Pelon politiikka, turvamarkkinat ja kamppailu kaupunkitilasta* [Spiral of fear. The politics of fear, security markets and the struggle for urban space] (Gaudeamus 2009).

²⁰ Korander, *Arvioyhteenveto: miten käy, kun poliisi ei siedä häiriökäyttäytymistä?* [Evaluation summary: what happens when the police do not tolerate disorderly conduct?] in *Kahdeksalta koskarille – samantien sakot. Tampereen nollatoleranssikokeilu 1999–2000: Historiallinen konteksti, vastaanotto ja vaikuttavuus*, eds. Korander and Soine-Rajanummi (Poliisiammattikorkeakoulu 2002) pp. 400–420.

programme incorporated public-private partnerships, zero-tolerance, and situational crime prevention into the traditional logic of social prevention.²¹

Regarding specific types of offences, the rise on the agenda of drugs and white-collar crime have received the most analysis in Finnish literature. Anne Alvesalo considers that the attention paid to economic crime in Finland in the 1990s is peculiar from a comparative perspective. Plans, programmes, and reforms concerning economic crime control abounded. Police officers and prosecutors were assigned to specialise in white-collar crime, and enforcement was intensified. Cuts to social spending while banks were being bailed out during the economic recession of the 1990s gave legitimacy to the prevention of economic crime and opened a window for the realisation of the groundwork laid down in committees and academic research in the previous decades. Despite increases in resources and specialisation, work against economic crime never got far from the fringes of policing, and enthusiasm for it waned when the end of the decade started to near. According to Alvesalo, associating economic crime with drugs offered an opportunity to draw attention away from the prevention of white-collar crime, which inconvenienced the most well-off, back to the controlling of mass crime.²²

The association of the drug problem with organised crime was, in part, an effect of international agreements. Police control of drugs became tighter in the 1990s and increasingly targeted users. Drugs were also being used as grounds for the enhancement of police powers. The number of drug-related sentences increased in the 1990s, and judicial custom became extraordinarily severe relative to sentencing scales. In the drug enforcement field, police started to operate in ways that somewhat deviated from traditional Finnish policing by, for example, maintaining close connections with collaborating informants.²³

Narcotics offences were integrated into the Criminal Code as part of the general reform at the beginning of the 1990s. In line with the general structure of the code, a preparatory working-group had proposed a mitigated form of drug offence which would have included drug use. Lenient treatment of drug use turned out to be an unacceptable idea in the views of the minister of justice and the police, and the suggestion was left out of the government's proposal and the enacted law. Whether drug use should be kept criminalised in the first place was questioned by no one in the parliamentary debate, unlike during previous reforms of drug laws in the 1970s. A special provision making it possible to drop prosecution in cases of use was added, however, which caused discontent, espe-

²¹ Koskela, 2009 pp. 235–298.

²² Alvesalo, *The Dynamics of Economic Crime Control* (Poliisiammattikorkeakoulu 2003) pp. 11, 17–24, 42–47, 52–61.

²³ Kinnunen, *Kriminaalipolitiikan paradoksi. Tutkimuksia huumausainerikollisuudesta ja sen kontrollista Suomessa* [The paradox of criminal policy. Analyses of drug crime and its control in Finland] (Oikeuspoliittinen tutkimuslaitos 2008) pp. 70–73, 79–85, 102.

cially among the police. Therefore, drug use was later separated into a separate offence, which for technical reasons made giving fines easier at the expense of the practice of non-prosecution.²⁴

Claims of a change in the political atmosphere have usually been supported by anecdotal examples. Lappi-Seppälä cites a comment by the justice minister in the late 1990s about ‘the criminal policy of the 1970s’ having reached the end of its road, as well as similar media statements by the then prosecutor general Martti Kuusimäki.²⁵ The presidential New Year’s speech of 1998 dealing with the safety of streets and public security as a campaign theme in the elections of the early 2000s have likewise been mentioned.²⁶ More extensive political data has been utilised in limited analyses of economic crime control,²⁷ drug control,²⁸ and changing political discourse concerning children and youth.²⁹ The increase in the media’s crime coverage has been dealt with in several studies.³⁰ In this analysis, the politicisation of crime control is studied systematically using longitudinal political data without restrictions of the aforementioned kind. The addition of a party-political perspective is also a novel addition to research on Finnish criminal policy.³¹

3. Data and Method

Parliamentary documents and political programmes are natural primary sources for the analysis of the development of criminal policy. However, Finnish parties have composed few plans of action concerning crime control, and party platforms do not elaborate much on the topic. Accordingly, I have used motions and questions by members of parliament in general, and written questions in particular, as data. Analysis of parliamentary questions can reveal themes present on the political agenda and rifts concerning them, as well

²⁴ Kainulainen, *Huumeiden käyttäjien rikosoikeudellinen kontrolli* [Criminal justice control of drug users] (Oikeuspoliittinen tutkimuslaitos 2009) pp. 95–144.

²⁵ Lappi-Seppälä 2013 p. 26.

²⁶ Koskela, 2009 pp. 14, 234–235.

²⁷ Alvesalo and Tombs, *Talousrikostorjunnan rajat* [The limits of economic crime prevention], 30 *Oikeus* (2001) pp. 34–55.

²⁸ Kainulainen 2009.

²⁹ Harrikari 2008.

³⁰ See Smolej and Kivivuori, *Crime News Trends in Finland: A Review of Recent Research*, 9 *Journal of Scandinavian Studies in Criminology and Crime Prevention* (2008) pp. 202–219.

³¹ For Sweden see Demker and Duus-Otterström, *Realigning criminal policy. Offender and victim in the Swedish party system over time*, 19 *International Review of Sociology* (2009) pp. 273–296.

as differences in parties' orientation towards different fields of politics.³² The procedural rules concerning the right to introduce motions and present questions have changed many times in the Finnish parliament during the decades that this analysis concerns, which affects the temporal comparability of data. The institution of the written question, however, has remained exceptionally stable.³³ Despite its name, from a parliamentarian's perspective, a parliamentary question is primarily an opportunity to communicate information rather than to receive it. Thus, I interpreted the questions as statements, and the answers to the questions were not analysed. The diverse and plentiful data enables a comprehensive and systematic diachronic analysis. In the Finnish parliament, practically all parliamentarians traditionally submit written questions, the numbers of questions are distributed relatively evenly between them, and the status of the parliamentarian as an opposition or government supporter has surprisingly little effect on their activity.³⁴ The questions do not have a direct connection to governmental activity such as the hearings of governmental proposals, which is an advantage in operationalising politicisation in a fashion that is useful in explaining legislative change. The questions can express general political pressure that might then lead to actions by the government, as opposed to them being merely a consequence of the government already having decided to do something.

I analysed the data using two-stage content analysis. Content analysis is a method of studying texts in an analytical context. Its use is justifiable when analysing phenomena related to language and linguistic occurrence, especially qualities and speech practices attached to an object of study. The results of its application tend to be best when its target is institutional, public, and repetitive.³⁵

First, in a mechanical content analysis I quantified all the questions and motions by members of parliament from parliamentary seasons (roughly corresponding to calendar years) 1975 II to 2010 (electoral terms 1975 II to 2007) that have been indexed in the official Finnish parliamentary documents (*valtiopäiväasiakirjat/riksdagshandlingar*) by one or more descriptors that I interpreted as relating to criminal policy (crime, public order, offenders, victims, crime control, and sanctions). The searches were conducted using the search engine (since revised) on the website of the Finnish Parliament using four indexes

³² Wiberg, Eduskunta hallituksen valvojana: kansanedustajat ovat kyselevinään ja ministerit ovat vastaavinaan [Parliament as government overseer: Parliamentarians feign asking and ministers feign responding], in *Eduskunta. Kansanvaltaa puolueiden ja hallituksen ehdoilla*, eds. Raunio and Wiberg (Gaudeamus 2014) pp. 203–225, at 221.

³³ See Hidén, *Juridiikkaa ja muotoja eduskuntatyössä* [Jurisprudence and protocols in parliamentary work] (Eduskunta 2007) pp. 94–107.

³⁴ Wiberg, To keep the government on its toes: behavioural trends of parliamentary questioning in Finland 1945–1990, in *Parliamentary Control in the Nordic Countries. Forms of Questioning and Behavioural Trends*, ed. Wiberg (The Finnish Political Science Association 1994) pp. 103–200, at 139–161.

³⁵ Krippendorff, *Content Analysis. An Introduction to Its Methodology*, 3rd ed. (SAGE 2013) pp. 27–31, 64, 77–80.

of descriptors, which cover the parliamentary seasons 1975 II to 1986, 1987, 1988, and 1989 to 2014. Descriptors used before 1975 II were unsuitably general for the analysis. A computerised analysis has perfect reliability which comes with the relative sacrifice of validity.³⁶ The lack of human interpretation makes the results completely stable and free of errors across repeated analyses, but reduces the exactness by which they measure that what is supposed to be measured: the keywords produce some hits on motions and questions which do not concern criminal policy.

The second content analysis was interpretively coded.³⁷ It covered written questions relevant to criminal policy from parliamentary seasons 1970 to 2010 (electoral terms 1970 to 2007). The analysis is a systematic description of the complete sample where each observation was defined using a purpose-made coding frame. The frame had a variable for each of the dimensions being studied. Each question (the unit of analysis) was given one and only one value for each variable. Only relevant questions were analysed. The most important variables in the coding frame for the purposes of this writing were the policy direction (toughening or softening) indicated in the questions and the types of offences the questions concerned.

I selected the relevant questions during the main coding. For the basic selection of questions for the period 1975 II to 2010, I used the same lists of descriptors as in the computerised analysis. For the period 1970 to 1975, I used both index descriptors and question titles for basic selection. Of the 1858 written questions thus selected, I coded 1589 as the relevant data. As with selecting the descriptors, I defined as relevant the questions which I interpreted as dealing with crime, public order, offenders, victims, crime control, and sanctions. In addition, I required that the questions concerned Finnish matters current at the time of the question. I excluded those questions touching on the police and prisons which I interpreted as primarily concerning regional, language, or employment policy instead of criminal policy, as well as questions primarily concerning national security. In practice, coding the questions meant reading each question and inputting values for it according to the coding frame in a data matrix, where each question formed one observation. Technical information such as the party of the first signatory of each question was also recorded. After the main coding, I recoded 10 percent of the data to ensure satisfactory inter-coding agreement (*stability*) using Scott's pi coefficient.³⁸

³⁶ *Ibid* pp. 210, 267–270.

³⁷ See Schreier, *Qualitative Content Analysis in Practice* (SAGE 2012).

³⁸ See *ibid* pp. 166–172, 198–199

4. Results

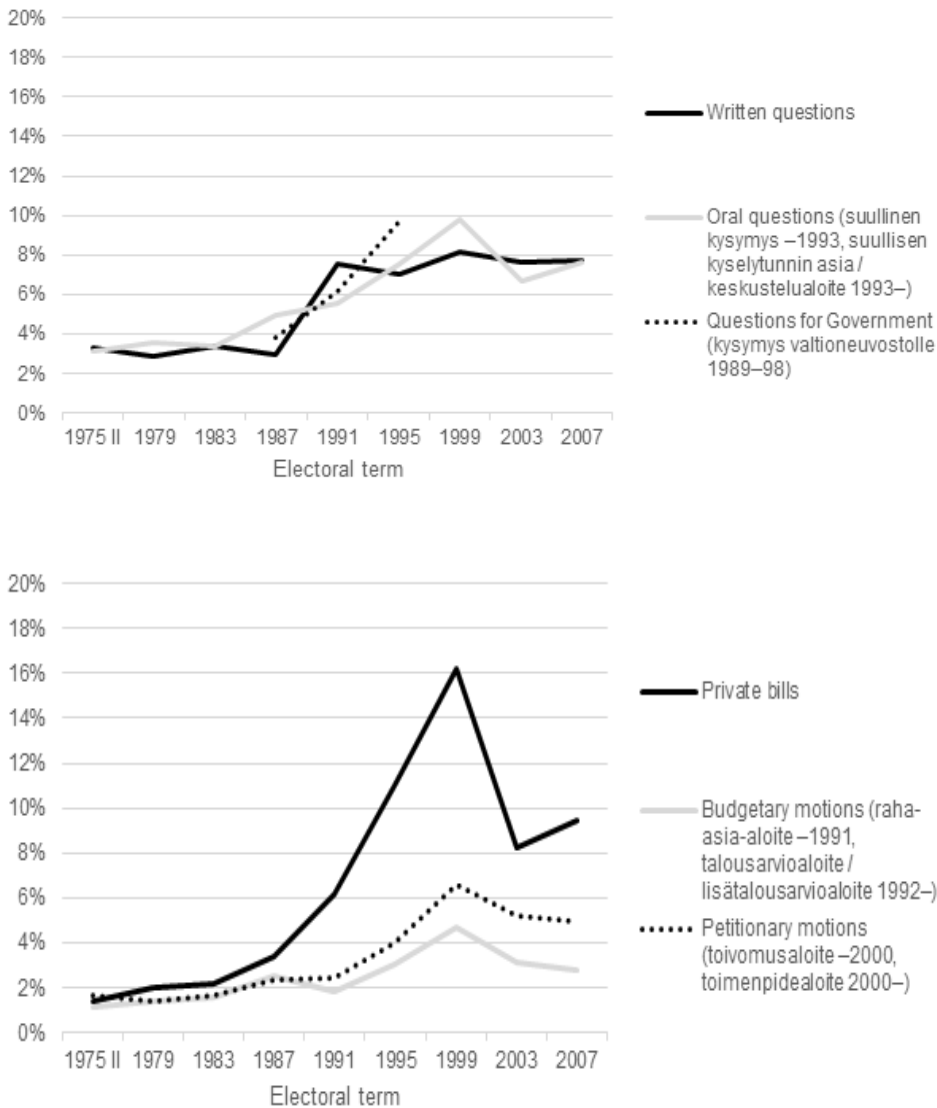
4.1 *The Politicisation in General*

The results of the computerised content analysis can be given briefly but are central in addressing the basic question of this analysis. In the first content analysis, based on the occurrence of descriptors, the share of crime control themes rose in all types of motions and questions from the 1970s to the 2000s. The turn took place at the beginning of the 1990s (Figures 1 and 2). The turn from a lower level in the 1970s and 1980s to a higher level in the 1990s and 2000s was the clearest in written questions, which can be expected to provide the most systematic results because of their institutional stability. The watershed taking place at the beginning of the 1990s corresponds with the results of studies concerning media coverage of crime themes. The attention given to crime and crime control rose from the 1980s to the 2000s in newspaper editorials,³⁹ tabloid headlines,⁴⁰ and television news.⁴¹ The political backdrop of the making of Finnish criminal policy clearly changed. Public political attention concerning criminal justice, as operationalised here, increased considerably from the 1980s to the 1990s. Crime control was politicised. This does not, however, reveal how punitive the motions and questions were and how their timing corresponded with legislative change. Attempts to elucidate these questions, among others, are made below using the smaller data set of written questions.

³⁹ Kemppi, *Pääkirjoitusten väkivalta. Tutkimus Helsingin Sanomien pääkirjoitusten väkivaltakomentoinnista vuosina 1980–2000* [Violence in editorials. Analysis of violence commentary in the editorials of Helsingin Sanomat 1980 to 2000], unpublished master's thesis (Helsingin yliopisto 2002).

⁴⁰ Kivivuori, Kemppi, and Smolej, *Etusivujen väkivalta. Väkivalta iltapäivälehtien etusivuilla, todellisuudessa ja ihmisten peloissa 1980–2000* [Violence on front pages. Violence in the front pages of tabloids, in reality, and in the public's fears 1980 to 2000] (Oikeuspoliittinen tutkimuslaitos 2002).

⁴¹ Kemppi and Kivivuori, *Rikosuutisoinnin määrä yleisradion television pääuutislähetyksessä 1985–2003* [The amount of crime news in the main newscast of Yleisradio 1985 to 2003] (Oikeuspoliittinen tutkimuslaitos 2004).

Figures 1 and 2. The share of parliamentary questions and motions concerning criminal policy in parliamentary seasons 1975 II to 2010.

The rest of the results concern this second content analysis. Quantitative increase in its data of 1589 written questions began during the four-season electoral term which started in 1991 (Figure 3). This, of course, only repeats the result shown in Figure 1. However, two reservations should be made here. First, the absolute increase was greater than the

increase in share in Figure 1 because the total number of written questions also increased. Second, the outlying numbers of questions by a single member of parliament, Sulo Aittoniemi, have been highlighted. Because of his extreme quantitative output together with his shifting party allegiances, this politician is always either excluded from or highlighted in the figures and tables that follow.

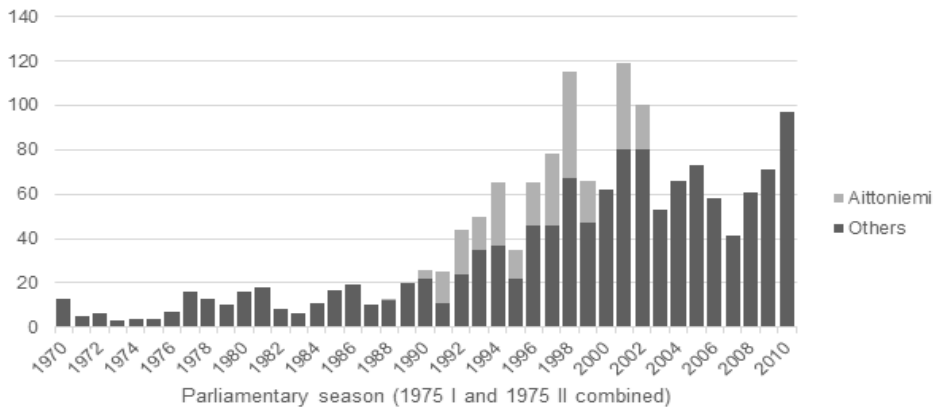

Figure 3. Written questions concerning criminal policy 1970 to 2010.

4.2 Party Dynamics

The second content analysis sheds added light on several aspects of the politicisation. The first of these is the role of different political parties in the development. Table 1 gives the share of four groupings of parties⁴² of the written questions for four decades. In creating the groupings, I considered trends in the numbers of questions between different parties, their general political alignment,⁴³ and, to some extent, the characteristics of the questions posed by their representatives. The numbers of questions by the right-wing National Coalition Party developed differently from those of the conservative centrist Centre Party, Christian Democrats (formerly Finnish Christian League), and Finns Party (formerly Finnish Rural Party). The socially liberal Swedish People's Party, Green League, and Liberal People's Party differed from the latter ones with their more lenient stances.

⁴² If a question has been signed by members of several parties, it has been assigned to the party of its first signatory.

⁴³ See e.g. Reunanen and Suhonen, *Kansanedustajat ideologisella kartalla* [Members of parliament on an ideological map], in *Vaalit yleisdemokratiassa. Eduskuntavaalitutkimus 2007*, eds. Borg and Paloheimo (Tampere University Press 2009) pp. 325–356, at 349.

The role of the Social Democratic Party and the Left Alliance (formerly the Finnish People's Democratic League) in the development was distinctive. In general, the two left-wing parties combined controlled the most seats in the parliament, 'the conservatives' the second most, the Coalition party alone the third most, and 'the liberals' the fewest. The only exceptions were electoral terms 1991 and 2007, when the conservative grouping was the largest.

Table 1. The share of four groupings of parties of written questions concerning criminal policy 1970 to 2009 (excluding Aittoniemi).

Parliamentary seasons	Leftist parties	Liberal parties	Conservative parties	National Coalition Party
1970–1979	51,3 %	6,3 %	21,3 %	21,3 %
1980–1989	33,1 %	8,8 %	36,0 %	22,1 %
1990–1999	31,8 %	14,4 %	39,7 %	14,1 %
2000–2009	23,1 %	10,4 %	39,4 %	27,1 %

Left-wing representatives submitted the majority of the written questions concerning criminal policy in the 1970s. Their share decreased to a third in the 1980s and 1990s, and below a quarter in the 2000s. While the electoral success of the Left Alliance in particular tended to wane during the period, this decrease in share of questions far exceeded the decline of the left's control of parliamentary seats. The conservative parties became the grouping with the largest share in the 1980s. Their share was the largest in all electoral terms from 1983 onwards. At first, the share of the liberal grouping with the smallest numbers of questions rose as well. In the 2000s, however, the National Coalition Party increased its share so that the combined share of the leftists and the liberals decreased to approximately a third. The overall impression is that as the political salience of crime increased, the political initiative concerning crime control moved away from the liberal left towards the conservative right. The politicisation was pioneered by the conservative parties, whose activity had increased already in the 1980s. Along with the politicisation, criminal policy increasingly became a discursive field dominated by the conservative right. The transformation was significant compared to the 1970s, when the relative activity of the left was much stronger.

During the period of electoral terms 1979 to 2007, when government coalitions were stable, a small majority (53%) of all written questions concerning criminal policy (excluding Aittoniemi) were submitted by members of the opposition. All governments in that period had a majority, which adds to the relative activity of members of the opposition. The share of the opposition notably peaked in the 1991 electoral term. Of the three

largest parties by seats, the rise in the number of questions co-occurred with the start of a term in opposition in the cases of the Social Democrats (1991) and the Centre Party (1995), but not in the case of the Coalition Party. Based on my general observations of the data, of these three parties, the number of questions by the Centre Party seems to have somewhat reflected their fortunes in reaching a position in the government (being higher during opposition terms and lower during government terms), overall. This could be due to pressure on the Centre Party, when out of power, to follow the lead of the small but active Christian Democrats and Finns Party, who sat mostly in the opposition in the 1990s and 2000s. However, the relative share of written questions concerning criminal policy did not peak during electoral years, which speaks against the possible hypothesis that crime rhetoric has been used strategically merely to gain power.

Next, I will analyse the development of the broad policy stances of individual parties. This requires the introduction of the variable of policy direction. The written questions were coded with a direction according to the policy measure they proposed or dealt with. I defined as ‘toughening’ the questions which demand:

- more powers, measures, resources, staff, equipment, performance enhancing training, or information available to actors in the field of crime control, such as the police;
- less regulation or oversight of those actors;
- boosting the efforts of those actors;
- harsher sentencing scales or sentencing practices;
- replacing a sanction with a harsher one;
- criminalisation;
- longer statutes of limitation or lower age of criminal responsibility;
- more coercive treatment for offenders;
- or increased financial liability of offenders towards the state.

These questions, which for the sake of pithiness I call ‘toughening’, also include questions which merely demand to secure existing levels of control. I interpreted as ‘softening’ questions which, reversely, demanded either a decrease of control or merely the maintaining of limits on it. When interpreting the results, a certain asymmetry between these two stances should be appreciated: In practice, when a politician demands tougher measures, it often means offering them as a solution to a perceived social problem. However, when a politician demands softer measures, the issue is usually the toughness of control or a specific criminalisation in itself. Questions which suggested other measures or suggested none were coded as without a policy direction.

Figure 4 depicts the development of the share of toughening questions among the six parties whose representatives wrote the most questions concerning criminal policy. The

shares of toughening questions among the questions by the Left Alliance and the Social Democratic Party rose each decade and surpassed 50 percent in the 2000s. With the three conservative centrist parties, the shares of toughening questions rose very high in the 1980s, but fell somewhat for the next two decades. The share of toughening questions by the National Coalition Party was stable. The conclusion of the development is that dispersal between the six parties became much smaller in the 1990s and 2000s than before. While the evidence is of a very general level, it indicates that the politicisation driven by the conservative and right-wing parties drew the two left-wing parties to approach them in tone. Crime control did not only become politicised, but the political messages of different parties became more uniformly tough at the same time. The peak in the share of questions by the conservative parties that were toughening in the 1980s further underlines their role as the trailblazers in the politicisation. Together, the politicisation and the depolarisation demonstrate that the will to resort to crime control as a societal instrument in solving various social problems increased, and that this decreasingly distinguished the political aisles from each other as the left began to join the conservative right in the 1990s.

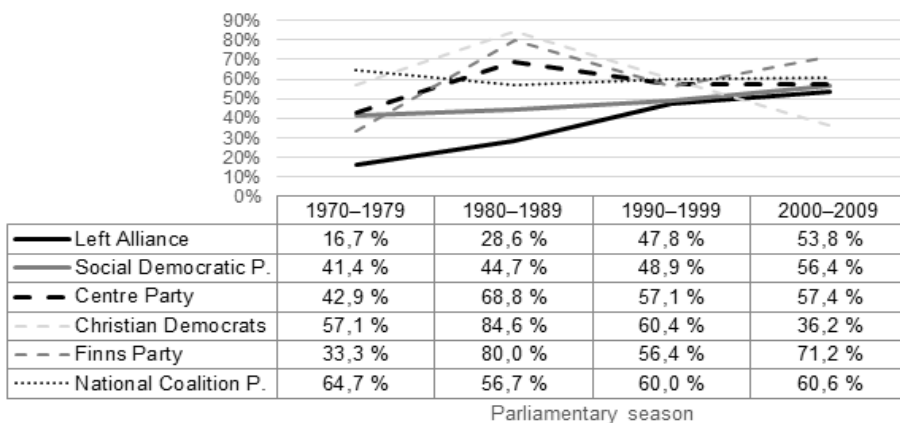

Figure 4. Share of written questions suggesting a toughening measure of questions concerning criminal policy by six parties 1970 to 2009 (excluding Aittoniemi).

4.3 Politicisation and Legislative Change

The remaining results concern the relationship of the politicisation to legislative development, first from the perspective of the policy direction indicated by the data. Overall, the share of toughening demands was lower in the data in the 1970s than in the 1980s, 1990s, and 2000s. The share of softening demands fell from under a fifth in the 1970s and 1980s

to under a tenth in the 1990s and 2000s. Stances became tougher. Although the rhetoric used in the questions tended not to be particularly sharp or emotional in my opinion, I noticed that the concept of ‘the public sense of justice’, and the emphasis that sentences should match up to it, appeared in the questions in the late 1990s. At the same time, the legislative direction as quantified by Lappi-Seppälä⁴⁴ changed from softening in the 1970s and 1980s to ambivalent in the 1990s and 2000s (Table 2). All but one of the softening changes in the 1990s and 2000s concerned sentencing and sanctions in general. The use of community sanctions and parole instead of imprisonment was increased, and imprisonment for fine default was limited. All toughening changes concerned specific offences. As crime control became politicised, demands concerning it became harsher, too, yet toughening demands were the most common ones in the 1970s as well; that crime control was not a privileged instrument of social regulation in the minds of politicians in the 1970s was primarily expressed by silence about it. Crime control becoming politicised meant it was being appealed to as a solution in increasing numbers of instances. Thus, while the direction of the change in the question data and the change in legislative development were the same, the shares of softening and toughening demands and softening and toughening legislative changes were consistently quite distinct from each other. This observation qualifies the quantitative politicisation of crime control as a phenomenon, and makes it reasonable to assume that it is associated with a relatively more punitive direction in legislative development—as indeed it was.

Table 2. Shares of written questions concerning criminal policy by policy direction (excluding Aittoniemi) and significant legislative changes by direction, 1970 to 2009.

Parliamentary seasons	Number of written questions	Softening demands	Other demands or none	Toughening demands	Softening legislative changes	Toughening legislative changes
1970–1979	81	17,3 %	38,3 %	44,4 %	8	0
1980–1989	137	19,0 %	22,6 %	58,4 %	4	0
1990–1999	357	7,8 %	38,1 %	54,1 %	4	3
2000–2009	645	9,1 %	37,7 %	53,2 %	3	4

Finally, to further assess connections between the politicisation and amendments to criminal law, I will compare attention given in the data with legislative change⁴⁵ concern-

⁴⁴ Lappi-Seppälä, *Nordic Sentencing*, 45 *Crime and Justice* (2016) pp. 17–82, at 73.

⁴⁵ See Lappi-Seppälä 2013 pp. 51–52.

ing the three types of offences mentioned as the foremost areas of the ‘punitive turn’: drugs, violence, and sex crimes. All three topics stand out in the data, but initially when the number of questions started to rise in the 1990s, the attention of members of parliament—the Social Democrats in particular—focused most on economic and property crime. Coverage of economic and property crime peaked in the media in the mid-1990s, too.⁴⁶ The attention of the Social Democrats then switched to drug crimes. The Coalition Party and Christian Democrats were at the vanguard regarding the rise of the themes of violence and sex crimes.

In the following figures concerning the three types of crimes, for each parliamentary season I have aggregated the questions from that season and the three preceding seasons. This style evens out variations caused by differences in the length of parliamentary seasons during an electoral term and illustrates the accumulation of political pressure towards legislative changes. I will also compare the development in the numbers of questions to recorded crime (Statistics Finland), which could hypothetically influence politicians’ picture of whether crime is increasing. As in the media,⁴⁷ the topic of drugs was present the most in written questions at the turn of the millennium (Figure 5). Questions concerning drugs were not particularly oriented to punishing. Regarding measures, drug rehabilitation as well as increasing police powers and drug testing were commonly promoted. The integration of narcotics offences into the Criminal Code in 1993 preceded the rise of the theme. The remaining three toughening legislative changes concerning drugs, however, occurred during the peak years: Drug control was tightened in prisons in 1999, in 2001 giving fines for drug use was made easier, and a zero limit was set for drug intoxication in traffic in 2003. The content of the questions as well as the latter three changes perhaps reflect a similar preference for catching more people over harsh sentencing. The huge increase in recorded crime is connected to increased policing.⁴⁸ Nevertheless, there was real increase at least in the use of cannabis. According to surveys, concern about the drug problem and fear of facing violence because of drug use rose from 1996 to 2002 but then fell.⁴⁹ It seems unlikely that the increase in drug use in the 1990s would have been so visible as to explain the panic of the late 1990s and early 2000s. Increased policing along with the concern the public, the media, and politicians felt about drugs likely amplified each other creating a feedback loop.

⁴⁶ Kemppe 2002 pp. 52–54; Kemppe and Kivivuori 2004 pp. 10–11; Kivivuori, Kemppe, and Smolej 2002 pp. 75–77.

⁴⁷ *Ibid.*

⁴⁸ Kinnunen 2008 p. 80.

⁴⁹ Metso, Winter, and Hakkarainen, *Suomalaisten huumeiden käyttö ja huumeasenteet. Huumeaiheiset väestökyselyt suomessa 1992–2010* [Finns’ drug use and drug attitudes. Drug-themed population surveys in Finland 1992 to 2010] (Terveyden ja hyvinvoinnin laitos 2012).

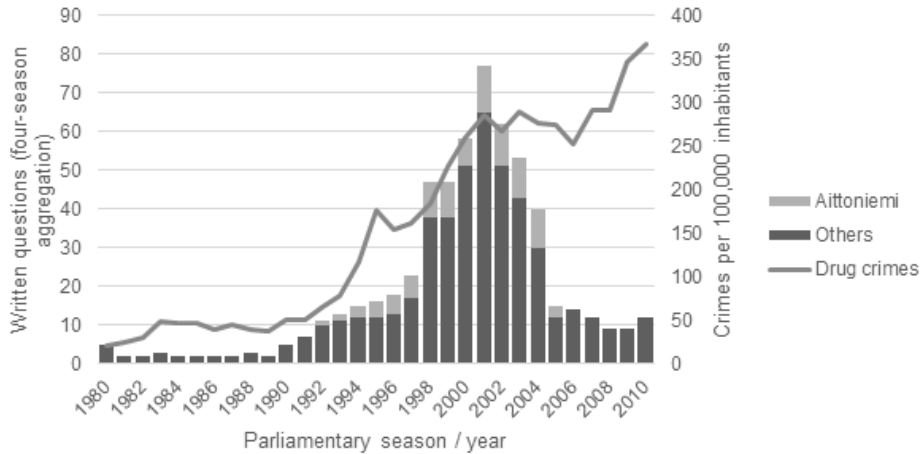

Figure 5. Written questions concerning drugs and recorded drug offences 1980 to 2010.

Violence and sex crimes dominated the crime headlines of Finnish tabloids from the mid-1990s onwards.⁵⁰ In the editorials of the broadsheet *Helsingin Sanomat*, the themes of domestic violence and sex crimes became prevalent at the end of the 1990s. The editorials claimed violence was on the rise and becoming increasingly brutal.⁵¹ These two themes surfaced significantly in the data of this analysis also (Figures 6 and 7). Domestic violence was made a matter of public prosecution in 1995. This preceded the rise of the theme of violence in the data; however, the peak period of the early 2000s saw the raising of the minimum sentence for aggravated assault (2001) and the limiting of grounds for non-prosecution in cases of domestic violence (2004). A fourth change in 2011 increasing penalties for domestic violence was preceded by a new rise in the number of questions. In regards to sex crime on the other hand, all five toughening legislative changes 1970 to 2011 occurred after the surfacing of this theme in the data in the 1990s. Penalties for rape were increased in 1999 and again in 2011, penalties for procuration and child pornography were increased in 2005, a limited criminalisation of the purchase of sex was enacted in 2006, and penalties for the sexual abuse of children were increased in 2011. The tone of the questions concerning sex crimes was more punitive compared to violence (and even more so compared to drugs). Tougher punishments were advocated relatively often. Recorded sex crime does not seem to have a connection to the politicisation. The rise of the topic may be related to growing cultural assumptions about the fragility of childhood. According to my notes, the majority of the questions concerning sex crimes

⁵⁰ Kivivuori, Kemppi, and Smolej 2002 pp. 23, 26–30, 75–77; Smolej and Kivivuori 2008 pp. 206–208, 213.

⁵¹ Kemppi 2002 pp. 58–62, 65–66.

concerned acts victimizing children. The number of recorded assaults rose but in a more even manner than the number of questions. According to victim surveys, which enable the total crime level to be assessed, experiences of physical violence did not increase from the 1980s to the 2000s. However, experiences of physical threat did increase. This disconnection might indicate a decreasing tolerance of violent behaviour. Fear of violence rose from 1988 to 1997 but fell afterwards. Both domestic violence affecting women and fear of domestic violence and sex crimes decreased.⁵²

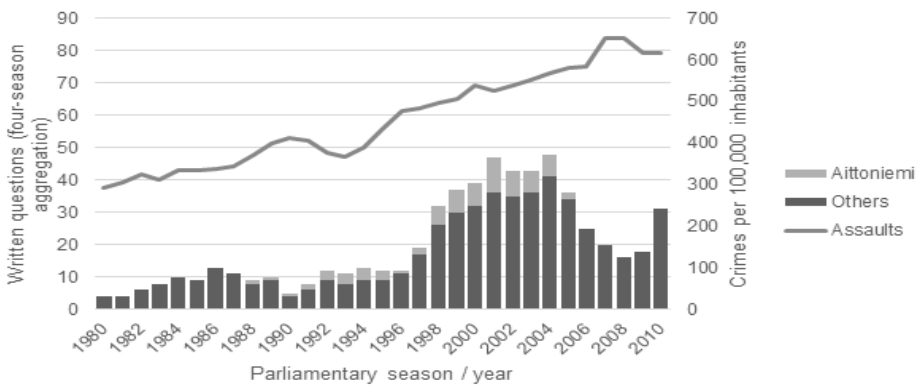

Figure 6. Written questions concerning violence and recorded assaults 1980 to 2010.

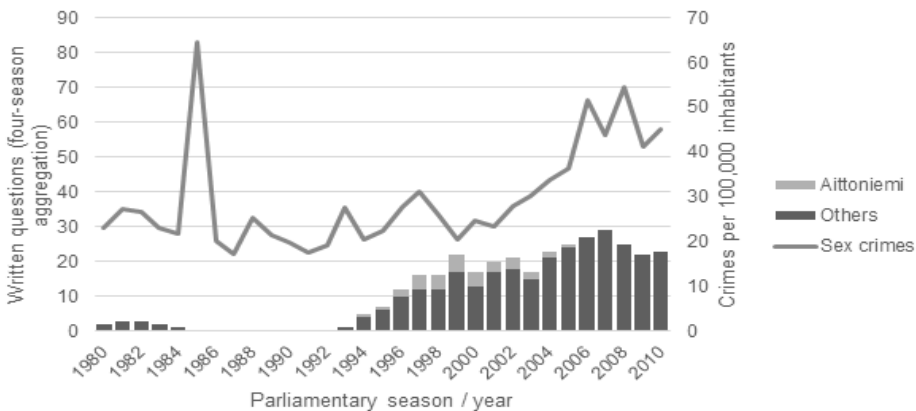

Figure 7. Written questions concerning sex crimes and recorded sex crimes 1980 to 2010.

⁵² Sirén, Aaltonen, and Kääriäinen, *Suomalaisten väkivaltakokemukset 1980–2005. Kansallisen uhritutkimuksen tuloksia* [Finns' violence experiences 1980 to 2005. Results of the national victim survey] (Oikeuspoliittinen tutkimuslaitos 2010).

Summing up the findings regarding types of crime, political attention, too, was focused on economic and property crimes at the time in the 1990s when control of economic crime received increased notice in crime prevention programmes. The three areas of the punitive turn started to receive increasing attention towards the end of the decade. Most toughening legislative changes concerning drugs, violence, and sex crimes took place during periods of elevated political attention, which indicates that politicisation did matter. The conformity of the observations with media data supports their accuracy.

5. Conclusions

Criminal justice in Finland became politicised in the 1990s. The share of crime themes rose in all types of parliamentary questions and motions after the 1980s. The number of written questions concerning criminal policy rose significantly beginning in the early 1990s.

Polarisation concerning the general direction of criminal policy seems to have diminished. Traditional left-wing parties, which in the 1970s had the initiative in criminal policy, converged towards the conservative and right-wing parties in the share of toughening demands. The rise in the number of written questions in the 1990s was preceded in the 1980s by the growing initiative of the conservative centrist parties and a pronouncedly high share of toughening questions among these parties. Economic and property crime may have acted for the Social Democrats in the 1990s as a gateway to joining the conservative parties, which had pioneered the politicisation of the crime problem. Opposition parties are not particularly overrepresented in the data, but some timing details suggest that crime themes were occasionally used to challenge sitting governments. The party-politics of crime control in Finland deserve further historiography and analysis.

As softer lines of thought lost ground to tougher ones, legislative development switched from a restrictive trend towards ambivalence. Nevertheless, toughening demands were also more prevalent during the restrictive period: the data of this analysis and legislative change are at odds with each other in this manner throughout the period. Were one to presume a causal relationship with the political context the parliamentary data operationalises,⁵³ this observation stresses the independent significance of politicisation. The politicised manner of discussing criminal policy seems, in general, to have a bias towards toughness. From this perspective, the legislative trend was restrictive in the 1970s and 1980s because the politics of crime control were corporatist and committee-driven. The

⁵³ For support see Seeberg, The opposition's policy influence through issue politicisation, 33 *Journal of Public Policy* (2013) pp. 89–107.

way in which criminal policy is made in Finland became more politicised and therefore harsher in the 1990s. Of course, the imbalance is only to be expected, in the sense that tightening crime control can be offered as a solution to various social problems, unlike softening it, which is primarily a solution to the harshness of criminal justice. Alternative solutions to those problems that have, until that point, been met with harsh justice then need to be worked out independently. Criminal justice becoming politicised is, in fact, societal problem-solving taking a repressive orientation.

In the data of written questions, the rise was first associated with a focus on economic and property crime. Towards the turn of the millennium, the focus drifted towards the types of offence previously mentioned by Lappi-Seppälä to be the areas of the punitive turn in Finnish criminal justice: drugs, violence, and sex crimes. The conclusion is similar to Alvesalo's. The consistency between the results of previous studies on the Finnish media's crime coverage and its shifting focuses and my own results supports the idea that the data used in this analysis operationalises changes in a wider political discourse about crime control. Toughening legislative changes concerning the three offence types mostly co-occurred with high political attention, as measured by the question data.

6. Discussion: The Changing Structure of Criminal Policy-Making

In this closing section, I will analyse the turn in the 1990s in its institutional context. The purpose of leaving this discussion, which introduces some new literature, to the end is to avoid claiming that the explanations I suggest could be directly inferred from the data of the empirical analysis. Finnish scholars have given quite uniform explanations for the turn. The accepted list of reasons includes the recession, unemployment, retrenchments, neoliberalism, inequality, the collapse of the Soviet Union, and exposure to globalisation.⁵⁴ Anxiety caused by economic insecurity and changing international relations was channelled into fear of crime. News about crime started to sell, and the increased coverage only worsened these fears. Politicians took up the matter of crime, which fed back to the media. Politicians acted and changed legislation. The dissolution of the Soviet Union and Finland's subsequent membership application for the European Union coincided with the turn. The new Russia appeared unstable, with news highlighting rampant Mafia-style crime ready to spread and infiltrate into Finland. Both the end of the Cold War and the enlargement of the European Union could culturally be understood as the victory of market liberalism and as the advent of a new era of increased individual responsibility. Social democratic parties in Finland and elsewhere were at least temporarily drawn towards the political centre (the so-called *third way*). Fulfilling the conditions for

⁵⁴ See Kinnunen 2008 pp. 68–70, 72; Koskela 2009 pp. 33–34, 47–48, 67–68; Lappi-Seppälä 2013 p. 43; Sirén, Aaltonen, and Kääriäinen 2010 pp. 29–30.

membership set boundaries to the making of domestic welfare state policy, but not to criminal law policy.

Without denying overdetermination or the contingent aspects of the turn, it would be possible to approach it in a more theoretical manner. In the beginning of this text, I gave a more favourable opinion regarding the idea of meaningful comparative differences in harshness between penal systems, and consequently the notion of Nordic exceptionalism, than some Nordic critics have. At the same time, I expressed reservation towards a cultural interpretation of this exceptionalism. Institutional explanations are open to the possibility of regional differences despite global technological developments, but are also more open to change than cultural ones. According to what could be described as the globalisation or Americanisation thesis in penology, here represented by Loïc Wacquant, punitive penalty is an integral element of neoliberalism as it exists in the real world. Societies resort to penal policy as a replacement for the receding welfare state for both material and symbolic reasons: It is used to manage the excluded population as well as to reassure the insecure middle class and to normalise inequality.⁵⁵ Punitive policies are disseminated globally alongside other neoliberal policies.⁵⁶ Neo-institutionalist comparative criminal justice explains differences in criminal justice by reference to institutional context, which filters such global developments.⁵⁷ Michael Cavadino and James Dignan associate the harshness of criminal justice with types of welfare state regimes (the strength of the welfare state),⁵⁸ and Nicola Lacey similarly with the variety of political economy (level of non-market coordination in the economy).⁵⁹ The inverse relationship between welfare state expenditure and imprisonment rates has been shown multiple times.⁶⁰

Interestingly, comparative political research associates both the strength of the welfare state and the harshness of penal policy with models of democracy. Inclusive softness correlates with corporatist consensus democracy and exclusionary toughness with pluralist majoritarian democracy. In Arend Lijphart's classification, *majoritarian democracy* is typified by minimal-winning majority governments (as opposed to minority governments or 'oversized' majority governments), executive dominance, a two-party system,

⁵⁵ Wacquant, *Punishing the Poor. The Neoliberal Government of Social Insecurity* (Duke University Press 2009).

⁵⁶ Wacquant, The global firestorm of law and order: On punishment and neoliberalism, 122 *Thesis Eleven* (2014) pp. 72–88, at 76–79.

⁵⁷ See esp. Lacey, *The Prisoners' Dilemma. Political Economy and Punishment in Contemporary Democracies* (Cambridge University Press 2008). See also Wacquant 2014 p. 79.

⁵⁸ Cavadino and Dignan, *Penal Systems. A Comparative Approach* (SAGE 2006).

⁵⁹ Lacey 2008.

⁶⁰ E.g., Downes and Hansen, Welfare and Punishment in Comparative Perspective, in *Perspectives on Punishment. The Contours of Control*, eds. Armstrong and McAra (Oxford University Press 2006) pp. 133–154; Lappi-Seppälä, Trust, Welfare, and Political Culture: Explaining Differences in National Penal Policies, 37 *Crime and Justice* (2008) pp. 313–387.

majority elections, and interest pluralism. *Consensus democracies* are typified by coalition politics, strong parliaments, a multiparty system, proportional representation, and corporatism. Based on statistical evidence, he claims that consensus democracies are systematically ‘kinder’, as measured by social expenditure and criminal justice as well as foreign aid and environmental protection.⁶¹

The pioneer of sociology of criminal law, Émile Durkheim, also drew connections between institutional structure and regulatory repression. Durkheim’s theory of democracy resembled the contemporary theory of consensus democracy. According to Durkheim, democracy does not mean the measurement of majority opinion, but inclusive and deliberative will-formation, and founding the legitimacy of decision-making on the state’s ability to communicate with the public. Perhaps the centremost thesis of Durkheim’s sociology was that the cohesion of human communities, without exception, relies on regulation. Durkheim contrasts repressive criminal law regulation—which he associates with traditional homogenic communities on the one hand, and absolutist state power on the other—with restitutive welfare state regulation, which has the potential to become the new dominant existential regulatory foundation for functionally differentiated societies. He considers corporatist participation a central structural component of a modern democracy capable of realising this. *Corporations* (functional social organisations such as trade unions) are structurally compatible with modern societies and work as substitutions for traditional communities. Corporations themselves create restitutive regulation fitting the logic of a modern society. They also democratise the state by bridging the gap between the state and the individual and by facilitating communication between them. This democratised relationship with the individual gives the state a social purpose as the guarantor of individual social rights and promoter of individual autonomy, further decreasing individual dependence on traditional communities and their role as producers of social mores. In short, whether modern societies rely more on repressive regulation or welfare state regulation for social solidarity is conditioned by the political system.⁶²

Consensus characteristics in Lijphart’s terms weakened in Finnish politics in a process which started in the 1980s. This was marked by rising executive dominance, decreased willingness to build large item-specific coalitions, and the decline of democratic corporatism. That said, proportional representation and its associated multiparty system have survived untouched. Parliamentary power concentrated in majority governments lasting

⁶¹ Lijphart, *Patterns of Democracy. Government Forms and Performance in Thirty-Six Countries*, 2nd ed. (Yale University Press 2012).

⁶² See Durkheim, *Professional Ethics and Civic Morals* (Routledge & Kegan Paul 1957). See also Durkheim 1933.

full electoral terms and procedural changes increased their legislative force.⁶³ The work of parliamentary select committees became subordinate to governmental platforms.⁶⁴ The pursuit of inclusive coalitions in a democracy requires the acceptance of dissensus and its arbitration as the starting point for decision-making. By contrast, in a majoritarian system, the majority can decide without regard to the minority. The weakening of consensus characteristics has increased the value of attaining a governmental position, which in turn requires uncompromising acceptance of majority positions. Perhaps paradoxically, the weakening of consensus characteristics has thus caused a decrease in realistic policy alternatives.⁶⁵ The weakening of corporatist political participation is manifested particularly by the decline of the committee drafting of legislation. Committees were places for political inclusion, conciliation, and deliberation, and maintained the role of social organisations as intermediary institutions.⁶⁶ The volume of committee drafting started to decrease in the 1980s and plummeted in the 1990s. The working groups that have partially replaced them are more dependent on the government's assignment and steering by civil servants.⁶⁷ Political parties have changed from mass parties governed by their organisations to centrally led electoral parties.⁶⁸

The strengthening of welfare state regulation and the humanisation of legal and criminal policy in Finland were founded on a participatory and deliberative corporatist democracy. The structures of Finnish democracy have, however, since changed from ideal-typical consensus democracy towards a more mixed system. This co-occurred with the end of the expansionist phase of the welfare state and the end of the restrictive phase

⁶³ Nousiainen, Suomalaisen parlamentarismien kolmas kehitysvaihe: Konsensuaalinen enemmistöhallinta, vireytyvä eduskunta [The third developmental stage of Finnish parliamentarism: consensual majority rule, reinvigorated parliament], 42 *Politiikka* (2000) pp. 83–96.

⁶⁴ Mattila, Valiokuntalaitos [The institution of select committees], in *Eduskunta. Kansanvaltaa puolueiden ja hallituksen ehdoilla*, eds. Raunio and Wiberg (Gaudeamus 2014) pp. 119–131.

⁶⁵ See Paloheimo and Raunio, Suomen puolueiden nykytila ja tulevaisuuden haasteet [Current state and future challenges of Finnish parties], in *Suomen puolueet ja puoluejärjestelmä*, eds. Paloheimo and Raunio (WSOY 2008) pp. 209–219, at 212–216.

⁶⁶ Rainio-Niemi, State committees in Finland in historical comparative perspective, in *Nordic Associations in a European Perspective*, eds. Alapuro and Stenius (Nomo 2010) pp. 241–267.

⁶⁷ Pakarinen, *Lainvalmistelu vuorovaikutuksena. Analyysi keskeisten etujärjestöjen näkemyksistä lainvalmisteluun osallistumisesta* [Law drafting as interaction. Analysis of the views of prominent interest organizations concerning participation in law drafting] (Oikeuspoliittinen tutkimuslaitos 2011) pp. 30–36.

⁶⁸ Sundberg, Puolueiden organisaatiot ja suhteet etujärjestöihin [The organizational forms and interest group relations of parties], in *Suomen puolueet ja puoluejärjestelmä*, eds. Paloheimo and Raunio (WSOY 2008) pp. 61–83.

in criminal justice.⁶⁹ Societal regulation and the building of social solidarity have taken a relatively more repressive orientation as expressed by the politicisation of crime control and by legislative change.

As concluded in this study, the turn in the 1990s was associated with the politicisation of crime control. The new politicised structure of criminal policy-making stood in contrast to the preceding committee-driven one. The two structures produced different legislative output. In contrast to Pratt's concept and model of penal populism, the novel feature in Finnish criminal policy-making was hardly the increased influence of non-governmental organisations in law-making, which in Finnish corporatism would not have been something new. Instead, the drafting of legislation has become increasingly driven by the executive and the civil-servants. This has been true for law-making in general. In the specific case of criminal law drafting this has meant primarily a declining role of academic experts. If criminal justice in Finland used to be more 'technocratic' in this sense, this was not because it was considered too important for the people to decide, but because it was too marginal a subject to invoke broader social deliberation.

Many overlapping factors are at play here, and most of them are not exclusive to Finland. Institutions may filter global developments imperfectly and be subject to influences and gradual change themselves. Establishing causal directions is hard. Similar developments in criminal policy to those in Finland from the 1990s onwards have been recorded in Scandinavia as well,⁷⁰ although the criminal political histories of the Scandinavian countries have been less volatile. Has there been a similar democratic development behind similar criminal justice developments in the rest of the Nordic countries as well? The decline of democratic corporatism and growing executive power are certainly sometimes seen as broader trends among Western countries. The criminal policies of the Nordic countries have become quite convergent with each other, but this has not always been the case. Present similarities are better explained as reflecting contemporary patterns of communication and geopolitical proximity, rather than by referring to shared cultural roots and continuity. As the historical case of Finland shows, the Nordic countries are not culturally immune to harshness. Nordic exceptionalism has been founded on an institutional assemblage which relieves social reliance on penal exclusion, and which is not immutable.

⁶⁹ See also Kekkonen, Suomen oikeuskulttuurin suuri linja 1898–1998 [Broad lines of Finnish legal culture 1898 to 1998], in *Suomen oikeuskulttuurin suuri linja. Suomalainen lakimiesyhdistys 100 vuotta*, (Suomalainen Lakimiesyhdistys 1998) pp. 1–183, at 100–112, 131–141.

⁷⁰ See e.g. Tham, From treatment to just deserts in a changing welfare state, in *Beware of Punishment. On the Utility and Futility of Criminal Law*, ed. Snare (Pax 1995) pp. 89–122.